

Honvédségi Szemle

140. évfolyam
2012/3. szám

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

A KIKÉPZÉS ÉS A TAPASZTALAT- FELDOLGOZÁS KAPCSOLATA

Honvédségi Szemle

A MAGYAR HONVÉDESEG KOZPONTI FOLYOIRATA

Megjelenik évente hat alkalommal, minden páratlan hónapban (január, március, május, július, szeptember, november)

Kiadja a Honvéd Vezérkar

A kiadásért felel:

Dr. Orosz Zoltán altábornagy

Szerkesztőbizottság:

Elnök: dr. Orosz Zoltán altábornagy

Tagok:

Bozó Tibor dandártábornok

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok

Csepregi László ezredes

Farkas Anikó

Frigyer László mk. vezérőrnagy

Gulyás Zoltán dandártábornok

Dr. Harai Denes nyá. ezredes

Huszár János dandártábornok

Kiss Zoltán nyá. alezredes

Korom Ferenc dandártábornok

Lamos Imre dandártábornok

Matetiits László mk. alezredes

Mihóczy Zoltán dandártábornok

Mikusi Zsolt ezredes

Dr. Nagy László nyá. mk. ezredes

Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes

Siposs Ernő Péter dandártábornok

Dr. Szakály Sándor

Dr. Schandl László orvos dandártábornok

Zspisják József mk. dandártábornok

Vass Sándor mk. dandártábornok

A folyóirat kiadásában és terjesztésében közreműködik a Zrínyi Média – HM Kommunikációs Kft.

Felelős vezető:

dr. Bozsonyi Károly ügyvezető

Kiadói főszerkesztő: Zsalakó István

Szerkesztőségvezető: dr. Isaszegi János

Szerkesztőség

Felelős szerkesztő: Kiss Zoltán

(06 30 343-4801)

Korrektor: Eszes Boldizsár

Szerkesztőségi titkár: Solti Gabriella

Telefon: 272-02; 459-5355

e-mail: hsz@hm.gov.hu

A szerkesztőség címe:

1087 Budapest, Kerepesi u. 29/B

A tördelés a Zrínyi Média grafikai stúdiójában készült.

Tervezőszerkesztő: Dancs Katalin

Nyomdai munkák: HM Térképészeti

Közhasznú Nonprofit Kft.

Felelős vezető: Németh László ügyvezető

Ár nélküli, belső terjesztésű kiadvány.

A folyóirat teljes terjedelmében olvasható

a parbeszed.hm.gov.hu és a honvedelem.hu portálon

HU ISSN 2060-1506

A Honvédségi Szemlét az MTA Hadtudományi Bizottsága A kategóriás mértékadó folyóiratként ismeri el.

A Honvédségi Szemle lapelöldei:

Ludovica Academia Közlönye,

Magyar Katonai Közlöny, Magyar Mars,

Magyar Katonai Szemle, Honvéd,

Katonai Szemle,

Honvédelem, Új Honvédségi Szemle

A Honvédségi Szemle tagja

az Európai Katonai

Sajtószövetségnek

(EMPA)

Tartalom

Dr. Szarka Gábor–Maruzs Roland őrnagy:

Katonahőseink emlékezete

1

Benicsák Péter rendőr alezredes:

A korai konfliktus-előrejelzés elmélete és alkalmazási lehetőségei békeműveletek során

2

Lázár Béla őrnagy:

A harci helikopterek alkalmazásának vezetés-irányítási sajátosságai

5

Szabó Miklós alezredes:

Készenlétben 35 éve: a Magyar Honvédség légi kutató-mentő szolgálata

8

Gál Csaba nyá. mk. ezredes:

Nemzetközi katonapolitikai és haditechnikai szemle

12

Varga Ádám:

Erőfeszítések a stabilitásért

16

Lázár Bence:

Az Egységes európai égbolt koncepció

18

MISSZIÓBAN

Maczák Endre százados–Fehér Gábor százados:

Tavasza a Konar folyó völgyében

19

Gere Zoltán százados:

Welcome to Kabul avagy magyar repülő-műszakiak Afganisztánban

22

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

Dr. Murinkó Attila mk. alezredes – Róth Zoltán alezredes :

A kiképzés és a tapasztalat-feldolgozás kapcsolata a haderő képességeinek fejlesztésében és hatékonyságának növelésében (2.)

24

Stefancsik Ferenc nyá. alezredes:

Éjszakai támadás átszivárgással (USA-tapasztalatok alapján)

28

HUMÁN SZEMLÉ

Szabó István őrnagy:

Humánstratégia, karriermodell, mobilitás

31

Székely Zoltán alezredes:

Nemzetközi trendek a tartalékos erők fejlesztésében

34

MÚLTUNK

Pollmann Ferenc:

Doberdói Bánlaky József emlékezete

38

FÓRUM

Medal of Honor– a legmagasabb fokozatú amerikai katonai kitüntetés és a magyar kitüntetettek emlékezete (Dr. Szabó Béla)

42

Gondoskodás a hozzátartozókról a külföldi alkalmazás alatt

(Dr. Lits Gábor nyá. ezredes)

44

Egy katonai bázis múltja és jelene (Matthaeidesz Konrád)

45

Az MH Hadkiegészítő és Központi Nyilvántartó Parancsnokságról és annak feladatairól (Bendes István mk. alezredes)

46

SZEMLÉ

Katonai, katonapolitikai események 2011

(Összeállította: Magyar Róbert alezredes–Hajdú T. László)

48

A nyugat-szaharai válság egy magyar békefenntartó szemével.

Nyugat-Sahara a békefenntartó műveletek kontextusában (Suha György)

58

Hasznos, informatív és szórakoztató olvasmány (Szőrös Zoltán)

58

Váll-lapos sportolók (Hunyadi Áron–Nagy Sándor István)

59

INTERJÚ

A körülmények változhatnak, de az értékek megmaradnak.

Beszélgetés Horváth Gábor dandártábornokkal, a Magyar Honvédség Altszti Akadémia parancsnokával korábbi és jelenlegi beosztásáról

(Murinkó Attila mk. alezredes)

61

Dr. Szarka Gábor–Maruzs Roland őrnagy: KATONAHŐSEINK EMLÉKEZETE

Magyarországon a vitézi múlt megbecsülésének és a katonahősök mély tiszteletének a legtermészetesebbnek kell lennie, hiszen nemzetünk történiáját a csatatermek forgatagában írták, vérrrel és vassal. A magyar hadtörténelem több mint ezeréves múltra tekint vissza, régebbi, mint az államiság. Az állandó küzdelmekben a magyarság rettenetes véráldozattal fizetett, mind a katonák, mind a civil lakosság tekintetében.

Sajnos a 20. század vesztes háborúi és azok következményei ültették el a közvéleményben azt a nézőpontot, amely szerint a magyar történelem a mohácsi csata óta szükségszerűen hanyatló, és sorsszerűen bukásra ítélt, reménytelen szabadságharcok és háborúk sorából áll. Ez a nemzeti büszkeségre és öntudatra nagyon veszélyes és alapjaiban téves nézet megerősödött a szocializmus évtizedei alatt, és még ma is fel-felüti a fejét. Ennek megváltoztatása alapvető követelmény ahhoz, hogy a magyarság visszanyerhesse büszkeségét és összetartó erejét.

Katonahőseink tiszteletének visszaállítása a nemzetépítés egyik alappillére kell hogy legyen. Ennek során tudatosítani szükséges hadtörténelmünk nagyívűségét és azt, hogy annak hősei oly sokan vannak az egyszerű közvétektől a legendás hadvezérekig, amelyekkel alig kelhet versenyre más nép. Háborúink hősei tetteikkel igazolták bátorságukat, nemzetük és bajtársaik iránti elkötelezettségüket. Ezt a nagyon ősi és dicsőséges hadtörténelmet fel kell használjunk saját nemzetünk jobbtáására.

A hősök tiszteletének, újraépítésének és fenntartásának szellemi és gyakorlati síkon kell megvalósulnia. Szellemi téren egyértelműen az állami oktatásra hárul a legnagyobb feladat, melynek keretében tudatosítani szükséges az ifjúságban hadtörténelmünk jelentőségét.

Katonahőseink emlékének tisztelettel adózunk, amely azonban gyakorlati teendőkkel is jár. A neves alkalmakkor ünnepeket, megemlékezéseket rendezünk, valamint sírjaikat ápoljuk, folyamatosan karbantartjuk.

E tiszteletadásoknak az állami protokolltevékenységbe való beépítése is elengedhetetlen. A legfelsőbb állami vezetők főhajtása világosan jelzi az állampolgárok felé az ügy fontosságát, egyúttal hitet tesz azon értékrend mellett, amely a nemzet fegyveres szolgálatát egyik legfőbb erényként tiszteli.

Az ilyen jellegű kegyelet kifejezését elsősorban a hadisírgondozó tevékenység teszi lehetővé. Ez magába foglalja az itthon és külföldön nyugvó magyar katonák sír- és emlékhelyeinek nyilvántartását, ápolását, az eltűntek nyughelyeinek felkutatását és megtalált halottaink azonosítását.

A feladat óriási. A magyar nemzet egész történelme során elszenvedett háborús vesz-

tesége nemzetközi viszonylatban is döbbenetes. Ez a török hódoltság alatt oly mértékű volt, hogy már a kortársak a nemzethalál képével szembesültek. Nem alaptalanul. Az örökösödési és napóleoni háborúk szinte megtizedelték a Magyar Királyság férfilakosságát, amely a birodalom többi népéhez képest igen jelentős erővel vett részt ezekben a pusztító összecsapásokban.

A legnagyobb veszteségek a modern kor két kataklizmájában, az első és a második világháborúban érték a magyarságot. Ma már nincs tisztában vele a közvélemény, hogy az első világháborúban milyen leírhatatlan pusztulás érte a bevonultakat. A Magyar Királyság területéről besorozott 3 797 000 katonából mintegy 661 000 esett el, 743 000 megsebesült és 734 000-en fogságba estek.

A második világháború hősi halott magyar katonáinak száma mintegy 120–180 000 főre becsülhető, a sebesültek száma körülbelül 180–220 000 fő. Fogságba több mint 700 000 magyar állampolgár került, közülük mintegy 600 000-en a Szovjetunióban raboskodtak. Ebből legalább 230 000 volt az elhurcolt polgári személy. A legmértékertartóbb becslések szerint is 180 000 magyar ember vesztette életét a szovjet hadifogolytáborokban és a GULAG-on. Mindent egybevetve, Magyarország a második világháború össz-embervesztése szempontjából a negyedik helyen áll a világon a Szovjetunió, Németország és Lengyelország mögött.

Az általában hallható véleménnyel ellentétben a Magyar Királyi Honvédség tagjai a második világháborúban szintén jól harcoltak. Teljesítményüket a többi hadviselő félhez képest jóval gyengébb felszereltségük korlátozta, de a bátorságnak ezek a katonák sem voltak híján – hasonlóan elődeikhez. A magyar hadisírgondozás egyik legfőbb feladata, hogy minél pontosabban meghatározza a két nagy háborúban elesett és hadifogságba esett katonák számát. A másik cél az összes olyan helyszín feltérképezése, ahol magyar katona nyugszik; ezeknek a helyeknek a védelme, megőrzése, ápolása bel- és külföldön egyaránt.

A feladat nagyságát jelzi, hogy a történelmi Magyarország földje az első világháború idején több mint százezer katonának adott végső nyughelyet. A sírok száma a második világháború során újabb, közel kétszáz ezres nagyságrenddel nőtt, amelyben benne foglaltatnak a német, szovjet, román és bolgár elesettek is. Külföldön több mint 30 országban lelhetők fel olyan hősi temetők, amelyben magyar katonák nyugszanak. A legtöbb sír a Szovjetunió utódállamaiban és Olaszországban található, de sok van Szlovákiában, Romániában, Lengyelországban és a volt Jugoszlávia területén is. Számos honvéd nyugszik Ausztriában, Né-

metországban, Albániában vagy Franciaországban, és a különös magyar katonasorsot jól mutatja, hogy még Törökország, Izrael, sőt Kína és Japán földjén is találhatók hősi sírok.

Sajnálatos tényként kell megállapítani: hőseinket az elmúlt több mint hatvan évben nem tiszteltük eléggé, s ez hadisírainkra is igaz. Létük leginkább a helyi lakosság gondoskodásától függött.

A hadisírgondozás feladatát jelenleg a Honvédelmi Minisztériumhoz tartozó Katonai Hagyományörző és Hadisírgondozó Osztály látja el tizenkét fővel. Magyarországon ez a tevékenység a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum keretei között kezdődött meg, és sok nehézség árán épültek ki a nemzetközi kapcsolatok. Eddig hét állammal sikerült hadisírgondozó kormányközi megállapodást kötni. A folyamatban lévő tárgyalások eredményeként a következő év első felében a Brit Nemzetközösséggel és Lengyelországgal várható hadisírgondozó megállapodás aláírása. Makray Katalin asszony vállalta el a magyar hadisírgondozás fővédnökségét. Személyében egy olyan közismert és elismert személyiséget nyertünk meg ügyünknek, aki rendkívül kötődik ahhoz, hiszen nagyapja tábornoki rendfokozatban szolgált a Magyar Királyi Honvédségben, édesapja pedig a magyar katonai ejtőernyőzés egyik neves alakja, második világháborús veterán, Makray Ferenc százados volt.

Az egyén szempontjából a hadisírgondozás legkézzelfoghatóbb része az, amikor adatainkkal az elesettek és eltűntek hozzátartozóinak segítséget nyújtunk, hogy megtalálják szeretteiket, őseik végső nyughelyét. A folyamatos megkeresések azt igazolják, hogy a leszámazottak érdeklődése emberöltőkkal a nagy háborúk befejezése után is töretlen. A kérelmek megválaszolásának előfeltétele a belföldi és külföldi levéltári forrásokban, könyvészeti anyagokban történő állandó kutatás, számítógépes adatbázisok kiépítése. Az eddigi kutatási eredmények széles körű közlése és a hadisírgondozás eszméjének megismertetése érdekében a kor követelményeinek megfelelően 2011-ben internetes honlapot indítottunk.

A hadisírok ápolásában és karbantartásában a Magyar Honvédség tevékenyen részt vesz. Elesett hőseink emlékének ápolása rendkívül fontos a hadsereg belső összetartó erejének fenntartásában, mert ez mindig arra emlékezteti a katonákat és a civileket egyaránt, hogy a hadsereg családként gondoskodik halottairól. Ugyanakkor a nálunk nyugvó idegen katonák sírjának gondozása legalább ilyen fontos feladat. Ez az egyik útja a hosszú háborús múlt és ellentétek lezárásának, hiszen Albert Schweitzer híres mondása szerint a hadisírok a béke követői, és ha ezekről gondoskodunk, akkor a béke mellett teszünk hitet.

Benicsák Péter rendőr alezredes:

A KORAI KONFLIKTUS-ELŐREJELZÉS ELMÉLETE ÉS ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI BÉKEMŰVELETEK SORÁN

Napjainkban a tudományos életben már egyértelmű, hogy a világ vezető hatalmai rendelkeznek olyan számítástechnikai háttérrel, amely segítségével képesek bonyolult folyamatokat – mint például atomrobbanások, a föld klímaváltozása – matematikai úton modellezni. A humanitárius műveletek vagy fegyveres konfliktusok nemzetközi erővel történő csillapítása során a békefenntartással, békekikényszerítéssel összefüggő anyagmozgások tervezésekor már alkalmazzák az ún. rendszerdinamikai modelleket, melyek segítségével a költségek és az időintervallumok is optimalizálhatók. A hetvenes évektől folynak kutatások annak érdekében, hogy a társadalmi folyamatok, illetve egy-egy régió stabilitása matematikai úton legyen előre kalkulálható. A napjainkig elvégzett és nyilvánosságra hozott kutatások eredményeképpen a világon számos matematikai, illetve tapasztalati úton kialakított modell létezik az előrejelzésre vagy a lehetséges veszélyek feltérképezésére – amelyek közül az arab tavasz kapcsán több létezésére is fény derült. Ezek közül némelyik komoly médiafigyelmet kapott, ugyanakkor a tudományos társadalomban több kritikát generált, mint elismerést.

TÖRTÉNETI HÁTTÉR

A hidegháború vége után, a hetvenes években került először előtérbe a konfliktusok időbeli előrejelzésének kérdése, miután a Jóm Kippúr-i háború 1973-ban, illetve a Falkland-szigeteki konfliktus 1982-ben megmutatta, hogy az előrejelzésre komoly szükség van, hiszen az előre látható eseményeket, illetve veszélyforrásokat felismerve esetlegesen megelőzhetőek a konfliktusok, csökkenthető a háborús kár mértéke. Akkoriban az ENSZ utólagosan jelezte, hogy meglepetésként érte a kialakult helyzet. Ennek ellenére egészen az 1990-es kuvaiti megszállásig konkrét lépéseket, eredményeket hozó projekteket nem indított, így váratlanul érte egy-egy konfliktus kialakulása, sorozatosan csak utólagosan volt képes reagálni. Mindez annak ellenére történt így, hogy a legtöbb esetben az adott helyen tartózkodó ENSZ-megfigyelők jelezték az előkészületeket. Nem csak Irakban, de például Ruandában is.

Végül az 1994-es ruandai mészárlás adta meg azt az erős motivációt, lökést, amely egy tudományos módszer kidolgozására ösztönözte a szervezetet. A hetvenes évektől kezdődően, alapvetően katonai kutatások keretében, elsődlegesen nemzeti alapon, kvalitatív és kvantitatív megközelítések egyaránt felbuk-

kantak a tudományos publikációkban a konfliktusok korai előrejelzése és monitorozása témakörében, ugyanakkor ezek az elméletek sokáig nem jelentek meg a gyakorlatban.

DEFINÍCIÓ

A korai előrejelzés meghatározásához elengedhetetlenül szükséges pontosan ismerni, hogy mi az, amit előre szeretnénk jelezni. A fegyveres konfliktusok meghatározására több megközelítés létezik, többek között az alábbi is:

„A konfliktus (latin *confligo*, [fegyveresen] összecsap, megütközik, perlekedik) egyének vagy társadalmi csoportok közötti olyan ütközés, amely mögött igények, szándékok, vágyak, törekvések, érdekek, szükségletek, nézetek, vélemények, értékek szembenállása húzódik meg. Harcra, összeütközésre akkor kerül sor, amikor a felek viselkedése akadályozza egyikük vagy másikuk igényeinek érvényesítését, vagy értékrendjük különböző.”¹

Ugyanakkor – a rendszerbe foglalás szempontjából – az intenzitását tekintve kiteljesedett, eszkalálódott konfliktust nevezhetjük háborúnak, ami alapján egyszerűen kijelenthető, hogy minden háború konfliktus, de nem minden konfliktus háború. Természetesen felmerül a kérdés, hogy nevezhetünk-e egy teljessé eszkalálódott konfliktust háborúnak, amely fegyverek használata nélkül folyik? Ilyen eset például az iráni urándúsító centrifugák elleni számítógépes vírus támadás, illetve a 2007-ben Észtország ellen indított hackertámadás. A korai előrejelzés tehát arra is irányulhat, hogy az előre felismert, a vizsgálódó szempontjából veszélyesnek ítélt lehetőségeket vagy forrásokat – utaljanak azok fegyveres konfliktus kirobbantására, vagy más, komoly kár okozására – megfelelő módon kezelve a konfliktus eszkalációját megelőzhetővé tegye, vagy annak esélyét minimálisra csökkentse.

A kutatók ezen a területen rendszeresen vitába szállnak a „korai” szó definiálása kapcsán, hiszen esetenként egyetlen hónapra sem lehet biztonsággal előre kalkulálni, míg bizonyos területeken évekre előre látható a folyamatok alakulása, egy-egy elkerülhetetlen szituáció megjelenése. Ennek eredményeképpen a pontos definíció meghatározása még várat magára, általánosságban azonban elmondható: „A korai konfliktus-előrejelzés egy olyan tevékenység, amelynek során a kompetens szervezet/hivatalos szerv megfelelő időben, megfelelő információt kap egy új, vagy kiújuló (fegyveres) konfliktus fenyegetéséről ahhoz, hogy megelőző tevékenységet fejthessen ki.”²

Kompetens szervezet szinte bárki és bármi lehet, ha rendelkezik a megelőzéshez szükséges és elégséges erőforrásokkal és szándékkal. A megfelelő információt például az ENSZ főtitkára arra használhatja, hogy maga személyesen figyelmeztesse az érintetteket, elsődlegesen a BT-tagokat az ENSZ Charta 99. cikkelye alapján. „A Főtitkár felhívhatja a Biztonsági Tanács figyelmét bármilyen ügyre, amely véleménye szerint veszélyeztetheti a nemzetközi békét és biztonságot.”³

KRÍZISGÖRBE, KRÍZISCIKLUS

A kutatások kiindulópontjai a korábbi hidegháborús modellek voltak, amelyek akkoriban a totális háborúra fókuszáltak, ezért jelentős módosításra szorultak. A legismertebb projektek egyike a FAST-projekt (Future Attribute Screening Technology – terroristakereső rendszer), amelyet a Swisspeace, illetve a FEWER fórum (Forum on Early Warning and Early Response – Korai Előrejelzés és Korai Válasz) indított 1997-ben.

Az 1. ábra vízszintes tengelyén az idő, míg a függőlegesen a feszültség mértéke, illetve szintjei láthatóak.

Konfliktus szintjei, lehetséges kapcsolódó lépések, tevékenységek a görbe emelkedő ágán:

- Tartós/Fenntartható béke
- Stabil béke
 - Rutindiplomácia – kulturális adatbázisok és képzések, lehetséges növekvő feszültség,
- Instabil béke
 - Megelőző diplomácia – diplomáciai kezdeményezés, megelőző diplomácia, konfrontációk
- Krízis
 - Krízisdipomácia – mediáció

- Háború
– Béketeremtés

A görbe csúcspontjain egy tipikus stratégiai inflexió pont található, amely elérése esetén tűzszünet, illetve azzal egyenértékű nyugalmi állapot jöhet létre. A leszálló ágon, ahol a feszültség már csökkenőben van, további lépéseket lehet eszközölni, figyelemmel arra, hogy a helyzet nem szükségszerűen fog javulni a tevékenységek hatására, illetve azok hiányában elképzelhető, hogy romlani fog.

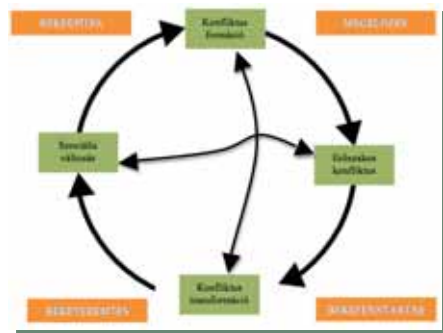
Lehetséges kapcsolódó lépések, tevékenységek a leszálló ágon fentről lefelé:

- Háború
– Békekikényszerítés
- Krízis
– Békefenntartás
- Instabil béke, stabil béke
– Konfliktust követő tevékenységek: jogállamisággal összefüggő transznacionális megközelítés, alapvető emberi jogok biztosítására irányuló lépések, illetve megfigyelés.

Az 1. ábra alapján a korai előrejelzésből kinyerhető információknak mindenképpen a békeidőszakban kell megjelennie, lehetőleg időt adva arra, hogy a megfelelő reakció implementálása kifejtsen hatását. Legyen az politikai, technikai, civil vagy katonai alapú.

A gyakorlatban természetesen a „feszültség”, illetve a különböző indikátorokból kalkulált, a függőleges tengelyen megjelenített szint folyamatosan változik, felfelé és lefelé, attól függően, hogy a helyzet miként alakul. Erre kifejezetten jó példa a balkáni háborúk teljes folyamata, amely során a felek a béketárgyalásokat arra használták, hogy közben a lehető legjobb helyzetbe kerüljenek katonailag, ezzel felrúgva minden korábbi megállapodást. Elméleti síkon azonban a fenti idealizált görbe játszódik le a legtöbb esetben.

Tekintettel arra, hogy a konfliktusok és a feszültségek mindenképpen visszatérnek egy-egy térségbe, még akkor is, ha nem eszkalálódik háborúvá a helyzet, a görbét ciklusként is fel lehet fogni, valamint a szerint ábrázolni, kör formában (2. ábra).

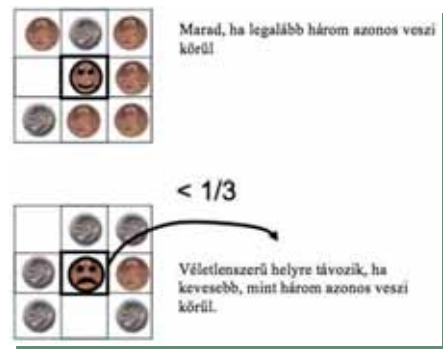
A 2. ábra tartalmazza a krízishelyzeteket és a lehetséges műveleti csoportokat is, miszerint a konfliktus formálódása esetén a megelőzés, erőszakos konfliktus esetén a békefenntartás, konfliktus-transzformáció esetén a béketeremtés, míg szociális változások esetén a békeépítés a lehetséges megközelítés.

A Lund-féle krízisgörbét, vagy a krízisciklust statikusan vizsgálva, egyetlen pillanatra vonatkozóan azt több tényezőre lehet bontani, attól függően, hogyan kívánjuk a valóságot

elemezni, kategóriákba foglalni. Az előrejelzés alapja az indexszámok és/vagy indikátorok megtalálása és számszerűsítése, amelyek (a megfigyelő szemszögéből) negatív irányban történő változása okozza a krízist magát.

GYAKORLATI MEGKÖZELÍTÉSEK, PUBLIKÁLT MODELLEK

Thomas C. Schelling (Maryland Egyetem, Egyesült Államok) elmélete szerint a konfliktusok az emberek helyváltoztatásából fakadnak, amelynek elsődleges alapja, hogy az adott helyükön jól érzik magukat, vagy sem. A pénzérme (lásd a 3. ábrát), ami egy lakost jelöl, addig boldog, míg legalább három hozzá hasonló szomszédja van. Ha ez romlik, akkor véletlenszerű helyre távozik onnan. Erre nagyon jó gyakorlati példa a darfúri konfliktus.

SHELLING MIKRO-SZINTŰ MODELLEK 4 3. ÁBRA

Ha ezt az elvet folyamatosan, az időt változóként felvéve alkalmazzuk, folyamatosan változó környezetet tudunk létrehozni, amelyre egész nemzetek fejlődését és országok méretének változását tudjuk kalkulálni. Ellenőrzési célzattal a modell időben visszafelé is működtethető, ha a történelmi eseményeket és térképeket használva visszaellenőrizzük az eseményeket. Ez a megközelítés ugyanakkor nem számol a domborzattal és a gazdasági, valamint technológiai helyzettel sem.

Lars-Erik Cederman (Svájci Szövetségi Technológiai Intézet/ETH, Svájc) Schelling elméletét szereplő(személy)alapú, azaz több tízezer, vagy (számítási kapacitástól függően) annál is több, önálló döntéshozatalra képes résztvevővel számítógépen szimulálja, így teljes országokat, vagy az egész földet is modellezni képes, figyelembe véve egyéb tényezőket is, mint földrajzi adottságok, éghajlat stb.

Ez a modell is mellőzi a gazdasági helyzetet, és figyelmen kívül hagy egyéb, megítélésem szerint fontos mutatókat, de még az alapvető élelmiszerek hozzáférést sem veszi figyelembe, ugyanakkor nagyon jól működik, ha időben visszafelé működtetjük a modellt. Az eredmény a történelmi vándorlásokat nagyon lefedi, a népek mozgását, a határok alakulását szinte teljes biztonsággal kalkulálja visszafelé.

Dean S. Hartley III (Hartley consulting, Egyesült Államok) az szereplőalapú szimulációt alkalmazza.

A hatalom színtjein a következő területeket veszi figyelembe:

- (D)iplomáciai, (I)nformációs, (M) katonai, (E) gazdasági szintek – DIME.

A leíró változók a következők, amelyekkel számol:

- (P) Politikai, (M)katonai, (E)gazdasági, (S)zociális, (I)nformációs, (I)nfrastrukturális – PMESII.

Ezek a változók képezik a modell bemenetét, amely jelenleg használatban van az ún. OOTW (Operations Other Than War – nem háborús műveletek) esetén az USA-ban.

A kalkulációk eredményét a műveletek tervezésének elsődleges bemeneteként használják. Az eredmény a műveleti tervezés leg-alapvetőbb információja, amelyből kiindulnak a stratégiai tervezés során egy-egy térségre vonatkozó tervek esetén.

PESTLE(M) MODELLEK

Az üzleti világban ismert elemzések egyike a PESTLE modell, amely a politikai (Political), Közgazdasági (Economics), Szociológiai (Sociological), Technológiai (Technological), Jogi (Legal) és Környezeti (Environment) tényezőket vizsgálja, azokat részletesen kibontva, egy-egy időpontra vonatkozóan. Amennyiben ezek egy időpontra számíthatók, úgy a múltra is és a jövőre is kalkulálhatók, tehát trendek itt is felállíthatók, az eredmények görbéként is ábrázolhatók. Az aggregált tényezők segítségével, ezzel a megközelítéssel szintén folyamatot tudunk generálni.

Az eredeti megközelítés nem tartalmazza a médiát mint külön tényezőt, de az arab tavasz és annak szervezése, az európai és amerikai „occupy” mozgalom megmutatta, hogy ezzel a területtel, a közösségi médiával (Twitter, Facebook, G+, Foursquare stb.) külön érdemes foglalkozni, a PESTLE modellt M betűvel kiegészítve, annak hatásait nagyobb hangsúllyal véve be a modellbe, a vizsgálódást arra a területre is kiterjesztve.

Természetesen rengeteg modell létezik; nagy részük nem ismert, illetve csak az alapvető elveik ismertek, a konkrét működésük nem. Ezek a modellek láthatóan egyre hatékonyabbak, ám az arab tavasz kapcsán megtörtént és ma is folyamatban lévő eseményeket egyik sem volt képes helyesen megjósolni, így lényeges változtatásokra lehet számítani a megközelítéseket illetően. A média, különös tekintettel a közösségi média szerepének felértékelődésével számolhatunk a jövőben, illetve élni kell a multi-paradigma megközelítéssel, amely több, jelenleg különböző elveket alkalmazó modellt összevonva vizsgál egy-egy területet vagy eseménysorozatot, szituációt. Az említett módszereket már használják más területeken, így például a szállítmányozásban, ahol a multi-paradigma modellek egyaránt alkalmazzák a szereplőalapú és a rendszerdinamikai megközelítést egyetlen feladat modellezésének érdekében.

ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEK BÉKEFENNTARTÁS ESETÉN

Napjainkban a nemzetközi szervezeteknek számos ismeretlen jövőbeli eseményre kell felkészülniük, amelyeket a korai előrejelzés segítségével tudnak csak föltárni, és azok valószínűségének ismeretében képesek tervezni tevékenységüket. Véleményem szerint a korai előrejelzés valódi kulcskérdéssé válik a jövőben. Minden bizonnyal nem csak elméleti szinten, a politika színterén, hanem a gyakorlatban

DIME/PMESII MODELL⁵

4. ÁBRA

is alkalmazzák majd a különböző modelleket, így a béketeremtéssel összefüggő műveletek területén is.

Amennyiben a békefenntartó/béketeremtő műveleteket, illetve missziókat projektként fogjuk föl, miszerint van időben létező eleje, vége, meghatározott célja és eredménye, valamint erőforrásokat használ föl, akkor a végrehajtásra létrehozott szervezeteket ideiglenesnek kell tekintünk. Ez esetben az egyik legfontosabb tényező az erőforrások tervezése, amelyek rendelkezésre állása a hagyományos doktrínákban a totális háborúra volt optimalizált, de ez ma már egyértelműen túl magas költségekkel jár, túl alacsony valószínűség mellett.

KONKLÚZIÓ

A várható események megismerésével következtethetővé, kalkulálható válik a szükséges ellentevékenység, tehát a műveletek, a missziók tevékenysége is, amelyek erőforrás-igényeit, logisztikai, gazdasági vonatkozásait direkt módon össze lehet kötni a tevékenységek végrehajtásához szükséges képességekkel. Ezzel a megközelítéssel bizonyosan létrehozható egy nem kívánt esemény -> tevékenység -> képesség -> erőforrásigény-alapú, békefenntartással összefüggő katalógus. Jelenleg több hasonló projekt is folyamatban van különböző szervezeteknél, ilyen például a NATO képességkatalógusa is, de civil békefenntartásra, a konfliktusgörbe háborút megelőző, illetve azt követő területére sem katalógus, sem elfogadott szabványok, doktrínák nincsenek még. Ezek megalkotása még várat magára.

IRODALOMJEGYZÉK:

KBR (Kellogg, Brown, and Root): A blend of two previously distinct entities became a wholly owned subsidiary of Halliburton in March 2002. http://www.halliburton.com/about/history_new_phase.jsp
 MICHAEL S. LUND: Preventing Violent Conflicts: A Strategy for Preventive Diplomacy, USIP Press, 1996
 KIRÁLY LÁSZLÓ: Missziós feladatok védelemgazdasági nézőpontból, HADTUDOMÁNY 2008: (3-4) pp. 3-43.

CHRISTINE SCHWEITZER: Civilian peace-keeping http://ec.europa.eu/external_relations/ifs/publications/articles/book2/book_vol2_part2_chapter21_civilian_peacekeeping_christine_schweitzer.pdf
 GOVERNMENT OF SWEDEN: Goals for civilian and military capabilities <http://www.regeringen.se/sb//11241/a/116838>
 LOUISE LEENEN, MAPULE MODISE, HERMAN LE ROUX: A Model for Peace Support Operations: an overview of the ICT and Interoperability Requirements http://researchspace.csisr.co.za/dspace/bitstream/10204/3337/1/Leenen_2009.pdf
 DANIEL KORSKI, RICHARD GOWAN: Can the EU Rebuild Failing States? A Review of Europe's Civilian Capacities http://ecfr.3cdn.net/3af9563db3c7ab2036_ecm6buqyw.pdf
 UNIVERSITY OF BRADFORD: Introduction to Conflict Resolution, <http://www.brad.ac.uk/postgraduate/conflict-resolution/>
 PAUL B. STARES: Enhancing U.S. Crisis Preparedness, Policy Innovation Memorandum No. 5 <http://www.cfr.org/middle-east/enhancing-us-crisis-preparedness/p25329>
 P.W.SINGER: Corporate Warriors, The Rise of the Privatized Military Industry, ISBN-13: 987-0-8014-7436-1
 ALAN WSBURN/MOSHE KRESS: Combat Modeling, ISBN 978-1-4419-0789-9, e-ISBN 987-1-4419-0790-5

¹ Forrás: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Konfliktus>
² Forrás: Early Warning of Armed Conflict: An Introduction, Walter Dorn – <http://walterdorn.org/pub/25>
³ Forrás: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter15.shtml>
⁴ Forrás: The Strategy of Conflict: Prospectus for a Reorientation of Game Theory, Journal of Conflict Resolution, Vol. II, No. 3, September 1958.
⁵ Forrás: Hartley Consulting - <http://home.comcast.net/~dshartley3/>

E SZÁMUNK SZERZŐI

- Dr. Szarka Gábor, a Honvédelmi Minisztérium kabinetfőnöke
 Maruzs Roland őrnagy, a HM Katonai Hagyományörző és Hadisírgondozó Osztály helyettes vezetője
 Benicsák Péter rendőr alezredes
 Lázár Béla őrnagy, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis repülésbiztonsági főnöke
 Szabó Miklós alezredes, zászlóaljparancsnok (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis, Szállítóhelikopter Zászlóalj)
 Gál Csaba ny. mk. ezredes
 Varga Ádám, az NKE doktorandusza
 Lázár Bence honvédtisztjelölt
 Maczák Endre százados, helikoptervezető-gépparancsnok, hadművelleti tiszt (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis)
 Fehér Gábor százados, helikoptervezető-gépparancsnok (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis)
 Gere Zoltán százados, századparancsnok (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis, Repülőműszaki Zászlóalj, harcihelikopter-üzembentartó század)
 Dr. Murinkó Attila mk. alezredes, az MH Vezetési és Doktrinális Központ kiemelt főtisztje
 Róth Zoltán alezredes, a HVK Képzési Csoportfőnökség kiemelt főtisztje
 Stefancsik Ferenc ny. alezredes
 Szabó István őrnagy, az MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Ezred személyügyi főnöke
 Székely Zoltán alezredes, a HM Tervezési és Koordinációs Főosztály kiemelt főtisztje
 Pollmann Ferenc történész
 Dr. Szabó Béla történész
 Dr. Lits Gábor ny. ezredes
 Matthaidesz Konrád szerkesztő-riporter, újságíró
 Bendes István mk. alezredes, az MH Hadkiegészítő és Központi Nyilvántartó Parancsnokság kiemelt főtisztje
 Magyar Róbert alezredes, az MH Vezetési és Doktrinális Központ kiemelt főtisztje (ov.h.)
 Hajdú T. László, az MH Vezetési és Doktrinális Központ munkatársa
 Dr. Suha György főiskolai tanár, a Magyarországon Akkreditált Tiszteletbeli Konzuli Testület elnöke
 Szőrös Zoltán, a kalasnyikov.hu portál szerkesztője
 Hunyadi Áron újságíró
 Nagy Sándor István újságíró

A HM ZRÍNYI MÉDIA
KÖNYVÚJDONSÁGA

Kiss Zoltán László

MAGYAROK
A BÉKEFENNTARTÁSBAN

ZRÍNYI KÖNYV

Keménytáblás, 164 oldal

A könyv szerzője a békefenntartói tevékenység történeti áttekintésén felül egy olyan katonaszociológiai vizsgálat eredményeit adja közre, amelyben a válaszadók megosztják a külföldi missziókra történő kiválasztás, felkészítés, a missziós szolgálat, valamint a vissza-illeszkedéssel kapcsolatos tapasztalataikat, s megfogalmazzák igényeiket, illetve elvárásaikat.

A vizsgálat során feltárt tények reális és hiteles képet alkotnak a békeműveletekben részt vevő katonáink aktuális helyzetéről.

Hiánypótló mű fotókkal, grafikonokkal, táblázatokkal gazdagon illusztrálva.

Zrínyi Média

HM Kommunikációs Kft.

1087 Budapest, Kerepesi út 29/B.
Telefon: 06-1-459-5371, 459-5373
Fax: 06-1-459-5383

E-mail: gyoredina@armedia.hu
Könyveinket megtekinthetik a
www.zrinyimedia.hu weboldal digitális könyvtárban.
Minden könyvünk kedvezményesen
kapható a kiadványszerkesztőségben.

Lázár Béla őrnagy:

A HARCIL HELIKOPTEREK ALKALMAZÁSÁNAK VEZETÉS- IRÁNYÍTÁSI SAJÁTÓSÁGAI

Változó világban élünk, a technikai, társadalmi fejlődés új kihívások elé állítja a politikai és a katonai döntéshozókat egyaránt. A kommunikációs rendszerek és eszközök új generációi a világ bármely pontjáról képesek közel hozni a tömegekhez a fegyveres konfliktusokat, terrorcselekményeket. A világméretű „valóságshow” stratégiai döntéshozói egyre gyakrabban szembesülnek azzal a ténnyel, hogy korunk háborúiban a parancsnoki láncolat végén helyet foglaló katona (az „egyesharcos”) személyes döntései, cselekedetei bizony a sajtó nyilvánossága miatt stratégiai jelentőséggel bírhatnak. Ez a vezetés-irányítási rendszerrel szemben is új követelményeket támaszt. Írásom egy harci-helikopter-alegység pilótái, „egyesharcosai” szemszögéből mutatja be alkalmazásuk vezetés-irányítási sajátosságait.

A HARCIL HELIKOPTEREK FELADATRENDSZERE

A Magyar Honvédségben a Mi-24 típusú harci helikoptert rendszeresítették, melynek alaprendelgetése a szárazföldi csapatok alegységei mozgékonyágának növelése és részükre tűztámogatás biztosítása a harcmezőn. Azonban már maga a *harci helikopter* kifejezés is bizonyos tekintetben magyarázatra szorul. Különböző nyelveken más-más jelentéssel bíró szavakkal jellemzik az ilyen vagy ehhez hasonló rendeltetésű légi járműveket. A Mi-24 a szovjet hadiipar terméke, az orosz nyelv a боевой вертолет kifejezést használja a Mi-24 jellemzésére. Magyarra fordítva ez harci helikoptert jelent, és így teljesen megegyezik a magyar terminológiával. Az angol szakirodalom az *attack helicopter* kifejezést használja a hasonló rendeltetésű, bár nem olyan széles feladatkörű AH-64 helikopterre. Az „attack” angol kifejezés szó szerint támadást jelent, de hiba volna „támadó helikopterként” fordítani, hiszen az AH-64 is számos különböző feladattal bízható meg abban a bizonyos világméretű „valóságshow”-ban. Az AH-64 alkalmazását rögzítő harcsszabályzat, az FM 1-112 ATTACK HELICOPTER OPERATIONS (Harcilhelikopter-műveletek) (1) szerint például az alegység számos különböző harctevékenységi formája közül csak egyetlenegy a „támadás”. Ahogyan az AH-64, úgy a Mi-24 is egy széleskörűen, nem csak támadó szerepkörben alkalmaz-

Mi-24P HARCIL HELIKOPTER

(A SZERZŐ FELVÉTELE)

ható helikopter, számos alaprendeltetésű és kiegészítő feladat végrehajtására képes fegyverrendszer. (Valójában az AH-64-nél sokkal több feladat ellátására képes a Mi-24.) Ha ezeket a feladatokat az „egyesharcos” helikopter-személyzet, illetve a neki közvetlenül feladatot szabó alegységparancsnok szemszögéből tekintjük, a rendszer az alábbi jellemző feladatok végrehajtására képes:

- szárazföldi csapatok támogatása;
- közvetlen légi támogatás;
- légimozgékonyágú műveletek biztosítása;
- konvoj kísérése;
- egyéb biztosító műveletek;
- légi szállítási feladatok;
- kutató-mentő feladatok;
- kis sebességű, kis magasságú légi célok elleni tevékenység;
- légi felderítés;
- erődemonstráció.

A felsorolás nem a szűkebb értelemben vett harctevékenységeket, azok formáit vagy a harcászati feladatokat tartalmazza, sokkal inkább egy-egy komplex feladatszerzett takar, ami harci helikopterekkel végrehajtható.

A VEZETÉS-IRÁNYÍTÁSI RENDSZEREK KOMPLEXITÁSA

Ahhoz, hogy egy-egy feladat sikeresen végrehajtható legyen – a felszerelt és kiképzett alegységen túlmenően – megfelelően felépített vezetés-irányítási rendszer is szükséges. Maga a rendszer nem más, mint eszközök, módszerek, eljárások és személyek összessége, amelyek lehetővé teszik a parancsnoknak és törzsének, hogy eleget tegyenek a vezetéssel és irányítással kapcsolatos funkcióknak. Az irányítás az „egyesharcost”, a végrehajtót segíti a vezetés által meghatározott feladatai végrehajtásában, vagyis a művelet szempontjából kritikus jelentőségű döntési szituációkban a végrehajtó a parancsnokaira támaszkodhat, ami természetesen csökkenti a nemkívánatos hibák bekövetkezésének valószínűségét. (Csak zárójelben: így pedig

A Mi-24 KIVÁLÓAN ALKALMAZHATÓ TÁBORI LESZÁLLÓHELYEKRŐL

(A SZERZŐ FELVÉTELE)

elkerülhető, hogy a világsajtó vezető hírévé váljon egy esetleges hibás döntés következménye.) De természetesen egy-egy sikeres feladat-végrehajtás látszólag kis jelentőséggel bír, taktikai szintű eredménye – éppen a sajtó nyilvánosságának köszönhetően – akár stratégiai jelentőséggel is bírhat. Ami a vezetés és irányítás fogalomrendszerét illeti, nem kívánom további definíciókkal, elemzésekkel terhelni az olvasót, annak komplexitása már jól ismert. Minden egyes sikeres művelet mögött megtalálhatjuk az azt támogató, hatékony és jól szervezett rendszert, ami az adott művelet végrehajtását elősegíti. A rendszer személyi eleme lehet az adott esetben akár stratégiai jelentőségű döntéseket hozó parancsnok, a harctéri irányító, vagy éppen a légvédelmi irányító, de akár bármely támogatott szárazföldi alegység katonája is. A technikai háttér legfontosabb alkotórészei természetesen a híradó-informatikai rendszerhez tartoznak, hiszen megfelelő kommunikáció nélkül nincs információáramlás.

A Magyar Honvédség haderőnevei a saját feladataikhoz igazított vezetés-irányítási rendszerrel rendelkeznek. Más elemek működnek, ha egy terroristák által eltérített, fegyverként használni szándékozott polgári légi járművel szemben kell tevékenykedni, és megint mások, ha egy váratlan fegyveres támadást kell elhárítani. Bármilyen is legyen a feladat, a kérdés az, hogy a végrehajtó mechanizmusként működő (jelen esetben) harci helikoptert hogyan illesszük be a vezetés-irányítási rendszerébe. Ha a Mi-24 fentebb részletezett feladatait elemezzük aszerint, hogy egy-egy feladat a szárazföldi, vagy inkább a légierő haderőnemi rendszerhez illeszthető, a mellékelt ábrának megfelelő képet kapjuk.

Láthatjuk, hogy nemely feladat teljesen szárazföldi vagy éppen teljesen légierő-orientált. A kutató-mentő feladatkör például hazánkban teljességgel a légierő haderőnemhez tartozik. De vannak olyan feladatok is, melyek mindkét haderőnemre jellemzőek, ilyen például a légi szállítás vagy éppen az erődemonstráció. A továbbiakban tekintsünk át néhányat közülük részletesebben.

TÚZTÁMOGATÓ FELADATRENDSZEREK

A harci helikopterek tekintetében kulcskérdés a szárazföldi csapatok támogatása és a közvetlen légi támogatás egymáshoz való viszonya, hiszen mindkettő esetében a támogatott parancsnok a szárazföldi parancsnok. A két fel-

adatrendszer hasonló (főleg az „egyeszarcos” legkritikusabb döntését illetően: „...megsemmisítem, vagy ne?”), mégis jelentősen különböznek egymástól. A közvetlen légi támogatás (a továbbiakban: CAS¹) a saját erők közvetlen környezetében elhelyezkedő célok elleni légi harctevékenység, amely megköveteli az egyes légi bevetések részletes összehangolását a saját erők tüzével és manővereivel. A CAS a légierő haderőnem támadó légitámogatásformái közül a legrészletesebb koordinációt igénylő támogatás, hiszen az ellenség céljainak pusztítása a saját csapatok közvetlen környezetében történik. A CAS természetesen légierő-feladatkör, így annak vezetés-irányítási rendszeréhez kapcsolódik még akkor is, ha az amúgy légierőnek alárendelt előretolt repülésirányító csoport a szárazföldi csapatokkal együttműködve, együtt települve látja el feladatát. Ha a támogatott szárazföldi parancsnok CAS útján jut hozzá bizonyos számú harcihelikopter-bevetéshez, csatlakoznia kell a légierő vezetés-irányítási rendszeréhez, és igénylése alapján a légierő-alárendelt harcihelikopter-alegység a repülő feladatszabó parancsban (a továbbiakban: ATO²) kapja meg a bevetés részleteit. Ez azon túlmenően, hogy időigényes és körülményes, nem biztosítja azt a rugalmasságot, amit egy harcihelikopter-kötélék nyújthat az alkalmazójának. Végrehajtói szinten pedig gyakran információhiány befolyásolja a végrehajtást.

A fentebb szárazföldi csapatok támogatásaként említett harcihelikopter-feladatkör teljességgel a szárazföldi vezetés-irányítási rendszerhez tartozik. Ehhez a feladatkörhöz tartozónak tekinthetjük azokat az eseteket, amikor egy adott feladat idejére (a hazai viszonyokat tekintve) a harcihelikopter-alegységet – vagy annak egy részét – alárendelik a szárazföldi parancsnok alárendeltségébe, így az a támogatott egység, alegység „integráns” részévé válik, természetesen a delegált hatásoknak megfelelően. A harci helikopterek a szárazföldi kötélek manőverelemévé válnak, így a parancsnok maximálisan ki tudja használni azok tulajdonságait, előnyeit. Még ha földrajzilag akár 40–80 km-re is települnek a támogatott szárazföldi kötélektől (hiszen ne feledjük, a harcihelikopter-kötélék maga is egy fontos cél az ellenség számára), „együtt élnek” azzal, és ez pótolhatatlan előny a

CAS-szel szemben. Az együttműködés kulcszereplője a harcihelikopter-kötélék által a támogatott szárazföldi parancsnok törzsébe delegált összekötő tiszt. Ha a teljes harcihelikopter-zászlóaljat átalárendelik (természetesen a szükséges légierős támogató- és biztosítóelemekkel), a legcélszerűbb a zászlóaljparancsnok-helyettest kijelölni összekötői feladatok ellátására, így biztosítva a kellő súlyú integrációt. Egy alkalmi harci kötélek integráns részét képező harcihelikopter-kötélék akár saját, önálló felelősségi körzetben is tevékenykedhet anélkül, hogy manővereit (és így tüzét) koordinálnia kellene másokkal. CAS esetén a harci helikopterek „nem részei” eléggé a támogatott kötéleknek, a harctéri irányítás kizárólag képzett előretolt repülésirányítókon keresztül valósulhat meg. Ha szigorúan végrehajtói szintről vizsgáljuk, a harci helikopterek tűztámogatói szerepkörben történő alkalmazásának hatékonyabb és biztonságosabb módja az átalárendelés.

Ha megvizsgálunk más feladatokat is, megállapíthatjuk, hogy például a légimozgékonyosság műveletek, a konvoj kísérés és a légi szállítás vezetés-irányítási rendje nem tipizálható egyértelműen, hiszen az jelentősen függ a körülményektől, elsősorban a támogatott haderőnem jellemzőitől. A kialakított vezetés-irányítási rendszer azonban döntően befolyásolja a művelet sikerét.

LÉGVÉDELMI FELADATOK

A légi célok elleni tevékenység Magyarországon évtizedek óta a légierő haderőnem vezetés-irányítási rendjének egy jól működő rendszere; a feladatkör 2001. szeptember 11. után kibővült az ún. renegade műveleti rendszerrel, mely a terrorista céllal eltérített, fegyverként használni szándékozott polgári légi járművel szembeni eljárásrendet rögzíti. A Mi-24 harci helikopterek kiválóan alkalmazhatók a kis sebességű, kis magasságú légi célok ellen, hiszen sebességben, magasságban és manőverezőképességben lefedik azt a hézagot, ami a harcászati repülőgépekre jellemző. Helikoptereink számos alkalommal vettek részt kiemelten fontos hazai és nemzetközi események biztosításában. A légvédelmi vezetés-irányítási rendszer rugalmasságára és gyorsaságára jellemző a 2010-es vörösiszap-katasztrófával összefüggő harcihelikopter-alkalmazás, ahol a mentési munkák biztonsága érdekében létrehozott korlátozott légtérben

A FELADATRENDSZEREK IRÁNYULTSÁGA

ÜLTALMAZÁSI FELADATRA FELSZÁLLÓ Mi-24

(A SZERZŐ FELVÉTELE)

engedély nélkül tevékenykedő polgári légi járművet azonosított a Mi-24, majd elfogta és kivezette a légtérből (2). Az eset kiváló példája volt annak, hogy amennyiben az állam rendszabályokat vezet be, és azok betartására a szükséges erővel rendelkezik, akkor a szabály megalkotása elérte a kívánt célt. (Egyszerű példa erre a KRESZ: rendőrség és büntetések nélkül sokan nem tartanák be azokat sem.) Hiba lenne a harci helikoptereket mint a jogállamiságot alapjaiban és hatásosan támogató képességet nem alkalmazni, esetleg kivonni a rendszerből. A hazai, klasszikusan légierős alkalmazáson túl, nem egy nemzetközi gyakorlaton merült fel objektumok helikopterekkel történő, elsősorban kis sebességű, kis magasságú repülőeszközökkel szembeni oltalmazásának kérdése.

Légi járművek azonosítása, elfogása, velük szemben rendszabályok fogantatása vagy akár megsemmisítése azonban nem csak kizárólag a légierő vezetés-irányítási rendszerében képzelhető el. Harci helikopterek (jelen hazai esetben átalárendelés után) részt vehetnek egy szárazföldi kötelék biztosításában (értve ezalatt annak őrzését, oltalmazását), vagy éppen az ellenség légmozgékonyosságú kötelékének megsemmisítésében. Mindkét esetben szembekerülhetnek az ellenség helikoptereivel, és akár mindvégig teljesen a szárazföldi vezetés-irányítási rendszert alkalmazva hajthatnak végre feladatokat.

AZ ERŐK MEGOSZTÁSA

Egy-egy nagyobb léptékű hadművelet során a harcihelikopter-zászlóalj általában többféle feladatot hajt végre egy időben, így hazai viszonyok között mindenképpen elkerülhetetlen az erők megosztása. A harci helikopterek alkalmazásának alapvető harcászati eleme a géppár, így egy-egy feladathoz is minimálisan egy géppár hozzárendelése szükséges. A megfelelő alkalmazáshoz, a tervezéshez, bizonyos esetekben az irányításhoz a helikopterszemélyzeteken túlmenően szakmai törzsre is szükség van. Általánosan megállapíthatjuk, hogy minél komplexebb a feladatrendszer, általában annál önállóbban kell a harci helikoptereknek tevékenykedniük, és így annál nagyobb szakmai törzs szükséges a hatékony és biztonságos feladat-végrehajtáshoz. A legnagyobb szakmai törzset így természetesen a szárazföldi csapatokhoz (annak egy alkalmi harci kötelékéhez) átalárendelt elem igényli. Egy-egy légierős feladat, mely így természetesen az ATO-t alkalmazza feladatszabásként,

akár támogató szakmai törzs nélkül is végrehajtható (feltételezve természetesen az ATO-hoz való hozzáférés és más légierős elemekkel történő koordináció meglétét).

Kiindulva az elmúlt évtizedek hazai és nemzetközi tapasztalataiból, egy 12 helikopterből álló harcihelikopter-zászlóalj feladatrendszerhez rendelése, elosztása – egy lehetséges változat alapján – az alábbiak szerint valósítható meg.

4-6 db Mi-24, minimálisan 4 fős szakmai törzssel, átalárendelve egy alkalmi harci kötelékhez a szárazföldi csapatok támogatása érdekében. Feladata lehet a tűztámogatáson túlmenően a légmozgékonyosságú műveletek támogatása, az erődemonstráció, a konvoj-kísérés, erők őrzése, oltalmazása. A feladat végrehajtható repülőtéren kívüli települési helyekről is.

Kettő db Mi-24 (a lehetőségek figyelembevételével esetleg 1-2 fős szakmai törzssel), klasszikus légvédelmi szerepkörben, teljes légierős alárendeltségben tartva, lehetőleg repülőtéren települési helyen.

A fennmaradó 4-6 helikopter a légierő vezetés-irányítási rendszerben azonnali CAS-feladatokra, egyéb feladatokra, illetve tartalékként megtartva.

ÖSSZEZGÉS

A vezetés-irányítási rendszer minden feladatrendszerben a végrehajtót, az „egyesharcost” kell hogy támogassa, neki kell a rendelkezésére álló információk alapján meghoznia olyan döntéseket, melyek adott esetben kritikus jelentőséggel bírhatnak. A parancsnokok és törzsek feladata olyan rendszer létrehozása, mely egyszerűen, átláthatóan és kellő időben, a harci helikopterekben rejlő lehetőségek maximális kihasználásával biztosítja a szükséges információkat ehhez a döntéshozatalhoz. A Magyar Honvédségben a lehetőségek adóttak, kár volna nem élni velük!

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- (1) FM 1-112, ATTACK HELICOPTER OPERATIONS (Harcihelikopter-műveletek)
- (2) Simon Péter: Kis sebességű légi célok elfogása Honvédségi Szemle, 2011. július

¹ Közvetlen légi támogatás, Close Air Support – CAS

² Repülő feladatszabó parancs, Air Tasking Order – ATO

A ZRÍNYI KIADÓ AJÁNLATA

Marosi Antal:
A SZABADSÁG ÁRA
(A Kadhafi-álmom szertefoszlik)

Egy haditudósító naplója a 2011-es arab tavaszról. Drámai útikönyv Tunéziától Líbiáig, megrendítő szociofotókkal.

„Mindenki megfizette az árát ennek a forradalomnak. De a megszerzett szabadság vajon jutalom vagy büntetés?”

(Marosi A.)

- 163x188 mm behajtott füllel
 - kartonált, cernafűzött, ragasztóköttött
 - 188 oldal, 170 színes képpel
- Ára: 3500 Ft

Zrínyi
Média

Kiadja a
HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
1087 Budapest, Kerepesi út 29/B

Könyveinket megtekinthetik
a www.honvedelem.hu/kiadvanyok/weboldal-on.
Minden könyvünk kedvezményesen kapható.

Telefon: +36-1-459-5319, 459-5373

Fax: +36-1-459-5383

E-mail: gyoredina@amedia.hu
cinli@amedia.hu

Szabó Miklós alezredes:

KÉSZENLÉTBEN 35 ÉVE: A MAGYAR HONVÉDSÉG LÉGI KUTATÓ-MENTŐ SZOLGÁLATA

1990 óta magam is több szolgálatot adtam eleinte másodpilótaként, majd gépparancsnokként. Jelenleg pedig a Magyar Honvédség 86. Szolnok Helikopter Bázis Szállítóhelikopter Zászlóalj parancsnokaként napi szinten foglalkozom a kutató-mentő szolgálat szervezésével, a személyzetek felkészülésével, kiképzésével. A rendelkezésre álló frott dokumentumokon kívül cikkem megírása során a megszerzett tapasztalatokra és a korábbi generációkat képviselő kollégáim visszaemlékezéseire támaszkodtam. Nem titkolt célom, hogy az évforduló kapcsán, e szakmai cikk adta keretek között megemlékezzek azokról a még élő vagy elhunyt bajtársaimról is, akik hozzájárultak a Magyar Honvédség légi kutató-mentő szolgálatára hírnevének öregbítéséhez, legyenek ők bármely szakterület képviselői is.

A KEZDETEK

Magyarországon, a Magyar Néphadsereg kötelékében 1969-ben rendszeresítették a Mi-8 típusú helikoptert, amely akkor az első gázturbinás forgószárnyasként a kor színvonalán álló haditechnikának számított. Teljesítménye, terhelhetősége, könnyű kezelhetősége és üzemeltethetősége új, addig nem létező képességgel gyarapította a Magyar Néphadsereget. Az akkor új légi járművet négytonnás teherbírás jellemezte – amely a levehető teherterájtóknak köszönhetően lehetett akár „túlméretes” teher is –, 24 személyt volt képes szállítani, valamint akár 12 hordágyat is rögzíteni lehetett a teherterében. Külső függesztményként alkalmas volt 3 tonna teher szállítására, és nem utolsósorban, képes volt leszállás nélkül, függési

„Az MN repülőcsapatainak fejlődésével növekedett a repülés biztonsága, valamint a veszélybe került légi járművek személyzetének és utasainak mentési lehetőségei. A fejlődés megköveteli, hogy a rendelkezésre álló korszerű Mi-8 helikopterrel és jól képzett mentő személyzetekkel, szervezeten végezzük a bajbajutott személyzetek mentését.”¹ Ezekkel a mondatokkal kezdődik a Magyar Néphadsereg 6690 parancsnokának 0160. számú intézkedése, és ezzel az 1976-ban kiadott intézkedéssel vette kezdetét a Magyar Néphadsereg, majd később a Magyar Honvédség keretein belül megszervezett légi kutató-mentő szolgálat napjainkban 35 éves története. Írásomban képet szeretnék adni a szolgálat létrejöttének körülményeiről, a kezdetekről, a megalakulás óta eltelt idő alatt végbement változásokról, valamint a szolgálat mai helyzetéről.

helyzetben terhek vagy személyek fedélzetre emelésére, illetve kirakására. Fontos jellemzője volt a helikopternek, hogy alapfeltöltéssel két órát is a levegőben tartózkodhatott, amit egy a teherterében elhelyezett pót-üzemanyag-tartállyal még egy órával meg lehetett növelni.² A helikopter alapvető feladata ekkor a harci technika és csapatok szállítása volt, amely feladatkör az üzemeltetési tapasztalatok gyarapodásával, az idő múltával egyre bővült.

Az 1970-es tiszai árvíz a helikopter rendszerbeállása után röviddel – még a teljes műveleti képesség elérése előtt – a gátakra szólította a gépeket és személyzeteiket. Alaprendeltetésétől eltérően egy merőben új feladatkörben, az élet- és vagyonmentésben kellett alkalmazni a légi járműveket. Az árvíz által elzárt vagy árvíz fenyegette területekről az odavezényelt helikopterek négy és félezer embert menekítettek ki, közülük több mint kétszázat a fedélzeti csörlőberendezés³ alkalmazásával.

1970 szeptemberében a Mi-8-as és személyzete Zalaegerszeg közelében egy baleset miatt a TV-torony tetején rekedt munkásokat mentett ki a viharos erejű szélben. Megtörtént,

hogy a Balaton leszakadt jégtábláján sodródó embereket kellett menteni.⁴ Habár ezek klaszszikus értelemben még nem kutató-mentő feladatok voltak, jól demonstrálták a harci technika egyik képességét, azt, hogy olyan helyekről is ki tud emelni embereket, terheket és személyeket, ahonnan a korábbi eszközök nem, vagy csak nagy idővesztéssel és aránytalanul nagy energiabefektetéssel voltak képesek. Ezeknek a tényezőknél – időbeni reagálás, mozgékonyág – nagy jelentőségük volt a későbbi kutató-mentő szolgálat létrehozásában. Itt volt az ideje, hogy a technika adta lehetőségeket a katonai repülés szolgálatába állítsák.

A Magyar Néphadseregben – első sugárhajtású repülőgépként – 1951-ben rendszeresítették a MiG-15 típusú vadászrepülőgépet, amelyet rövid időn belül több más, a MiG-családba tartozó repülőgép követett. Ettől az időponttól a Mi-8-as helikopter rendszeresítéséig eltelt időszakban a békeidős kiképzések alatt is nagyszámú légi katasztrófa következett be. A gázturbinás helikopter megjelenésétől a kutató-mentő szolgálat létrehozásáig is tucatnál több olyan baleset történt vadászrepülőkön és más, a Magyar Néphadseregben rendszeresített repülőeszközökön, amely katasztrófával vagy a pilóta sérülésével, halálával végződött, így az új helikopter jelentősége is felértékelődött.

Brandt Gyula írja *A 87. Bakony Harcihelikopter Ezred és jogelődei története 1958–2004* című könyvében: „A '70-es évek közepéig Magyarország katonai és polgári repülőterein a szolgálati tűzoltó és egészségügyi mentőegységeken kívül szervezetszerű, képzültséget adó kutató- és mentőcsoport nem volt. A földi mentőcsoportok a bekövetkezett repülőeseményekkor lettek összeállítva és felszerelve a személyi állományból, valamint a rendelkezésre álló technikai eszköztárból. A baleset helyszínére éppen ezért néha késve érkeztek ki, elszalasztva ezzel a mielőbbi segítségnyújtás lehetőségét. Több repülőesemény helyszínének megtalálásában felhasználásra kerültek a 86. vegyes repülő osztály Mi-1-es helikopterei is, de a személyzet a gépek felsze-

SÉRÜLT SZÁLLÍTÁSA A HELIKOPTERHEZ

ÉRKEZÉS A KÓRHÁZ TETEJÉN KIALAKÍTOTT LESZÁLLÓHELYRE

reltségének hiánya miatt különösebb segítséget nem tudott nyújtani.”⁵

A mind sebességében, mind pedig mennyiségében megnövekedett katonai légi forgalom új szemléletet kívánt a vezetéstől. Mind a katonai tömbön (Varsói Szerződés) belül, mind a nemzetközi polgári repülésben is erősödött az a szemlélet, mely a nagyobb biztonság, a túlélés esélyének megnövelése irányába fordította a figyelmet. Bizonyítja ezt az is, hogy a hetvenes években a hazánkban állomásozó szovjet csapatok repülőerőinek biztosítására a Szovjet Déli Hadseregcsoport kutató-mentő szolgálatot tartott fenn, valamint, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya törvényerejű rendeletben hirdette ki a Chicagói Egyezményhez való csatlakozásunkat.⁶ Ezen időszakban a légi forgalom számottevő részét a nemzetközi polgári (utas- és teherszállítás), valamint a katonai repülés jelentette. Magyarországon a közforgalmi és állami légi járműveken kívül repülőeszközöket gyakorlatilag csak a Magyar Honvédelmi Szövetség üzemeltetett.

A Chicagói Egyezmény 12. melléklete fogalmaz meg ajánlásokat a csatlakozó országok részére a kutatás-mentés megszervezéséről, melyeket ezen országok maguk részére kötelezőnek fogadnak el. Habár nem látható közvetlen összefüggés az egyezményhez való csatlakozás és a Magyar Néphadsereg kötelékében néhány évvel később megjelenő légi kutató-mentő szervezet létrejötte között, az alkalmazásról fennmaradt adatok arról árulkodnak, hogy a szabályok nem zárták ki a polgári célú alkalmazást. Mindezek ellenére kijelenthető, hogy az 1976. szeptember 1-jén, Szentkirályszabadján⁷ felállt 24 órás légi kutató-mentő szolgálat elsődleges feladata a bajba jutott katonai repülőeszközök felkutatása és személyzeteik mentése volt.

Az első szolgálatba vezényelt állomány és helikopterek

Nappal

Gépparancsnok: *Földesi Ferenc* hadnagy
 Másodpilóta: *Vaczula Ferenc* hadnagy
 Fedélzeti technikus: *Sziágyi Lajos* százados
 Helikopter: 130-as oldalszámú Mi-8T

Éjjel

Gépparancsnok: *Antal István* főhadnagy
 Másodpilóta: *Zubik Pál* hadnagy
 Fedélzeti technikus: *Talla János* törzsrösmester
 Helikopter: 428-as oldalszámú Mi-8T

SZOLGÁLAT

Az MN 8300 parancsnok 0101. sz. intézkedése alapján kiadott MN 6690 ezredparancsnoki intézkedésben foglaltak szerint 1976. szeptember 1-jén megkezdte működését a Magyar Néphadsereg kutató-mentő készütségi szolgálat. Az intézkedés szerint szolgálatban kellett tartani egy éles és egy műszaki tartalék (Mi-8 típusú) helikoptert, amelyeknek rendelkezni kellett ARK-U2⁸ berendezéssel. A kutató-mentő készütségi szolgálat a helikopter személyzetéből, egy ejtőernyősdeszant-csoportból és műszaki kiszolgáló személyzetből állt. A helikopter személyzete a gépparancsnok, a másodpilóta és a fedélzeti technikus volt. Az ejtőernyősdeszant-csoportba egy ejtőernyős tisztet vagy -tiszt helyetteset, két ejtőernyős-sorkatonát, valamint egy orvost vagy felcsert vezényeltek. A műszaki kiszolgálók csoportja a helikoptert kiszolgáló műszakiakból, valamint a kiszolgáló gépjárművek kezelőszemélyzetéből állt. A hajózókat szolgálatba heti váltásban, nappalra és éjjelre kellett vezényelni, ami azt jelentette, hogy egy hét időtartamra két személyzetet vezényeltek, amelyből az egyik mindig éjszaka, a másik pedig nappal volt szolgálatban. A váltásokat napnyugta előtt fél órával és napkelte előtt fél órával hajtották végre. A kiképzettség terén a hajózók esetében ez azt jelentette, hogy az éjszakai szolgálatot legalább első osztályú, a nappali szolgálatot legalább másodosztályú⁹ szinten kiképzett személyzetek láthatták el.

A szolgálat riasztási rendszere készütségi fokozatokon alapult, amely fokozatok lehettek harmad-, másod- és első fok. Alaphelyzetben – amikor nem volt az országban kiképzési vagy egyéb repülés – a szolgálat harmadfokban volt. Másodfokot rendelt el az előjáró, ha az országban bármely repülőtéren repülés

volt, beleértve a saját repülőteret is. Elsőfokba akkor lépett a szolgálat, ha vészhelyzet állt elő.

Riasztási időnormák

Harmadfokból első fokba: 14 perc

Másodfokból első fokba: 4 perc

Felszállás:

Harmadfokból: 20 perc

Másodfokból: 10 perc

Első fokból: 8 perc

A helikopterek a fokozatoknak megfelelő előkészítettségi állapotban voltak, a hajózó- és deszantszemélyzetek a szolgálat épületében tartózkodtak. Mivel a szolgálatba vezényelt orvos gyakran a csapatorvos vagy a startorvos¹⁰ volt, így ő csak első fokban ment oda a helikopterhez az előírt felszerelésével. Az esetek nagy többségében a személyzet a pontosított feladatot már a helikopterben ülve – nem ritkán járó hajtoművekkel – várta, ahol nagy tapasztalatra, begyakorlottságra, kiváló együttműködésre volt szükség ahhoz, hogy a pontosításoknak megfelelően kezdhesék meg annak végrehajtását.

Természetesen a kutatás-mentés feladatrendszerre a fent vázoltaknál sokkal szerteágazóbb volt, mert a szolgálaton kívül érintett más szakterületeket, mint például a hadtápellátást, repülésirányítást, híradást, az egészségügyi ellátás rendszerét, vagy adott esetben a testvérszervekkel (polgári védelem, rendőrség, mentőszolgálat, tűzoltóság), illetve más országokkal való kapcsolattartás, együttműködés rendszerét is érintette. Ezek részletezését ezen írás keretei nem teszik lehetővé, de azt látni kell: a légi kutató-mentő szolgálat valójában a rendszer végrehajtó eleme volt, egy-egy esemény egész gépezetét mozgató meg, sok ember összehangolt munkájára volt szükség.

Az évek múltával, a gazdasági, politikai környezet, a technikai lehetőségek, valamint a személyzetek repült idejének megváltozásával a szolgálat tovább formálódott. Fő elemeiben a rendszer a kilencvenes évek közepéig-végéig a fent vázoltaknak megfelelően működött. Az első kisebb változást az 1984-ben Szolnokon megalakult 89. Vegyes Szállítórepülő Ezred hozta. Habár ebben az időszakban már három ezredméretű alakulatnál is üzemeltek helikopterek (Szentkirályszabadján, Börgöndön és Szolnokon), kutató-mentő szolgálatot csak a „szentkirályiak” adtak. Ebben nagyobb változást a rendszerváltás hozott, amikor is a szovjet csapatok kivonultak Magyarországról területéről, a szolnoki alakulatnál felállt a szentkirályihoz hasonlóan megszervezett szolgálat. A felelősségi körzeteket kettéosztották, amelynek határa a Duna volt. A keleti részt a szolnoki, a Dunától nyugatra fekvő területet pedig a szentkirályszabadjai alakulat fedte le.

A folyamatos átszervezések, a kiöregedő tapasztalt hajózók nyugdíjba vonulása, és nem utolsósorban az éves repülési idők drasztikus csökkenése a kilencvenes évek végétől a szolgálat szervezésében nagyobb változásokat hoztak. A repülési idő csökkenése miatt a kiképzés annyira lelassult, hogy az első osztályú, de nem ritkán még a másodosztályú kiképzettségi szint elérése is több évbe tellett, ezért sok esetben veszélybe került a szolgálatok feltöltése. Ennek kiküszöbölésére, mivel a kiképzési repülési idők mennyisége nem

változott (nem nőtt), a szolgálatba lépőkkel szemben támasztott követelmények változtak. Ekkor az előjáró (riasztást végrehajtó) szerv a szolgálatvezénylésben foglalt adatok alapján megkapta, hogy az adott személyzet milyen időjárás minimumig riasztható. Ezzel párhuzamosan megszűnt a nappali és éjszakai váltás, a két alakulat (Szentkirályszabadja és Szolnok) kisebb fáziseltéréssel áttért a tizenkét órás, majd pedig a huszonnégy órás váltási rendszerre. Habár a változást a szükség hozta, a kilencvenes években – a rendszerváltás után – megváltozott munkaidő-nyilvántartási rendszer is indokolta tette a váltást, megkönnyítette a szervezést.

Említést érdemel, hogy a kilencvenes évek közepétől, készülve a NATO-csatlakozásra, és nagyobb figyelmet szentelve az ICAO¹¹ ajánlásainak, az 1998-ban megjelent légi kutatás-mentést szabályozó együttes rendelkezésben¹² foglaltaknak megfelelően a riasztási időnormák és a készségi fázisok rendszere is megváltozott. A készenléti fokozatok elnevezése INCERFA, ALERFA és DETRESFA¹³ lettek, és a nemzetközi normáknak megfelelően egységesen 30 perces (éjjel, vagy +5°C alatti hőmérséklet esetén 60 perc) felszállási készenlét lett meghatározva. Ez a gyakorlatban nem hosszabbította meg jelentősen a reakcióidőt, viszont lehetőséget adott a személyzeteknek arra, hogy a gépbeülés előtt alaposabban tanulmányozzák az előállt helyzetet, begyűjtésük a megfelelő információkat. A NATO-csatlakozásra történő felkészülés során, valamint magával a csatlakozással új követelményként jelent meg a szövetségi rendszerben történő feladat-végrehajtás, amelynek alapdokumentuma az ATP-10(D) *Kutatás, mentés*¹⁴ című okmány lett. Ennek sajátossága, hogy a már korábban többször emlegetett ICAO 12. mellékletében foglaltaknak teljes egészében megfelel, kiegészítve a katonai (békeidős és háborús) elvekkel.

2004-ben a szentkirályszabadjai alakulat megszűnésével új helyzet állt elő. A megszűnéssel a 87. Bakony Harcihelikopter Ezred még rendszerben maradt állománya áttelepült Szolnokra, és megalakult a 86. Szolnok Helikopter Ezred (majd későbbi utóda a 86. Szolnok Helikopter Bázis). Mivel maradt a két kutató-mentő körzet, a szolgálatot az ezred állománya adta két helyszínen. A keleti körzet Szolnokon, a nyugati körzet pedig Pápa Bázis-repülőtéren települt, amely felállítás a mai napig tart. Megjegyzendő, hogy az üzemképes helikopterek számának csökkenésével megszűnt a technikai tartalék fenntartásának lehetősége, így egyes helyzetekben a két körzet egymásnak ad tartalékot. Heti váltásban két-két személyzet van szolgálatba vezényelve, melynek tagjai huszonnégy órás szolgálatot látnak el, egy nap éles, egy nap tartalék rendszerben.

A környezet megváltozásának voltak pozitív hatásai is. Jellemző lett a számítástechnika adta lehetőségek kihasználása, és ugrásszerű fejlődésen ment át a mentéstechnikai ellátottság, kiképzettség ugyanúgy, mint az egészségügyi ellátás minősége. Az egykori „orvosi táska startorvos” felváltotta a személyzetbe integrált egészségügyi tiszthelyettes, a rögzíthető hordágyat a vákuummatrac, és korszerű életmentő, valamint életfunkció-fenntartó eszközök léptek be a rendszerbe. Az ejtőernyős

képzettségű kutató-mentő szakállomány rendelkezik a műszaki mentéshez szükséges alapvető (köztük alpinetchnikai) eszközökkel és a használatukhoz szükséges kiképzettséggel. Ezek segítségével képesek bonyolult terepen összetett feladatok végrehajtására; ilyen például a géptörzsbe való behatolás, onnan súlyos sérült kiemelése, vagy ugyanennek végrehajtására fán akadt, esetleg vízfelületre érkezett személy esetében.

Napjainkban alapvetően két helikoptertípus lát el kutató-mentő szolgálatot, a Mi-8, valamint annak modernizált változata, a Mi-17.¹⁵ Sajnos a helikopterek fejlesztése nem követi a szakszemélyzetek felszereltsége, illetve kiképzése kapcsán említett trendet. A kilencvenes években fokozatosan jelent meg a GPS-navigáció a gépek fedélzetén, ami nagy segítséget nyújt az időbeni reagálásban, pontos navigációban. A Mi-17-es az ARK-U2 rádió-iránymérő berendezés modernebb, ARK-UD változatával rendelkezik. Két helikoptert nagyobb teherbírású, a nemzetközi normáknak megfelelő fedélzeti csörlőberendezéssel láttak el, lehetővé téve ezzel, hogy a mentett személyt a mentést végzővel együtt emeljék fel a gép fedélzetére. Idővel a gépekbe újabb rádiók kerültek, nemrégiben pedig a helikopterek egy mobil telefonhálózatra épülő kommunikációs rendszert kaptak. Habár ezek a változások apró részterületeken tovább segítették a személyzetek munkáját, gyakorlatilag utóbeépítések, nem pedig tervezett modernizációk voltak, jelentős, a kor színvonalára utaló változást nem jelentettek. Két helikopter modernizációja újabb – a hazai repülés történetében mérőföldkőnek számító – képesség alapjait teremtette meg, az éjjellátó berendezések alkalmazásának lehetőségét. Ugyan a berendezés használatának elsajátítása folyamatban van, azt a kutató-mentő szolgálat – a rendelkezésre álló alkalmas helikopterek és a kiképzett személyzetek alacsony száma miatt – még nem alkalmazza. Ennek a képességnek a napi rutinba való beépülése jelentős minőségi változást hozhat a hazai légi kutatás-mentés történetében. Emlékezzünk csak a 2010 októberében bekövetkezett kolontári iszapkatasztrófára, ahol a Magyar Honvédség egy közeli gyakorlaton részt vevő, éjjellátóval felszerelt helikoptere súlyos sérülteket szállított a megfelelő ellátást nyújtó kórház közelébe, valamint hasznos felderítési információkkal látta el éjszaka is a katasztrófavédelmi szakembereket a tározó gátjának állapotáról. Az éjjellátó berendezés órákkal rövidítette meg a feladat végrehajtást, nagyban növelte annak esélyét, hogy a sérültek időben kapjanak megfelelő orvosi ellátást.

FELADATRENDSZER, KIKÉPZÉS

A szolgálat korai korszakából nem állnak rendelkezésre olyan dokumentumok, amelyekből közvetlenül lehetne következtetni arra, hogy milyen elvek alapján, milyen rendszerben szervezték a szolgálat tevékenységét. A rendelkezésre álló intézkedésekből és néhány később megjelent dokumentum alapján lehet következtetni arra, hogy a fő feladat az akkori Magyar Népköztársaság légterében vagy területén bajba jutott magyar vagy szövetséges, katonai vagy katonai feladatot ellátó pol-

gári légi járművekre és azok személyzetére terjedt ki. Az első kutató-mentő szakutasítás megjelenésére 1987-ig kellett várni. Addig a feladat végrehajtásához iránymutatást és a kiképzésben segítséget a Mi-8 típusú helikopter üzemeltetési utasítása és a típus kiképzési utasítása, a HHKSZ-75¹⁶ nyújtott. Az általános repülőképzési feladatokon túl speciális feladatként az utasítás tartalmazza a leszállást korlátozott méretű területen, csörlés végrehajtását szárazföldről és vízfelület felett, a vizuális, valamint a rádiótechnikai eszközökkel végrehajtott kutatást, mindezeket nappal és éjjel. Mindezen kiképzettséggel rendelkezni kellett ahhoz, hogy valaki szolgálatba vezényelhető legyen.

Jelentősnek mondható változást az 1987-ben megjelent UKM-87¹⁷ szakutasítás hozott. Ez az utasítás már több fejezetben tárgyalja az általános tudnivalókat, a kutató-mentő szolgálat biztosításának megszervezését, felszerelését, a szakszemélyzetek tevékenységének rendjét, a bajba jutott légi járművekről érkező közlések vételének és továbbításának rendjét. Rendelkezik továbbá magának a bajba jutott személyzet tevékenységének rendjéről és a földi kutató-mentő osztagokról. Részletesen szabályozza az egészségügyi tevékenység rendjét és felszerelését is.

A szabályzatból kiderül az is, hogy a katonai repüléseken kívül a szolgálat riasztható abban az esetben, ha azt az illetékes polgári légügyi és repülőteret szervek kéri. Ez az első igazán egyértelmű utalás arra, hogy elmozdulás történt az ICAO-ajánlások végrehajtásának irányába, és a légi kutató-mentő szolgálat egy állami feladat részévé kezdett válni. Több forrás utal arra, hogy a korabeli katonai vezetés rugalmasan állt a szolgálat alkalmazásához. A Néphadsereg című újság 1985. évi februári száma ír arról, hogy egy súlyosan megégett asszonyt szállítottak Szentestől Győrbe a szolgálat helikopterével, akinek az életét a gyors beavatkozásnak köszönhetően sikerült megmenteni. A kilencvenes évek elején történt, hogy az éppen szolgálatot adó személyzetet riasztották egy szervszállítás végrehajtásához, ahol előbb fel kellett venni a sebészcsoportot, elrepülni először a szervkivétel helyére, majd továbbrepülni a szervbeültetést végrehajtó kórházba.¹⁸

Az 1994. július 25-én a bakonykúti lőtérén bekövetkezett gránátrobbanás újabb feladatot adott a KM szolgálatnak. A négy halálos áldozatot követelő baleset kapcsán felmerült, hogy az amúgy is készenlétben álló helikopter felhasználható legyen ilyen jellegű feladatokra. A kezdetekben „lőtéri készenlétként”, napjainkban MEDEVAC¹⁹-feladatként ismert készenlétet eleinte a kutató-mentő tartalékkal, majd később, annak hiányában az éles géppel látta és ma is látja el a szolgálat. A feladat mindig csak egy meghatározott időszakra szól, egy adott gyakorlat vagy lövészet biztosítására, amelyet az előjáró külön parancsban rendel el.

Az 1998-ban megjelent, négy miniszter által aláírt rendelet a bajba jutott légi járművek megsegítését ellátó kutató-mentő szolgálatokról²⁰ a szolgálat alkalmazását már egy komplex katasztrófavédelmi rendszerben végrehajtandó feladatnak tekinti. Egészen az utóbbi időkig az MH légi kutató-mentő szolgálatának ez a rendelet jelentette a mérvadó törvényi

IRÁNY A MŰTŐ!

(DÉVÉNYI VERONIKA FELVÉTELEI)

hátteret tevékenységének szervezésében és végrehajtásában. Az utóbbi hónapokban ezt felváltotta egy új kormányrendelet,²¹ melynek alkalmazásba vétele jelenleg is folyamatban van.

A feladatrendszer fenti kronológiája alapvetően meghatározta magát a felkészülést, a kiképzést. A szolgálat korai időszakában a feladatra való felkészülést a repülő kiképzési utasítás (HHKSZ-75) kutatás-mentésre vonatkozó feladatai szabályozták, és időszakonként egy gyakorlathoz kötődően, vagy attól éppen függetlenül, ellenőrzési jelleggel egy adott helyzetbeállításnak megfelelő feladatot kellett végrehajtani. A feladatrendszer bővülésével, a korszerű eszközök, berendezések megjelenésével párhuzamosan egyre komplexebb lett a kiképzés is. A kilencvenes években a NATO-csatlakozásra való felkészülés idején megjelentek a palettán a nemzetközi gyakorlatok. Egyre több lehetőség adódott ilyen jellegű eseményeken való részvételre határainkon belül, illetve nem ritkán külföldön.²² Magyarországnak meg kell felelnie kétoldalú egyezményekben vállalt kötelezettségeknek is. Ma öt szomszédos országgal van ilyen egyezményünk,²³ és a hatályos törvény rendelkezik arról, hogy ezen országokkal az egyezményekben foglalt gyakorisággal gyakorlatokat kell végrehajtani.

A LÉGI KUTATÁS-MENTÉS NAPJAINKBAN, JÖVŐKÉP

Napjainkban a szolgálat fenntartásáért az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnoka felel, a közvetlen végrehajtásban pedig az MH Légi Vezetési és Irányítási Központ, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis és az MH Pápa Bázisrepülőtér tölt be kulcsfontosságú szerepet. A Szolnokon és Pápán települő egy-egy helikopter repülőhajózó személyzete a Szolnok Helikopter Bázis Szállítóhelikopter Zászlóalj állományából kerül ki, míg az ejtőernyős és egészségügyi szak személyzetet, valamint a gépek üzemeltetését végző műszaki állományt Pápán a bázisrepülőtér, Szolnokon pedig a helikopterbázis adja. Az MH Légi Vezetési és Irányítási Központ a hazai katasztrófavédelmi rendszerben koordináló szerepet tölt be, és

felel a kutatás-mentési feladatok vezetéséről, irányítási feladataiért.

Elmondható, hogy rendszerét, szervezését és sok területen felszereltségét tekintve egy korszerű, működőképes szolgálat nőtte ki magát a kezdetektől napjainkig. Habár a környezet változása miatt szükség van időnként a szabályzók változtatására – amely folyamat időigényes –, a törvényi, szabályozói háttér rendezettségnek mondható. Ki kell emelni azonban, hogy az évek folyamán egyes területeken tapasztalt – főleg technikai jellegű – fejlesztéseket nem követték újabbak, sőt csökkentek a rendelkezésre álló erőforrások. A kilencvenes évek közepétől fokozatosan csökkentek a technikai üzemképességi mutatók (földi és légi eszközök tekintetében egyaránt), és nem jobb a helyzet a humán erőforrás utánpótlása terén sem. Cikkemnek nem célja átfogó elemzés nyújtása, a problémák mélyebb kibontása, de a történeti hűség megkívánja, hogy a mai helyzet ismeretében felhívjam a figyelmet arra: milyen környezetben, milyen feladatok várnak erre a nagy múltú szolgálatra.

Úgy gondolom, hogy napjaink egyik legfontosabb feladata a szolgálat folyamatosságának fenntartása. A légi kutatás-mentés a Magyar Honvédség és azon belül a helikopteres erők alaprendeltetéséből adódó feladata. Az MH légi kutató-mentő szolgálat elválaszthatatlan része a honvédség helikopteres erőinek, így azok helyzete kihát a szolgálat helyzetére, és hűen tükrözi annak állapotát. A jelenlegi erőforrás-hiányos környezetben nagy kihívást jelent a végrehajtó szintnek, hogy a hagyományoknak és az elvárásoknak megfelelő szinten fenntartsa a szolgálatellátás minőségét. A szinten tartás biztosítása ugyanakkor az, hogy a feladatot kiválóan képzett, nagy tapasztalattal rendelkező, összeszokott gárda látja el. Hosszabb távon azonban nem feledkezhetünk meg arról, hogy a légi kutatás-mentés nem tartható fenn pusztán szakmai elkötelezettségből, lelkesedésből. Sajnos évtizeden túlnyúló problémákkal tanultunk meg együtt élni és dolgozni. Az erőforrások pótlásának elmaradása a képességcsökkenés vagy a képességvesztés képét vetítheti előre a légi kutatás-mentés tekintetében. Márpedig ez a szolgálat, azonkívül, hogy nemzeti és nem-

zetközi kötelezettségvállalásokból adódó feladatot lát el, nagyban növeli a repülőeszközök fedélzetén szolgálatot teljesítők morális tartását. A katonai légi kutatás-mentés az elmúlt harmincöt év alapján méltó az elismerésre, a bajbajutottak pedig megérdemlik, hogy egy szakmailag, erkölcsileg elismert, erőforrásokkal ellátott szervezet továbbra is – az elsők között – tudjon segítséget nyújtani nekik.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Re/1615 Szakutasítás a Magyar Népköztársaság területén bajba jutott légi járművek személyzetének és utasainak kutatására, mentésére UKM-87
 HHKSZ-75 Helikopter Harckiképzési Szakutasítás
 ATP-10(D) Search and Rescue (NATO document)
 30/1998. (VI. 24.) BM–HM–NM–PM együttes rendelet
 Magyar Néphadsereg 6690 parancsnokának 0160. számú intézkedése; Levéltári jelölés: MN 1976/T, 78/332 öe.
 Brandt Gyula: A 87. Bakony Harcihelikopter Ezred és jogelődeinek története 1958–2004. Szentkirályszabadja 2004. ISBN 963 216 693 0; Kiadó: Bakony Harcihelikopter Ezred Szociális Alapítványa
 1971. évi 25. törvényerejű rendelet
 1995. évi XCVII. törvény a légi közlekedésről
 MILAIPI HUNGARY – Magyar Köztársaság Katonai Légiforgalmi Tájékoztató Kiadványa, 2011. január 13.
 267/2011. (XII. 13.) Korm. rendelet a bajba jutott légi járművek megsegítéséről, valamint a katasztrófák elleni védekezéssel és a mentéssel összefüggő tevékenységet ellátó légi kutató-mentő szolgálat szervezetéről, működéséről, fenntartásáról, riasztásának és a mentéssel járó költségek viselésének rendjéről, e tevékenységek engedélyezésére vonatkozó szabályokról

¹ Magyar Néphadsereg 6690 parancsnokának 0160. számú intézkedése; Levéltári jelölés: MN 1976/T, 78/332 öe.

² A Mi-8T korai szériájú helikoptereibe egy darab 915 literes pótlóüzemanyagtartályt lehetett a tehertérben elhelyezni, a későbbiekben már ugyanilyen tartályból kettő ideiglenes beépítésére volt lehetőség. Kutató-mentő feladatok végrehajtásához csak egy kiegészítő tartály van használatban, a tehertér többi részében a hordályoknak és a szak személyzetnek kell helyet adni.

³ A Mi-8-on rendszeresített LPG-2 típusú csőrlőberendezés 40 m-es sodronykötéllel 150 kg teher vagy személy fedélzetre emelésére alkalmas. A helikopter oldalsó tehertérjében van elhelyezve, melyet a fedélzeti technikus üzemeltet.

⁴ Brandt Gyula: A 87. Bakony Harcihelikopter Ezred és jogelődeinek története 1958–2004. 182–183. old. Szentkirályszabadja 2004. ISBN 963 216 693 0; Kiadó: Bakony Harcihelikopter Ezred Szociális Alapítványa

⁵ Brandt Gyula: A 87. Bakony Harcihelikopter Ezred és jogelődei története 1958–2004. Szentkirályszabadja 2004.; Kiadó: Bakony Harcihelikopter Ezred Szociális Alapítvány; ISBN 963 216 693 0

⁶ 1971. évi 25. törvényerejű rendelet

⁷ MN 6690

⁸ Az R-855 kézi vész-irányadó berendezés jeleit fogni képes fedélzeti rádióberendezés. Az R-855 rádió a hajózószemélyzet túlélő-felszerelésében elhelyezett, automatikusan működésbe lépő rádió, amely a 121,5 MHz vészfrekvencián működik.

⁹ A kiképzettség szintjét a HHKSZ-75 Helikopter Harckiképzési Szakutasítás határozta meg a szállítóhelikopter-vezetők részére. Az első osztályú szinten kiképzett személyzet képes volt feladatot végrehajtani éjjel bonyolult időjárási viszonyok között, míg a másodosztályú szinten kiképzettek nappal bonyolult időjárási viszonyokban repülhettek.

¹⁰ A startorvos végezte a kiképzési repülések előtt a hajózóállomány egészségügyi vizsgálatát.

¹¹ International Civil Aviation Organization – Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet

¹² 30/1998. (VI. 24.) BM–HM–NM–PM együttes rendelet

¹³ A vészhelyzet különböző fázisai (sorrendben): bizonytalanság fázisa, veszélyeztetettség fázisa, riasztás fázisa

¹⁴ ATP-10(D) Search and Rescue; Kihirdetve a STANAG 3552 dokumentumban, amelyet a 11/2001.(HK 16.) HVKFH of/du 6.11.01 lép-tetett érvénybe, és a 270/2004. MH LEPK Intézkedés rendelkezik az alkalmazásáról

¹⁵ A 2001. évi felső-tiszai árvíz idején a nagy szállítóhelikopter-igény miatt egy rövid időre Mi-24 típusú helikopterek adták a KM készenlétet.

¹⁶ HHKSZ-75 Helikopter Harckiképzési Szakutasítás, amely jelenleg is érvényben van.

¹⁷ Re/1615 Szakutasítás a Magyar Népköztársaság területén bajba jutott légi járművek személyzetének és utasainak kutatására, mentésére

¹⁸ A szerző visszaemlékezése

¹⁹ MEDEVAC – medical evacuation, egészségügyi kiürítés

²⁰ 30/1998. (VI. 24.) BM–HM–NM–PM együttes rendelet

²¹ 267/2011. (XII. 13.) Korm. rendelet a bajba jutott légi járművek megsegítését, valamint a katasztrófák elleni védekezéssel és a mentéssel összefüggő tevékenységet ellátó légi kutató-mentő szolgálat szervezetéről, működésének, fenntartásának, riasztásának és a mentéssel járó költségek viselésének rendjéről, e tevékenységek engedélyezésére vonatkozó szabályokról

²² Ilyenek voltak például a Cooperative Key, Cooperative Chance, Cooperative Sarex gyakorlatok, melyeket több ország részvételével szerveztek, évente más-más országban, köztük hazánkban is.

²³ A Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság, Szlovák Köztársaság, Szlovén Köztársaság, Ukrán Köztársaság és a Román Köztársaság közötti kutatás-mentésre vonatkozó egyezményeket kormányközi megállapodásokban rögzítették.

Gál Csaba nyá. mk. ezredes:

NEMZETKÖZI KATONAPOLITIKAI ÉS HADITECHNIKAI SZEMLE

OROSZORSZÁG 60 MIG-31 TÍPUSÚ VADÁSZREPÜLŐGÉP KORSZERŰSÍT 2020-IG

Az orosz védelmi minisztérium az erről szóló szerződést tavaly decemberben írta alá a korszerűsítést végrehajtó hazai vállalatokkal. A típust 1982-ben állították szolgálatba, összesen mintegy 500 darabot gyártottak le, különböző változatokban. A típus az orosz légtérvédelmi rendszer szerves alkotóeleme, fontos feladata van a ballisztikus rakéták és a robotrepülőgépek elleni védelemben is. Közülük az egyik a MiG-31BM jelű változat, amelyből eddig két példány készült el (1. kép). Felszereltsége alapján hatékonyan alkalmazható az ellenséges légvédelmi rendszer áttörésére. A most kijelölt 60 gépet is ennek megfelelően korszerűsítik. A gép sárkánya még mindig megfelel a kor követelményeinek, de az elektronikája, tűzvezető rendszere és fegyverzete már jobbításra szorul. A MiG-31BM változatban digitális adatközlő rendszer, többfunkciós fázisvezérelt rádiólokátor, színes LCD-alapú kijelzők és a korábbinál hatékonyabb tűzvezető rendszer lesz. Optimális esetben 320 kilométerről felderíti a légi célt, egyidejűleg 10 célt mozgását kíséri figyelemmel és több ellen indíthat rakétát. A MiG-31BM alkalmas lesz új rakétafegyverzet, mint pl. a H-31 (AS-17 Krypton) típusú lokátor elleni rakéta hordozására.

SZOLGÁLATBA ÁLLT A NATO RAKÉTA FELDERÍTŐ LOKÁTORA TÖRÖKORSZÁGBAN

A NATO rakétavédelmi (THAAD) rendszeréhez tartozó AN/TPY-2 típusú, X-hullámsávú radar 2012 elején megkezdte működését a törökországi Malatya tartományban, Ankarától mintegy 700 km-re délkeletre. (2. kép) A NATO-tagállamok 2010-ben Lisszabonban állapotok meg egy rakétavédelmi pajzs létrehozásáról,

2. KÉP A TÖRÖKORSZÁGI AN/TPY-2 TÍPUSÚ RADAR

hogy megfelelő védelemmel rendelkezzenek arra az esetre, ha Irán vagy Észak-Korea rakétatámadást intézne a szövetség európai tagállamai ellen. A rendszer a közepes hatótávolságú rakéták nagy magasságban történő megsemmisítésére szolgál. Törökország mellett Portugália, Spanyolország, Lengyelország és Románia járult hozzá, hogy területén a rakétavédelmi rendszer elemeit telepítsék. Oroszország kritizálja a NATO-t, mert az nem hajlandó írásos garanciát adni arra, hogy a rakétavédelmi rendszer a jövőben sem irányul Moszkva ellen. A rendszer kiépítésére válaszul Oroszország is megkezdte rakétavédelmi rendszerének a megerősítését, és ennek keretében Iszkander (SS-26 Stone) típusú rövid hatótávolságú rakétákat telepít a Lengyelországgal szomszédos kalinyingrádi területre.

TÖRÖKORSZÁG NÖVELI BALLISZTIKUS RAKÉTAI NAK HATÓTÁVOLSÁGÁT

A török politikai vezetés meghatározta a haderő vezetése számára, hogy két éven belül kezdődjön meg 2500 km hatótávolságú ballisztikus rakéták gyártása. A Török Állami Tudományos Kutatóintézet (TÜBITAK) már gyárt 500 km hatótávolságú rakétát, amelynek találati pontossága állítólag 5 méter (3. kép). A fejlesztési program következő állomásaként a TÜBITAK még 2012-ben tesztelni fogja az 1500 km hatótávolságú rakétát. A fejlesztők

1. KÉP A MIG-31BM TÍPUSÚ REPÜLŐGÉP

3. KÉP A TÖRÖK HADERŐ F-600T TÍPUSÚ BALLISZTIKUS RAKÉTÁJA

véleménye szerint a 2500 km-es hatótávolságú ballisztikus rakéta kifejlesztése Törökország számára reális célnak tekinthető. Nemzetközi elemzők viszont kételkednek abban, hogy az országnak egyáltalán szüksége van ilyen rakétára, illetve hogy képes-e kifejleszteni azt ilyen rövid időn belül. A 2500 km hatótávolságú rakéta birtoklása iránti török törekvés a térség országaiban is aggodalmat kelthet, mert az Törökország fenyegetettségének és biztonsági elképzeléseinek, ezzel katonai doktrínájának ártértékelését, illetve megváltoztatását is maga után vonhatja.

OROSZORSZÁG OLASZ HARCJÁRMŰVEKET VÁSÁROL

Oroszország és Olaszország 2011 decemberében megállapodott 60 db Lince típusú könnyű többfeladatu páncelezett jármű (LMV – light multirole armoured vehicle) eladásáról (4. kép). A megállapodás értelmében az Iveco a járművek részegységeit szállítja le, az összeszerelést a Voronyezsben működő közös vállalat végzi. Az olasz partner korábban négy járművet bocsátott az orosz fél rendelkezésére, hogy csapatpróbának vessék alá őket, és összehasonlíthassák a hasonló hazai termékekkel. A Lynx az orosz járműveknél jobbnak bizonyult, ezért döntöttek a vásárlás mellett. Az orosz haderő ebben a kategóriában jelenleg a Tyigr (Gaz-2330) harcjárművet alkalmazza.

A NATO-TAGÁLLAMOK FOLYTATJÁK A BALTI ÁLLAMOK LÉGTÉRVÉDELMI

A balti államok – Észtország, Litvánia, Lettország – egyike sem rendelkezik vadászpilóta gépekkel, de NATO-csatlakozásukat követően felmerült az igény, hogy a szomszédos Oroszország és Fehéroroszország általi potenciális fenyegetés miatt az immár NATO-tagállamok légtérét védeni kell. Létrejött a Baltic Air Policing misszió, amelynek keretében kezdetben három-, majd négyhavonta valamelyik NATO-tagállam általában négy vadászpilóta gépe a litvániai Šiauliai repülőtéréről látja el a három ország légtérvédelmét (5. kép). A gépek kiszolgálását általában 50–100 fős személyi állomány végzi. A NATO-tagállamok 2012 februárjában döntöttek arról, hogy 2018-ig meghosszabbítják a missziót, de addig is igyekeznek valamilyen megoldást találni a három ország hosszabb távú légtérvédelmére.

OROSZORSZÁG NÖVELI A FEKETE-TENGEREN ÁLLOMÁSOZÓ TENGERALATTJÁRÓINAK A SZÁMÁT

Az orosz Fekete-tengeri Flotta állományában jelenleg egy tengeralattjáró szolgál. A Kilo-

osztályú dízel-elektromos meghajtású Alrosza 1990 óta teljesít szolgálatot a Fekete-tengeren (6. kép). Az orosz haditengerészeti vezetők szerint egy tengeralattjáró már régóta nem elegendő a feladatok végrehajtására, most azonban Oroszország képes több eszközt biztosítani. A jelenlegi elképzelések szerint 2017-ig a Fekete-tengeri Flotta hat Varsavjanka-osztályú (Projekt 636.3) dízel-elektromos hajtású tengeralattjárót kap, ezek építése már megkezdődött a szentpétervári hajógyárban. A hat tengeralattjáró az építés különböző fázisaiban van, így átadásuk is különböző időpontokban lesz: 2014-ben három, 2015-ben egy, 2017-

238 milliárdot. Külföldi szakértők szerint a védelmi kiadások növekedésének egyik motorja az országban folyó nagymértékű technológiai fejlesztés, pl. a Csengdu J-10B típusú vadászpilóta gépe, illetve a gyorsuló űrprogram (7. kép). Az ország hivatalos védelmi kiadásai csak 2010-ben nőttek 10% alatti értékben, mert a világgazdasági válság hatására a GDP növekedése 2009-ben lelassult, ezért a következő évben kevesebb jutott erre a célra. Ezt követően a növekedés helyreállt, és 2011-ben 91 milliárd dollárt költöttek a védelemre, ami az előző évhez képest 12,7%-os növekedést jelentett, bár a szakértők ennél többel számol-

4. KÉP A HORVÁT HADERŐBEN RENDSZERESÍTETT LINCÉ (HIÚZ) TÍPUSÚ KÖNNYŰ PÁNCELOZOTT JÁRMŰ

ben két hajó csatlakozik a flottához. Az új tengeralattjáró személyzete 52 fő, sebessége víz alatt 20 csomó, elektromos hajtással 400 mérföldet tehet meg, maximális merülési mélysége 300 méter, és 45 napos járőrözésre alkalmas. Főbb fegyverzete 18 torpedó és nyolc légtérvédelmi rakéta. Építésénél „lopakodó” technológiát is alkalmaznak, ami leginkább a rendkívül csendes meghajtás alkalmazásában nyilvánul meg.

KÍNA VÉDELMI KÖLTSÉGVETÉSE 2015-RE KÖZEL MEGDUPLÁZÓDIK

Az elmúlt 23 évben Kína védelmi költségvetése – egy esztendő kivételével – évente legalább 10%-os növekedést mutatott. Ez természetesen aggodalmat keltett szomszédjaiban és az Egyesült Államokban egyaránt. Az aggodalmat növelte, hogy a szakértők szerint a valós kiadások meghaladják a hivatalosan publikáltakat. Peking azzal magyarázza a védelmi kiadások ilyenén növekedését, hogy lépést kell tartani az ország gazdasági növekedésével. Mérvadó katonai szakértők szerint 2012-ben Kína 120 milliárd dollárt költött védelmi kiadásokra, míg 2015-ben már ennek közel kétszeresét,

5. KÉP 2010-BEN FRANCIA MIRAGE-OK ÁLLOMÁSOZTAK LITVÁNIÁBAN

nek. A védelmi képességek növelése érdekében Kína által tett lépések a régió több államát hasonló döntésekre kényszerítik. Vietnam védelmi költségvetése az elkövetkező években átlag 9%-kal fog nőni, és 2015-ben eléri a GDP 2,5%-át. A kiadások jelentős hányadával orosz beszerzéseket finanszíroznak. India 6% feletti évenkénti növekedéssel számol, és például 10 milliárd dollárt költött 126 francia Rafale vadászpilóta gépre.

KÉSIK AZ OROSZ SZ-500 LÉGTÉRVÉDELMI RENDSZER FEJLESZTÉSE

Oroszország mindig is nagy figyelmet fordított légtérvédelmi rendszere fejlesztésére. Mostanában különösen nagy erőfeszítéseket

6. KÉP A KILO-OSZTÁLYÚ ALROSZA TENGERALATTJÁRÓ

7. KÉP A CSENGDU J-10A VADÁSZREPÜLŐGÉP

8. KÉP AZ OROSZ H-35 HAJÓ ELLENI RAKÉTA

tesz annak érdekében, hogy ellensúlyozza az Egyesült Államok támogatásával létrehozandó európai rakétapajzsot, amely Moszkva szerint csökkenti az ország nukleáris elrettentő képességét. Az elképzelések szerint a fejlesztés alatt álló Sz-500-as légvédelmi rakétarendszer felderítési távolsága 600 km lesz, és egyidejűleg 10 célt támadhat 40 km alatti magasságban, amelyek között ballisztikus rakéták és hiperszonikus sebességű robotrepülőgépek is lehetnek. Orosz katonai szakértők szerint legalább 10 zászlóalj szükséges a megfelelő védelemhez. A rendszert az Azmał-Antej-konzern fejleszti, de műszaki nehézségek és menedzselési problémák hátráltatják a munkát, ezért az eredeti tervben szereplő 2015 helyett csak 2017-ben lesz kész. A fejlesztők szerint azonban a rendszer néhány eleme már 2012-ben tesztelhető lesz.

VIETNAM KORSZERŰ HAJÓ ELLENI ROBOTREPÜLŐGÉP GYÁRTÁSÁRA KÉSZÜL

Vietnam fontosnak tartja parti vizeinek védelmét, de a partjaitól távolabb fekvő, gyakran vitatott hovatartozású szigetek problémája is haditengerészeti fegyvertára korszerűsítését igényli. Az országban 2012-ben várhatóan megkezdődik egy korszerű, hajó elleni robotrepülőgép gyártása, orosz segítséggel. Az eszköz az orosz H-35 típusjelű robotrepülőgép 3M24 Uran elnevezésű változata alapján készül majd (8. kép). A NATO-ban használatos jelölése SS-N-25 Switchblade. Hatótávolsága 250 km, a harci fej tömege 135 kg. Az eszköz különböző változatai helikopterről, hajóról és a szárazföldről indíthatóak. A röppálya első szakaszában tehetetlenségi navigációs rendszer, majd a cél körzetében aktív rádiólokációs

rendszer vezérli célra. Kétáramú gázturbinás sugárhajtómű szubszonikus sebességgel hajtja.

LEHETSÉGES A NUKLEÁRIS ROBBANÓFEJEK SZÁMÁNAK JELENTŐS CSÖKKENTÉSE

Az Egyesült Államok jelenleg 1790 nukleáris robbanófejjel rendelkezik. A 2011 februárjában életbe lépett új START-egyezmény alapján számukat 2018-ig – Oroszországhoz hasonlóan – 1550-re kell csökkenteni (a hordozóeszközöket pedig 700-ra), de az amerikai katonai vezetők ennél nagyobb arányú csökkentést is elképzelhetőnek tartanak. Ezt az Egyesült Államok természetesen nem egyoldalú lépésként teljesítené, hanem későbbi fegyverzet-korlátozási tárgyalások során Oroszországgal elérendő megállapodás és a kölcsönösség alapján. Az amerikai katonai vezetők körében elképzelhetőnek tartják a robbanófejek számának csökkentését 1000 és 1100, vagy akár 700 és 800 közé. Sőt, vannak olyan merésznek tűnő elképzelések is, hogy a csökkentés mértéke elérhetné akár a 80%-ot, vagyis a robbanófejek száma 300 körül lenne. A jelentős csökkentésnek azonban több ellenfele van. Fő érvük, hogy ezzel bátoríthatják a potenciális ellenségeket, viszont elbizonytalaníthatják a barátokat.

OROSZORSZÁG NÖVELI FEGYVEREXPORTJÁT

Hivatalos adatok szerint Oroszország 2010-ben 10,4 milliárd dollár értékben adott el haditechnikai eszközöket és szolgáltatásokat külföldre. 2011-re 11,6 milliárdos export volt a terv, de a növekvő külföldi keresletnek köszönhetően 13,2 milliárd dollár lett belőle. Az exportban a harci repülőgépek 50%-kal, a szárazföldi csapatok eszközei 25%-kal, a haditengerészeti eszközök 11%-kal, a légvédelmi rendszerek 10%-kal részesedtek, a maradék 4% pedig egyéb eszközök eladásából folyt be. 2011-ben Oroszország fő vásárlói India (25%), Algéria (15%) és Venezuela (10%) voltak. Moszkva 2012-ben 13,5 milliárd dolláros haditechnikai exportot tervez megvalósítani, a fő hangsúlyt továbbra is a repülőgépekre, a haditengerészeti és a szárazföldi eszközökre, valamint a légvédelmi rendszerekre helyezi.

KIRGIZISTÁN NEM HOSSZABBÍTANÁ MEG AZ AMERIKAI LÉGIBÁZIS BÉRLETI JOGÁT

A 2001. szeptember 11-én ellene elkövetett terroristatámadást követően az Egyesült Államok az afganisztáni tálibok elleni fegyveres fellépést választotta. Ehhez szükség volt megfelelő bázisok kialakítására Afganisztán térségében, hogy azokról légi felderítést folytathasson és légi utántöltő repülőgépeket állomásoztathasson ott, illetve rajtuk keresztül utánpótlást szállíthasson a térségben működő erői számára. Az egyik ilyen bázist a kirgiz főváros, Biskek melletti Manasz polgári repülőtérén alakították ki (9. kép). A légibázis 2001. december 16-án kezdte meg működését. Kezdetben zavartalanul működött, de 2005-ben feszültség alakult ki a bázis személyzete és a helyi lakosság között, a térségben érdekelt Oroszország és Kína pedig elkezdte szorgalmazni a támaszpont bezárását. A kirgiz parlament 2009-ben a bá-

9. KÉP A MANASZ LÉGBÁZISON KC-135 TÍPUSÚ LÉGI UTÁNTÖLTŐ REPÜLŐGÉPEK IS ÁLLOMÁSOZNAK

10. KÉP SZU-25 TÍPUSÚ REPÜLŐGÉP A KANTI REPÜLŐTÉREN

zis bezárása mellett döntött, mert az Egyesült Államok nem egyezett bele a kirgiziek által kért bérleti díjba. A kétoldalú tárgyalások eredményeként az Egyesült Államok maradhatott, de a bérleti díj a korábbi háromszorosára, 200 millió dollárra emelkedett. Emellett a légbázis elnevezését „tranzitközpont”-ra kellett változtatni, hogy ezzel is gyengítsék az objektum katonai jellegét, az amerikai erők pedig csak a bázison belül biztosítják a rendet, annak körzetében a kirgiz erők vették át a biztonsági feladatokat. A tranzitközpont létesítményeit az amerikaiakon kívül 11 ország katonái használják, vannak közöttük nem NATO-tagállamok képviselői is. A 2011 novemberében megválasztott új kirgiz elnök, Almazbek Atambajev nem sokkal hivatalba lépését követően kijelentette, hogy nem szándékozik meghosszabbítani az amerikaiak bérleti szerződését, mert nem akarja, hogy egy polgári repülőtér egy harmadik fél borszujának célpontja legyen. Az utóbbi időben több külföldi megfigyelő felhívta a figyelmet annak veszélyére, hogy egy Irán elleni fegyveres konfliktusban az Egyesült Államok esetleg a Manasz légbázis szolgálatait is igénybe veszi, ami egyfelől az amerikai–kirgiz szerződés megsértését jelentené, másfelől okot adhatna Iránnak kirgiz terület elleni támadásra. Az amerikai fél határozottan cáfolja, hogy egy Irán el-

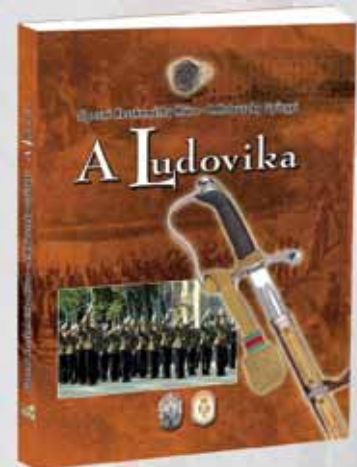
leni akcióban a Manasz légbázisnak feladata lenne.

A KIRGIZ ELNÖK BEZÁRATNÁ AZ ORSZÁGBAN MŰKÖDŐ OROSZ LÉGBÁZIST

2003 októberében – lényegében az amerikaiak által üzemeltetett Manasz légbázis ellen-súlyozására – a főváros közelében lévő Kant melletti repülőtérén Oroszország megnyitotta első külföldi légbázisát (10. kép). A kanti repülőtérén a Szovjetunió felbomlásáig repülő-kiképzés folyt, a hazai növendékek mellett a szocialista tábor és a harmadik világ növendékei is kiképzést kaptak. Kirgízia alig néhány működőképes L-39 típusú repülőgéppel és helikopterrel rendelkezik, ezek is a kanti bázison állomásoznak. 2012 februárjában a kirgiz elnök kijelentette, hogy a bázisra sem Oroszországnak, sem pedig Kirgíziának nincs szüksége. Az orosz fél nem teljesíti a vállalt kötelezettségeit, vagyis még egyetlen kirgiz pilótát sem képzett ki, és négy éve nem fizeti a bérleti díjat. A kirgiz állam fizeti a közszolgáltatás (víz, áram, fűtés, telefon) díjait, és nem kap érte semmit. Atambajev szerint a Manasz légbázis bérleti díjához képest az alig 15 millió dollár, ami a kanti bázis négyévi díja lenne, szinte semmi.

A LUDOVIKA

A „ludovikás” kifejezés az idők folyamán a magyar köztudatban ösz-szeforrt a férfiaság, a hazaszere-tet és az önfeláldozó bátorság fogalmával. Kik voltak ezek a bátor, fegyelmezett, nagy tudású és mű-velt, magasan képzett katonák, és kik az ő kései utódaik? Róluk, egy-kori és mai ludovikásokról szól ez a könyv.

- 210×297 mm
 - keménytáblás, cérnafűzőtt
 - 228 oldal, színes képmelléklettel
- Ára: 5000 Ft

Zrínyi
Média

Kiadja a
HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
1087 Budapest, Kerepesi út 29/B

Könyveinket megtekinthetik
a www.honvedelem.hu/kiadvanyok weboldalon.
Minden könyvünk kedvezményesen kapható.

Telefon: +36-1-459-5319, 459-5373
Fax: +36-1-459-5383
E-mail: gyoredina@armedia.hu
cinti@armedia.hu

Varga Ádám:

ERŐFESZÍTÉSEK A STABILITÁSÉRT

Románia NATO- és európai uniós integrációjának folyamatáról

A katonai folyóiratokban és kiadványokban, többek között a Honvédségi Szemle hasábjain is rendszeres időközönként olvashatók cikkek Románia katonai erőiről, hadserege felépítéséről és fegyverzetéről, az ezen a területen bekövetkezett változásokról. Mint ismert, az ország Kelet- és Közép-Európa, illetve a Balkán találkozási pontján fekszik és regionális középhatalmi szerepre törekszik. A védelmi képességek mellett a biztonságpolitikai gondolkodást más tényezők is meghatározzák korunkban. A magyar kormány 2012. február 8-i ülésén elfogadta Magyarország új Nemzeti Biztonsági Stratégiáját (NBS), mely dokumentumban külön bekezdésben szerepel az a gondolat, miszerint szomszédaink integrációja a nyugati intézményrendszerekbe és stabilizása kiemelkedően fontos hazánk biztonsága szempontjából. A dokumentum szerint „Magyarország keleti és déli szomszédságának stabilitása, a demokratikus értékek térnyerése kiemelt jelentőséggel bír hazánk biztonságára nézve.” Mindezek alapján kijelenthető, hogy keleti szomszédunk, Románia NATO- és európai uniós integrációjának minősége, mélysége és sikeressége hatással lehet Magyarországra jövőjére és biztonságára.

FELELŐSÉGTELJES KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁS

Románia 2004-ben csatlakozott a NATO-hoz. A hadsereg a tagság elnyeréséig, majd azt követően is jelentős átalakuláson ment keresztül. Helytálló az a megfogalmazás, amely szerint „csatlakozását megelőzően – és azóta is – nagyon komolyan veszi a tagságból származó kötelezettségeket. Más térségbeli országokhoz hasonlóan a csatlakozás előtt a katonai és politikai vezetés komoly ígéreteket tett, jelentős erőket és képességeket ajánlott fel a szövetség közös védelmére, illetve egyéb NATO-műveletekre. Ezek a vállalások, képességek folyamatosan változnak, hisz maga a szövetség is jelentős átalakuláson megy keresztül, illetve a tagállamok haderői is komoly átalakításokat hajtottak, hajtanak végre”¹.

Az átalakítás egyik területe a fegyverzet modernizálása, amelynek megvalósítása során változatlanul az „önellátás” elvét vallják, és ezért is jelentős hadiipari kapacitást tartanak fenn. „Ezen a területen komoly fejlesztéseket hajtottak végre. Ennek következtében Románia ma több korszerű – az utóbbi húsz esztendőben beszerzett – eszközzel rendelkezik, mint a térségbeli országok többsége”. A hadsereg képességeinek állandó fejlesztése mellett a külföldi katonai misszióknak is aktív tagja az ország. Románia külföldi missziós szerep-

lése jól szolgálja keleti szomszédunk kedvező nemzetközi megítélését, továbbá a NATO-tagság kellő önbizalmat adott az országnak és 2004-et követően határozottabbá tette európai uniós csatlakozási törekvéseit.

Románia megfelelési politikája a NATO, főként az Egyesült Államok irányába – melynek természetesen gátat szabnak az anyagi lehetőségek – mára egy az USA által megerősített geopolitikai státust és kiemelt partneri viszonyt eredményezett. Ennek leglátványosabb eleme Románia szerepe a rakétavédelmi elképzelésekben (és számos más bizalmas együttműködés említéssel).

EU-CSATLAKOZÁS: KEMÉNY FELTÉTELEK

Ahhoz, hogy Romániát nyugati szövetségesei a mai szinten elfogadják és elismerjék, egy igen nehéz és rögös úton kellett az országnak keresztülmennie, melynek legnehezebb kérdései az uniós csatlakozás során merültek fel.

A korábbi bővítésektől eltérően az ötödik bővítés új és nehéz politikai területekre vonatkozó tárgyalásokat is tartalmazott, mint például pénzügyi uniós bel- és igazságügy, valamint a biztonság- és védelempolitika. Az EU által alkalmazott tárgyalások és feltételek kemények voltak. A tárgyalási folyamat során komoly alkudozás folyt a finanszírozásról, a munkaerő szabad áramlásáról és a piacnyitásról.

Romániának – Leonard Orban, Románia főtárgyalójának véleménye szerint – a következő fejezetek tárgyalása okozta a legtöbb problémát:²

A Románia által tárgyalta első nehéz fejezet a négyes volt – a *tőke szabad áramlása*. A fejezet nehézségét – az akkor még kevés tapasztalattal rendelkező tárgyalóknak – az is fokozta, hogy az egyik legnehezebb kérdést érintette. Az EU és az Európai Gazdasági Térség állampolgárai által mezőgazdasági terület, erdő, illetve erdős terület megszerzésével kapcsolatos rendelkezések Románia gazdasága és társadalmi szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírnak. A tárgyalások eredményeképpen azonban Románia gyakorlatilag elfogadta az EU-nak a kérdésre vonatkozó álláspontját és megnyitotta az utat a nyugati mezőgazdasági vállalkozások előtt az EU-s szinten kiemelkedően alacsony árú földterületek felé. Az elért derogációk – mentességek – a gyakorlatban nem korlátozták ezt a folyamatot.

A *versenypolitika* volt a második legkritikusabb fejezet, melynek legnehezebb része az állami támogatásokra, különös tekintettel az acéliparra vonatkozó elvárások alkalmazása volt. Így az acélszektor vonatkozásában Ro-

mánia elkötelezte magát, hogy nem ad vagy fizet semmilyen állami támogatást a vállalatoknak. A fejezet lezárásának eredményeivel az addig jelentős állami támogatással fenntartott állami acélvállalatok és autóipar számára 1-2 év állt rendelkezésre, hogy az uniós piaci versenyhez alkalmazkodjanak.

Magyarországról különösen fontos kérdésnek tekinthető, hogy a *környezetvédelem területén* az uniós mentalitásátalakulást erősítette ki Romániától. A környezetvédelemre vonatkozó előírások összetettsége, illetve az EU környezetvédelmi jogához való alkalmazkodás a gazdaság valamennyi szektorának alapvető átalakítását tette szükségessé. Ez igazi kihívásnak bizonyult egy olyan országban, amelyben nincsenek hagyományai a környezetvédelemnek, és a kollektív környezeti tudatosság is hiányzik. Az alapvetően gazdaság- és iparorientált gondolkodású román politikai vezetésnek el kellett fogadnia, hogy a nyugati társadalmakban bevett környezetvédelmi normákat át kell ültetniük saját gyakorlatukba saját lakosságuk és az uniós többi állama, főként a szomszédok érdekében.

A következő nehéz fejezet a *bel- és igazságügyi kérdésekben való együttműködés*, mely kérdéskör a mai napig a legtöbb vitát szolgáltatja az EU és Románia között. Ezek a kérdések a közvélemény számára legérzékenyebb témaköröket érintették, mind az EU-ban, mind Romániában. Azaz e fejezet tárgyalásait követően Romániának több száz vállalatot kellett tiszteletben tartania, amelyek a bel- és igazságügyi együttműködés 13 területéből erednek. Ez magában foglalta az ország adminisztratív, igazságszolgáltatási és rendvédelmi szektorának alapvető reformját – és nemcsak az állami szervezetek és intézmények, hanem a közigazgatási és igazságszolgáltatási szektorban dolgozók mentalitásának teljes újraértékelését is. Kiemelt fontosságot élvezett a független, megbízható és hatékony igazságszolgáltatás kiépítése, valamint a rendőrség átalakítása is. A korrupcióellenes harc és az igazságszolgáltatás függetlenségének kérdése még napjainkban is központi kérdés Románia európai uniós felkészültségének és meghatározó eleme az országot ért bírálatoknak. A témakörben elfogadott védzáradék – mely a csatlakozás eltolását tette volna lehetővé – a Schengen-akcióterv alkalmazására, a külső határellenőrzés modernizációjára, az igazságszolgáltatási rendszer átalakításának, átlátható, integrált stratégiájának kidolgozására, a korrupció elleni küzdelem erősítésére, a csendőrség és rendőrség közötti együttműködés egyértelmű jogi kereteinek kidolgozására vonatkozik, illetve magában foglalja egy

a szervezett bűnözés elleni koherens, több éves stratégia kidolgozását és alkalmazását. A csatlakozás elhalasztására nem került sor, azonban a kérdés az Együttműködési és Ellenőrzési Mechanizmus (CVM) keretében térítéken maradt és a schengeni csatlakozás folyamatos elhalasztásakor is központi szerepet játszott.

HALASZTOTT KÖTELEZETTSÉGEK

Románia tárgyalásainak végeredménye a csatlakozási szerződés aláírása volt. A tárgyalók, illetve az ország nyolc témakörben (szolgáltatások szabad áramlása, tőke szabad áramlása, versenyjog, mezőgazdaság, közlekedéspolitikai, adóügyek, energiapolitika, környezetvédelem) kért és kapott átmeneti mentességet (derogációt) az uniós előírások teljesítése alól. A tárgyalásokon a legproblémásabb a versenyjogi és a bel- és igazságügyi fejezet lezárása volt, melyek az utolsó napokra maradtak. Előbbiben a nagy állami ipari cégek (jellemzően az acélipar) támogatásával kapcsolatos román politika volt elfogadhatatlan az uniós számára, míg utóbbiban Románia nem kért mentességet, az EU azonban többször kétségbe vonta Románia felkészültségét (elsősorban az illegális menekültek kiszűrésével kapcsolatosan). A legtöbb derogációt (11) Románia a környezetvédelem terén kapta. A leghosszabb ideig tartó mentesség a városi szennyvízgazdálkodás teljes kiépítése alóli felmentés, amely 12 évig halasztható.

A tárgyalások lezárásával az ET megállapította: Románia csatlakozásának tervezett időpontjára teljesíteni tudja a tagsággal kapcsolatos minden kötelezettségét, feltéve, hogy ennek érdekében folytatja erőfeszítéseit a vállalt és szükséges reformok és kötelezettségek sikeresen és időben történő végrehajtása érdekében, különös tekintettel a bel- és igazságügyi, a verseny és a környezet területén vállalt fontos kötelezettségekre.³

A szerződés hatályba lépéséhez szükséges volt, hogy azt mind a huszonöt tagállam nemzeti parlamentje ratifikálja. A ratifikációs periódus így 2005. április 25-étől 2007. január 1-éig tartott. Utolsóként, 2006. december 20-án Németország is ratifikálta a szerződést, így megvalósulhatott a 2007. január elsején csatlakozás.⁴

SIKERÜLT BEHOZNI A LEMARADÁST

Románia, összehasonlítva a többi kelet-közép-európai állammal, későn indult, nehéz társadalmi és gazdasági körülményeket kellett legyőznie. Felkészületlensége miatt nem használta ki teljes mértékben az egyes lehetőségeket, így az átvilágítási eljárást sem, a hatástanulmányok hiánya pedig megnehezítette a megfelelő helyzetértékeléseket. Ennek ellenére 2004–2005 során számtalan területen sikerült behoznia hátrányát, a 2006. májusi monitoring-jelentés szerint például 2005 során 14-ről 4-re sikerült csökkentenie az aggodalomra okot adó területek számát.⁵ Így három mezőgazdasággal és egy adózással kapcsolatos területet kifogásolt a jelentés. Ennek ellenére a többször emlegetett bel- és igazságügyi kérdésekben, melyek napjainkban a sorozatosan elhalasztott schengeni csatlako-

zás kapcsán kerültek előtérbe, több területen szükség van a további fejlődésre.

A tárgyalások legnehezebb fejezetei kiváltképpen megmutatják, melyek azok a területek, amelyeken Románia a legmesszebb állt az uniós elvárásoktól, és amelyeken a legnagyobb áldozatokat vagy fejlesztéseket kellett elfogadnia a gyors és sikeres uniós csatlakozás érdekében. Ezekből látható, hogy a csatlakozást követő középtávú időszakban is ezeken a területeken várhatók a legnagyobb átrendeződések, esetleges hiányosságok, melyek alakulása meghatározza az ország stabilitását és kiegyensúlyozott működését.

Magyarország számára az említett kérdések közül különösen fontos a bel- és igazságügyi kérdése és a környezetvédelem, mivel szomszédos országgént ezen negatív hatások közvetlen elszenvetői lehetünk. Ugyanakkor a többi terület is jelentős Románia fejlődésének minősége szempontjából, amely hatással van régióink belső viszonyaira, így a magyar–román kapcsolatok alakulására is.

MAGYAR SZEMPONTBÓL IS KEDVEZŐ VÁLTOZÁSOK

Románia csatlakozása során jelentős utat tett meg – a tárgyalások végrehajtásán, a joganyagok átültetésén túl egy jelentős társadalmi változást is meg kellett kezdenie. Ez az erőltetett tempójú társadalmi átalakítás szükséges az EU alapelveinek átvételéhez, remélhetőleg hosszú távon is hatékony és az egész társadalomra kiterjedő hatású lesz. A tárgyalások és a felkészülés sikerességéhez elengedhetetlen volt az addig nagyon gyenge román civil szektor megerősítése, egyes esetekben létrehozása. Mindegyik félnek új szituáció volt a „civil” bevonása a döntés-előkészítésbe, mely jelentős fejlődésen ment keresztül, azonban ma sem lehet összehasonlítani egy fejlett civil társadalommal rendelkező nyugati országgal. Magyarország és a magyarság szempontjából a civilek megerősödése és az európai normák elfogadásának fokozódása mind olyan tényezők, melyek nagyban hozzájárulnak a kapcsolatok kiegyensúlyozottságához. A csatlakozás folyamán még kevesen hívták rá fel a figyelmet, de mára egyértelművé vált, hogy az uniós sorsközösség egy olyan ponttá vált hazánk és Románia viszonyában, mely egy érték- és érdekorientált együttműködéshez, kommunikációhoz vezetett.

Románia jelentős lépéseket tett az igazságügyi reform területén, még akkor is, ha folyamatos bírálatokat kap a korrupcióellenes küzdelem és az igazságszolgáltatás terén. Azonban ezeken a területeken valóban sokat kell még fejlődni az országnak, főként a nyugat-európai társadalmi és politikai normák átvételével. A román politikai kultúra és az általa hordozott értékek, megfogalmazott vagy informális érdekek sokszor nehezen értelmezhetők az EU-alapítók számára. Ameddig az értékrendek terén ekkora szakadék található a román és szövetséges politikusok között, reálisan nem várható a román nyugati integráció további mélyülése. Természetesen ez az integrációnak már egy olyan kérdése, amit nem lehet egy-két év alatt véghezvinni – mint egy joganyag átültetését –, hanem idő kell hozzá, és az az össztársadalmi felisme-

rés, hogy ez hozzájárulhat az ország felemelkedéséhez.

A teljes jogú EU-tagság nem csak Románia, de az egész unió számára előnyös. Az EU-nak gazdasági szempontból Románia csatlakozása fontos, mivel megnöveli a belső piacot, míg a fogyasztók számát körülbelül 20 millióval emeli és elérhetővé teszi az olcsó munkaerőt és nyersanyagokat.

Az európai vállalatoknak az átláthatóbb és kiszámíthatóbb gazdasági környezet lehetővé teszi a terjeszkedést, azonban ezen a területen még mindig számtalan bírálat éri Romániát. A korrupciós környezet megnehezíti azoknak a kis- és közepes vállalatoknak a megjelenését, melyek más piaci kultúrához szoktak hazájukban, és a korrupció léte támasztja alá a CVM (Együttműködési és Ellenőrzési Mechanizmus) fenntartását.

Geostratégiai és geopolitikai szempontból a román tagság hozzá fog járulni a megosztó vonalak nélküli, egységes Európához. Az ország geostratégiai pozíciói miatt az EU Romániával közelebb került ahhoz a térséghez, ahol bővülési és piacszerzési potenciállal rendelkezik.

A csatlakozás maga egy kölcsönös akarral létrejött megállapodás, melyből mindkét fél profitálhat. Románia történelme során első alkalommal valóban Európa részévé vált, miközben egy olyan sebességű fejlődési periódus vette kezdetét a felkészülési időszakban, mely az ország elmaradottságát rövid idő alatt jelentős mértékben csökkentette.

Összefoglalásként kiemelhetjük, hogy Romániának mind a NATO-, mind az EU-csatlakozása „sikertörténet”. Nemzetközi szerepvállalásaival és külpolitikai lépéseivel sikeresen kompenzálta belpolitikai problémáit, elérte, hogy európai tagállamként és európai országgént tevékenykedhessen tovább. Ennek az erőltetett tempójú felívelésnek természetesen vannak és lesznek is konfliktusai, melyeket a jelenlegi gazdasági válság még inkább a felszínre hozott. Azonban ezek megoldásában Románia és vezető politikusi láthatóan elkötelezettek, mellyel előmozdítják Magyarország biztonsági környezetének és külpolitikájának kiegyensúlyozottságát is.

¹ Honvédségi Szemle 2011. 2–3 szám: Nagy Norbert őrnagy: Románia honvédelme (1–2.)

² Leonard Orban, Romania's Accession Negotiations with the EU; in: David Phinnemore; The EU and Romania: Great Expectations; The Federal Trust for Education & Research, 2007; p. p. 85-90.

³ Presidency Conclusions – Brussels, 25/26 March 2004; http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/79696.pdf; letöltés ideje: 2008. 06. 12.

⁴ Treaty of Accession 2005; http://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Accession_2005; letöltés ideje: 2008. 06. 12.;

⁵ Románia: Út a csatlakozási kérelem-től a teljes jogú tagságig; http://www.euvoanl.hu/index.php?op=csatlakozas_csatlakozasdokumentumok&id=17; letöltés ideje: 2008. 06. 12.

Lázár Bence:

AZ EGYSÉGES EURÓPAI ÉGBOLT KONCEPCIÓ

2011. november 28-án az Európai Unió lenygel elnökségének szervezésében, Varsóban rendezték meg az *Egységes európai égbolt* (Single European Sky – SES) koncepció magas szintű konferenciáját, amelyen megfigyelőként volt lehetőségem részt venni. A konferencia a korábbi madridi, brugge-i és budapesti rendezvények folytatása volt. Az ülés során az eddigi eredmények beszámoló mellett kiemelt figyelmet fordítottak az Egységes európai égbolt koncepció bevezetésével, valamint annak az Európai Unió határain túl nyúló kiterjesztésével kapcsolatos kérdésekre.

Az Egységes európai égbolt elnevezésű koncepció az Európai Bizottság 2004-ben indított ambiciózus kezdeményezése, amelynek célja az európai légi közlekedési rendszer reformja, az ágazat valamennyi elemét érintően. A koncepció megvalósításának technológiai pillére az *Egységes európai égbolt légiforgalom-szervezési kutatási program* (Single European Sky Air Traffic Management Research Program – SESAR), amely új technológiák fejlesztésével és eljárások kidolgozásával járul hozzá az egységes európai égbolt megvalósításához. A kutatási program célja egy olyan légiforgalmi szolgáltatási rendszer kiépítése, amely a jelenlegi légiforgalmi kapacitás megháromszorozását, a légi közlekedés biztonságának megtízszerezését, továbbá a légitársaságok költségeinek 50%-kal való csökkenését vonná maga után, a környezetre gyakorolt hatások radikális mérséklésével.

A légi közlekedési reform szükségességének közvetlen előzménye az európai légi forgalom kilencvenes években történő ugrásszerű megnövekedése volt, mely tendencia napjainkban is folyamatosan tart. 2010-ben az EUROCONTROL (európai szervezet a légi közlekedés biztonságáért) statisztikai adatai alapján a regisztrált repülések száma 9 millió 873 ezer volt, amelyből a katonai forgalom – a benyújtott repülési tervekből számítva – 180 ezret tett ki. A megnövekedett légi forgalom hatékony kezelése érdekében számos tényezőzt kellett figyelembe venni. A légi közlekedésben valamennyi közvetlenül érintett szereplő egyetértett abban, hogy mindenképp biztosítani szükséges az európai légtér optimális felhasználását, ugyanis a jelenlegi útvonalhálózat előreláthatólag nem fogja tudni biztosítani a megnőtt légi forgalom jövőbeni folyamatos és biztonságos áramlását. A légtér optimális felhasználásához a kor elvárásainak megfelelő technológia és infrastruktúra szükséges. Számos európai országban a légiforgalmi rendszerek és eszközök a nyolcvanas évek technológiáját tükrözik. A légi forgalom zavartalan áramlása érdekében a légi navigációs szolgáltatóknak – amelyek többek között a légi járművek közötti biztonságos elkülönítést biztosítják – egységesen kell felépíteniük azonos eljárásokat és optimális esetben

A SZERZŐ A VARSÓI KONFERENCIÁN

azonos technikai eszközök alkalmazásával, polgári és katonai vonatkozásban egyaránt. A fejlesztési célkitűzések kidolgozásával az EUROCONTROL lett megbízva az Európai Bizottság által meghatározott teljesítendő feladatok és azok útvezetése alapján.

A fent leírtak alapján elgondolkodtató, hogy a katonai fél számára milyen előnyökkel járhat az Egységes európai égbolt koncepció és annak technológiai eleme, a SESAR-program megvalósítása. A polgári légi közlekedési ágazat előnyei talán könnyebben kikövetkeztethetőek, hiszen nem titkolt az a célkitűzés, hogy a fejlesztésektől a kapacitás növelését, valamint a költségek felére csökkenését várják, amely lényegében a beruházások megtérülését is jelentené. A katonák számára az elsődleges feladat a haza védelme, amely mentén a fejlesztési irányvonalakat is kitzük. A katonai légi közlekedési ágazat – védelmi beruházások keretében történő – fejlesztéséből a beruházások megtérülése nem várható el úgy, mint a polgári ágazat esetében. Ettől függetlenül azonban a katonai félnek is részt kell vállalnia a SESAR-program megvalósításában, hiszen egy útvonalrepülés vagy egyéb más, általános repülési szabályok (General Air Traffic – GAT) szerint végrehajtott repülés során a katonai fél szerves részévé válik a polgári légiforgalmi hálózatnak, annak minden előírt szabályával, technikai elvárásával.

A varsói konferencia előzményeként 2011. március 4-én, az uniós elnökség keretében Budapesten rendezték meg az Egységes európai égbolt uniós jogszabálycsomag végrehajtásáról szervezett magas szintű konferenciát, melynek zárásaként a konferencia kiadta a Budapesti nyilatkozatot. A nyilatkozat kijelölte azokat a pontokat, amelyeknél a tagállamoknak, az Európai Bizottságnak, a nemzeti felügyeleti hatóságoknak, a szolgáltatóknak és a légtér felhasználóinak erőfeszítéseket kell tenniük az Egységes európai égbolt koncepció megvalósítása érdekében. A nyilatkozat kimondta, hogy a tagállamok mindent megtesznek annak érdekében, hogy a funkcionális légtérblokkok (Functional Airspace Block

– FAB) kialakítása 2012. december 4-ig megtörténjen.

Az Egységes európai égbolt koncepció keretében a FAB-projekt végrehajtása kiemelt jelentőséggel bír. Ennek lényege, hogy az európai légtérben a légi forgalom igényeinek megfelelően – az államhatárokat figyelmen kívül hagyva – úgynevezett FAB-okat hoznak létre. A FAB-ok létrehozásával egyszerűsödik és hatékonyabbá válik a légi forgalom biztonságos áramlása, amely a légi navigációs szolgáltatók számának csökkentésével, a repülési útvonalak lerövidítésével érhető el. Mindezek jelentős mértékben növelik a költséghatékonyt, valamint csökkentik a környezetre gyakorolt káros hatásokat.

A koncepció alapján a légiforgalmi és földrajzi szempontokat figyelembe véve kilenc FAB-ot alakítanak ki Európában. Magyarország Szlovákiával, Ausztriával, a Cseh Köztársasággal, Horvátországgal, Bosznia-Hercegovinával és Szlovéniával együtt állapodott meg a *közép-európai funkcionális légtérblokk* (FAB Central Europe – FAB CE) létrehozásában. Magyarország számára különösen fontos a FAB CE létrejötte, hiszen a FAB az európai légi közlekedés délkeleti tengelyén helyezkedik el, és az előrejelzések szerint e területen is jelentős légiforgalom-növekedés várható. A budapesti konferenciát követően 2011. május 5-én Magyarország is aláírta az Egységes európai égbolt koncepció létrehozását elősegítő FAB CE-megállapodást.

A budapesti konferenciához hasonlóan Varsó is fontos állomás volt az Egységes európai égbolt koncepció kialakításának folyamatában. A konferencia résztvevői hangsúlyozták, hogy a koncepció megvalósítását folytatni kell, valamint ösztönözní szükségés az Európai Unió szomszédos államaival való együttműködést is annak érdekében, hogy a kezdeményezés az unió határain túl is kiterjedjen. Az elhangzottak alapján a résztvevők egyetértettek abban, hogy az Európai Unió tagállamainak továbbra is folytatniuk kell az Egységes európai égbolt program megvalósításának előkészítő munkáit, különösen a FAB-ok bevezetésével kapcsolatos feladatok terén. Elhangzott továbbá, hogy a légi forgalom biztonsága az Európai Repülésbiztonsági Ügynökség (European Aviation Safety Agency – EASA) támogatásával továbbra is prioritást élvez, valamint hogy az EASA továbbra is folytatja az Európai Unió határain kívül történő uniós szabványok és eljárások terjesztését.

A konferencia zárásaként a nemzetek és nemzetközi szervezetek képviselői elfogadták a Varsói nyilatkozatot, amely ismételtén és nyomatékosan felhívta a figyelmet az Egységes Európai Égbolt program mielőbbi megvalósításának szükségességére, mert „egy olyan fontos kezdeményezés, mint az Egységes európai égbolt projekt nem vallhat kudarcot”.

Maczák Endre százados–Fehér Gábor százados:

TAVASZ A KONAR FOLYÓ VÖLGYÉBEN

Magyar helikopterpilóták műveleti repülésen Afganisztánban

Hazánk és a nemzetközi közösség Afganisztán-politikájában 2008/2009-ben hangsúlyeltolódások következtek be. Ennek egyik állomása volt a 2009. áprilisi NATO-csúcstalálkozó, amelyen a tagállamok az Afganisztán-politika központi elemévé tették az ún. „átfogó megközelítés” koncepcióját, és döntöttek az afgán haderő (Afghan National Army – ANA) és rendőrség (Afghan National Police – ANP) kiképzésének felgyorsításáról, valamint kiképző misszió indításáról (NATO Training Mission – Afghanistan – NTM-A). A szövetséges törekvések mögött az a felismerés állt, hogy az afganisztáni válságot nem lehet pusztán katonai eszközökkel megoldani, másrészt pedig arra irányultak, hogy a helyi biztonsági erők mielőbb vegyék át a biztonság fenntartásával kapcsolatos feladatokat a nemzetközi erőktől. Ennek érdekében Magyarország műveleti tanácsadó és összekötő csoportot (Operational Mentoring and Liaison Team – OMLT), légi kiképzés-támogató csoportot (Air Mentor Team, Mi-35 – AMT), valamint légi tanácsadó csoportot (AAT – Air Advisory Team, Mi-17) küldött Afganisztánba.

Az MH Légi Kiképzés-támogató Csoport első váltása hosszú és alapos felkészülést követően 2010 áprilisában települt ki Kabulba, és az előre tervezett váltási ciklusokkal a misszió azóta is folyamatos. A mi csoportunk az MH AMT 3. váltásaként utazott ki Kabulba, műveleti területre.

Megérkezésünket követően elfoglaltuk a szállásunkat, majd a 2. váltás tagjai körbevezettek bennünket a kabuli repülőtér (Kabul Afghanistan International Airport – KAIA) katonai részében, az úgynevezett „ISAF-side”-on. Két nappal később átmentünk az afgán oldalra, ahol megmutatták nekünk új munkahelyünket, és bemutatkoztunk az afgán, amerikai, cseh és horvát nemzetiségű kollégáknak. A következő napokban a műveleti terület főbb navigációs pontjainak megismerését szolgáló „légtérkörbejárást” hajtottuk végre, majd az AMT 2. váltása megkezdte a csomagolást, mi pedig a mentorálást.

Munkánk elméleti ismeretek oktatásában, valamint gyakorlórepülések végrehajtásában merült ki. Az elméleti foglalkozások anyagát mindig az afgán Mi-35-ös raj parancsnoka határozta meg, és határozza meg jelenleg is. Kezdetben az MH Légi Kiképzés-támogató Csoport csak kiképzési repüléseken vehetett részt, kiérkezésünk után nem sokkal azonban a MH ÖHP parancsnoka módosította az AMT műveleti utasítását: a kontingens jogosult lett kizárólag ISAF–ANA–AAF-fennhatóság alatti műveleti célú repülések végrehajtására is. Az

REGGELIZÉS FELSZÁLLÁS ELŐTT A JALALABADI REPÜLŐTÉREN

első légi szállítási műveletre, melyet mi biztosítottunk, Kelet-Afganisztánban, Nuristan tartományban került sor, egy a pakisztáni határ közelében levő ANP-őrs ellátására szervezett repülés során.

A felkészülés alatt a kijelölt afgán hajózókkal közösen elvégeztük a navigációs és mérnök-műszaki számításokat. Ezek folyamán figyelembe vettük a Mi-24/35-ös helikopter korlátozásait a fel/leszállóhely tengerszint feletti magassága, a repülési magasság és a külső levegő hőmérséklete alapján. Ezek figyelembevételével számoltuk ki a szükséges üzemanyag-mennyiséget és a maximális felszálló súlyt. Tekintettel arra, hogy a feladatot 3-4-5 ezer méter magas hegyek között hajtottuk végre, nem hibázhattunk, nagyon pontosan kellett számolni. Meglátogattuk a felderítőket is a legfrissebb információkért.

A művelet napján a két harci helikopter felszállása reggel 6 órára volt tervezve, ami az afgán pilóták és műszakiak miatt egy kicsit csúszott. (Az afgánok egyik kedvenc mondása: „Mister, neked órad van, nekem meg időm!”) Kabulból a felszállást repülőgépszerűen (olyan eljárás, mely során a nagyobb felhajtóerő elérése érdekében a helikoptert gurulás közben felgyorsítják a felszállás előtt) hajtottuk végre. Helikopterszerűen nem tudtunk volna felszállni a meleg és a nagy felszálló súly miatt.

A kora reggeli órákban már 20°C felett volt a hőmérséklet, a kabuli repülőtér 1750 méteren van, az egyik gép fedélzetén négy, a másikon három fő (mivel nem mindegyik magyar vagy afgán hajózó beszél oroszul, ezért előfordult, hogy tolmáccsal hajtottuk végre a repüléseket), 62 db Sz-5 típusú nem irányított rakéta függesztve és 500 db 12,7-es géppuskalőszer behevederézve a fedélzeti géppuskába. A gépeknek csak a belső üzemanyagtartálya volt feltöltve, a kiegészítő tartályokban nem volt kerozin.

Negyvenperces repülést követően leszálltunk Jalalabad repülőtérén. Itt ért minket egy kis meglepetés. Az üzemanyag-töltő pont, a helikopterek várakozására kijelölt hely és a kifutópálya között nincs összefüggő betonfelület! Mi viszont úgy számoltunk, hogy teljesen megtöltjük a gépek belső üzemanyag-tartályát üzemanyaggal, plusz a póttartályokba tankolunk még 300-300 liter kerozint, kigurulunk a pályára és repülőgépszerűen, orrkeréken történő gyorsítással fogunk felszállni. Nem volt bekalkulálva, hogy nekünk még légi gurulást is kell végeznünk! Ráadásul kétszer! Itt megjegyeznénk, hogy nem örültek nekünk őszintén Jalalabadban, mert szemben sok nyugati helikoptertípussal, mi nem tölthetünk járó hajtóművek mellett. Ez azt jelenti, hogy a hűtéssel, leállítással, üzemanyag-töltéssel, ismételt

AFGANISZTÁN ÉS PAKISZTÁN HATÁRÁN. A TÁVOLABBI HEGYLÁNC MÁR PAKISZTÁN

repülésre történő előkészítéssel és az indítással együtt harminc-negyven percre elfoglaljuk a töltőhelyet. Ez más típusok esetén öt-tíz percnél nem tart tovább. Nem beszélve arról, ha egy esetleges műszaki meghibásodás miatt nem tudjuk beindítani a gépet, és órákra vagy akár napokra elfoglaljuk a töltőhelyet. (Mivel Jalalabad amerikai bázis, ezért ebben az esetben Kabulból kell a műszaki csapatot, szerszámokat, illetve a pótalkatrészt elhozni.) Nem volt mit tenni, a töltőhelyről mindenképp el kellett jönnünk. Az afgán pilótáknak a magyar oktatókkal 10-20 cm (!) magasan, a forgószárny légpárnahatás-zónáján belül sikerült

átcsúszni a helikopterekkel. Ennél magasabbra nem bírtak volna emelkedni, hiszen a hajtóművek már felszálló üzemmódon pörögtek, a forgószárny pedig éppen azon a legalacsonyabb fordulatszámán, amelyen még felhajtóerőt termel. Ilyenkor elég egy szükségesnél kicsivel erőteljesebb mozdulat a botkormányon, a pedálokon vagy a gázkaron, és már le is csökken a forgószárnyfordulat, a helikopter pedig visszaesik a földre. Miután a két Mi-35-ös sikeresen végrehajtotta a légi gurulást a heliportokra, vártuk a szállítóhelikoptereket. Ők valamivel utánunk indultak Kabulból, és a jalalabadi repülőtéren is máshova szálltak le.

Nekik nemcsak üzemanyagot kellett vételezni, hanem a szállítandó fegyver-, lőszer-, élelmiszer- és gyógyyszeranyagot is ott málházták be a gépek fedélzetére. Miután megérkeztek, jeleztük a kötelék parancsnokának (egy amerikai őrnagynak), hogy lehetőleg siessenek a málházással, mert ahogy melegszik az idő, egyre nagyobb gondunk lesz a felszállásnál a helikopterek súlya és a légi gurulás miatt. Megbeszéltük, hogy addig ők a Mi-171-esekkel nem szállnak fel, amíg a harci helikopterek valahogy át nem evickélnék a kifutópályára. Természetesen nem így történt. Tíz óra után jelezték, hogy készen vannak, indíthatunk. Mi még be sem fejeztük az indítást, a szállítóhelikopterek már kérték is a gurulást a pályára. Rájuk szóltunk rádión, hogy nekünk még kell két perc. Visszanyugtázták, majd kérték a felszállási engedélyt a toronytól, amit meg is kaptak. Mi ekkor a két harccal átcsúsztunk a pályára, nagyon óvatosan, mert időközben még melegebb lett, illetve most már mindannyian ott voltunk a fedélzeten az összes felszerelésünkkel együtt. A gépek becsületére legyen mondva, hogy még így is, az üzemeltetési korlátok határán is jól teljesítettek.

Miután mi is a levegőbe emelkedtünk, az egyik Mi-35-ös megpróbálta leelőzni a szállítókat, ugyanis az eligazításon azt határozták meg, hogy az egyik harci repül elől, majd a két szállító-, a kötelék végén pedig a második harci. Ez nem volt olyan egyszerű, mert ők már magasabban voltak, meg jó pár kilométerrel előttünk is jártak. Hiába szóltunk rádión, hogy lassítsanak, vagy álljanak körre amíg meg nem előzzük őket, visszanyugtázták, hogy rendben, lassítanak 90 csomóra. Szerintünk nem csináltak semmit, ugyanolyan paraméterekkel repültek tovább. Végül, ha nehezen is, de kialakult a megbeszélt harcrend. Közben meg kellett állapítanunk, hogy a Konar folyó völgye, ahol repültünk, gyönyörű hely. Mintegy 3000-4000 m magas hófödte hegyek, fenyőerdők, alattunk az érintetlen természet. Házakat (vályogkunyhókat), életnyomokat csak elvétve láttunk, viszont amerikaiak által üzemeltetett tábori üzemanyag-feltöltő és újrafegyverző helyeket annál inkább. Nehéz volt elhinni, hogy egykor ezen a helyen a szovjetek és az afgán kormány csapatai hatalmas veszteségeket szenvedtek a mudzsahedek elleni harcok folyamán. Mivel nehezen ellenőrizhető terület, földön szinte megközelíthetetlen, ráadásul közel a pakisztáni határ, ez volt az egyik fő utánpótlási vonala az ellenállóknak. Azok az afgán pilóták, akikkel mi is együtt dolgoztunk, meséltek róla, hogy milyen dolgok történtek erre felé. Rengeteg helikoptert lelőttek és sok barátot, kollégát veszítettek. Mivel hosszú hónapok alatt, véres harcok árán sem sikerült megtisztítani a területet az ellenállóktól, a szovjetek a levegőből elaknásították az egész területet. Erre külön felhívták a figyelmünket, hogy egy esetleges kényszerleszállás utáni menekülésnél fokozottan figyeljünk az aknákra is.

Repülés közben egyre többször pillantottunk a magasságmérőre, hiszen közeledtünk a Mi-35-ös maximális repülési magasságához. Ekkor már a repülési sebesség és az emelkedőképesség is csökken, sőt még a maximális bedöntés mértéke is, azaz csökken a Mi-35-ös legendás manőverezőképessége (legalábbis a méreteihez képes legendás).

ELÉINTÉ NEMCSAK A TEREP, HANEM A TELETÖLTÖTT RAKÉTAELŐVÉ BLOKKOKKAL TÖRTÉNŐ REPÜLÉS IS SZOKATLAN VOLT

Az AMT 3. váltása. BALRÓL JOBBRA: MAKAI SÁNDOR ŐRNAGY, OKTATÓ, MACZÁK ENDRE SZÁZADOS ÉS FEHÉR GÁBOR SZÁZADOS FEDÉLZETI ASSZISZTENSEK, VALAMINT ROLKÓ ZOLTÁN ALEZREDES, OKTATÓ, A KONTINGENS PARANCSONKA

Ezeknek nem csak akkor lehet jelentőségük, ha manőverezni kell, hanem akkor is, ha csak egyszerűen vissza akarunk fordulni, viszont a völgy nem elég széles hozzá. (Egy Chinook is akadt már fönt egy hegyen Afganisztánban hasonló okok miatt.)

Közben megérkeztünk a kirakási ponthoz. A vezér harci helikopter süllyedni kezdett, hogy áthúzzon a település és a kijelölt leszállóhely felett. Mivel biztonságosnak tűnt, jelezték a Mi-171-eseknek, hogy jöhetnek be leszállni a kirakáshoz. Amíg ezt végrehajtották, a két harci helikopter fölöttük körözött és oltalmazta őket. Az egészet a levegőből követni és koordinálni szinte lehetetlen volt, ugyanis ahogy közeledtünk a leszállóhelyhez, az afgán személyzetek egyre többször, egyre idegesebb hangon kezdtek rádiózni egymással. Hogy miről, arról fogalmunk sem volt, mert a tolmácsunk egyszerűen képtelen volt a megfelelő gyorsasággal fordítani. A rádióban szinte bábeli hangzavar uralkodott, dari, angol meg orosz kifejezések röpködtek. Bonyolította a helyzetet, hogy néha angolul utasításokat adtunk a pilótáknak, amit a tolmács lefordított dari nyelvre, a pilótánk viszont nem hajtotta végre, hanem válaszolt dari nyelven valamit, ezt a tolmácsunk lefordította dariól angolra. Nem volt egyszerű mutatvány. Végre a szállítóhelikopterek befejezték a kirakást és felszálltak. Elindultunk vissza. Egy ideig együtt haladtunk, majd miután már biztonságos hely felett repültünk, a kötelék kettévált. Mi leszálltunk egy amerikaiak által üzemeltetett tábori üzemanyag-feltöltő helyen, a szállítók pedig hazaindultak Kabulba.

Leszállás után épp hogy kiszálltunk a gépekből, amikor óriási hangerővel megszólalt egy kürt. A másik Mi-35-ös személyzete hal-

lotta is és látta is a rakéták becsapódását, ám mi először föl sem fogtuk, hogy mi történt. Azt láttuk, hogy az összes amerikai elkezdett egy épület irányába rohanni. Az egyikük, látva az értetlenségünket, odaszólt nekünk: fussunk, mert rálöttek a táborra! Ekkor már mi is észrevettük a tábor kerítése mellett, tőlünk mintegy 100-150 méterre gomolygó füstoszlopot. Berohantunk mi is egy OSB-lapokból(!) összetakolt helyiségbe, amiről kiderült, hogy óvóhely. Kellőképpen meg voltunk illetődve, de látva az amerikaiak meg afgán pilótáink közömbös arcát, lassan mi is megnyugodtunk. Főként, hogy több rálövés nem történt. Amint lefújták a riadót, megtöltöttük a gépeket annyi üzemanyaggal, hogy Jalalabadig eljérjünk, és folszálltunk. Többet nem tudtunk volna tankolni, mert csak helikopterszerű felszállásra volt lehetőségünk, és arra is csak a légpárnahatás zónáján kívüli magas függéssel. Jalalabadban újra leszálltunk és gyorsan megtankoltunk. Éppen csak annyi üzemanyagot töltöttünk, hogy Kabulig elég legyen, ugyanis még napnyugta előtt le kellett szállnunk. Este hat órakor hullafáradtan szálltunk ki a gépekből.

Ezen a napon a magyar mentorcsoport történelmet írt: a második világháború óta először hajtott végre a magyar légierő „éles” műveleti repülést háborús terület felett. A hajózók megtapasztalhatták a Hindukus hegyei között a helikopter légi üzemeltetésének határait. Eddig csak olvastunk és hallottunk az orosz helikopterek harci és szállítóképeségéről, de most saját magunk is megtapasztalhattuk ezeket. Ez a feladat az afgán helikopterrajnak is előrelépés volt. Addig nem foglalkoztak bevetéstervezéssel: 62 rakétával, 500 géppuskalőszerrel, nyáron fél üzemanyagtöltéssel, télen tele üzemanyagtartályokkal repültek. Mi viszont

megtanítottuk nekik, hogyan lehet előrelátóan tervezni a felszállóhelyt. A tolmácsokkal lefordítottuk és kinyomtattuk nekik a különböző Mi-35-ös szabályzatokból, műszaki leírásokból a típusra vonatkozó adatokat, korlátozásokat.

Megtanítottuk nekik a GPS használatát (ez érdekelte őket a legjobban). Ezután egyre komolyabban foglalkoztak bevetéstervezéssel. Volt olyan feladat, amelyet mentorok nélkül hajtottak végre, és maguktól álltak neki számolgatni és GPS-t programozni. A végén azért megmutatták nekünk, hogy jól számoltak-e, de mindenképp sikerként könyveltük el igyekezetüket. Ezt a repülést azóta sok hasonló követte. Az afgán helikopterraj a magyar mentorokkal egyre több támogató repülést hajtott végre Kelet-Afganisztánban, a Konar folyó völgye és a pakisztáni határ mentén fekvő előretolt bázisok ellátására.

Az eltelt időszak alatt sokan kérdezték tőlünk: mit keresünk mi Afganisztánban, mit akarunk mi oktatni a több ezer órát repült, harci tapasztalatokkal rendelkező helikopterpilótáknak? Egyszerű a válasz: például a GPS használatát. A kérdés azonban az, hogy mi mit tudunk profitálni az AMT-ből. Eddig az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis harci helikopteren repülő hajózállományaának a fele volt Afganisztánban mentorálni (néhányan többször is). Ezáltal ők a magyar légierő első olyan hajózái, akik harctéri körülmények között, műveleti területen teszik azt, amire Magyarországon kiképezik őket. Ugyanolyan helikopterekkel repülünk, mint itthon, csak más körülmények között. Teljesen más egy műveleti repülésre történő felkészülés háborús területen, többnyelvű környezetben, mint itthon egy normál kiképzési repülésre történő előkészület. A nagy meleg (40-50 °C), a nagy tengerszint feletti magasság és a poros leszállóhelyekről történő üzemelés más helikoptervezetési technikát igényel, mint az itthoni körülmények közötti feladat-végrehajtás. Ezek a dolgok együttesen mind-mind olyan tapasztalatot adnak, amelyet hazai környezetben lehetetlen megszerezni.

Afganisztáni misszióink óta a magyar mentorcsoport egymást követő váltásai további elméleti és gyakorlati felkészítéssel segítik az afgán kollégákat. A közös nyelv, a hajdani Mi-35-ös kiképzés azonos helyszíne, a szakértelem, illetve a másik tudásának elismerése meghozta az eredményt: a magyar mentorcsoporthoz bizalommal tekintenek az afgán katonák, és ez a bizalom az eltelt hónapok, évek alatt barátsággá mélyült.

Gere Zoltán százados:

WELCOME TO KABUL AVAGY MAGYAR REPÜLŐ-MŰSZAKIAK AFGANISZTÁNBAN

A hajtómű dübörgése elhalkul, érkezik a lépcső, nyílik az ajtó, 30 °C áprilisban, téglaburkolatú, kisablakos épület a terminál, felirat az ajtó fölött: Welcome to Kabul – megérkeztünk!

Elkezdődött a Magyar Honvédség repülőhajózó és repülő-műszaki állományának első szakmai missziója hadműveleti területen. A NATO Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (ISAF) MH Légi Kiképzés-támogató Csoport (Air Mentor Team) 1. váltása megérkezett beosztási helyére Kabul Nemzetközi Repülőtérré (KAIA). A feladatunk az afgán hadsereg (ANA) repülő-műszaki állományának mentorálása, elméleti és gyakorlati oktatása. Kíváncsian és várakozással tekintettünk a jövő felé, mert mi voltunk az elsők. A szervezet, amelybe integrálódni kellett, egy amerikai vezetésű, afgán, cseh, magyar katonából álló csoport volt.

A kiképzés. A kiutazás előtti missziós felkészítésünkre nem volt kidolgozott tematika, ezért az MH Béketámogató Kiképző Központtal közösen kellett összeállítani. Ebbe beletartozott az általános afganisztáni felkészítés, amihez hozzá kellett tennünk az állományunkra vonatkozó speciális tudanyagot. Felkészültünk Afganisztán földrajzi, etnikai, vallási viszonyaiból, történelméből, biztonsági helyzetéből. A csoport szárazföldi túlélőtanfolyamon és CLS (Combat Life Saver) -tanfolyamon is részt vett. Előadást hallgattunk az általános harctéri ismeretekből, konvojban való közlekedésből, lövészkedünk, kúszunk-másztunk. Vezetünk terepjáró személygépjárművet, és le is vizsgáztunk. A kinti napi munkavégzéshez szükségünk volt az autók használatára, mert csak ezekkel közelíthettük meg munkahelyeinket. Néhányan túlélő- és CLS tanfolyamon is részt vettek. Az általános kiképzés mellett elkészítettük a különleges időjárás viszonyok között történő üzemeltetés és üzemben tartás tematikáját, majd felkészültünk belőle.

Az elhelyezés. Megérkezésünk után elfoglaltuk a körleteinket egy épületként kialakított, konténerekből készült szálláson. Két főt helyeztek el egy konténerben. A berendezés egyszerű és praktikus volt: két íróasztalból, két szekrényből és két ágyból állt. Meg kellett barátkoznunk az üres fehér falakkal, és gondolkoznunk kellett lakóhelyünk otthonossá tételéről. Ki-ki épített magának éjjeliszekrényt, kicsi polcokat, családi fényképekkel és otthoni csecsebecsékkel rendezkedtünk be. A konténer méreteiből adódóan a magánéletre, az egyedüllétre kevés lehetőség volt. Az épületben kialakítottak egy közösségi helyiséget, amelyben 10 ember tudott egyszerre televíziót nézni.

A tábor. Hamar megismerhető méretű, sok embernek, körülbelül 30 nemzetnek otthont

KÖZÖSEN A CSEH KOLLÉGÁKKAL

adó terület. Téglaburkolatú konténerházak és sátrak alkották. Kávézó, néhány bolt, afgán piac, thai és olasz étterem, kultúrsátor és kondicionálóterem gondoskodott a szabadidőnk eltöltéséről.

A munkahely. Munkahelyünk a tábor szomszédságában, a Kabul Nemzetközi Repülőtér körbekerített területén, az afgán hadsereg légierejének bázisán volt. A többnemzeti mentorszázad itt végezte napi munkáját, ami a repülésekre való felkészülést, a helikopterek előkészítését és időszakos munkáinak végrehajtását jelentette.

A munkaidő. Az afgán hadsereg munkarendje, hasonlóan a hazaihoz, 8 órás munkaidőből (8-tól 4-ig) állt. Kivéve, amikor a feladatok végrehajtása más időpontot és időtartamot követelt meg. A ramadán idején a munkaidőt rövidítetten, körülbelül 5 óra időtartamban határozták meg. A hét szombattal kezdődött és csütörtökig tartott. Péntek volt a szabadnap.

A munkatársak. A helikopterek üzemeltetésével foglalkozó afgán katonák egy része repülős előképzettséggel és üzemeltetési tapasztalatokkal is rendelkezett, még a korábbi háborús időkből. Az átlagéletkoruk a 40 évhez volt közel; a kort nyomatékosította a szakáll viselete. Angolul kevesen beszéltek, nagy részük csak néhány szót ismert, de azt használták is. Az angol nyelv gyenge ismerete megnehezítette a kommunikációt, mert közülünk senki nem beszélt a pastu és a dari nyelvet.

A beilleszkedés. Jóllehet a magyar csoport tagjai bírták az angol nyelvet, a kezdeti idő-

szakban az amerikai mentortársakkal mégis lassan ment a kommunikáció – a negyedik hét végén azonban már telefonon is tudtunk kommunikálni, még a rettegett kiejtésű texasiakkal is! Megszoktuk az akcentusukat, és ők is alkalmazkodtak a mi tanult angolunkhoz. A cseh kollégákkal lényegesen egyszerűbb volt a helyzet, mert ők is tanulták az angol nyelvet, volt aki éppen Magyarországon.

Az afgán katonákkal több nyelven, mutogatva, illetve angol-dari tolmácon keresztül sikerült beszélgetnünk. Az afgán emberek büszkéek, nem fogadnak el kritikát, tanácsot, főleg fiatalabbtól, nem kérnek segítséget, ezért óvatosan kellett közelednünk hozzájuk. A legtapasztaltabbakat, legnagyobb tudásúakat kellett „lenyűgöznünk”. Egyfajta tapogatózás, „vizsgáztatás” volt tapasztalható a részükről, de álltuk a sarat, megfeleltünk... Közösen kellett dolgoznunk, ezért a barátság oldaláról közelítettünk: nem kritizáltunk, próbáltunk segíteni.

A munka. Az alapvető feladatunk a helikoptereknek a magyar hajózók repülése előtti, technológia szerinti előkészítése volt. Ezenkívül időszakos vizsgákkal, karbantartással, dokumentáció-ellenőrzéssel és az aktuális napi feladatokkal töltöttük ki a munkaidőt. A helikopterek viszonylag újak, jó állapotúak voltak – nagyjavítás után 100-200 órát repültek –, viszont a technológiai fegyelem hagyott némi kívánnivalót maga után. Ennek a kiküszöbölése lett a legfontosabb feladatunk.

Tanítani szinte csak gyakoroltatással le-

hetett, nehezen tudtuk rávenni afgán bajtársainkat elméleti tudásuk növelésére. A nyelvi korlátok miatt nehéz volt egy problémát elmagyarázni, tolmács nélkül néha sikeresebb volt az akció – a dari nyelvben a speciális repülőtechnikai kifejezések, alkatrészek, szerszámok nevei az orosz nyelvből erednek. Lassan elfogadtak bennünket, meggyőződtek tudásunkról és elfogadták támogatásunkat. Főleg azután, hogy segítségünket kérték Mi-17-es helikoptereik nem irányított rakétával való felfegyverzésében. A csoport minden tagja rendelkezett szakszolgálati engedéllyel erre a típusra is. Megkerestük a tartószerkezeteket, átvizsgáltuk, karbantartottuk azokat és felépítettük a helikopterre. Ezután következett a munka leghosszadalmasabb része, a rakétaindító konténerek belövése. Ehhez kapcsolódik egy érdekes történet, amely a soknyelvű csoportok együttműködésének nehézségeit tükrözi. A belövéshez próbáltuk megkeresni a technológiában leírt eszközöket, és ebben az amerikai mentortársak segítségét is kértük. Kérdezték, hogy mire van szükségünk. Hosszas magyarázatba kezdve próbáltuk leírni a szükséges eszközöket: belövőtábla, optikai belövő. Csodálkozó tekintet volt a válasz: mi az, hogy rakéta nélkül akarunk lőni? Hosszas utánajárással megtaláltuk azt a fegyveres kollégát, aki már hallott ilyenről, és megmondta az erre használatos angol szakszót: boresight. Ezzel csak annyi probléma volt, hogy rajta és egy-két fegyveresen kívül senki sem tudta, hogy mit jelent. A belövéshez nem sikerült találnunk belövőtáblát, ezért megalkottuk azt. Kellott hozzá egy nagy egyenes felület (hangárajtó), egy létra, mérőszalag és némi ragasztószalag. A céljeleket felragasztottuk az ajtóra, beállítottuk elé a helikoptert és üzembe helyeztük a berendezéseket. Munkaidőben nagyon lassan haladt a munka, mert mindenki segíteni igyekezett tanácsaival, kíváncsian nézegették az optikai belövőeszközt, és persze mozgatták a hangárajtót. A gyors munkavégzéshez olyan időpontot kellett keresni, amikor kevesen dolgoznak. Amikor időpontot egyeztetünk a belövés végrehajtásához, először mindenki csodálkozott (a tolmács, az afgán és az amerikai munkatársak), majd valaki a homlokára csapott: „ah, amikor a magyarok összeragasztgatják a hangárajtót?!”

Ahogy telt az idő, egyre barátságosabbá váltak, sokat „beszélgettünk” (gyakran kaptunk meghívást teára, ebédre) tolmács nélkül mutogatva, kicsit oroszul, kicsit angolul, és jókat derültünk egymáson, ahogy próbáltunk a kérdésekre válaszolni. Néhány szót, kifejezést megtanultunk dari nyelven, aminek nagyon örültek. A számokat az afgán munkatársaink nagy része tudta angolul, ezért nagy meglepe-

MUNKAVÉGZÉS KÖZBEN

tést okozott, amikor a szokásos repülés utáni kérdés elhangzása után – mennyi üzemanyagot tankoljunk? – válaszként a szám dari nyelven érkezett.

Napjaink nagy része – a repülésektől függetlenül is – közös munkával telt. Egyre többször fordult elő, hogy tanácsot vagy segítséget kértek tőlünk. Sokat tanultunk egymástól. Mi próbáltuk finomítani a repülésbiztonságot növelő technológia pontosabb betartását, ők pedig megmutatták, hogyan működik mindez háborús viszonyok között, kevés szerszámmal, karbantartó anyaggal. Náluk fokozottabban él a mondás: egy idő után minden szerszám kalapáccsá lesz! Afganisztánban a repülés ugyan régi hagyományokat követ, sajnos háborús viszonyok között, ezért a technológiai fegyelem és az ellátottság terén szükséges a segítség, az oktatás, a mentorálás.

A búcsú. Megérkezett a váltásunk. Ez az idő is eljött. Érdekes, változatos volt az itteni szolgálat, de azért az ötödik hónapban már

hiányzott az otthon. Közösen dolgoztunk a váltásunkkal, bemutattuk őket mindenkinek, körbevezettük a fontos helyeken és próbáltunk segíteni az új környezetbe való beilleszkedésben.

A hazautazás előtt telefonon értesítést kaptunk, hogy azonnal adjuk le a csomagjainkat. Az afgán kollégák nagyon megijedtek, mert azt hitték, hogy már mi is indulunk, holott ők még nem is adtak ajándékot! Most aztán mi lesz? Gyorsan kerítettek egy angolul tudót, akivel tisztáztuk a helyzetet, mire megnyugodtak.

Aztán eljött az ajándékozás és a búcsú pillanata is. Megkértek, hogy a kis csoportunkat állítsam vonalba, és megkezdődött a hosszú beszéd. Tolmácsot ők kerestek, aki mindent pontosan, hosszan lefordított angolra. A válasz után mindegyikünk kapott egy kendőt, amit szabályosan ránk is terítették. Már csak az elköszönés volt hátra: hiányozni fogunk, mondták.

És elindultunk haza!

Tisztelt Szerzőink, Olvasóink!
A Honvédségi Szemle új e-mail címe:
hsz@hm.gov.hu

Dr. Murinkó Attila mk. alezredes–Róth Zoltán alezredes:

A KIKÉPZÉS ÉS A TAPASZTALAT-FELDOLGOZÁS KAPCSOLATA A HADERŐ KÉPESSÉGEINEK FEJLESZTÉSÉBEN ÉS HATÉKONYSÁGÁNAK NÖVELÉSÉBEN (2.)

„Minden háborúnak megvannak a maga tanulságai. Azt a háborút, melyből nem tudunk okulni, hiába vívták meg, és a katonák, akik elesetek a harcban, semmiért adták életüket.”
Frederick Forsyth

KIKÉPZÉSI, KIKÉPZÉS-TECHNIKAI SEGÉDESZKÖZÖK

A kiképzési, kiképzés-technikai segédeszközöket a feladatzáró megbeszélés tervezett kimenetele alapján kell kiválasztani. Noha a csúcstechnológiájú megoldások gyakran rendkívül hasznosak, vannak helyzetek, amikor egy egyszerű táblára helyezett papírra krétával rajzolt ábra vagy egy a homokba bottal készített vázlat elegendő ahhoz, hogy jobban leírja, szemléltesse, megértesse a katonákkal mindazt, amit átéreztek, vagy ami történt. A feladatzáró megbeszélésen való aktív részvétel nélkülözhetetlen a sikerhez, tehát azokat a kiképzési segédeszközöket, amelyek támogatják, bátorítják, erősítik ezt a részvételt, igénybe kell venni, fel kell használni. Ezeknek a kréta- vagy botrajzoknak egyik legnagyobb előnyük, hogy azoknak a katonáknak segítenek, akik kényelmetlenül érzik magukat saját gondolataik, nézőpontjuk kifejtésében, így a sikerhez való hozzájárulásban.

Egyéb, a feladatzáró megbeszélési folyamat elősegítése érdekében felhasználható kiképzési, kiképzés-technikai segédeszközök az alábbiak:

Kétségtelenül a legfontosabb kiképzési segédeszköz napjainkban a feladatzáró megbeszélések támogatásában a fegyver-hatás szimuláció (MILES), jóllehet jelentős költség-

gel bíró technikáról beszélünk. Azonban a hatásfoka a lehető legjobb, és a harctéren a valóságghű helyzetet szinte maximálisan képes szimulálni. Műszerezett lőtéri rendszerrel és az adatgyűjtő és jelentési rendszerrel párosítva – amely arra vonatkozóan gyűjt információt, hogy ki kit és milyen eredményesen támadott meg –, a fegyver-hatás szimuláció egy teljesen új szintű objektivitást és életszerűséget biztosít a kiképzési rendezvényekhez, gyakorlatokhoz. Meglehetősen nehéz és hiteltelen annak bizonygatása, hogy valakit nem találtak el, mikor a fegyver-hatás szimuláció felszerelése éppen villog, hangjelzést ad az illetőn. A műszerezett lőtéri rendszer, valamint az adatgyűjtő és jelentési rendszer szintén segítséget jelent a megtörtént esemény miérettjének nagyobb mélységű elemzéséhez szükséges visszacsatolás biztosításában.

A kiképzési rendezvények, gyakorlatok során megfigyelői, döntőnői, ellenőri szerep-

körben alkalmazott személyi állomány segít felmérni mindazt, ami történt. „Értékelők és döntőnők kiválasztásának szükségességét a feladat jellege határozza meg.”¹² (A tapasztalat-feldolgozás rendszerében például kijelölt megfigyelő, szakértő, témaelemző csoport szakterminológiáról beszélhetünk.) Ugyanakkor nem mindenki képesített, kiképzett vagy képes az ilyen funkció teljesítésére, betöltésére. A megfigyelőknek, döntőnőknek, ellenőröknek képzettnek, kiképzettnek kell lenniük, és tapasztalattal kell rendelkezniük azokban a feladatokban, melyeket a kiképzendők teljesítenek (hitelesség). Tudniuk kell, hogy mit figyeljenek meg (tapasztalat), hol figyelhetik meg mindazt, és ami a legfontosabb, tudniuk kell, hogyan gyűjtsék, összegezzék és adják tovább megfigyeléseiket. Ezzel kapcsolatban a következőket olvashatjuk a Tapasztalat-feldolgozó kézikönyv IV. részében: „Az értékelést végrehajtó állományt fel kell készíteni az értéke-

léssel kapcsolatos feladataik végrehajtására.”¹³ Tekintettel arra, hogy nem mindenki – különösen a fegyver-hatás szimulátorhoz és az adatgyűjtő és jelentési rendszerhez hasonló részlet, pontosság és objektivitás szintjén – képes megfelelő információt biztosítani, képzett, kiképzett megfigyelők, döntnökök, ellenőrök alkalmazására van szükség a kiképzés támogatásában, illetve a tapasztalatok feldolgozásában.

Annak felvétele és át tanulmányozása, hogy valójában mi is történt, nagyon hasznos a visszacsatolásban, a javító folyamat objektivitásában. Kisméretű kézi videokamerák állnak ma már rendelkezésünkre, melyek kezelése egyszerű, és a járművekre is viszonylag könnyen felszerelhetők. A saját erőket és az ellenőrt kísérő megfigyelők, döntnökök, ellenőrök használhatják ezeket a videókat, felvételeket készíthetnek olyan tevékenységekről, mozzanatokról, melyek értékes visszacsatolást segítenek elő egy feladat záró megbeszélés során. A videofelvételek felhasználhatók olyan csapatfejlesztések illusztrálására is, melyet a kiképzési rendezvények sorozata során értek el. A globális helymeghatározó rendszer (közismert rövidítése: GPS) időnként felveszi azt a pozíciót, hogy néhány percen belül nem változik. Ezt az információt le lehet tölteni egy hordozható számítógépre, és később ki lehet vetíteni annak szemléltetésére, hogy a jármű (katona, alegység) egy adott időpontban hol tartózkodott. Ez az információt objektív értékelést, visszacsatolást adhat arra vonatkozóan, hogy ki és miért nem volt ott, ahol éppen lennie kellett volna stb. Napjainkban a technológia olyan eszközöket ad a kezünkbe, amelyek birtokában sokkal eredményesebben, hatékonyabban ki lehet vetíteni a térképi adatokat,

mint korábban. A hordozható számítógépek, az adat-, videokivetítőket fel lehet használni a taktikai információk digitális térképeken való szemléltetéséhez is.

A terepmodellek – mint a legrégebbre visszavezethető segédeszközök egyikei – lehetnek olyan egyszerűek, mint egy bakancsos lábbal összekotort földkupac, melyre fenyőbuzokat helyezünk, és olyan bonyolultan megtervezett, kivitelezett készletek, melyek a járművek és a természetes, illetve mesterséges tereptárgyak kicsinyített mását tartalmazzák. Az egyik leghasznosabb, bárki rendelkezésére álló eszköz a feladat záró megbeszélés levezetéséhez a tábla- és papírvázlat. Néhány színes krétát, filctollat hatékonyan lehet használni akár a foglalkozást levezető, akár a résztvevők által annak szemléltetésére, hogy minek kellett volna történnie, és hogy valójában mi is történt. A színes krétavázlatos szemléltetéseket akár egy éppen ott álló jármű, harcjármű oldalára is készíthetünk. Talán az egyik leglényegesebb és leghasznosabb, azonban sokszor sajnos mindezek ellenére a legkihízásiatlanabb erőforrás a kiképzésből való tanuláshoz az ellenerő. Az ellenerő katonáit célszerű felkérni, hogy ismertessék terveiket, továbbá mindazt, amit saját szemükből láttak; hogyan reagáltak és milyen hatásokat váltott ki a baráti erők tevékenysége mindarra, amit tettek. Az ellenerő inputjainak szakszerű felhasználása lehetőséget teremt a saját erőknek ahhoz, hogy jobban elemezhesék mi is történt, és miért is úgy történtek a dolgok, ahogy.

A FELKÉSZÜLT LEVEZETŐ ALAPKÖVETELMÉNY

A feladat záró megbeszéléseken a levezető személy jártassága, készsége kritikus sze-

repet játszik a megbeszélés potenciális témáinak, kérdéseinek azonosításában és az ezekhez szükséges terv elkészítésében. A feladat záró megbeszélés vezetője a megbeszélést a részt vevő csoport szükségleteinek, igényeinek megfelelően alakítja. Hasonlóan a döntnökök, ellenőrök és megfigyelők felkészítéséhez, a feladat záró megbeszélés vezetőit is ki kell képezni, fel kell készíteni a megbeszélésekkel kapcsolatos feladataik végrehajtására. Véleményünk szerint a feladat záró megbeszéléseket levezető személyeknek célszerű figyelembe venniük a következőkben javasoltakat és törekedjenek azok megvalósítására. Kellő előrelátással tervezzék meg és rendezzék be a feladat záró megbeszélés helyszínét, és támogassák azt a kiképzési, kiképzés-technikai segédeszközökkel oly módon, hogy hatékonyan és objektíven szemléltethessék a résztvevőknek mindazt, ami történt. A célok elérése érdekében – ahogyan arra már az előbbiekben tettünk is utalást –, a levezető személy engedje beszélni a résztvevőket (segítsék elő a beszélgetést, a véleménynyilvánítás kialakulását), de ne felejtkezzenek el a beszélgetésnek a fő témák, fő kérdések mentén való irányításáról. Bátorítsák a résztvevőket abban, hogy aktív részesei legyenek a problémák megoldásának megtalálásában, annak feltárásában, hogy mi és miért történt. Biztosítsák, hogy az egység, alegység – a fontosabb események tekintetében – összeköthesse a hatásokat (mi történt) azzal, hogy miért történt (okok). Csak a részletes elemzés segítségével ismerhetik fel a résztvevők a problémák valós okait, és dolgozhatják ki hatékony megoldásukat. Fontos, hogy a feladat záró megbeszélést a problémás helyzetek megoldásának kidolgozása irányába fókuszálják.

A feladat záró megbeszélés fő célja annak a fejlődésnek az elősegítése és erősítése, mely a megoldás kifejlesztéséhez, kidolgozásához szükséges (nem „csak” a problémák egyszerű feltárása a cél). A feladat záró megbeszélést a hatályos feladatszabványok, taktikák, technikák és eljárások köré kell csoportosítani, a problémák megoldási módját, az erős és gyenge oldalak azonosítását a hatályos feladatszabványokhoz, taktikákhoz, technikákhoz és eljárásokhoz viszonyítva kell elvégezni, és amennyiben a megbeszélés más irányba sodródna, vissza kell azt téríteni (terelni) a helyes irányba. E vonatkozásban figyelembe kell venni, hogy a feladat záró megbeszélés végrehajtásában a rendelkezésre álló idő meghatározó tényező. Úgy véljük, hogy legalább annyi hangsúlyt helyezünk a jóra, a jól végrehajtott mozzanatokra, részfeladatokra, mint a rosszra, a rosszul, a kevésbé eredményesen végrehajtottakra, hiszen a fő cél a fejlődés elősegítése, erősítése. Egy feladat záró megbeszélés nem éri el ezt a célt, ha az egység (alegység) tagjai elveszítik önbizalmukat és a vezetőikbe vetett bizalmat.

TANULÁS A KIKÉPZÉS SZORÁN

A kiképzés során való tanulás a haderő új kiképzési rendszerének, kiképzési rendszer-szemléletének egyik fontos alapja. A haderő, a katonai felső vezetés szándéka egy olyan szervezeti-tanulási kultúra kifejlesztése, melyben a feladat záró megbeszélés – mint a ta-

paszttal-feldolgozás folyamatának egyik alapvető eleme – fontos szerepet játszik valamennyi katonai oktatási, képzési, kiképzési létesítménynél és katonai szervezetnél. Ennek értelmében valamennyi szintű parancsnoknak (illetve amennyiben az MH egészét nézzük, vezetőnek) feladata biztosítani, hogy a kiképzési rendezvényeket feladat záró megbeszélés zárja. A kiképzőknek, megfigyelőknek, döntőköknek, ellenőröknek biztosítanak visszacsatolást a feladat záró megbeszélés levezetéséről. Tegyük lehetővé továbbá, hogy az eredményeket felvegyék (rögzítsék), megküldjék, kiadják és integrálják a következő tevékenységekbe.

A gondos tervezés és az alapos felkészítés, felkészülés ellenére is előfordulnak a feladat záró megbeszélést levezetők által elkövetett hibák, melyek közül a leggyakoribbakat kiemeljük.

- Esetenként többet beszélnek, mint az egység, alegység tagjai, éppen ezért a feladat záró megbeszélés elsősorban a tevékenységet vezető megfigyeléseinek, javaslatainak elméleti előadásává válik, azoknak a katonának az inputjai nélkül, akik részt vesznek a rendezvényen.

- Nem képzettek, gyakorlottak az eldöntendő vagy feleletválasztásos kérdések használatában, vagy nem biztosítják azt, hogy az egység, alegység összes tagja részt vegyen a megbeszélésen.

- Nem használnak teljesítményszabványokat vagy specifikus teljesítmény-visszacsatolásokat a megbeszélés megfelelő irányban tartásához, megfelelő irányba tereléséhez.

- Nem vonják be az ellenerő képviselőit, illetve nem használnak 3-D terepmodelleket vagy más egyéb grafikai támogató eszközöket a megbeszélés elősegítéséhez, szemléltetéséhez.

- Nem összegzik, vagy fejezik ki az erős és gyenge oldalakat (szerzett tapasztalatok,

megbeszéltek ügyek), azokat a teljesítményre és teljesítményszabványra ható feltételeket, körülményeket, melyek befolyással voltak, vannak a feladat-végrehajtás minőségére.

- Nem követelik meg az egységtől, alegységtől, hogy a teljesítményt kössék össze javító tevékenységekkel a problémák megoldása érdekében a következő kiképzési rendezvény során.

- Nem teremtik meg annak lehetőségét, illetve nem ösztönzik a kiképzendőket arra, hogy lehetőleg saját maguk találjanak megoldást teljesítményproblémáikra.

A haderő intézménye már rendelkezik egy robusztus hitelesítési mechanizmussal, a harcászati értékelő programok rendszerével (CREVAL: Combat Readiness Evaluation; TACEVAL: Tactical Evaluation stb.), amelyek szükséges változásokat eredményeznek az egyének és a kötelékek képességeiben, művelési készenlétében. Ez a mechanizmus – a kiképzés szemszögéből vizsgálva – elsősorban azt tartalmazza, hogy a haderőnek mit kell tanulnia/ hitelesítenie a jelentősebb kiképzési rendezvényekből (éles lögyakorlat vagy erőerő elleni gyakorlat). A kiképzésre és a művelési készenlétre vonatkozó információgyűjtési követelmények eredhetnek a katonai felső vezetés által kiadott „központi témajegyzékből” (kiképzési ágak, azok tárgykörei), vagy az adott szintű parancsnok kiképzésre vonatkozó követelményeiből. Az előljárói követelmények magukban foglalhatják az új felszerelés, doktrína vagy taktikák, technikák és eljárások hitelesítését is. A haderő tapasztalat-feldolgozó szervezete ezeket a követelményeket kiegészíti a releváns, a műveletet követő jelentés és a gyakorlatot követő jelentés formátumaival és az információ gyűjtésére vonatkozó követelményekkel. A megfigyelő, ellenőrző szervezetek feladata a megfigyelési és információgyűjtési terv kidolgozása, mely magában foglalja a parancsnok kiképzésre vonatkozó

követelményeit és a katonai felső vezetés által kiadott „központi témajegyzékből” adódó követelményeket. A haderő tapasztalat-feldolgozó szervezetének képviselője a megfigyelő, ellenőrző szervezettel együttműködve biztosítja azt, hogy ezek a követelmények kezelhetők és „felhasználóbarátok” legyenek.

Ebben a folyamatban is fontos az információ gyűjtése, összehasonlítása és elemzése. Célszerű lenne, hogy a témához kapcsolódó főbb, kiemelt kiképzési rendezvényeken részt vegyenek a tapasztalat-feldolgozó szervezet (szervezetszerű és nem szervezetszerű tapasztalat-feldolgozó), a hadművelési, a kiképzési és a haderő-tervezési csoportfőnökség és a vezetési és doktrinális központ (mint amely katonai szervezet stratégiai szinten szakmailag felügyeli a Magyar Honvédség tapasztalat-feldolgozását, működteti a tapasztalat-feldolgozó rendszert) és az összhaderőnemi parancsnokság kijelölt szakemberei, képviselői is. Ezek a képviselők a megfigyelő, ellenőrző szervezetekkel együtt tevékenykednek, megfigyelik a kiképzési rendezvényt és információt gyűjtenek a specifikus haderő-fejlesztési ügyekről. Valamennyi feladat záró megbeszélésen részt vehetnek és hozzáférhetnek produktumaihoz (dokumentumok, felvételek, vázlatok stb.).

A TAPASZTALATOK HASZNOSÍTÁSA, BEÉPÍTÉSE A DOKTRÍNÁKBA, ELJÁRÁSOKBA ÉS A KIKÉPZÉSBE

A tapasztalatok feldolgozásának a pozitívumok megerősítésén, a hiányosságok megszüntetésén túlmenően van egy másik igen lényeges vonzata is. Ez pedig nem más, mint a tapasztalatok beépítése a doktrínákba, eljárásokba és a kiképzésbe. A megfigyelésekből, a művelési jelentésekből és a gyakorlatokat követő jelentésekből eredő változásokat a különböző szintű intézkedéseken, utasításokon, parancsokon, vagy amennyiben szükséges az ügynevezett fejlesztő folyamaton keresztül kezdeményezik. Például a doktrinális, a kiképzési, a haderő-fejlesztési, a szervezeti és a felszerelési ügyeket a megfelelő doktrínák útján kell kezelni. A haderő a haderő-fejlesztési változásokról tájékoztatást, alkalmazásukra vonatkozó irányelveket kap. Az ezt követő parancsnoki és a törzs állománya által végrehajtott látogatások fogják megerősíteni a változások hatékonyságát. A haderő tapasztalat-feldolgozó szervezete a visszacsatolás és a szükséges további tevékenységek érdekében folyamatosan figyelemmel kíséri a lezajlott változásokat. A sebesség, amellyel a haderő alkalmazni tudja ezt a mechanizmust, esetenként eltérő lehet. Ugyanakkor a változások, a javító folyamatok a következő főbb kiképzési rendezvények alkalmával már érvényesül(het)nek, így a szerzett tapasztalatok kedvező hatásai már jelentkezhetnek. A haderő tanintézetei, kötelékei és alakulatai a szerzett tapasztalatokat – a kiképzési követelmények meghatározása, illetve a kiképzés tervezése, szervezése során – folyamatosan integrálják a kiképzésbe. A haderő az új tapasztalatok felkészítési rendszerbe, azon belül is a kiképzésbe való beillesztését alkalmazható írott doktrínák vagy azok kiegészítése útján, illetve szükség szerint a kiképzés alapelveinek, követelményeinek módosítása révén segíti elő.

SZOROS KÖLCSONHATÁSOK

Reméljük, hogy a kiképzés és a tapasztalat-feldolgozás hasonlóságait és kapcsolódó pontjait kellő mélységben sikerült ismertetnünk, összefoglalnunk. Határozott szándékunk volt segíteni annak megértését és elfogadását, hogy a kiképzés és a tapasztalat-feldolgozás egymástól elválaszthatatlan, egymással kölcsönhatásban lévő összetevői a szakmai felkészítés, a katonai képességek kialakítása, fenntartása és továbbfejlesztése folyamatának. Céljaik közősek: az egyének és a kötelek, a haderő mint intézmény szakszerű, eredményes, költséghatékony tevékenységének elősegítése, biztosítása és támogatása. Minden egyes kiképzési rendezvény az előzőre, az azon szerzett tapasztalatokra kell hogy épüljön – a szükséges képességek kifejllesztése, fenntartása és továbbfejlesztése érdekében.

A Magyar Honvédség műveleti tapasztalat-feldolgozó rendszerének – jóllehet még viszonylag új képességről van szó – megvannak a megfelelő keretet adó hazai dokumentumai, így jól behatároltak az általános alapelvei. Ezeket összevetve a kiképzés általunk kiemelt alapelveivel, számos azonosságot találhatunk. A teljességre való törekvés nélkül ezek a következők.

„A tapasztalat-feldolgozás célja a szervezet fejlődése, nem pedig a személyi vagy szervezeti felelősség megállapítása, értékelése, minősítése vagy megosztása.”¹⁴ – fogalmaz a szabályzat. A kiképzésnek is kiemelt célja – az egyéni képességek kifejllesztésén keresztül

– az adott katonai szervezet képességeinek, hatékonyságának növelése. Így összegezve megállapíthatjuk: a kiképzés és a tapasztalat-feldolgozás olyan szaktevékenységek, melyek lefedik a haderő teljes spektrumát. Nem kapcsolhatók kizárólag egyetlen fegyvernemhez, szakcsapathoz vagy akár haderőnemhez sem. Ezáltal nem önmagukért vannak. A katonai szervezetek hatékonyságának növelését, működésének javítását, az objektív igényeknek és elvárásoknak való megfelelést segítik elő. Mindkét szakterület a katonák (mint a katonai szervezetek alkotóelemei) felkészítését szolgálja. A parancsnoki, vezetői felelősség szintén lényeges kapcsolódási pont; mindkettő a jellemző közös alapelvek közé sorolható. Az utasítás 15. § (1) bekezdése alapján a honvédségi szervezetek vezetői, illetve parancsnokai a jog-, hatás- és feladatkörüknek megfelelően felelősek a tapasztalat-feldolgozó tevékenység megszervezéséért, tervezéséért és végrehajtásáért. Az Ált/31 Irányítottság című fejezete egyértelműen fogalmaz e tekintetben: „A Tapasztalat-feldolgozást minden esetben a parancsnok (vezető) rendeli el és felügyeli.”¹⁵

Úgy véljük, hogy a tapasztalat-feldolgozás eredményei és a kiképzés által elért képesség a parancsnoklás, vezetés folyamatában nélkülözhetetlenek, ahhoz szorosan kapcsolódnak. Nyilvánvaló, hogy a katonai szervezet élén álló parancsnok, vezető az adott szervezet képességei alapján képes meghozni a döntéseit. Egy jobban felkészült, már számos kiképzési rendezvényt maga mögött tudó szervezet parancsnoka döntésének kialakításakor összetettebb tényezőkkel kell hogy számoljon,

ellentétben azzal a katonai vezetővel, akinek a szervezete még csak alapjaiban állt össze. Ehhez a gondolatsohorhoz kapcsolódnak a miniszteri utasítás sorai: „A Rendszer a vezetők, parancsnokok eszköze a hiányosságok megszüntetésére, a bevált gyakorlat rögzítésére, alkalmazására és általánossá tételére vonatkozó döntéseik meghozatalához.”¹⁶

Véleményünk szerint a siker záloga a parancsnoki támogatás és a beosztottak aktív közreműködése. Megállapítható, hogy a kiképzés végrehajtásában és a tapasztalat-feldolgozás folyamatában jelen van a javító folyamat. Szinte el sem lehet képzelni olyan kiképzési rendezvényt, amelynek összegzésében ne kapna helyet az előremutató javító folyamatra való utalás. Mint tudvalevő, a kiképzés önmagában is egy javító tevékenység: egy adott állapot meghaladása, egy szintről való továbbfejlődés. A tapasztalat-feldolgozás folyamatában minden egyes megfigyelés, illetve az abból készült ügy (rekord) magába foglal egy javító folyamatot, feladattal megnevezve, amihez felelős és a határidő kapcsolódik. A tapasztalat-feldolgozás a kiképzés (de mondhatni tágabb értelemben a szakmai felkészítés) hatékonyságát szolgálja. A tapasztalat-feldolgozás rendszere egy lehetőségnek, eszköznek tekinthető a „kiképzés” (kiképzést tervezők, szervezők és végrehajtók) kezében, és amennyiben azt jól használják, megsokszorozhatja a hatékonyságot.

(Vége)

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. A honvédelmi miniszter 74/2008. (HK 15.) HM utasítása a Magyar Honvédség műveleti tapasztalat-feldolgozó rendszer kialakításáról és működtetéséről
2. Ált/31. A Magyar Honvédség Műveleti Tapasztalat-feldolgozó Rendszerének Működési Szabályzata. A Magyar Honvédség kiadványa, 2010
3. Kézikönyv az alegységparancsnokok vezetői képességeinek fejlesztéséhez. A Honvédelmi Minisztérium HVK Hadműveleti Csoportfőnökség Kiadványa, 2002
4. Tapasztalat-feldolgozó kézikönyv. A Magyar Honvédség Műveleti Központ Kiadványa, 2010
5. Lőrincz Kálmán: Menetben. Egy katona gondolatai. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2009, ISBN 978 963 7097 35 5
6. FM 7-0 Training for full spectrum operations, US A (www.train.army.mil)
7. Training Canada's Army B-GL-300-008/FP-001 (www.army.dnd.ca/ael)
8. NATO Bi-SC Exercise Directive 75-3

¹² Tapasztalat-feldolgozó kézikönyv. A Magyar Honvédség Műveleti Központ Kiadványa, 2010. 68. o.

¹³ u.o. 68. o.

¹⁴ Ált/31, 13. o.

¹⁵ uo. 13. o.

¹⁶ A honvédelmi miniszter 74/2008. (HK 15.) HM utasítása a Magyar Honvédség műveleti tapasztalat-feldolgozó rendszer kialakításáról és működtetéséről

Stefancsik Ferenc nyá. alezredes:

ÉJSZAKAI TÁMADÁS ÁTSZIVÁRGÁSSAL

(USA-tapasztalatok alapján)

AZ ÁTSZIVÁRGÁS CÉLJA, JELLEMZŐI, VÉGREHAJTÁSA

Az amerikai hadseregben régóta alkalmazzák az átszivárgást¹, amelyet a csapatok más manőverformákkal együttesen alkalmaznak. E fogalmon a saját és az ellenséges csapatok által megszállt körleteken, területeken keresztül történő mozgást értik, amelyet kis csoportok nagyobb és rendszertelen időközönként hajtanak végre.

Az átszivárgás célja, hogy a kapott harc feladatok megvalósítása érdekében az ellenség mélységében erőket összpontosítsanak, ugyanakkor az ellenség védőállásain áthaladva csupán kis saját erőket tegyenek ki ellenséges tűznek. Az átszivárgáskor a támadó fél átjut az ellenség védőkörletén, eközben kerüli a döntő harcot, és észrevétlenül kijut az ellenség hátába. Az átszivárgott csapatok feladatukat az ellenség közlekedési útjaira, támogató kötéleikre, az előretolt védelmi lépcső logisztikai objektumaira mért csapással, vagy meghatározott magaslatok, hegyszorosok stb. birtokbavételével és megtartásával oldhatják meg. Az átszivárgási manőver döntő szakasza a roham. Az átszivárgó csapatokat a roham folyamán távoli tűzcsapásokkal és más alegységek – az ellenséges védelem peremvonalára mért – csapásaival támogatják.

A védő fél a csapások hatásainak csökkentése végett, a szükséges mértékben széttagolt harcrendben igyekszik elérni céljait, minek következtében az alegységek és egységek között hézagok keletkeznek. Ebből fakadóan kedvező feltételek alakulnak ki a hézagokon keresztül az átszivárgásos módon történő támadásra. Az átszivárgásos támadást egyes katonák, kisebb csoportok, alegységek és egységek egyaránt végrehajthatnak, de esetenként – kedvező feltételek létrejöttékor – magasabbegység is alkalmazhatja.

Az átszivárgásos támadás lehetővé teszi a meglepetésszerű tevékenységet. Az előnyök mellett azonban hátrányai is vannak. A harcselekmények sok időt igényelnek, és megnehezítik a szétszórt csoportok közötti együttműködés megteremtését, nemkülönben a támadó csapatok vezetését. Az ilyen harcjelzésnél különösen fontos az átszivárgó csoportok tevékenységének a tűztámogatás tervével való összehangolása. Ugyanakkor, a támadás egyéb módjaival összehasonlítva, nagyobb az átszivárgó csoportok bekerítésének veszélye.

Az átszivárgást végrehajtó alegységek tevékenységét az egység- és magasabbegységtervező tervezi, szervezi. A kidolgozott tervnek megfelelően valósul meg az egységes vezetés, tartják meg a csapattevékenység

A támadóharc kérdéseivel foglalkozó amerikai katonai szakirodalom számos példát közöl arról, hogyan alkalmazták az átszivárgást mint támadó manőverformát a második világháborúban, a koreai és vietnami háborúk (Dien Bien Phu – 1954) folyamán, amelynek az egyes katonától a magasabbegységig bármely kötelék részese volt. Az ilyen támadás megszervezések különös figyelemmel kell lenni a terep kihasználására; e tevékenységre az erdős és átszeldelt terep a legalkalmasabb. Az átszivárgást rossz időjárási viszonyok esetén célszerű végrehajtani (sötétben, ködben, hóesésben), azaz korlátozott látási viszonyok között, mivel az ilyen körülmények segítik leginkább elő a támadó csoportosítások eredményes tevékenységét.

rendjét és sorrendjét, jelölik ki az átjárókat, a tájékozódási pontokat és a szabályozó terepszakaszokat. Kijelölik továbbá a támadás megindulási terepszakaszait, a támadási célokat, a csoportok és az alegységek gyülekezési pontjait vagy körleteit.

Ha a támadás megindul, az átszivárgó csoportok kerülik az ellenséggel való találkozást, s minél több átjárón és megindulási álláson keresztül mozognak előre a döntő tevékenységre kijelölt körzetbe.

A csoportoknak az ellenség állásain való átjutását és rohamállásba való kijutását színlelt rohamok kísérik, amelyek a szomszédos arcvonalszakaszon végrehajtott tüzelőkészítést is magukban foglalják. Tüzelőkészítés az átszivárgó csoportok leendő tevékenységi körzetére is kiterjedhet, abból a célból, hogy zavarja az ellenséget, és megnehezítse számára a figyelést és felderítést.

Miután az átszivárgó csoportok elérték a roham terepszakaszát, felveszik a harcrendet, és felkészülnek a harcra, majd a meghatározott időben támadásba lendülnek, s feladatuk teljesítése után egyesülnek a főerőkkel, vagy a saját csapatok elhelyezési körletébe jutnak ki.

Azokat a csoportokat, amelyek elvesztették tájékozódó képességüket vagy nem sikerült elérniük a roham terepszakaszát, gyülekezési pontra vagy körletbe irányítják.

Az átszivárgásos támadásra felhasználhatók a csapatrepülő-erők repülőgépei és helikopterei, a légideszant- és légimozgékonyaságú alegységek is. A repülőgépek – kihasználva az ellenség védelmében meg nem szállt hézagokat, terepszakaszokat – egyesével vagy kisebb csoportokban behatolnak az ellenség védőkörleteibe. A légimozgékonyaságú alegységek alkalmazásával jelentősen fokozható a támadás üteme.

Az átszivárgásos támadás felderítési adatok gyűjtésére és az ellenség kimerítésére is alkalmazható.

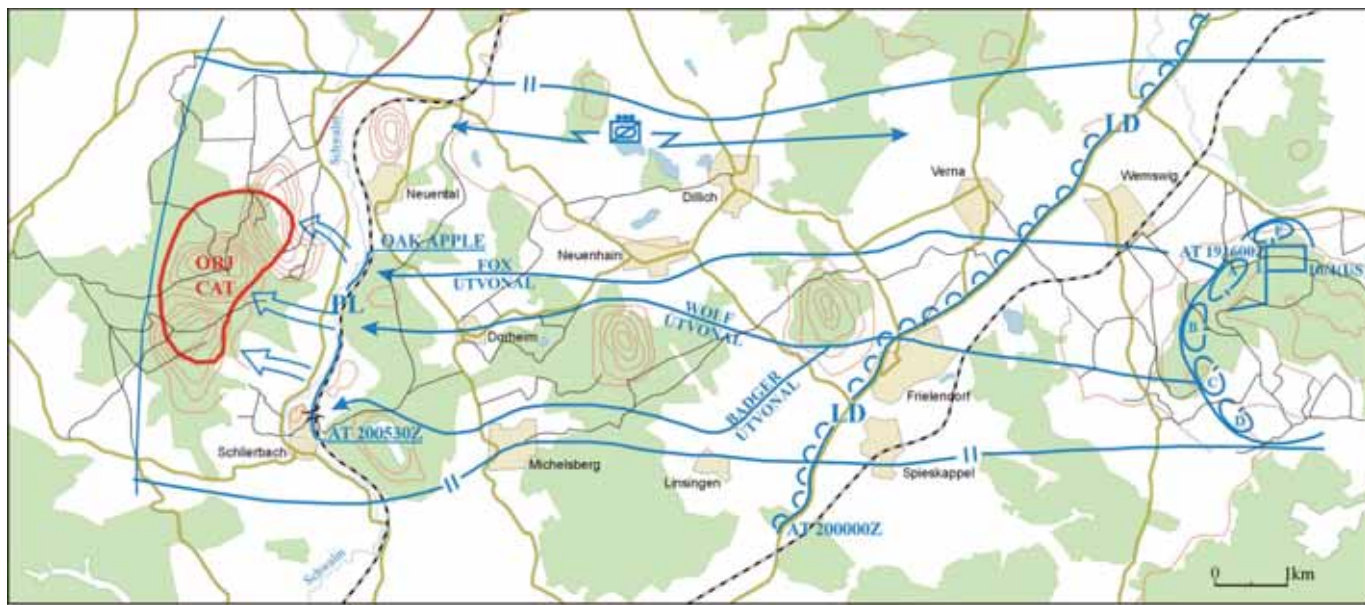
Ahogy korábban a szárazföldi haderő figyelme a járműveken folytatandó harctevékenységek felé fordult, úgy tűnt, hogy a gyalogosan végrehajtott éjszakai támadás

egyre inkább a speciális csapatok, és nem a gépesített gyalogság feladata lesz (mint ahogy az korábban a szovjet, de jelenleg az Oroszországi Föderáció haderejénél is jellemző). Ugyanakkor, az összefegyvernemi harccsoport integráns részeként tevékenykedő gépesített gyalogság gondosan megtervezett és lendületesen végrehajtott éjszakai gyalogos támadása komoly mértékben hozzájárulhat a járműveken végrehajtott harctevékenység sikeréhez.

Az éjszaka igen komoly előnyökhöz juttatja a járműről szállt gyalogságot a járműveken tevékenykedő ellenséggel szemben: csendes előrevonással gyakorlatilag bármilyen terepen képes mozogni, manővereket végrehajtani a veszélyes területeken, nagyon sok esetben észrevétlenül, és ennek eredményeként ellenállás nélkül elérheti a célterületet. Ezeknek az előnyöknek a kihasználása érdekében azonban gondosan fel kell készülni az éjszakai tevékenység végrehajtására: ez a kulcsa a sikeres tevékenységnek. A felkészülés a feladat tisztázásával és a tevékenység körzetének gondos felderítésével kezdődik. A támadás tervének egyszerűnek kell lennie, és részletesen foglalkoznia kell azokkal az intézkedésekkel, amelyeket a részt vevő csapatok szilárd vezetése és együttműködése érdekében kell foganatosítani.

A SIKER KULCSA A MEGFELELŐ ELŐKÉSZÍTÉS ÉS BEGYAKORLÁS

Ahogy a terv elkészül – az idő függvényében – minél többször át kell ismételni. A felkészítéshez széleskörűen alkalmazandók a modern technológián alapuló, kiképzést segítő elektronikus eszközök.² A katonáknak ismerniük kell, és teljes mélységében meg is kell érteniük feladataikat úgy, hogy maga a tevékenység meghatározott, szigorú rendben zajljék le attól kezdve, ahogy a csapatok átlépi a megindulási vonalat. Ennek megfelelően a parancsnokoknak igen szigorúan ragaszkodniuk kell a megszábot csapatvezetési eljárásokhoz, különösen az egyharmad/kétharmad

A „REFORGER” FEDŐNEVŰ GYAKORLAT EGYIK MOZZANATA

szabályhoz. A gépesített gyalogos alakulatok által végrehajtott éjszakai gyalogos támadás – különösen a harcjárművel felszerelt alegységek esetében – olyan megfontolásokat is igényel, amelyek a könnyűgyalogság harcában használatosak. A gépesített alegység (egység) parancsnokának gondosan számításba kell vennie csapatainak harci erejét, tekintettel arra, hogy a járművekkel visszamaradó állomány miatt a rendelkezésre álló élőrök közel egyharmadával csökken. Amennyiben az állomány eme részét is bevonja a tevékenységbe, igen szigorú tervet kell készítenie arra, hogy azok – a támadási cél elérése után – azonnal visszatérhessenek a járművek gyülekezési körletébe. A parancsnok bármelyik módszert is alkalmazza – az elhatározás meghozatala előtt –, gondosan számot kell vetnie a METT – TC³ (feladat – ellenség – terep és időjárás – erők és eszközök – idő – polgári lakosság) hatásával, következményeivel.

A parancsnoknak arról is döntenie kell, hogy a támadó lépcső milyen nehézfegyvereket vigyen magával. Igaz, nagyon hasznos lenne, ha a támadó csapatok rendelkezhetnének nagyobb (2–2,5–3,75 km) lőtávolságú páncélelhárító eszközökkel (mint pl. a TOW vagy 9M111 – Fagot) a nagy távolságú páncélelhárító rendszer kialakítása érdekében, de az ilyen rendszerek indítóberendezései és a rakéták meglehetősen súlyosak, miáltal igencsak nehézkes a szállításuk. Hasonló a gond az aknavetők esetében is. Az indítók és a vetők nem jelentéktelen tömegén kívül még a szükséges rakéta- és gránátmennyiség szállítását is meg kellene oldani, ami az egész kötelék mozgását rendkívül negatívan befolyásolná. Elképzelhető, hogy ennek következtében a végrehajtott több hátrány érné, mint amit az említett fegyverzet megléte jelentene.

Ehhez járul még az is, hogy a gépesített gyalogos alakulatoknak olyan fizikai felkészültséggel kell rendelkezniük, ami biztosítja a leendő feladat maradéktalan végrehajtását. A gépesített alakulatok katonái többnyire már elszoktak a nagy fizikai igénybevételtől. Szükség van tehát arra, hogy olyan kiképzési

programokat valósítsunk meg, amelyek képessé teszik a katonákat a kiemelkedően nagy fizikai igénybevételt követelő gyalogos harctevékenység eredményes teljesítésére. E programnak szerves részét kell alkossa a gyorsított (erőltetett) menetek végrehajtása is. (Ugyanis a beszivárgásos támadások alkalmazási mélysége a több tíz kilométert is elérheti, amit fokozottan nehezít a gyakorta igen nehéz terep és a mostoha időjárás is.)

Az erő, a gyorsaság, a kitartás és az állóképesség a modern harcászathoz is alapvető követelmény. A katonáknak kiváló formában kell lenniük, hogy túljeljenek a harcok rendkívüli körülményeire. Az USA-haderőben az erőnlét fenntartására és fokozására szolgál az ún. erőnléti harci kiképzés. A fizikai erőnléti gyakorlatok lényege, hogy olyan készségekkel ruházzák fel a katonákat, melyek révén jelentősen növelhető a harci cselekményekben az egyének és a kisalegységek túlélési esélye. Az összetartás, a kommunikáció, a motiváció, a fegyelem, a bajtársiasság, a vezetési képességek mind-mind elengedhetetlenül szükségesek a harc feladatai hatékony végrehajtásához. Erőteljesen hangsúlyozandó, hogy a korszerű harcban is nagy szükség van az erőnlétre.

A kutatók és egészségügyi szakértők egyetértéssel abban, hogy az erőnlét igen fontos. Az erőnléti gyakorlatok eredményeként lényegesen kevesebb a sérülések mennyisége. A jó fizikai erőnlét ugyanakkor mintegy 25-30%-kal csökkenti a megbetegedések számát. Az erőnléti edzés keményebb, erősebb csontokat eredményez, fokozza a vérkeringést, így az agya áramló vér mennyiségét is. A gondolkodás és a döntéshozatal felgyorsul. A gyakorlatok hatására jobban is alszik az ember, ami szükséges a fizikai és mentális feltöltődéshez. A megfelelő erőnlét csökkenti a stresszt és az idegességet. Mindez persze csak egy része a jó erőnlét előnyeinek.

Végül pedig a zászlóalj szintű vezetés és irányítás további nehézségeket jelent, mivel a zászlóalj vezetés pontnak (FIP) alkalmasnak kell lennie a gyalogosan végrehajtott harc vezetésére.

A felsorolt gondok egyike sem megoldhatatlan, de nagy súllyal kell számításba venni a gépesített csapatok esetében a parancsnoki elhatározás meghozatalakor.

FELADAT-VÉGREHAJTÁS GYAKORLAT KERETÉBEN

A következőkben egy példával illusztrálom a gyalogos éjszakai támadás eredményességét.

Az egyik „Reforger” fedőnevű gyakorlat manőverező fázisában a 4. gyaloghadosztályt azt a feladatot kapta, hogy törje át az ellenség biztosító erőinek védelmét, foglaljon hídfőket a Schwalm folyón, majd folytassa támadását a főerők védelme ellen. A feladat végrehajtására a hadosztályparancsnok az éjszakai gyalogos támadás mellett döntött, melynek során három járműről szállt gyalogzászlóalj elfoglalja a kijelölt átkelőhelyeken uralgó magaslatokat, majd a kora hajnali órákban folytatja a támadást három páncélozott harccsoporttal. A gyalogság feladata azért is bonyolult volt, mert decemberben, magas hóban, mintegy 22 kilométeres gyalogmenetet kellett végrehajtani, majd átkelni egy gázlókkal nem rendelkező folyón, hogy elfoglalhassák és biztosíthassák azokat a fontos területeket, melyek uralták a kijelölt átkelőhelyeket. Röviden – az egyik zászlóalj tevékenységén keresztül – tekintsük át a feladat végrehajtását.

A feladat teljesítésében a zászlóalj sikerének kulcsa az előkészítés és a tevékenység begyakorlása volt. Az előkészítés a megközelítési útvonalak, a folyó és az átkelőhelyek részletes felderítésével kezdődött. A felderítési adatok elemzése alapján kialakult a parancsnok előzetes elgondolása, amelyet a továbbiakban harci szimulációval és terepasztalgyakorlattal finomítottak. Ezzel egyidejűleg a zászlóalj megnövelte éjszakai kiképző tevékenységét, gyakorlatokat hajtottak végre a zászlóalj elhelyezési körletében és fokozták a fizikai felkészítési tevékenységet – teljes felszerelésben végrehajtott, 16 kilométeres éjszakai menetgyakorlatokkal. Ezekben minden érintett részt vett.

A harcfelelő végrehajtására készített terv három század alkalmazását írta elő (a negyediket egy másik feladatra különítették ki), a századok három különböző támadási irányt kaptak, amelyek mindegyike a megindulási vonaltól (LD⁴) a kijelölt célterületig tartott (lásd az ábrát!). A mozgást a lehető legnagyobb mértékben terepen hajtották végre, az ellenséggel való találkozás elkerülése, illetve a kítűzött célterületek mielőbbi elérése érdekében. A mozgás irányítására, valamint a támadás előrehaladásának ellenőrzésére és összehangolására ellenőrzőpontokat és terepszakaszokat jelöltek ki.

Valamennyi jármű a gyülekezési körletben maradt, a járművezetők és a parancsnokok pedig saját alegységük kötelékében tevékenykedtek a feladat végrehajtása során. Ugyancsak a megindulási körletben maradt a teljes páncéltörő század (20 TOW-rendszer) azzal a feladattal, hogy külön utasításra gyorsan mozogjon előre a kijelölt körletbe, ahol kedvező lehetősége nyílt a harcokocs csapatok valószínű előrevonási útjára mentén a gyors szétbontakozásra.

Az aknavetőszakasz a megindulási vonal közelében bontakozott szét azzal a feladattal, hogy parancsra nyújtson közvetlen tűztámogatást, és adott jelre hajtszon végre állásváltást. A felderítőszakasz járműről szállt részei a zászlóalj jobb szárnyát fedezték, és még a tevékenység megkezdése előtt elfoglalták állásaikat. A felderítő harcjárművek vezetői és parancsnokai a járművek mellett maradtak azzal a céllal, hogy szükség esetén gyorsan csatlakozhassanak a gyalogosan tevékenykedő felderítőcsoporthoz, és a következő fedező-biztosító pontra szállítsák őket, ahogy az adott feladatot a saját csapatok végrehajtották. Valamennyi századot műszaki rajjal és Redeye légvédelmi rakétával erősítették meg a folyón történő átkelés légvédelmi biztosítására.

A gázlókkel nem rendelkező folyó a támadási céltól mintegy 1000 méter távolságra húzódott (merőlegesen a támadás irányára). A zászlóalj támadási terve szerint a csapatoknak kötélahidakat és három ember befogadására alkalmas (könnyen szállítható) felfújható gumicsónakokat kellett használniuk a folyón való átkeléshez. Mindhárom századnak rövid ideig meg kellett állnia a folyó előtt a kijelölt együttműködési vonalnál (PL⁵), felfújni csónakjaikat és egy időben megkezdeni az átkelést.

A túlsó part elérését követően a századoknak a beszivárgási technika alkalmazásával kellett folytatniuk az előnyomulást a kijelölt célterületek felé. Meg kellett semmisíteni az esetleg ellenálló góccokat, megerősíteni elfoglalt állásaikat és felkészülni az ellenlökés elhárítására. A bal szárnyon előnyomuló század külön parancsra végrehajtandó feladatot is kapott: felderíteni és elfoglalni a schlierbachi hidat, amennyiben épségben találják, és ha gyenge a védelme. A zászlóaljparancsnok csoportja ugyancsak gyalogosan vonult előre a bal szárny-század mögött, és az együttműködési vonalak átlépéséről szóló jelentések alapján kísérelte figyelemmel a támadás menetét.

A TÁMADÁS SIKERES VOLT

Az előkészületek befejezését követően a századok a zászlóalj megindulási körletébe vonultak, majd éjfélkor – a három előre kijelölt útvonalon – átlépték a megindulási vonalat.

A részletes felderítés, az intenzív felderítési adatgyűjtés és a részletes terepértékelés eredményeként a zászlóaljnak pontos képe volt az ellenséges fedező erők elhelyezkedéséről. Ennek megfelelően a századparancsnokok úgy módosították az előrevonás útjait, hogy elkerüljék azokat a területeket, ahol feltételezték az ellenség jelenlétét.

A tevékenység a terveknek megfelelően haladt egészen a folyó eléréséig, kivéve egy rövid megállást, mikor ellenséges géppuskatűz alá került a jobbszárny-század. A fásasztó út után, melyet 30 cm mély hóban tettek meg, minden katona hátán 30 kilós hátizsákkal, a századok – 15 perces időintervallumban – elérték a kijelölt átkelési pontokat. A meglepetés és a csapatok biztonságának fokozása érdekében az átkelőhelyeket ott jelölték ki, ahol nem voltak utak. A csónakokat felfújták, vízre rakták és a csapatok 05.30-kor, háromfős csoportokban megkezdték az átkelést. Harminc perccel később teljesen észrevétlenül átkeltek a folyón, végrehajtották a gyülekezést, és megkezdtek a beszivárgást a kijelölt célpontokra.

A tevékenység során a balszárny-század felderítése észlelte, hogy a schlierbachi híd sértetlen, és csak gyengén védett. Tekintettel arra, hogy a híd birtoklása megkönnyítené a követő páncélozott csapatok előnyomulását és átkelését, továbbá megnehezítené az ellenség számára, hogy visszavonja fedező erőt, a század parancsot kapott a híd elfoglalására. Az egyidejűleg két oldalról végrehajtott rohammal a század gyorsan leküzdötte a védők ellenállását, birtokba vette a hidat, majd annak védelmére hátrahagyott egy szakaszt és a megerősítésül kapott műszakiakat, és folytatta előnyomulását a kijelölt cél irányába.

A zászlóalj részére kijelölt támadási célterületet, amely uralta a folyóhoz vezető megközelítési útjait, három kisebb, század-támadási célpontra osztották fel. A századok tűzelőkészítés nélkül – a beszivárgási technika alkalmazásával –, gyors ütemben közelítették meg a kijelölt célokat. A támadó csoportosítások sikerrel közelítették meg az objektumokat, s teljes mértékben meglepték az ellenséget. Az ezt követő tisztogató akció befejeztével a századok felvették a kapcsolatot a szomszédos erőkkel. 07.30-ra birtokba vették a zászlóalj támadási célját, és így a második lépcsőben előnyomuló harcokocsierők előtt szabaddá vált az út a Schwalm folyón történő átkeléshez.

Mivel a hadosztályparancsnok elgondolása az volt, hogy harcokocs csapatait gyorsan a folyó túloldalára vonja előre, a zászlóalj szállítójárműveinek előrevonását elhalasztották, míg a harcokocs csapatok át nem haladtak a zászlóalj állásain. A szállítójárművek csatlakozása így később történt meg, a járművezetőket és a parancsnokokat teherautók szállították el a zászlóalj megindulási körletébe, majd a századparancsnok-helyettesek vezetésével végrehajtották az előrevonást a korábban meghatározott találkozási pontokra. 14.00-ra az egész zászlóalj ismét gyülekezett, és készen állt a támadás folytatására.

Az éjszakai támadás sikeres volt, megzavarta az ellenség védelmét, tartalékainak idő előtti bevetésére kényszerítette, és megakadályozta az ellenséges fedező erőket abban, hogy csatlakozzanak a fővédővben levő alakulataikhoz. A harcokocs csapatoknak lehe-

tőségük nyílt arra, hogy mélyen betörjenek az ellenség mélységébe és meghiúsítsák annak védelmi elképzeléseit. A nap végére a hadosztály elsőlépcsős-kötelékei – viszonylag alacsony veszteségeket szenvedve – mintegy 30 kilométernyire törtek be az ellenség mélységébe.

KÖVETKEZTETÉSEK

A sikeres tevékenység eredményeként néhány fontos következtetés vonható le:

(1) Az éjszaka a gyalogság szövetségese, és sok olyan előnyt semmissé tesz, melyet az a védő élvez, amely jól védhető terepet foglal el, emellett korszerű optikai és fegyverrendszerekkel rendelkezik.

(2) Korlátozott gyalogosereje ellenére, a jól szervezett és kiképzett gépesített gyalogzászlóalj felhasználhatja az éjszakai gyalogos támadás lehetőségét, hogy kis veszteséggel hajtszon végre olyan feladatot, amely a nappali viszonyok között, minden bizonnyal súlyos árat követelő vállalkozás lenne.

(3) El kell azonban fogadni bizonyos kockázati tényezőket is, amennyiben ilyen tevékenységet akarunk végrehajtani nagy sebességgel és a beszivárgás alkalmazásával. A gyalogosan tevékenykedő alegységnek elsősorban a kézi páncélelhárító eszközök (Dragon) tüzére kell hagyatkoznia a páncéltörő század TOW-rendszerek előrevonásáig, és képeseknek kell lenniük az ellenlökések elhárítására. Mindezt az általában rendelkezésre álló 50 kaliberes géppuskák tűztámogatása, valamint a gyors manőverezés lehetősége nélkül kell tenniük, mindaddig, míg a harcjárművek csatlakozása meg nem valósul. Az adott pillanatban azonban, az éjszakai gyalogos támadás által elérhető meglepetés és lendület elfogadható szintre csökkenti ezt a kockázatot.

A támogatás és megvilágítás nélkül végrehajtott gyalogos éjszakai támadás a támadóharcra vonatkozó elgondolások hatékony és kívánatos része marad. A siker érdekében a tevékenység végrehajtására vonatkozó tervnek egyszerűnek kell lennie, gondosan be kell gyakorolni és határozottan végrehajtani. Az elgondolás kialakítása és végrehajtása szempontjából nélkülözhetetlen a részletekbe menő felderítés. Ennek hiányában az éjszakai gyalogos támadás kockázati tényezői jelentős mértékben megnövekednek.

Nincs tehát ok annak feltételezésére, hogy csak a különleges csapatok képesek az éjszakai gyalogos támadás végrehajtására. A gépesített gyalogos katona is képes ezt végrehajtani, amennyiben megfelelően felkészítik a feladatra, ugyancsak képes elfoglalni a megfelelő helyet az összefegyvernemi harccsoport kötelékében a sikeres éjszakai gyalogtámadás végrehajtásával.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. FM 71-3
THE ARMORED AND MECHANIZED INFANTRY BRIGADE
Headquarters, Department of the Army 08 January, 1996
2. <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA233407>

3. <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/dprk/2001/korea.pdf>

¹ Az USA szabályzatok (pl. FM 7-20) – egybekel mellett – például a megkerüléssel és az átkarolással egyetemben manőverformának tekintik, és három módját ismerik: földi, vízi és légi. Az átszivárgás és a beszivárgás egyaránt használatos megnevezés. (Például: átszivárgás az ellenséges vonalakon, vagy beszivárgás az ellenség mélységébe.)

² Békében, a kiképzés során általánosan használt MILES (Multiple Integrated Laser Engagement System), valamint a TES- (Tactical Engagement Simulation) rendszereket az ilyen jellegű feladatokra történő felkészítéskor is széleskörűen célszerű alkalmazni, az általuk nyújtotta lehetőségek kihasználása végett. Addig, amíg a MILES az egyéni és harcjármű-fegyverzetek hatékony alkalmazását (célzás, tüzelés) szolgálja, addig a TES szimulációs rendszer a harci körülmények valószerű megteremtésével az alegységek harci alkalmazását, a parancsnokok harc- és tűzvezetési képessége, készsége fejlesztésének egyik fontos és meghatározó eszközét képezi.

A modern technológia további képviselője az EST (Engagement Skills Trainer), amely alkalmazása biztosítja, hogy a katonák – kisebb költségfelhasználás mellett is – pontosabbak, gyorsabbak, hatásosabbak legyenek. E programozott elektronikus készségfejlesztő használata alapvető fontosságú a célzó képesség fejlesztésében, a tüzelés megnyitására vonatkozó döntés meghozatalában és az összehangolt tűzvezetés megteremtése tekintetében. Az EST 2000 az alábbi fegyverekhez használható: M16A2, M4, M9, M249, M240B, M2.50, MK19, M203, M136, M1200.

³ Mission, Enemy, Terrain and Weather, Troops and Equipment, Time, Civilians

⁴ Line of departure (SL – Start line)

⁵ Phase line

Szabó István őrnagy:

HUMÁNSTRATÉGIA, KARRIERMODELL, MOBILITÁS

A „Magyar Honvédség humánstratégiája 2012–2021 közötti időszakra” című koncepció anyagának bemutatása a 2011. év végéig minden alakulatnál megtörtént. A jövő felvázolása után a következő hónapok már konkrétan meg fogják mutatni, melyek azok az intézkedések, amelyek hosszú időre meghatározzák a honvédségben szolgálatot vállalók mindennapjait.

A roadshow véget ért, de mint a 2011. év végén, Székesfehérváron első ízben megrendezett katonakonferencián is kiderült, sok kérdést fogalmazott meg a jelenleg szolgáló állomány körében. A cél egyértelmű: egy a kor színvonalának megfelelő humánerőforrás-gazdálkodás keretében lehetőséget biztosítani a szervezetbe belépők (és természetesen a már bent lévők) számára, hogy képességeik és egyéni motivációjuk alapján tervezék meg katonai karrierjüket. Ehhez, ahogy az anyag bemutatása során elhangzott, „egy térképet adunk az önök kezébe, amelynek útjelzőit előre látva eldönthetik, hogy merre kívánják tovább haladni.”¹ Ennek érdekében a stratégia a tiszti és altiszti állomány részére két fő irányt, pályamodellt kínál lehetőségként. Az egyik lehetőség a „klasszikus katonai”, míg a másik a „speciális szakmai” modell. Mindkét modell pontosan körülhatárolt be-, illetve kilépési pontokat határoz meg a tervek szerint. A két modell közötti átjárhatóság kérdése már bonyolultabb, ezt a stratégia nem részletezi, csupán az körvonalazódik, hogy a „speciális” modellbe történő átjutás biztosított, míg ugyanez a lehetőség a „klasszikus” modellbe történő átlépéskor már csak szűk keresztmetszeten lehetséges.² A továbbiakban röviden tekintsük át az említett két modell jelenleg ismert legfőbb sarokpontjait³.

1. A „klasszikus katonai” pályamodell

• Hagyományosan katonai munkakör-családok;

• A modellen belül két elágazás, úgymint „parancsnoki” és „törzs” karrierutak;

• Belépés a tiszti és altiszti képzések után, csak az állománycsoportok kezdő rendfokozatával lehetséges;

• Külszolgálati és oktatói tapasztalat az egyes (magasabb) beosztások betöltésének feltételként;

• Jellemzően hivatásos jogviszony;

• Fokozatos előrehaladási kényszer (a „puha” maximális várakozási idő letezik, de a rotáció miatt valószínűleg nem széles körben alkalmazták);

• Átlépési lehetőség a „szakértői” modellbe;

• Garanciális szabályok a más közszolgáltatásban történő (tovább)foglalkoztatásra.

2. A „speciális szakmai” pályamodell

• Speciális szakmai tudást igénylő munkakörök esetében (a katonai képzés keretében el nem sajátítható ismeretek);

• Belépéskor eltérést engedélyez az adott állománycsoport kezdő rendfokozatától (de maximum főtörzsőrmester, illetve százados);

• Szenioritás elve;

• Alapvetően szerződéses jogviszony;

• Korlátozott átlépési lehetőség a „klasszikus katonai” modellbe;

• Nincsenek garanciális szabályok a közszférába történő átlépésre, de elősegítheti azt.

A fenti rövid áttekintés továbbgondolása után nyilvánvalóvá válik, hogy a jövő katonai karrierútja egy szabályozott rendszeren keresztül, az eddigieknél valószínűleg komplexebb feltételek mentén lesz megvalósítható. A kitűzött cél, a tervezettség és a megmértetés utáni objektív alapokra helyezett kiválasztás vagy „kiválasztódás” eredményes elérése azonban az eddigieknél szerteágzóbb területeken szintén megvalósuló szabályzások összhangjával képzelhető el. Az egyik ilyen terület a katonai karriert választók földrajzi mobilitása⁴ (továbbiakban: mobilitás), illetve ennek a mobilitásnak a szervezet részéről történő támogatása lehet. Miért kerülhet a fontos tényezők körébe a katonák mobilitása? Erre a kérdésre az alábbiakban keresem a választ.

A MOBILITÁSRÓL ÁLTALÁNOSSÁGBAN

A mobilitás jelentése mozgékonyság. Két fő fajtáját különböztetjük meg. Az egyik a társadalmi, míg a másik a térbeli (földrajzi) mobilitás. Térbeli mobilitáson a népesség térbeli mozgását értjük. A térbeli mobilitás egyik fajtája a vándorlás (migráció), amely gyakorlatilag lakóhelyváltást jelent. A magyarországi migrációkutatásban kiemelkedő szerepet vállaló Andorka Rudolf kutatásai alapján megállapítást nyert, hogy hazánk népességének vándorlása az 1957-es évig nőtt, majd ezután nagyarányú csökkenés volt tapasztalható. A kutatás 1995-ben már drasztikus csökkenést állapít meg a migráció vonatkozásában, hiszen a már egyébként is lecsökkent belső vándorlások 1960-as 330 ezres száma az 1990-es évek derekára 150 ezerre esett vissza. Érdekes azonban, hogy a migráció csökkenésével párhuzamosan az ingázók⁵ száma nagymértékben emelkedett.

A mobilitási hajlandóságot leginkább a következő főbb tényezők befolyásolhatják:

- az adott ország gazdasági szerkezete;
- a politikai rendszer jellege;
- helyi szokások;
- hagyományok.

Napjainkra ez a mobilitási hajlandóság a következőképpen alakult: „A munkaerő-piaci globalizáció felgyorsulásával egyre inkább előfordulhat, hogy a megfelelő állás megtalálása, illetve karrierjük előmozdítása érdekében a munkavállalóknak lakóhelyet kell váltaniuk.”⁷⁷

A felmérés szerint hazánkban leginkább a fiatalok azok, akik felvállalják a költözést egy jó, vagy jobb állás érdekében. Napjainkra egyre több képzett fiatal munkavállaló dönt a külföldön történő elhelyezkedés mellett is, sőt érdekes az a tendencia, hogy amennyiben a lakóhely változtatásra irányuló döntés megszületett, legtöbbször nem állnak meg az országhatárnál, és ha már költöznek, egyre inkább valamelyik más ország lesz az úti cél. Természetesen a más országban dolgozni szándékozók száma korosztályonként változik, és több olyan korlát is megjelenik, amely nem mindenki számára áthidalható, vagy egyszerűen csupán nem vállalkoznak azok áthidalására. A már említett felmérésben a következő korlátok jelentek meg leginkább:

- család;
- nyelvi problémák;
- gyermekek iskoláztatása;
- ingatlanutalajdonlás.

Ahogy a 30-as évek felé közelednek, illetve azt átlélik állampolgáraink, úgy csökken ez a hajlandóság köreikben. A felmérés szerint: „a 20 év alattiaknak mintegy 82%-a lenne hajlandó megfontolni, hogy a megfelelő állás kedvéért másik országban telepedik le, őket követi a 20–24 év közötti (70%), majd a 25–34 év közötti (65%) korosztály”.

A következőkben néhány gondolat a felmérés főbb megállapításairól:

- a munkavállalók 64%-a fontolgatja, hogy egy jó állásért más városba költözzön;
- 61% gondolkodik azon, hogy esetleg külföldön telepedik le, ha ott találja meg a megfelelő munkát;
- a munkavállalók 57%-a azonban nem költözne egy olyan országba, amelynek nyelvét nem beszéli folyékonyan;
- 68% eddig nem költözött más városba, hogy munkát találjon;
- az emberek 53%-a szívesebben élne és dolgozna jelenlegi lakóhelyén egészen nyugdíjba vonulásáig;
- csak 9 % kész naponta összesen több mint két órát ingázással tölteni.

Amennyiben az első és az ötödik megállapítást összehasonlítjuk, láthatjuk, hogy bár elméletben hatvan százalék fölött van azon válaszadók száma, akik megfontolnák a költözést egy jó munkahely érdekében, azért talán a negyedik válasz állhat legközelebb a mai magyar valósághoz.

„Általánosságban elmondható, hogy Magyarországon a munkavállalók még mindig nem elég mobilak, nem kezelik rugalmasan az utazást, illetve a lakóhely kérdését, ha egy igazán jó állás megtalálásáról van szó.”⁷⁸

Amennyiben az ingázással kapcsolatban kiindulási alapként kezeljük, hogy annak növekedése egyrészt világjelenség, másrészt hazánkban a rendszerváltozás után elsősorban a mezőgazdaságból és a nehéziparból kiáramló magas számú munkaerő többségében lakóhelyének megtartása mellett vállalt kisebb-nagyobb távolságra munkát, úgy elképzelhető, hogy az ingázók száma nem csökken az elkö-

vetkező évek során. A gazdasági környezet változása azonban magával hozhatja azt is, hogy a munkahelyükre naponta vagy hetente ingázók egy részétől, költségsökkentés okán megválik munkaadójuk, vagy a közösségi közlekedés, illetve az üzemenyagárak drasztikus emelkedése teszi gazdaságtalanná azt.

MOBILITÁS ÉS KATONAI KARRIER

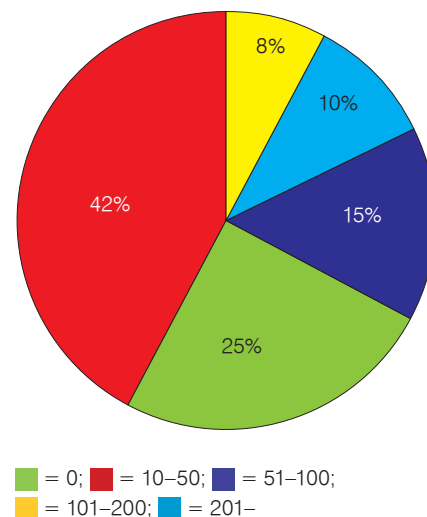
A fentiekben röviden áttekintettem a mobilitás legfontosabb jellemzőit. A következőkben megpróbálom megválaszolni, miért lehet fontos tényező a mobilitás az új humánstratégia és az annak szerves részét képező karriermodell tekintetében. Annak érdekében, hogy viszonyítási alapot képezzünk, megvizsgáltam egy konkrét helyőrséget a már említett kérdés kapcsán. Ez a helyőrség Hódmezővásárhely, ahol az MH 5. Bocskai István Lövészdandár több alegysége állomásozik. A rendelkezésre álló adatok közül elsősorban a bejelentett állandó lakóhelyek helyőrséghez viszonyított távolságát vettem alapul. Feltételeztem, hogy minden bejelentő, ismerve a jelenlegi előírásokat, a meglévő élet helyzetének megfelelő módon nyilatkozott a vizsgált adatokkal kapcsolatban.

Az említett vizsgálat főbb megállapításai:

- a jelenleg Hódmezővásárhely helyőrségben szolgálatot teljesítők – állandó lakóhelyeiket figyelembe véve – az ország 335 településéből érkeztek/érkeznek a laktanyába;
- a sok helyi (Hódmezővásárhely) lakos mellett a legtávolabb lakónak mintegy 491 kilométerre van a bejelentett állandó lakóhelye;
- a laktanyában dolgozók 25%-a helyi, vagyis a városban lakik (a város lakosságának [48 333 fő⁹] 0,9%-a dolgozik a laktanyában).

Az 1. diagram a bejelentett állandó lakóhelyek és a tárgyalt helyőrség közötti távolságot mutatja.

A hódmezővásárhelyi laktanyában szolgálók lakhelyének helyőrségtől való távolsága (km)

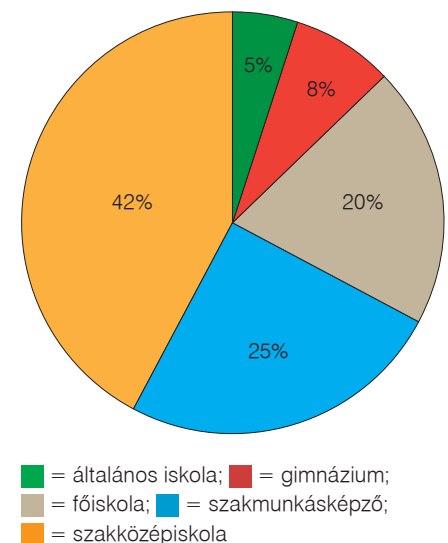
A diagramról leolvasható, hogy összeségben a helyőrségben szolgálatot teljesítők mintegy 67%-a a laktanya ötven kilométeres körzetében rendelkezik állandó lakóhellyel. A fennmaradó 33%-ból további 15% állandó lakóhelye nem esik kívül Hódmezővásárhely 100 kilométeres körzetéből. A 100 kilométert meghaladó távolságban mindössze az állomány 18%-a

rendelkezik bejelentett állandó lakóhellyel. A megállapításra megfelelő magyarázat lehet a laktanya földrajzi elhelyezkedése is. Hódmezővásárhely a Dél-alföldi Régió egyik legnagyobb városa. A régió alapvetően mezőgazdasági termelésre és a mezőgazdaságban megtermelt javak feldolgozására rendezkedett be az elmúlt évszázadokban. A rendszerváltozással együtt sajnálatos módon a mezőgazdaság jelentős munkaerő-kibocsátóvá vált, és az említett régióban hosszú évekig nem jelent meg olyan számú munkaerő, amely teljes egészében fel tudta volna venni a mezőgazdaságból kiáramló munkaerőt. A honvédség jelenleg is nagyfoglalkoztatónak van jelen a régióban, és több mint négyezer fős munkaerőigényével jelentős szerepet tölt be a térségben. Sok fiatal él tehát a lehetőséggel, hogy nagyobb távolságra történő költözés vagy napi több órás ingázás helyett az önkéntes katonai szolgálatot válassza. A leírtak alapján tehát éppen az alacsony mobilitási hajlandóság az, ami biztosítja a megfelelő utánpótlást, bár nem elhanyagolható a katonai pálya vonzerejének meglepte sem a régióban.

A fentiekben túl külön megvizsgáltam a 400 kilométernél nagyobb távolságban bejelentett állandó laktáccal rendelkezők csoportját is. Ebben az esetben arra a kérdésre kerestem a választ: az adott helyzetben bizonyítható-e, hogy a magasabb iskolai végzettségűek mobilitási hajlandósága magasabb az alacsonyabb végzettségűekkel szemben.

A 2. diagram alapján látszik, hogy leginkább a szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők választották szolgálati helyül a tárgyalt helyőrséget. A főiskolát és a szakmunkásképzőt végzetek aránya között oszlik meg az 50% fölötti rész döntő többsége, és jól látszik, hogy viszonylag alacsony azon általános iskolát végzetek száma, akik a vizsgált több mint 400 kilométeres távolságból választották Hódmezővásárhely városát szolgálati helyül. A fentiek tükrében nem jelenthető ki, hogy szoros összefüggés lehet az iskolai végzettség és a mobilitási hajlandóság között a vizsgált helyőrség tekintetében.

A 400 kilométernél távolabbi állandó laktáccal rendelkezők iskolai végzettségének megoszlása

A hódmezővásárhelyi alakulat esetében végzett rövid vizsgálat alapján megállapítottam tehát, hogy az ott szolgálók döntő többsége

ségükben (67%) a laktanya 50 kilométeres körzetében rendelkeznek állandó lakhellyel. Egy 2006-ban Szentese helyőrség vonatkozásában végzett vizsgálat során hasonló megállapításra jutottam. Az akkori felmérés szerint a szentesi alakulathoz szolgálók 67%-a a város 40 kilométeres körzetében rendelkezett állandó lakhellyel. Nem vizsgáltam, hogy mekkora létszám költözött (migrált) éppen a szolgálati hely távolsága okán az említett városok közelébe, de más témában végzett kutatások alapján ez az eshetőség leginkább a tiszti és az altiszti állomány vonatkozásában jellemző. A légénységi állomány döntő többségében már bevonulása előtt is az említett 40–50 kilométeres távolságon belül élt. Természetesen a légénység vonatkozásában is több katona vállalja a heti hosszúságú helyőrségben tartózkodást és így a hétfégi hazautazást. Ugyanakkor – bár erre külön felmérést nem készítettem – gyakorló személyügyi területen dolgozóként tapasztalom, hogy amennyiben lehetőség adódik, a nagy távolságból érkezők vagy egy lakóhelyükhöz közelebb eső alakulathoz kérik áthelyezésüket, vagy a honvédségből kilépve szintén a gyökerekhez közelebb lévő civil munkahelyen próbálnak elhelyezkedni.

MOBILITÁS ÉS HUMÁNSTRATÉGIA

A fenti rövid áttekintés és felmérés alapján úgy gondolom, hogy az új humánstratégia megoldandó feladatai közé kívánkozik – és véleményem szerint befolyással bír a katonai karrier lehetőségének kialakításakor – a mobilitást elősegítő intézkedések megléte. A differenciálás elve nem csupán gazdasági alapon, hanem bizonyos beosztások „súlyának” megfelelően kellene hogy érvényesüljön. A parancsnoki vonalon a „klasszikus katonai” pályamodellben szolgálatot vállalók támogatása kiemelt figyelmet érdemel, mivel az említett állomány „mobilitási kényszerben” teljesít szolgálatot. Különös figyelmet érdemelnek továbbá a kis helyőrségek ebben a tekintetben, mivel ezeknél az alakulatoknál lehet a legnagyobb „mozgás” a parancsnoki vonalon szolgálók körében. Megfelelő támogatásokkal rugalmasabban válhatnak helyőrséget a katonák, de amikor mobilitásról beszélünk nem szabad leragadnunk a megfelelő beosztás és esetlegesen a megfelelő lakhatás biztosításánál. Sajnálatos módon jelenleg sem a honvédségben, sem a társadalomban nincs jelen az a fajta biztonságérzet, amely mondjuk egy amerikai katona esetében

nem kérdés. Magyarországon a közsférában napjainkban nincs meg az a lehetőség, hogy egy állami fizetésből biztonságos megélhetést lehessen biztosítani akár egy kisebb család számára is. Amikor tehát az a kérdés, hogy a katonai karrier érdekében milyen támogatásban, segítségben részesüljön a katona, akkor a mobilitás támogatásának fogalmát ki kell szélesíteni. Ez első hallásra talán furcsán hangzik, de amennyiben nem jelenik meg erős kényszer, vagy jelentős előny, úgy megvan az eshetősége annak, hogy viszonylag kevesen fogják felvállalni az állandó mozgást, vállalva akár a katonai karrier be nem teljesülését is. Ezen a gondolaton továbbmenve elképzelhetővé válik az is, hogy egyrészt nem lesz meg az a várt verseny, amely alapján a legjobbak fognak előre jutni, és ha ez még esetlegesen párosul egy kényszerű pályaelhagyással is, az az utóbbi évek nagyarányú „szakértelemkiáramlásának” folytatásához és ezzel együtt akár kontraszelekcióhoz is vezethet.

ÖSSZEGRÉS

Írásomban megvizsgáltam, hogy lehet-e szerepe a mobilitás vizsgálatának és támogatásának az új humánstratégia irányvonalán alapuló karriermodellek kialakításában. Megállapítottam, hogy a bejelentett állandó lakcímek alapján az MH 5. Bocskai István Lövészdandár hódmezővásárhelyi alegységeinél szolgálók döntő többsége a helyőrség 50 kilométeres körzetében rendelkezik állandó lakóhellyel. Ebből arra következtettem, hogy az önkéntes katonai szolgálat vállalásánál fontos szempont lehet a lakóhely és a katonai szolgálati hely közötti távolság. Alapul véve az új humánstratégia eddig ismert elhatározásait, azt az álláspontot alakítottam ki, hogy a cselekvési tervek kidolgozásakor valószínűleg – az eddiektől eltérően – nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a mobilitás elősegítésének.

Véleményem szerint a katonai karrier szervezet részéről történő támogatásának kidolgozásakor, figyelemmel a meglévő erőforrásokra, az anyagi ösztönzőknél nagyobb százalékban lehet alapozni a szociális (humán) rendszer nyújtotta segítségre. Ne feledjük el, hogy például az amerikai hadsereg sem minden esetben a civil szféránál magasabb jövedelemmel, hanem az adott jövedelem mellett nyújtott egyéb támogatásokkal (megbecsülés, adókedvezmény, étkezés, egészségügyi ellátás, családtámogató rendszer stb.) együtt kiala-

kított „csomag” alapján kínál lehetőséget az önkéntesek számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A „Magyar Honvédség humánstratégiája 2012–2021 közötti időszakra”
Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába – Osiris Kiadó, Budapest, 2001
Mennyire bevállalás a magyar dolgozó?
– <http://humanpolitika.hu/index.php/hr-hirek/munkahely/729-mennyire-bevallal-a-magyar-dolgozo>
A fiatal magyar munkavállalók többsége hajlandó költözni egy jó állásért – <http://www.kellyservices.hu/HU/Cegunkrol/A-fiatal-magyar-munkavallalok-tobbsege-hajlando-koltozni-egy-jo-allasert/?langtype=1038>

¹ Dr. Szarka Gábor: Humánstratégiai „roadshow”, Kecskemét, 2011.

² Az átjárhatóság kérdésével várhatóan bővebben is foglalkoznak a szakemberek a közeljövőben, annál is inkább, mert az állomány jelenlegi életkori megoszlása, a felsőfokú katonai képzés kibocsátó képessége és a fel nem töltött belépő tiszti rendfokozattal rendszeresített beosztások magas száma jelentősen befolyásolhatja a kívánt cél elérését.

³ A „Magyar Honvédség humánstratégiája 2012–2021 közötti időszakra” című koncepció alapján.

⁴ Írásom során mobilitáson mindvégig a földrajzi mobilitást, vagy migrációt értem.

⁵ Az ingázás kifejezés olyan utazást jelent, amely a lakóhely és a munkahely között rendszeres időközönként zajlik.

⁶ A Kelly Services nemzetközi munkaerő-közvetítő és -kölszönző cég által készített felmérés alapján.

⁷ A fiatal magyar munkavállalók többsége hajlandó költözni egy jó állásért – <http://www.kellyservices.hu/HU/Cegunkrol/A-fiatal-magyar-munkavallalok-tobbsege-hajlando-koltozni-egy-jo-allasert/?langtype=1038>

⁸ A fiatal magyar munkavállalók többsége hajlandó költözni egy jó állásért – <http://www.kellyservices.hu/HU/Cegunkrol/A-fiatal-magyar-munkavallalok-tobbsege-hajlando-koltozni-egy-jo-allasert/?langtype=1038>

⁹ Forrás: www.hodmezovasarhely.hu

Székely Zoltán alezredes:

NEMZETKÖZI TRENDEK A TARTALÉKOS ERŐK FEJLESZTÉSÉBEN

A Magyar Honvédség tartalékos rendszere kialakítása érdekében végzett fejlesztőmunka 2012 januárjában jelentős mérföldkőhöz érkezett el, megkezdődött az önkéntes műveleti tartalékos állomány toborzása. Az egyre határozottabb formát öltő magyar rendszer ismeretében érdemes egy rövid kitekintés erejéig megvizsgálni a világban zajló folyamatokat. A tartalékos rendszer fejlesztése során a Honvédelmi Minisztérium folyamatosan nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy merítsen a külföldi tapasztalatokból, kiértékelje más országok hasonló rendszereit. Ez a munka több nehézségbe is ütközött. Ilyen nehezítő tényező volt többek között, hogy a tartalékos rendszerek kiépítésére, működésére vonatkozóan még a NATO-n belül sincs egységes gyakorlat. Ennek egyik magyarázata, hogy nemcsak a NATO, hanem a tagországok is a folyamatos átalakulás állapotában vannak. Messzebb tekintve pedig megállapítható, hogy a tartalékos rendszereket illetően rengeteg lehetséges változat fordul elő. A skála széles a szinte tisztán a társadalomra támaszkodó, milíciaelveken felépülő haderő-szervezési rendszertől (Svájc) egészen a kizárólag a professzionális állományból építkező haderőig.

Írásomban igyekszem általános áttekintést nyújtani a tartalékos rendszerekről, illetve a tartalékos rendszerek környezetéről, annak érdekében, hogy az azokban történő változások okai jobban meghatározhatók legyenek.

A TARTALÉKOS RENDSZEREKET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK, A KÖRNYEZET

A különböző országok tartalékos rendszereinek megfelelő értékeléséhez szükséges ismernünk, hogy azok milyen környezetbe illeszkednek. Az adott ország tartalékos rendszerét a hadsereg, a társadalom, a gazdaság, a külpolitikai környezet különböző rétegei veszik körül. A vizsgálathoz érdemes először ezeket a környezeti rétegeket sorra venni.

A hidegháborút követően mind a NATO-tagállamok, mind pedig a Varsói Szerződés volt tagállamainak fegyveres erői egyfajta vákuumba kerültek, mivel elvesztették a korábbi mindent meghatározó prioritásukat. Már nem az volt az alaphelyzet, hogy egy szinte biztosan bekövetkező világháború megnyerésének rendelték alá az országok gazdaságát. Sokkal inkább a gazdasági érdekek és az állam költségvetési szempontjai határozták meg a fegyveres erők fejlesztését (vagy éppen leépítését), illetve alkalmazását. Ennek hatása a tartalékos rendszer szempontjából általában úgy nyilvánult meg, hogy jelentősen csökkentették a békeben is élő tartalékos erők létszámát, illetve a

sorozáson alapuló hadkiegészítési rendszerrel – amely akár még egy kisebb ország esetén is milliós haderő felállítását biztosította – átérés kezdődött a kisebb, olcsóbb, specializáltabb erők és az őket biztosító tartalékok alkalmazására.

A mérséklődő védelmi költségvetésekre tekintettel a fegyveres erőkre fordított források szükségességét igazolni kellett – az utóbbi 20 év azonban bővelkedett olyan eseményekben, amelyek megfelelő indokul szolgálhattak. Ezek közé tartoznak a hidegháború végétől eltelt időszak konfliktusai, kihívásai: a lokális, de globális hatású válságok; a terrorizmus elleni háború kiszélesítése; a tömegpusztító fegyverekkel rendelkező kisebb, de a világ vezető hatalmait kihívó államok megrendszabályozása; és ide sorolhatók a természeti és humán katasztrófák elhárításában történő részvétel is. Elmondható azonban, hogy a nyugati fegyveres erők fejlesztésében mégis sokszor csak másodlagos szempont volt, hogy olyan technikát, eszközöket és állományt rendszerezsítsenek, amelyek biztosítják a megfelelő válaszokat ezen kihívásokra. Az eszközöket alapvetően továbbra is a hidegháborúból örökölt, nagyméretű reguláris hadseregek ellen alkalmazható fegyverzetek maradványai uralják. Az állományt ezek használatára képezik ki, készítik fel. Általában, néhány kivételtől eltekintve, az új követelményeknek megfelelő, értelem-szerűen költségesebb fejlesztések helyett az országok továbbra is inkább a régi rendszerek átalakított, „modernizált” verzióit használják. Mindemellett a mai napig a legtöbb országban a fejlesztési költségek jelentős részét még mindig szuperszonikus vadászgépek, repülőgép-hordozók és más drága eszközök beszerzése teszi ki, miközben a jelenleg is zajló konfliktusokra inkább jellemző, hogy döntően lövészkatonákat és az őket szállító, gyengén páncélozott szállító járműveket alkalmaznak a polgári lakosság között elvegyülő, nem reguláris fegyveres ellenállókkal szemben. Évtizedekkel ezelőtt hiába hirdették meg az új generációs lövészfegyverekre, könnyű páncélozott szállító járművekre, vagy az elektronizált harcok létrehozására vonatkozó fejlesztési projekteket, melyek pont az ilyen jellegű krízisek esetén jelenthetnének lényegesen nagyobb hatékonyságot a katonai erők alkalmazásában – ezekből a fejlesztésekből jobbra nem sok minden valósult meg.

Kevés ország adott igazán megfelelő, nemcsak a harcjelzések, de a haditechnikai eszközök szintjén is megjelenő válaszokat ezekre az új kihívásokra. Szinte általános, hogy a fegyveres erők „el vannak foglalva” az aktuális haderőcsökkentés végrehajtása-

val, vagy olyan fegyverzetek zökkenőmentes rendszeresítésével, amelyeket a következő évtizedekben – legalábbis azok alaprendeltetésének megfelelően – előreláthatólag nem fognak alkalmazni. Azok az államok, amelyek jó pénzügyi hátterük folytán megengedhetnek maguknak komoly haderőfejlesztést (például Kína, India), a védelmi kiadások növelésekor szintén ilyen drága eszközöket vásárolnak, emellett azonban tartózkodnak attól, hogy hosszú és jelentős erőforrásokat lekötő konfliktusokban erodálják ezeket a drágán megszerzett képességeket – és a tekintélyüket.

A tartalékos katonák alkalmazása szinte „adja magát” ezeken az újonnan megnyílt hadszíntereken, az aktuális konfliktus-, krízis- és katasztrófa-helyszíneken. A tartalékos katonák olcsó, a feladat végrehajtása után kiválik a hadsereg kötelékéből, annak csak minimális további költséget jelent.

Az előbbieken felvázolt, a haderőfejlesztéssel kapcsolatban tükröződő ellentmondás azonban feloldható. Egy másik nézőpontból ugyanis a hadseregek elsődleges rendelkezését úgy határozhatjuk meg, mint az adott állam szuverenitásának jelképét. A politikai erő kivételével, képességet arra, hogy a fegyveres erőn keresztül megfelelő elrettentő erőt jelentsen. A reguláris fegyveres erő az adott országban az egyetlen olyan erő, ami a legnagyobb pusztítóerővel rendelkező eszközök birtoklására és alkalmazására képes és jogosult¹, de pontosan ezért csak másodsorban feladata, hogy meghatározott feladatra alkalmazható pusztítórendszerként és -eszközként funkcionáljon. Gyakorlati példával élve: az Afganisztánban szolgáló lövészkatonák is idejük jó részét járőrözéssel töltik, mutatják magukat, jelzik, hogy a terület az ellenőrzésük alatt áll, és ehhez képest csak kisebb időt jelent a tényleges harc megvívása. A nagy értékű és képességű fegyverzetet szintén érdemes ilyen szempontból értékelni; nem azt vizsgálni, amire adott időszakban, szituációban ténylegesen, hanem amire potenciálisan alkalmazható. Erre legjobb példa az atomfegyver, amelyet talán ma már egyik ország sem azért épít, hogy ténylegesen bevesse, hanem hogy elrettentő erejénél fogva ne kelljen sem ezt, sem akár hagyományos fegyverzetet alkalmaznia.

Az államoknak tehát nem csupán az aktuális, rövid távon jelentkező kihívásokra kell megfelelő választ adniuk, hanem fenn kell tartaniuk a hadsereg jelképét, érték-közvetítő funkciójához kapcsolódó elrettentő erőt is; a kettő között célszerű és gazdaságilag is finanszírozható egyensúlyt kell találni.

A jelképiség funkciójának az elrettentésen kívül vannak más, sokkal pozitívabb összetete-

vői is; ennek fontos elemét jelentik a történelmi, katonai hagyományok. Ezeket keresztül tud a hadsereg a társadalommal szót érteni, ez az a közös nyelv, amivel a civilek megszólíthatók.

A hagyományoknak nem kell évszázadosnak lenniük, sőt annál erősebbek, minél közelebbi történelmi eseményekhez kötődnek. A tartalékos rendszereket illetően a hazafiság ráadásul pénzben kifejezhető értékkel is bír, minél erősebb az adott nemzetben a patriotizmus eszméje, annál kevesebb ellenszolgáltatást, kevesebb illetményt kér az önkéntes hazafias szolgálatait, vagy a munkáltatót a kieső munkaerőhöz kapcsolódóan kisebb kompenzációval is megelégszik a tartalékos szolgálat idejére.

Ezek az elvont értékek a társadalom felé nagyobb részben a média útján közvetíthetők, ami önmagában is erősítheti, gyengítheti, alapvetően módosíthatja, torzíthatja azt a mondanivalót, amit a hadsereg közölni akar.

A társadalom maga a legalapvetőbb erőforrás a tartalékos rendszer számára. Ha nincs törvényi kötelezettség akár sorkatonai, akár tartalékos szolgálatra, akkor a tartalékos rendszerhez történő toborzáskor a hadseregnek a munkaerőpiacról kell az embereket megszereznie, ehhez pedig elfogadható ajánlatot kell nyújtani. Érdekes, hogy nagyon sok gazdag, demokratikus ország a hidegháború után is sokáig fenntartotta, vagy még mindig fenntartja a békeidejű sorozás és az ehhez kapcsolódó tartalékos szolgálat rendszerét. Miért? Mert ez magasabb létszámok esetén költségkímélőbb, olcsóbb, mintha ezt az erőt a szolgálatért magas illetménnyel motivált önkéntes tartalékosokkal próbálnák biztosítani. Alacsonyabb létszám esetén azonban, a tapasztalatok szerint, éppen hogy az önkéntes tartalékos rendszer lehet a költségkímélőbb megoldás. Az általános hadkötelezettségnél a kiadások lefaragásához a sorkatonai szolgálat idejét lehet csökkenteni, de a sorozás általános rendszerét fenn kell tartani. Egy minimális szolgálati idő alá azonban nem lehet és nem is szabad menni, mert ez megakadályozza a katona megfelelő kiképzését, a túl gyakori rotáció pedig extra terhet jelent a rendszerre nézve. A költségek további csökkentése ezért értelemszerűen elvezet a létszám csökkentéséhez, az önkéntes tartalékos rendszerre való áttéréshez.

A TARTALÉKOS RENDSZEREK JELLEMZŐI

Magyarországon a tartalékos rendszerrel foglalkozó szakírók között élénk polémia alakult ki². A leírt és elhangzott vélemények alapján úgy tűnik, hogy mindenki kicsit mást ért a tartalékos rendszer alatt. Van aki egy a társadalomhoz közelebbi, „kevesebb katonás”, a hadseregtől szervezettel is elkülönülő rendszert képzel el, más szakértőnél viszont a fegyveres erők integráns részét képező tartalékos erő jelenik meg. Ez a probléma azonban úgy tűnik látszólagos. Feloldása egyrészt abban gyökerezik, hogy Magyarországon egy viszonylag hosszú, fél évtizedes időszakban (2005–2010) a valós erőként nem értelmezhető maréknyi önkéntes tartalékos kivételével gyakorlatilag megszűnt bármilyen, a honvédséget támogató tartalékos rendszer. Így a témával foglalkozó szak-

embereknek közös viszonyítási alapjuk nem volt. Másrészt a tartalékos rendszer sehol sem egyetlen szervezetet jelent, ott ahol ez valóban működik, különböző egymást támogató rendszerek összességékként funkcionál. A teljes tartalékos rendszer a különböző szervezetek széles spektrumát jelenti, kezdve a hadsereghez csak lazán kapcsolódó civil honvédelmi, sport- stb. egyesületektől a nemzeti gárdán, milícia jellegű önálló fegyveres védelmi szervezeteken keresztül a hadsereg szerves részét képező tartalékos katonai szervezetekig. Az egyes szakértőknél eltérés mutatkozik abban, hogy ennek az összetett rendszernek melyik elemére helyezik a hangsúlyt, ez vezet az elképzelések sokszínűségéhez.

Az európai országok esetében a tartalékos rendszer egyik elemét képező milícia jellegű, nemzeti gárdaként működő szervezetek gyökerei több esetben konkrét történelmi eseményekhez köthetők. Ezek az országok a közelmúltban úgy néztek szembe egy agresszív reguláris haderővel, hogy az adott időszakban nem rendelkeztek ennek megfelelő képességű hazai reguláris erővel. A kihívásra egyfajta spontán válaszként jött létre a civil fegyveres ellenállás valamilyen formája. Majd ezután, a konfliktus lezárultával, ezek a hagyományok tovább éltek, alapját jelentették a nemzeti gárda jellegű szervezeteknek. Ezek az erők a patriotizmus és a nemzeti szuverenitás jelképei, olyan szervezetek, amelyekben a civilek is átélhetik hazafiságukat anélkül, hogy a reguláris hadsereg kötelékébe kellene belépniük. Ilyen szervezetek a közelmúltban az egykori Jugoszlávia vagy a Szovjetunió utódállamaiban jöttek létre. De felhozhatunk példákat a második világháború során a náci Németországgal szembeni fegyveres ellenállás időszakából is: Franciaországban a mai napig léteznek az idő tájt alakult szervezetek. Az Egyesült Államokban kialakult szisztéma bizonyos fokig eltér az európai országok gyakorlatától; a szinte önálló haderőnként funkcionáló Nemzeti Gárda bizonyos feladatokat (pl. légi szállítás) szinte kizárólagosan és akár külföldi alkalmazás mellett is ellát.

Magyarország esetében az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején megalakult Nemzetőrség képezheti ennek a hagyománynak a magvát, amire alapozva egy nemzeti gárda jellegű szervezet a társadalom számára is autentikus módon felépíthető lenne.

A nemzeti gárda típusú szervezetek mellett a legtöbb országban léteznek a hadseregek saját, integrált tartalék erői, ezek például az USA haderőneveinek is részét képezik. Ezek talán sokkal kevesebb teret adnak az idealiztikus hazafiságnak, magasabb szintű szakértelemet, már komoly elhivatottságot követelnek meg, azonban ebben az esetben a nagyobb valószínűségű külföldi alkalmazás miatt jelentősebb jövedelmet biztosíthatnak annak, aki csatlakozik hozzájuk. E tényező sokszor jelentős vonzerő lehet.

Ha a feladatrendszer nézzük: az európai országok nemzeti gárda jellegű szervezetei alapvetően inkább honi alkalmazásra, területvédelmi feladatokra tervezettek, míg az integrált tartalékos erőket a fegyveres erők teljes feladatrendszerében alkalmazzák, így külföldi missziókban is.

Korábban már említettem, hogy a NATO

vagy az EU számos tagországában a mai napig fenntartják a békeidejű sorozás és a kapcsolódó tartalékos szolgálat intézményét, ám egyre nagyobb teret nyer az önkéntes tartalékos rendszer. Ugyanakkor a két szisztéma akár egymás mellett is élhet, például Ausztria esetében, vagy a 2000-es évek elején Magyarországon.

TRENDEK, VÁLTOZÁSOK A KÜLÖNBÖZŐ ORSZÁGOK TARTALÉKOS ERŐIBEN

Ezek után nézzük azokat a tengelyeket, amelyek mentén a tartalékos rendszereket érintő átalakulások zajlottak/zajlanak.

Szervezeti átalakulások

Általában a védelmi kiadások csökkenésével sikerült megtalálni azokat az eszközöket, forrásokat, amelyek révén a rendszer hatékonyan működtethető. Nagy-Britanniában az e célból létrehozott független bizottság 2011-ben elvégezte a tartalékos rendszer felülvizsgálatát³. Az összefoglaló jelentés szorgalmazza az úgynevezett „Whole Force”- koncepció széles körű alkalmazását. Ennek lényege, hogy a korábban nagyobb mértékben támaszkodnak a civil munkaerőre és tartalékosokra; ott ahol nem szükséges, nem alkalmaznak állandó állományú katonát. A modell működőképességét nagyban befolyásolják a munkaerő-piaci viszonyok, így ez nem feltétlenül alkalmazható általánosan. Például Magyarország esetében a gépkocsivezetők közül jelentős hiány mutatkozik a honvédségnél, mivel az adott beosztáshoz kapcsolódó illetmény versenyképes a munkaerőpiacon elérhető bérral. Úgy tűnik tehát, hogy a juttatások tekintetében jelentős „rést” kell biztosítani a civil és a katona között az utóbbi javára, hogy az a rendszer működőképese maradjon. A brit rendszerben a Full Time Reserve Service (FTRS) szolgálatot vállaló tartalékos hosszabb, akár többéves időtartamban állandó alkalmazásban áll a fegyveres erőknel, ezért megfeleltethető a magyar szerződéses katonának.

Szintén az Egyesült Királyságnál maradván: a brit „sponsored reserve” rendszer akár egész képességeket tud a fegyveres erők részére elérhetővé tenni, viszonylag költségkímélő módon. Az Egyesült Királyságban megvalósított rendszerhez hasonló a 2011. januártól Magyarországon működésbe lépett önkéntes védelmi tartalékosokra épülő rendszer. Az Egyesült Királyságban a civil szolgáltató – szerződése szerint – végez el valamilyen szolgáltatást a fegyveres erők részére; a nyújtott képességek és a szolgáltató alkalmazottai adott esetben közvetlenül a hadsereg irányítása alá kerülnek. Nálunk hasonlóképpen egy civil szolgáltató lát el egy meghatározott szolgáltatást békében, jelen esetben a honvédségi objektumok őrzés-védelmét, és az alkalmazottak egyéni tartalékos szerződés alapján, de a munkáltatóval koordináltan kerülnek át adott esetben a honvédség állományába. A honvédség a munkáltatón keresztül meghatározott beosztások ellátásához azt a követelményt támasztja, hogy a munkavállaló csatlakozzon a tartalékos rendszerhez, és így ez mind a honvédségnek, mind a munkáltatónak, mind pedig a munkavállalónak érdekévé válik. A lehetőség adott, hogy más szolgáltatások,

feladatok civil munkáltatóval történő ellátását is a munkavállalók tartalékos szolgálatához kösse, így a honvédség tartalék képessége tovább bővíthető.

Az Egyesült Királysághoz hasonlóan Németországban is jelentős átalakítás zajlik. A jelenlegi német haderő (Bundeswehr) 1955-ben alakult, és 1956-ban vezették be a 18–45 év közötti férfiakat érintő sorozásos rendszert. A hidegháború lezárásával, 1990-ben, a Bundeswehr magába olvasztotta a keletnémet haderőt. Az 1990-es évek elején a német haderőt jelentősen csökkentették, ezzel párhuzamosan a védelmi költségvetés is folyamatosan kisebb lett. 2003-ban elfogadták a haderőfejlesztés új koncepcióját, mely tartalmazza a tartalékos rendszerre vonatkozó terveket. A cél egy önkéntes tartalékos rendszer létrehozása, a tartalékosok számának 80 ezer főben történő limitálása (a haderő létszámát 252 500 főben maximálták), valamint a tartalékos állomány új kategorizálása annak érdekében, hogy a tartalékos rendszer jobban illeszkedjen a nemzetközi missziókban feladatokat teljesítő Bundeswehr igényeire. A német haderő ebben a fázisban még megtartotta a sorozáson alapuló rendszert, de létszámát, szervezeteit és képességeit már jelentősen csökkentette.

A sorkatonai szolgálat megszüntetése

E folyamat keretében 2011-ben végül Németország is felfüggesztette a sorozást és áttért a teljesen professzionális haderőre. Más országok, például Norvégia és Finnország továbbra is csak szervezeti változásokat terveznek.

A volt szocialista országokban a fegyveres erőkre mint a korábbi rendszer jelképére tekintettek. A rendszerváltás után ez a kép egy hosszú folyamat eredményeként változott meg a társadalomban. Ennek a folyamatnak egyik állomása, része volt a békeidejű sorkatonai szolgálat megszüntetése. A változás a tartalékos rendszert is érintette, mivel a sorkatonai szolgálat megszüntetésével a tartalékosok kiképzéséről egy külön képzési rendszer keretében kell gondoskodni.

Jellemző példával élve: a Varsói Szerződés volt tagállamai közül Csehországban, a hazánkban lezajló folyamatokkal egy időben, 2005-ben megszűnt a békeidejű hadkötelezettség, az ország ekkor tért át a professzionális haderőre. A hadsereg állandó állományát Csehországban alapvetően a szerződéses katonák képezik; ők szerződésük lejártát követően 62 éves korukig békében is behívhatók tartalékos szolgálatra, külön szerződés szerint. Emellett a katonai előképzés nélküli civilek is vállalhatnak tartalékos szolgálatot. A tartalékos erő két részre oszlik, a kötelező és az aktív tartalékos erőre. Az aktív tartalékos erő jelenleg 14 megyei hadkiegészítő parancsnokság alárendeltségébe szervezve működnek, megényként 150-200 főre feltölteni tervezett, önálló állománytáblával rendelkező „zászlóalj szintű szervezetekben. Az aktív tartalékosok létszáma pár ezres nagyságrendű. Csehországban 500 ezer olyan tartalékos katonát tartanak számon, aki háború vagy az országot érő fegyveres fenyegetés esetén mozgósítható, a gyakorlatban azonban a tényleges tartalékosok száma 40 ezer, a 26 ezer fős hivatásos haderő másfélszerese. A cseh tartalékos erő alkalmazása a magyar önkéntes védelmi

tartalékosokhoz hasonlóan elsősorban hazai objektumvédelmi feladatokra tervezett, illetve nem kizárt a katasztrófavédelmi feladatokba történő bevonásuk sem (a hazai alkalmazás alapelve, hogy a felkészített önkéntes tartalékos az országban bárhol bevethető, beleegyezésétől függetlenül), ugyanakkor missziós igénybevételre az önkéntes tartalékosokat nem tervezik.

Az európai országok tapasztalatai azt mutatják, hogy a teljesen professzionális haderő tényleg lehet olcsóbb, de csak azért, mert: egyrészt a korábbi nagyobb haderőről történő létszámcsökkentés után időlegesen biztosított a kiképzett állomány; másrészt, mert nem kell fenntartani egy általános sorozási és a nagy létszámú állomány kiképzésére alkalmas rendszert.

A Magyar Honvédség a tisztthelyettesek esetében újra és újra szembesül a ténnyel: az alacsony fizetés miatt nagyon gyenge a megtartóképesség ebben a kategóriában, ezért újra és újra ki kell képezni az embereket egy adott beosztásra. A tapasztalatok fényében az önkéntes tartalékos katonák juttatási rendszerének hosszú távon szintén biztosítania kell, hogy a munkaerőpiacon az ilyen szolgálat vállalása versenyképes legyen. A gazdaságosság egyik fontos szempontja, hogy a fluktuációt alacsony szinten kell tartani, azonban a magas juttatások szintén jelentős kiadásokhoz vezethetnek.

A magyarhoz a meghatározó körülményekben és nagyságrendben hasonló cseh tartalékos rendszer kiképzés tekintetében is sok párhuzamot mutat. Az ottani honvédelmi törvény alapján a tartalékosok évi 21 nap kiképzésben részesülhetnek, melyet a hadsereg lehetőségeire tekintettel csak részben, évi 2x5 nap kiképzés formájában tudnak megvalósítani. A kiképzést a hadkiegészítő parancsnokságok szervezik és vezénylik, mely során a speciális szakértelmet igénylő összetett feladatokban az állandó állomány kiképzői is közreműködhetnek. Tekintettel az eltérő feladatvégzésre, nagy hangsúlyt kap az állandó állomány kiképzésétől történő erőteljes elválasztás. A felkészítés előre tervezett módon történik, az ütemezés a hadsereg honlapján egy évre előre megjelenik, így a munkáltatók és a tartalékosok egyaránt fel tudnak készülni a feladatra. Tapasztalatok szerint elsősorban az állami vállalatok és a nagy őrző-védő vállalkozások munkavállalói jelentkeznek tartalékos szolgálatra – az utóbbiaknál sok esetben a munkáltató el is várja munkavállalóitól a jelentkezést, hiszen így megtakaríthatja az éves kiképzési költség egy részét. A tartalékosok könnyűlövész-kiképzésben részesülnek, az aktivizáláskor ennek megfelelő felszereléssel látják el őket. A kiképzés során minden esetben (évente kétszer) sor kerül éleslövészetre és kézi gránátdobó gyakorlatra is. Ruházat tekintetében a tartalékos két öltözet hadigyakorlót otthonában tárol, annak állapotáért felelősséggel tartozik.

Mind a cseh, mind a magyar önkéntes tartalékos rendszernél a kiképzés sok kérdést vet fel. Milyen hosszú lehet maximálisan az az idő, ameddig a tartalékos elszakítható kiképzésre civil munkahelyétől úgy, hogy távolmaradása nem veszélyezteti a munkahely megtartását? Mekkora az a minimális időtartam és erőforrás,

ami az önkéntes tartalékos megfelelő kiképzéséhez, képzéséhez szükséges? A tartalékos kiképzése a fegyveres erőnek olyan szempontból is jó befektetés, hogy a tartalékosot vonzóvá teszi a civil munkáltató számára, amely így nem is kér kompenzációt arra az időre, amíg alkalmazottja kiképzésen vesz részt, és a munkahely megtartása sem válik kérdésessé. (Olyan konstrukció is elképzelhető, hogy az állam a munkáltató számára fizeti a kiképzés költségét, amely biztosítja, hogy alkalmazottja rendelkezésre álljon, amikor a fegyveres erő arra igényt tart). Azokban az országokban, amelyekben a sorkatonai szolgálat és a tartalékosok széles körű képzése továbbra is fennmarad, például Finnországban, a törvényi kötelezettség jelentős időt biztosít a kiképzésre anélkül, hogy például a tartalékos civil munkáltatójának motiválására vagy kompenzálására forrásokat kéne fordítani.

A nemzeti gárdák és az integrált tartalék közötti arány eltolódása

Szintén jellemző folyamat, hogy az újonnan függetlenné vált országok (például Litvánia, Szlovénia) a korábbi milícia (nemzeti gárda) rendszerű tartalékos erejüket fokozatosan leépítik, illetve átalakítják a reguláris erőhöz jobban kapcsolódó integrált tartalékos rendszerre a NATO-hoz történő csatlakozás feltételeinek megfelelő, más országokéval kompatibilis, külföldi misszióban történő bevetésre alkalmas haderő megteremtése érdekében. Délnyugati szomszédunk, Szlovénia haderejét körülbelül 7000 hivatásos katona és 1500 tartalékos alkotja. A szlovén területvédelmi erők története 1968-ban kezdődött a Jugoszláv Néphadsereg részeként; ez a szlovén nyelven parancsnokolt erő a lakosság körében nagy népszerűségnek örvendett. Azonban a jugoszláv vezetés igyekezett a fontosabb pozíciókat szerb hivatásos tisztekkel feltölteni. 1990-ben egyre inkább önállósult a szervezet, majd végül a Szlovénia függetlenségének kikiáltását követő „10 napos háború” az újonnan született hadsereg győzelmét hozta. A fegyveres harc alatt a kezdetben 16 ezer fős haderő 35 ezer főre nőtt.

2004-ben a szlovén fegyveres erőket teljesen átszervezték, áttértek az önkéntes haderőre. Az önkéntes tartalékosok mellett a kötelező tartalékosok, valamint a parlament döntése alapján aktivizált stratégiai tartalékos állomány alkotja a tartalékos rendszert. Korábban a szlovén területvédelmi erők feladatai közé alapvetően területvédelmi feladatok tartoztak: a katonai ellenőrzés az ország teljes területén, az államhatárok biztosítása, a védelmi szempontból kiemelkedő fontosságú épületek őrzése, diverzánsellenes akciók, hadifoglyok őrzése, valamint speciális logisztikai feladatok végzése. Az önkéntes, a NATO elvárásainak és az újabb kihívásoknak jobban megfelelő haderőre történő áttéréssel megkezdődött a fegyveres erők területvédelmi jellegének átalakulása; a feladatrendszerbe immár beletartoznak a válságkezelési feladatok, a többnemzeti szövetséges műveletekben való részvétel, vagy a befogadó nemzeti támogatás.

ÖSSZEĞZÉS

A hadikiadások folyamatos csökkenése közepette az egyes országok védelmi tárcái olyan utakat keresnek, amelyek a meglévő források

hatékonyabb felhasználását biztosítják. Általános trend, hogy a szervezeti átalakításokat követően, a sorkatonai szolgálati idő csökkentése után, az adott országok végül áttérnek a teljesen önkéntes haderőre, aminek részeként az önkéntes tartalékos szolgálatot is bevezetik. Ezzel együtt tapasztalható, hogy átalakul a feladatrendszer is, a tartalékos erők korábbi területvédelmi feladatainak háttérbe szorulása mellett előtérbe kerülnek a NATO-kötelezettségből fakadó, a külföldi szerepvállaláshoz kapcsolódó, valamint a honvédelmet áttételesen érintő feladatok, a katasztrófavédelem.

Bizonyos országokban, ahol viszonylagos költségvetési stabilitás mutatkozik, nem (például Finnország), vagy csak később (Németország) hajtják végre a sorozásra épülő haderő átalakítását.

Ezek a folyamatok Magyarország esetében sokszor az általános trendet megelőzve zajlottak le, ezért találtunk korábban kevés példát az ilyen jellegű átalakítások végrehajtására. A magyarországi változások sok esetben nem szándékoltan, de túllendültek a kívánt szinten, és a 2005–2010 közötti időszakban a tartalékos rendszer csaknem teljes megszűnéséhez vezettek. A hadkötelesek nyilvántartásának megújításával azonban ismételtelen megteremtődtek a feltételei annak, hogy a különleges jogrend bevezetése után is jelentős tartalék erő álljon a honvédség rendelkezésére, az önkéntes tartalékos rendszer gyors fejlesztésével pedig megújult a honvédség békeidejű tartalék ereje is.

Az önkéntesség, az állampolgári öntevékenység, a hazafiságnak és a felelősségvállalásnak ez a megnyilvánulása a modern demokráciák fontos eleme. Az európai országok többségénél az önkéntességnek tág teret adnak az adott ország fegyveres erőihez csak lazábban kapcsolódó honvédelmi célú, nemzeti gárda jellegű szervezetek. Ezeket a rendszerváltást követően sok kelet-európai országban, így hazánkban is, a korábbi pártállami kötődésük miatt szinte teljesen felszámolták. Fontos hangsúlyozni: amellet, hogy a honvédelem egyrészt az állampolgárokkal szemben törvényi szinten előírt kötelezettség, a társadalom részéről megnyilvánuló igény is, ezért fontos, hogy ennek az igénynek az állam biztosítsa szabályozott kereteit és feltételeit. Így szükséges, hogy valamilyen formában Magyarországon is széleskörűen biztosított legyen a honvédelem ügyében történő részvétel.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A Nemzetőrség létrehozásának lehetséges útjai, 2001. Honvédelmi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatok és Kulturális Főosztály

Czuprák Ottó: Paradigmaváltás a katonai tartalék erőknél http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsegi_szemle/paradigmavaltas_a_katonai_tartalek_ero_knel -

Czuprák Ottó: A tartalékerő szerepe a védelem hatáslapú képességének alakításában. <http://www.matasz.uni.hu/keret.cgi/?/index.html>

Kladek András, Nagy Gyula, Koroknai Csaba: Az önkéntes tartalékos rendszer és

bevezetésének helyzete, feladatai. MH Hadkiegészítő Parancsnokság, 2002 <http://www.kladek.hu/andras/cikkeim/>

Kladek András: Az önkéntes tartalékos rendszer bevezetésének tapasztalatai, problémák és megoldások. MH Hadkiegészítő Parancsnokság, 2003 <http://www.kladek.hu/andras/cikkeim/>

Kladek András: Az önkéntes tartalékos munkáltató támogató program <http://www.kladek.hu/andras/cikkeim/>

Kladek András nyugállományú mérnök ezredes–Ujházy László tartalékos őrnagy: Önkéntes tartalékos munkáltató támogató programok a NATO-tagállamokban <http://www.kladek.hu/andras/cikkeim/>

Borszéki Tivadar: Tartalékban a tartalékosok? http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsegi_szemle/tartalekban_a_tartalekosok

Kladek András: Önkéntes haderő, hiányzó képességekkel? http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsegi_szemle/onkentes_hadero_hianyzo_kepessegekkel

Urbán Lajos: Az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi tartalék alakulatai. Új Honvédségi Szemle, 2007/1. szám, pp. 51–58. ISSN 1216-7436

Ujházy László: Az Amerikai Egyesült Államok tartalékos tisztjeinek szövetsége. Új Honvédségi Szemle, 2006/8. szám, pp. 118–123. ISSN 1216-7436

Ujházy László: Az Egyesült Királyság tartalékos szövetsége. Új Honvédségi Szemle, 2007/9. szám

Urbán Lajos: Az USA szárazföldi tartalék alakulatai, a Nemzeti Gárda. Új Honvédségi Szemle, 2007/2. szám, pp. 94–99. ISSN 1216-7436

Urbán Lajos–Szigeti Lajos: A magyar haderő és a tartalékos katonák http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsegi_szemle/a_magyar_hadero_es_a_tartalekos_katonak <http://www.nato.int/nrfc/database.html> NATO-országok anyagai

¹ „Am ahhoz, hogy az állam hatékony legyen, egy adott pillanatban egy adott területen élő emberek rendelkezésére álló leghatékonyabb fegyverek monopóliumával kell rendelkeznie. Így az embereket egymáshoz képest a viszonylagos lefegyverzés állapota jellemzi, s ez az alábbi következményekkel jár. Senkinek nincs eszköze ahhoz, hogy nyíltan támadja az állam hadseregét. ...Ily módon a leghatékonyabb fegyver állami monopóliuma az erőszak korlátozásának a szerepét tölti be, nagyon gyakran egyszerűen az elrettentés ereje révén, aminek köszönhetően az állam fegyveres alakulatainak nem kell beavatkozniuk.” Jean-Pier Derrien: Polgárháborúk. Jelenkor Kiadó, Pécs 2004, ISBN 963 676 346 1, 146. o.

² Itt elsősorban Borszéki Tivadar és Kladek András cikkeire gondolok.

³ Future reserves 2020, Crown, London, 2011, ISBN: 9780108510892

KATONAI ALAPISMERETEK

A 14–18 éves korosztály számára, az érettségire való felkészüléshez.

- 165 x 235 mm
- keménytáblás, cérnafűzött
- 424 oldal

Kiadás éve: 2011, javított utánnymosás
Ára: 1800 Ft

- 200 x 280 mm
- kartonált, ragasztókötött
- 160 oldal

Kiadás éve: 2012
Ára: 1800 Ft

Kiadja a
HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
1087 Budapest, Kerpesi út 29/B.

Könyveinket megtekinthetik a www.honvedelem.hu/kiadvanyok weboldalon. Minden könyvünk kedvezményesen kapható.

Telefon: +36-1-459-5319, 459-5373
Fax: +36-1-459-5383
E-mail: gyoredina@amedia.hu
cinti@amedia.hu

Pollmann Ferenc:

DOBERDŐI BÁNLAKY JÓZSEF EMLÉKEZETE

Jövőre lesz másfélszáz esztendeje, hogy a magyar hadtörténetírás mindmáig egyedülálló vállalkozásaként megjelentetett 22 részes könyvsorozat, A magyar nemzet hadtörténelme szerzője, doberdői Bánlaky (1931-ig Breit) József altábornagy megszületett. A neves hadtörténész munkásságának eredményeit tartalmazó köteteket ma is sokan használják (köszönhetően annak, hogy néhány éve digitalizált formában is hozzáférhetőek), ám magáról a szerzőről viszonylag keveset lehet tudni. Eltekintve néhány lexikon, illetve kézikönyv gyakran egymásnak is ellentmondó adatokat tartalmazó szócikkétől, mindeddig nem jelent meg róla még csak rövidebb összefoglalás sem. Az évforduló kézenfekvő alkalmat kínál arra, hogy életének és pályafutásának legfontosabb részleteivel a szélesebb olvasóközönség is megismerkedjék.

Breit József Lugoson született, 1863. február 14-én (nem pedig – mint az néhány kézikönyvben olvasható – 1865. február 16-án.). Életének korai szakaszáról alig maradtak fenn hiteles dokumentumok. Szülővárosának katolikus főgimnáziumában végezte középiskolai tanulmányait. Tehetséges és szorgalmas diák volt, az iskolai önképzőkör egyik legaktívabb tagja, aki már ekkor elárulta a világ dolgai iránti szerteágazó érdeklődését. A sikeres érettségi után a budapesti egyetemen tanult tovább, ahol a szűkszavú lexikon-szócikkek szerint egy évig jogot hallgatott. Nevét ennek ellenére az 1883/84. évi egyetemi almanachban az orvostanhallgatók között találjuk – és csupán az őszi szemeszterre beiratkozottak között... Az állítólagos jurátusi előletről szóló híradás valószínűleg saját magától származik. A dolog jelentősége talán az 1884 tavaszán esedékes katonai sorozással kapcsolatos. Az egyévi önkéntesi kedvezményre így is, úgy is jogot szerzett már az érettségivel is, ám orvostanhallgatóként felcserkedhetett volna valamely kórházban, míg jogi stúdiumok folytatása esetén akár írnoki helyre is számíthatott. Talán időközben elment a kedve az orvosi pályától... Ez persze nem több mint pusztá feltevés.

Tény viszont, hogy a megfelelő tanfolyam elvégzése és a sikeres vizsga letétele után Breit Józsefet 1886. január 1-jével (29. rangszámmal) *szabadságotl állományú* (azaz mai szóval tartalékos) hadnaggyá nevezték ki. Ezt követően nyitva állt előtte a lehetőség, hogy visszatérjen a polgári életbe. Ő azonban addigra eldöntötte (talán már jóval korábban: bevonulása előtt), hogy a hivatásos tiszti pályát választja. A magyar királyi honvédség, amely abban az időben krónikus tiszthiánnyal küszködött, minden tehetséges fiatalnak felkínálta az érvényesülésnek ezt a módját. Breit József minden tekintetben megfelelt az elvárásoknak, és a szükséges kiképzés, illetve tiszti vizsga letétele után megnyílt számára az út, hogy a szabadságotl állományból a *tettleges* (mai szóhasználatl élve tényleges) állományba léphessen. 1886. december 19-én – néhány nappal a 3 hónapos próbaszolgálatl letelte előtt – kapta meg az engedélyt a beöltözésre, majd további másfél év múlva, 1888. május 1-jei dátummal megkapta hadnagyi kine-

vezését, ezúttal már a *tettleges* állományban. Eddigi csapatszolgálatl különféle honvéd félbandároknál – 9. majd 10. (későbbi elnevezésük ezred) – teljesítette, de máris fel-, illetve elismert tehetsége többre predesztinálta, mint hogy egyszerű csapattiszt maradjon. Előjárói alkalmasnak találták arra, hogy vezérkari kiképzést kapjon. Ez annyit jelentett, hogy a bécsi Hadiiskola (Kriegsschule) leendő hallgatójaként számoltak vele. Az egykori Osztrák-Magyar Monarchia katonai tisztképzésének legmagasabb szintű intézményébe azonban nem volt könnyű a bejutás: bonyolult és hosszadalmas, ráadásul meglehetősen szigorú felvételi eljárásn kellett keresztülmenniük a jelölteknek. Kezdetben csakis a közös hadseregben szolgálók jelentkezhettek, amit a magyar kormányzat sérelmesnek talált, és elérte, hogy a magyar királyi honvédség állományából pályázók számára néhány hely mindeképpen biztosítva legyen a felvettek között. Ez az állandó honvédségi kontingens abban az időben, amikor Breit József is a számításba jöhető fiatal tisztek közé került, öt főt tett ki. A Ludovika Akadémián szervezett felsőbb tiszti tanfolyam öt legjobb hallgatóját delegálhatta a honvédség a bécsi Hadiiskolára. Erre a kurzusra Breit hadnagyot már 1888 őszén beiskolázták (a kötelező feltételként előírt két év csapattiszti szolgálatát 1884-es bevonulásától számították), és azt „igen jó” eredménnyel teljesítette. Nem volt tehát akadály annak, hogy 1889 őszén megkezdje tanulmányait a Hadiiskolán.

A Bécsben töltött két esztendő szorgalmas munkával telt el Breit József számára. A honvédségi kontingens tagjai, akik a „protekciós” felvételt követően már semmiféle kíméletel elbánásra nem számíthattak, általában megállták a helyüket. Igaz, egy kivétellel a mezőny utolsó harmadában végeztek – Breit a második év végi rangsorban 49 hallgató közül a 35. lett; a végső értékelés szerint többségükben mégis alkalmasn bizonyultak a vezérkari szolgálatra. Breit is sikerrrel vette az akadályt, majd visszatérve Magyarországra 1891 őszén előbb a lugosi 8. honvéd gyalogezrednél, majd a temesvári császári és királyi VII. hadtestnél kapott beosztást. Ettől kezdve

A BREIT CSALÁD CÍMERE

szolgálatl helyei sűrűn változtak a budapesti I. és a kassai III. honvédkerületl parancsnokság, a Honvédelmi Minisztérium, valamint különféle seregtestek parancsnokságai között. 1898-ban azután olyan beosztást kapott, amely különösen testhez állónak bizonyult a számára: három esztendőre a felsőbb tiszti tanfolyam tanára lett. Időközben a ranglétrán is szorgalmasan lépkedett felfelé: 1891. november 1-jén főhadnaggyá, 1895. május 1-jén II. osztályú századosá, 1896. május 1-jén I. osztályú századosá nevezték ki.

1895-ben magánéletében is jelentős változás történt: megnősült. Feleségül vette Axmann Vince, egykori '48-as honvéd őrnagy lányát, Etelkát. Mint annyi sorstársának, a házassági kaució előteremtése Breit Józsefnek is komoly gondot jelentett. Végül uralkodói kegy csökkentette a szükséges összeg nagyságát, és a fiatalok – közel kilenc évvel megismerkedésüket követően – egybekelhettek. Házasságukból három gyermek született.

1900. március 8-ával felölthette a *palacköld* egyenruhát, mivel áthelyezték a vezérkari testülethez, majd a következő évben (augusztus 15-én) a besztercebányai 16. honvéd gyalogezredhez került csapatszolgálatra előbb század- majd zászlóaljparancsnokként. 1902. május 1-jén vezérkari testületl (vkt.) őrnaggyá lépett elő. 1904. május 13-án a kassai III. honvédkerület parancsnokságának vezérkari főnökévé nevezték ki. 1906. szeptember 14-én a honvéd törzstiszti tanfolyam tanára és ugyanezen év november 11-én vkt. alezredes lett. 1910. május 1-jén (május 13-i ranggal) megkapta a vkt. ezredesi rendfokozatot. A következő évben azonban vezérkari pályafutása egyelőre befejeződött, és visszahelyezték csapatszolgálatba: 1911. április 30-án a miskolci 10. honvéd gyalogezred parancsnokává

BREIT JÓZSEF ALTÁBORNAGY

nevezték ki. 1913. március 27-ével újra viszszerült vkt. (vezérkari testület) állományba, és a honvéd tájékoztató tanfolyam (együttal a törzstiszti tanfolyam) parancsnoka lett.

Pályafutásának ezen szakasza alatt többféle elismerés is jutott neki, melyek közül a legfontosabb a Katonai Érdemkereszt (1909. április 15.) és a Bronz Katonai Érdemérem (Signum Laudis, 1911. április 30.). Természetesen ő is megkapta 1908-ban a Katonai Jubileumi Keresztet (Ferenc József 60 éves uralkodási jubileumára), 1910-ben a III. osztályú Tiszti Katonai Szolgálati Jelet (25 év aktív szolgálat után).

Az 1914 nyarán kirobbant első világháború, amely végérvényesen lezárta egy korszakot a történelemben, természetesen Breit József életét is alaposan megváltoztatta. Mint a hadtörténelem tudományának sikeres oktatója és nemzetközileg is elismert művelője, most lehetőséget kapott a sorstól arra, hogy a hadi tudományok gyakorlati alkalmazásából is kivegye a részét. Ha nincs a Nagy Háború, ő minden bizonnyal akkor is hadtörténészként folytatja tovább a karrierjét. Így azonban, gyakorló hadvezérként most „testközlemből” tapasztalhatta meg, milyen is a háború.

A szerbeknek küldött osztrák–magyar jegyzék szövegéről Breit ezredes egy trieszti kávéház asztalánál ülve értesült 1914. július 24-e reggelén. A megfogalmazott követelések hangneméből azonnal megértette, hogy ezúttal a Monarchia valóban háborút akar déli szomszédjával, és nem fogja beérni semmiféle diplomáciai elégtétellel. Nyomban visszaindult tehát a magyar fővárosba. Útközben a vonaton konstatálhatta, hogy igaza volt: megérkezett a részleges mozgósításról szóló híradás. Breit tudta, mi a feladata. Nagyváradon kellett átvennie a 107. népfelkelő gyalogdandár parancsnokságát. Új beosztásával egyidejűleg (1914. augusztus 1-jén – augusztus 16-i ranggal) megkapta a legalacsonyabb tábornoki rendfokozatot: a vezérőrnagyit. Ez némi kárpótlást nyújthatott számára azért, amiért egy ilyen, nem túl izgalmas megbízás várt rá. Népfelkelő csapatok parancsnokának lenni a békeidők fogalmai szerint kevés hadi dicsőséget ígért. Hogy mennyire más a háború, mint

a béke, az hamarosan bebizonyosodott ezen a téren is.

A 107. népfelkelő dandár a VII. hadtest alárendeltségében a Pancsovától az Al-Dunáig húzódó szerb határszakasz biztosításában kapott szerepet. Ez a feladata alapvetően akkor sem változott meg, amikor az orosz hadba lépés hatására a hadtest zömét már augusztus második felében az északi hadszíntérré csoportosították át. Breit vezérőrnagy dandárja papíron kapott némi erősítést – hogy sikerebben próbálja elhárítani a szerbekkel: itt egy egész hadtest áll velük szemben –, ám új csapatait szinte azonnal el is vonták tőle. Így azután valószínűleg nem is tudta volna megakadályozni az ellenséges átkelést, ha a szerbek komolyan elszánnák magukat egy ilyen akcióra. Szerencsére csak ijesztgettek, de amikor szeptember 9-én Pancsovánál néhány századuk átkelt a Dunán, az ottani osztrák–magyar csoportparancsnok egyből visszavonult, és lépése nyomán a helyi lakosság menekülni kezdett. Breitnek az egész ügy nagyon sok kellemetlenséget szerzett, mivel a pancsovai parancsnok feletteseként az egész pánikért őt is felelősségre vonták. A vizsgálat jó sokáig elhúzódtott: csak 1915 áprilisában tisztázták végérvényesen minden vád alól.

Breit népfelkelőinek az őszi hadműveletek során egyre komolyabb feladatok jutottak. Krauss altábornagy, akinek a 107. dandár is alárendeltségébe került, kezdetben teljesen bizalmatlan volt a gyenge harcértékűnek tekintett csapatok iránt és megtiltotta, hogy szerb földre lépjenek. Később azonban megváltozott a véleménye... Breit vezérőrnagy csapatai a 1914. évi, osztrák–magyar szempontból végeredményben kudarcra végződött szerbiai hadjáratban sok nehéz ütközetben vettek részt, különösen Pricinovicnál, Szabácsnál és a Kolubaránál. Ezzel együtt osztozniuk kellett a Monarchia balkáni haderőinek súlyos vereségében.

A decemberi csúfos visszavonulás után a déli hadszíntéren átmenetileg nyugalmasabb időszak következett. Breit vezérőrnagy folytatta népfelkelői trenírozását, és ezenközben csapatot is cserélt: 1915. január 25-én átvette a 109. népfelkelő dandár irányítását. Már új beosztásában értesült arról, hogy előző esztendei helytállása elismeréseként 1915. január 27-én az uralkodó a Lipót-rend lovagkeresztjét a hadídsítményekkel adományozza neki (mégpedig díjmentesen). Az év első fele szorgalmas kiképzéssel telt, amit néha színesített csupán egy-egy izgalmas *tüntetés* (demonstráció) az ellenség figyelmének ébrentartására. Breit hamarosan nem kis elégtétellel tapasztalhatta, hogy korábban kevésre becsült népfelkelő csapatait a hadvezetés egyre jobban kezdi értékelni. Ennek egyértelmű jeleként a 109. népfelkelő dandárt átminősítették: 1915. május 20-ával új hadrendi elnevezése a 16. honvéd hegyidandár lett.

1915 tavaszán a Monarchia ellenségeinek tábora új taggal bővült: a hitszegő szövetséges, Olaszország május 23-án hadat üzent a dualista birodalomnak. Ettől kezdve az osztrák–magyar haderőnek immár három fronton kellett harcolnia. Az olasz hadszíntéren folyó elkecseregett küzdelem, melyben az osztrák–magyar csapatoknak végig jelentős túlerőben lévő ellenséggel szemben kellett helytállniuk,

egyre újabb és újabb alakulatok átcsoportosítását tette szükségessé. Júliusban a 16. honvéd hegyidandárt is az Isonzóhoz szállították: Breit vezérőrnagy dandárja július 9-én a doberdói védőszakaszba került. A dandár két népfelkelő ezrede, a 17. és a 29. a második isonzóci csata emberfeletti küzdelmeiben is fényesen megállta a helyét. Igaz, ennek a harcnak a során olyan súlyos veszteségeket szenvedtek, hogy állományuknak több mint felét elveszítették. Július 30-ig tartott ki a dandár, akkor adta át a helyét a felváltására érkezett 6. hegyidandárnak. A 16-osok a júliusi harcok folyamán tanúsított helytállásért összesen 482 vitézségi érmet kaptak... De természetesen a parancsnok nem maradt kiténtetés nélkül: augusztus 23-án a hadídsítményes II. osztályú Katonai Érdemkereszt tulajdonosa lett.

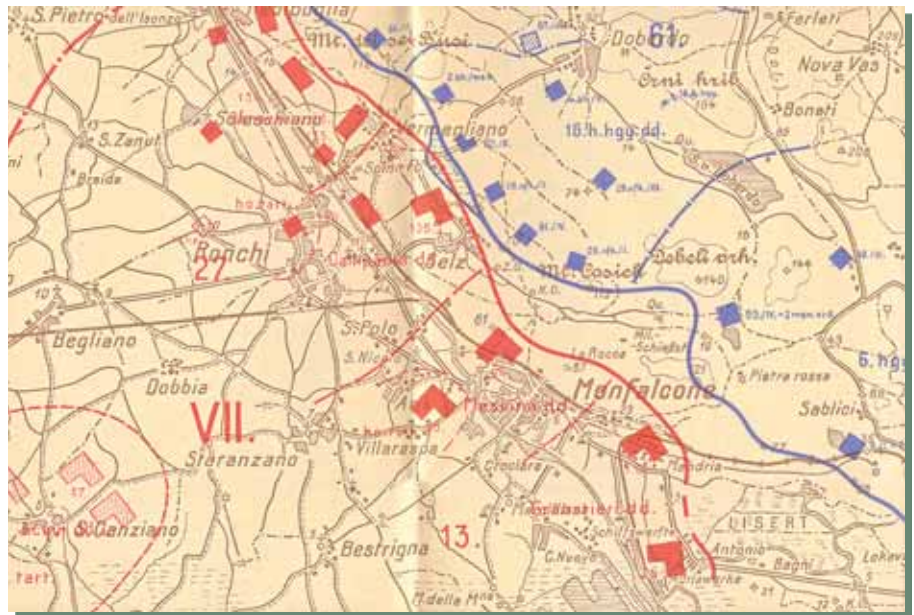
A második isonzóci csata embert próbáló küzdelmeinek elcsitulása csak átmeneti megnyugvást jelentett a harcolóknak. Mindenki bizonyosra vette, hogy az olaszok a kétszeri kudarc ellenére sem mondanak le hadicéljaik eléréséről. A harcok viszonylagos szünetében Breit vezérőrnagy nemesi címért folyamodott az uralkodóhoz. Mivel minden előírt feltételnek megfelelt, kérését teljesítették. Nemesi előnévül azt a települést választotta, amely már akkor is a háború legvéresebb összecsapásainak szimbólumává vált: Doberdót. Magyarországon kívüli földrajzi nevet a szabályzat szerint csak akkor lehetett kérelmezni, ha ahhoz a kérelmezőnek valamely igen jelentős haditette kapcsolódott. Breit József esetében ezen a téren sem merült fel semmiféle kifogás, így azután 1916 februárjától neve hivatalosan is doberdói Breit Józsefekre változott.

Még javában zajlott a nemesítési eljárás, miközben olyan esemény történt, amely a nemesi cím mellé egyúttal hajszál híján a végleges nyugállományba helyezést is meghozta Breit vezérőrnagynak. Történt, hogy a 16. honvéd hegyidandár parancsnokaként eddig kiválóan helytállt tábornok ezúttal alaposan elvétette a lépést. Amikor 1915. október 22-én, az akkor már folyamatban lévő harmadik isonzóci csata harcainak kellős közepén, József királyi herceg a VII. hadtest parancsnokaként az említett dandárt a 20. honvéd gyaloghadosztálynak rendelte alá, Breit rendkívül felindultan vette tudomásul a számára sérelmes döntést. Azt nehezményezte tudniillik, hogy a hadosztály parancsnoka, Lukachich Géza vezérőrnagy rangban lényegesen fiatalabb volt, mit ő. Ráadásul számításai szerint ez már a második olyan eset volt, amikor Lukachich-csal szemben méltánytalanság érte. Két hónappal korábban ugyanis, amikor Nagy Pál vezérőrnagy felmentése folytán a honvéddhadosztály élén új parancsnokra volt szükség, a helyet Breitnek kellett volna megkapnia. Arra való hivatkozással azonban, hogy Lukachich régebben harcolt az adott frontszakaszon és jobban is ismeri azt, mint a csak nemrégiben érkezett Breit, az előljáró az előbbi személye mellett döntött. Akkoriban Breit ígéretet is kapott, hogy a következő üresedésnél már feltétlenül ő következik. Ehelyett most tessék: éppen Lukachichnak rendelnek alá. Annyira kijött a sodrából, hogy átmenetileg képtelenné vált a szolgálatra. Feljebbvalói azonban kevés megértést tanúsítottak a sértett tábornok állapotát kiváltó okok iránt, és kezdeményezték azonnali

nyugállományba helyezését. A javaslat megjárta a szokásos szolgálati utat, és valamennyi szinten jóváhagyásra talált – egészen a hadsereg-főparancsnokságig. Tulajdonképpen egyvalaki volt, aki Breit mellé állt: Hazai Samu, a magyar honvédelmi miniszter. Nem mentegetve Breit lépésének helytelen voltát, emlékeztette az urakat arra, hogy maga az uralkodó volt az, aki 1914 őszén mérsékletet és méltányos eljárást kívánt a szerinte túlzottan elszaporodott azonnali felmentések és nyugállományba helyezések szenvedő alanyaival szemben. Akkoriban a Monarchia súlyos vereségeket volt kénytelen elszenvedni, és a hadseregezetés előszeretettel küldte nyugállományba a kudarcot vallott hadvezéreket. Ferenc József azt kívánta, hogy csak azoktól váljanak meg végleg, akik teljesen csődöt mondtak. Akik viszont a szokatlanul súlyos háborús terhek elviselésére időlegesen bizonyultak képtelennek, azokat megfélemlítve ideiglenesen nyugállományba küldte véglegesen a katonai pályafutásukat. Hazai közbenjárása a jelek szerint eredményesnek bizonyult: az uralkodó nem járult hozzá a nyugállományba helyezéshez. Így Breit vezérőrnagyot várakozási illetékek szabadságotlakták. Bajtársai azonban, úgy látszik, nem könnyen felejtettek: amikor 1916 tavaszán, megelégtelven a tétlenséget, saját kérésére felülvizsgálatra jelentkezett, a bizottság – nyilván a vizitálandó legnagyobb meglepetésére – még további egy évre a szabadságolás meghosszabbítása mellett döntött.

Az azért ne gondolja senki, hogy a hadvezetés tartósan le kívánt mondani a valamilyen okból talonba került tábornokai szolgálatáról. Breit 1916 júniusában új feladatot kapott: egy mozgó felülvizsgáló bizottság vezetője lett. A Monarchia rendkívül súlyos veszteségeket szenvedett el a háború folyamán, és egyre nehezebb volt a frontok emberigényét kielégíteni. Az esetleges lógóskok hatékony felkutatására és azonnali frontra küldésére már 1915-ben létrehoztak egy ambuláns bizottságot Josef Teisinger vezérőrnagy parancsnoksága alatt. Nevezett tábornok a későbbiekben a Monarchia legrettegettebb hátszágai személyisége lett, akinek neve hallatán munderban és civilben egyaránt rémülten menekültek az emberek. Teisingernek ugyanis joga volt valamilyeni kórházban, lábadozóállomáson és egyéb egészségügyi intézményben frontszolgálatra alkalmasak után kutatni, és a vizitáltak állapotát bizottságilag el-, illetve felülbírálni. Aki alkalmasnak bizonyult, azt azonnal útnak indította a frontra. Az ellenőrzött parancsnokságok vagy intézetek személyi állományában pedig azokat, akiknek a beosztását feleslegesnek találta, szintén könnyörtelenül kiküldte a harctérre. Mivel az általa vezetett csoport nem bírta a tempót, előbb tovább egy, majd 1916 nyarán újabb két bizottságot hoztak létre. Utóbbiak egyikének lett Breit vezérőrnagy a vezetője. Az ő hatásköre területileg a pozsonyi, a kassai és a nagyszombati hadtestkerületre terjedt ki, felhatalmazása pedig ugyanaz volt, mint a másik három bizottság vezetőjének. Szerencsére csak rövid ideig kellett ezzel a meglehetősen hálátlan feladattal foglalkoznia, mivel 1916 novemberében új beosztást kapott.

Bő egy évig tartó „száműzetése” akkor ért véget, amikor a megbetegedett Dáni Balázs

A 16. HONVÉD HEGYIDANDÁR VÉDŐSZAKASZA 1915. JÚLIUS 25-ÉN

vezérőrnagy helyett ideiglenes megbízatással átvette a 39. honvéd gyaloghadosztály parancsnokságát az erdélyi fronton. Jellemző a korabeli viszonyokra, hogy egyelőre formálisan továbbra is „várakozási illetményel szabadságot” állományú maradt: csak 1917. február 16-ával került vissza az aktív állományba. Ettől függetlenül a rábízott hadosztályt teljes sikerrel irányította. Itteni tevékenységének legfontosabb eseménye a Magyaros–Lápos–Sövényes visszafoglalását eredményező rohamtámadás volt 1917. március 8-án. A történelmi Magyarország határán, az Úz völgyénél végrehajtott hadműveletet utóbb a hadvezetés példaértékűnek nyilvánította mind a gondos tervezés és előkészítés, mind a precíz végrehajtás miatt. Breit József teljesítményét pedig a hadidíszítményes és kardos II. osztályú Vas-koronarenddel ismerték el. Nem késett soká az előléptetés sem: a Ferenc Józsefet a trónon időközben felváltó I. (IV.) Károly 1917. augusztus 18-i ranggal altábornaggyá nevezte ki őt. És az elismerések sorában a hadvezetés arról sem feledkezett meg, hogy hadosztályparancsnoki megbízatását végre véglegesítse...

Breit altábornagy 1917 novemberétől az Ojtozi-szorosnál a 39. honvéd gyaloghadosztály és a 3. lovashadosztályból létrehozott, saját nevét viselő csoport parancsnoka lett. A bolsevik hatalomátvétel nyomán hamarosan sor került előbb az orosz, majd a román fegyverszünet megkötésére. A román fronton álló osztrák–magyar erők jelentős részére itt már nem volt szükség, ezért a hadsereg-főparancsnokság a szabadabbá váló alakulatokat az olasz hadszíntérre irányította át. A 39. hadosztályra azonban előbb még hátszágai alkalmazásra várt: 1918 nyarán részt kellett vennie a magyarországi rekvirálásokban. Ez a nyugalmasabb időszak július közepéig tartott, amikor Dél-Tirolba, a Sasso Rossóhoz, illetve a Hét-község fennsíkjára szállították a seregtestet. Az itteni harcok azonban már kevés dicsőséget hoztak úgy a csapatoknak, mint a parancsnokoknak. Igaz, Breit altábornagy pályafutása legmagasabb szintű beosztását éppen ekkor kapta meg: október végén ideiglenesen ő lett a császári és királyi VI. hadtest parancsnoka

Viktor Weber von Webenau gyalogsági tábornok helyett, aki ez alatt az idő alatt az osztrák–magyar fegyverszüneti tárgyalódelegációt vezette Padovában. Ez a feladat azonban inkább csak bajt hozott Breitnek: hadosztálya a november 3-án aláírt fegyverszünet felemás értelmezése következtében szinte teljes egészében hadifogságba esett, ő maga viszont törzsével együtt még éppen elkerülte ezt. (Jó egy év múlva néhány tiszttársa ezért majd azzal vádolja, hogy csapatait magukra hagyva elmenekült, és becsületügyi vizsgálatnak kell tisztáznia a katonai összeomlás alatt játszott szerepét.)

A világháború befejeztével egy fontos szakasz zárult le Breit József életében is: 1919. január 1-jével nyugállományba kellett vonulnia. Az új rendszer nem tartott igényt a Monarchia egykori tábornokainak munkájára akkor sem, ha életkoruk alapján még nyugodtan dolgozhattak volna tovább. Breit a maga 56 évével bizonyára kaphatott volna szerepet az új Magyarország haderejében, így azonban inkább bölcsen félrehúzódott. Igaz, nem vállalt szerepet a szerveződé ellenforradalomban sem: a forradalmi hónapoknak legalább egy részét Pest környékén, facsemetéi gondozásával töltötte.

Nyugdíjas éveit a konszolidálódó országban egyre több lehetőséget kínált számára, hogy a háború miatt félbehagyott történetírói munkáját folytathassa. Mivel oktatóként már nem számítottak rá, tulajdonképpen ez alkotta legfőbb tevékenységét élete hátralévő évtizedeiben is. Történetírói munkájának része volt az is, hogy mint a TAGYOB (Tanácsköztársaság Adatait Gyűjtő Országos Bizottság) katonai bizottsága elnöke szakértői tevékenységet végzett a magyar jóvátételi bizottságnak. Egyebekben a politikától mindvégig távol tartotta magát, kizárólag tudományos szervezetekben vállalt szerepet. Segédtagja volt (már 1910 óta) a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottságának, tagja (1925-től) a Magyar Történelmi Társulatnak, ám legfontosabb szerepet a Magyar Katonai Írók Körében töltött be. Az 1925-ben létrejött

A TÁBORNOK SÍRJA AZ ÜLLŐI TEMETŐBEN

és kerekén két évtizedig működő egyesületnek nem csupán egyik alapítója és egész fennállása alatt tagja volt, de 1929 és 1940 között ő töltötte be a kör elnöki tisztét is. Amikor pedig átadta székét – feltehetőleg azért, mert nem kívánt engedményeket tenni a kívülről a szervezetre nehezedő egyre erőteljesebb politikai nyomásnak –, akkor tiszteletbeli elnökké, majd (1942-ben) az egyesület védnökeinek egyikévé emelkedett. Utóbbi minőségében igazán illusztris társaság tagja lett: aktív és nyugálománnyú rendfokozattal bíró személyek, volt és tisztségükben lévő honvédelmi miniszterek, a Honvédség főparancsnoka, illetve a Honvéd Vezérkar főnöke mellett lehetett olvasni a *doberdói Bánlaky* nevet. Időközben ugyanis – engedve a kor divatjának – 1931-ben kérelmezte családnévének megváltoztatását. A kormányzói engedély birtokában attól kezdve ezen a néven szerepelt. Tekintve, hogy hadtörténetírói tevékenysége révén akkor már széles körben ismertnek számított, némi zavart is okozott – és okoz az utókornak azóta is –, hogy hol Breit, hol Bánlaky, sőt Bánlaky-Breit alakban használják a vezetéknevét. Valójában az utóbbi kivételével – amely semmiképpen nem helyes – mindkettőnek van létjogosultsága: az 1931 előtt publikált írásainak esetében a Breit József a helyes alak, attól kezdve pedig a Bánlaky József. (Az is ide kívánczik, hogy manapság néhány helyen tévesen a vitézi címmel is felruhazzák a jeles hadtörténészt. Egy hagyományőrző csoport egyenesen *vitéz doberdói Bánlaky Breit József altábornagy* nevet viseli, ily módon megduplázva a névalakban található hibák számát.)

Hadtörténetírói tevékenységének kétségkívül legjelentősebb eredménye a *magyar nemzet hadtörténelme* címet viselő könyvsorozat. Egyéb – főleg az első világháború előtt megjelent – írásai az 1870-es porosz–francia vagy az 1904–1905-ös orosz–japán háborúról, Napóleon itáliai hadjáratairól, továbbá a tisztképzés számára írott tankönyvei és segédletei

manapság kevésbé ismertek. Kivételt képez az 1848–49-es szabadságharc feldolgozása, valamint az 1918–19-es forradalmak és a vörös háború története, amely utóbbi azonban sajnálatos módon befejezetlen maradt, mivel csak 1919. május 2-áig kíséri figyelemmel az események alakulását. A *magyar nemzet hadtörténelme* vállalkozásnak is tekintélyes: ha valaki összeadja a 22 kötet gépelt kéziratának terjedelmét, közel 10 ezer (!) oldalt kap eredményül. Keletkezőtörténetéről tudni kell, hogy még 1925-ben kötött egyezséget Breit altábornagy a Hadtörténelmi Levéltár akkori főigazgató-helyettesével, Gabányi János címzetes tábornokkal arról, hogy megírja a magyar hadtörténelem 1914-ig terjedő évszázadait, a levéltár pedig a Nagy Háború történetét dolgozza fel egy könyvsorozat keretében. Breit ennek megfelelően 1942-ig el is készítette a maga 22 kötetét, ám a jelek szerint nem volt teljességgel elégedett azzal, amit az időközben párhuzamosan publikált

világháborús sorozat addig megjelent 10 kötetében olvasott. Ezért úgy döntött, hogy nem tartja magára nézve érvényesnek a korábbi megállapodást, és mégis megírja a maga világháborús történetét is egy új, 23. kötetként beleillesztve „nemzeti hadtörténelmébe”. El is kezdte a munkát, és el is jutott vele 1916 elejéig. Kézirata azonban ezen a ponton szintén félbeszakadt és már soha sem sikerült befejeznie.

Amikor évtizedekkel később az Arcanum Kiadó elhatározta, hogy a szerzője által *Breit*ként kezdett és *Bánlaky*ként folytatott könyvsorozat, *A magyar nemzet hadtörténelme* digitalizált változatát – az olvasók nagy örömeire – közreadja, némileg önkényesen maga illesztette a sorozatba a kitűnő hadtörténész először még 1925-ben publikált írását az *Osztrák–Magyar Monarchia 1914. évi szerb–montenegrói hadjárata*ról 23., az 1918–19-ről szóló – félbemaradt – munkáját pedig 24. részként. Ez az eljárás aligha felel meg akár Breit, akár Bánlaky József eredeti intenciójának, mindazonáltal csupán a jogosulatlan besorolást ronthatjuk fel a kiadónak, az írások megjelentetéséért ugyanakkor megilleti a feltétlen dicséret.

Nyugdíjas éveiben sem kerülte el Bánlaky Józsefet a hivatalos elismerés: 1932-ben tulajdonosa lett a Magyar Érdemrend Középkeresztje a csillaggal kitüntetésnek.

A doberdói Bánlakyak nemesi címerében egy oroszán látható, mely egyik mancsában kardot, másikban lúdtollat tart. Katona nemes lévén annak idején Breit József a címerét maga választotta, ezért aligha csodálható, hogy ez az oroszán egész pályafutását volt hivatott szimbolizálni: élete során oroszánként harcolt, hol karddal, hol íróttal. Előbbire a Nagy Háborút követően már nem volt szüksége, az utóbbit viszont szinte élete utolsó pillanatáig forgatta. A sors nem kímélte: kétszer is meg kellett élnie, hogy darabokra hull körülötte a világ. Túlélt két világháborút, a másodikikat már nagyon öreg és beteg. Még volt alkalma megismerkednie a győztes szovjet Vörös Hadsereg katonáival: fiatal tisztként tanult orosz

nyelvtudása azonban kisegítette, és a találkozást bántódás nélkül túlélte. Félrett könyveinek pusztulását azonban már nem: amikor hírt vette, hogy a Grill Károly-féle könyvkereskedést a főváros ostroma alatti kirabolták és elgyújtották, elhagyta az életere. 1945. október 12-én hunyt el Üllőn, és az ottani katolikus temetőben található a sírja azóta is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bánlaky József életéről mindaddig nem jelent meg sem könyv, sem tanulmány. Életrajzi adatainak összeállításához a kinyomatott anyagok közül csupán lexikonok (Révai nagylexikona, Tolnai világlexikona, Új idők lexikona, Révai új lexikona, Magyarország az első világháborúban. Lexikon A-Zs, Új magyar életrajzi lexikon), továbbá Gulyás Pál: *Magyar írók élete és munkái* című műve, illetve Istvánffy Miklós: *A Ludovika Akadémia Közlönyének munkatársai* címmel elkészített cikke (megjelent a Ludovika Akadémia Közlönye 1899. évi évfolyamában) használható. Katonai pályafutásának adatai a sematizmusok (névkönyvek) megfelelő kötetiben megtalálhatóak. A kutató számára rendelkezésre állnak továbbá a levéltári források, elsősorban a budapesti Hadtörténelmi Levéltár és a bécsi Kriegsarchiv tiszti személyi anyagai, illetve személyes irathagyatékok.

Bánlaky (Breit) József legfontosabb nyomtatásban megjelent írásai:

Gedrängter geschichtlicher Abriss der Gegend Orsova – Ada Kaleh. (Temesvár, 1892)

Az 1870–71. évi német–francia háború története, I–III. (Budapest, 1896–1899)

A magyar hadaknak Mária Terézia első háborúiban való közreműködésének története (Budapest, 1896)

Magyarország 1848–49-ik évi függetlenségi harcának katonai története (Budapest, 1897–98)

Bonaparte 1797. évi hadjárata (Budapest, 1900)

Az egyetemes hadtörténelem vázlatja, I–II. (Budapest, 1900)

A harcászati szolgálat körébe vágó harcászati feladatok alkalmazó megbeszélése, I–II. (Budapest, 1901–1902)

A harctéri szolgálatról, I–II. (Budapest, 1901–1902)

A gyalogság harcászata (Budapest, 1907) Der russisch–japanische Krieg 1904–05, I–II. (Budapest, 1910–1911)

A 39. honvéd-gyaloghadosztály harcai Erdély keleti határán, Magyarors élfoglalása 1917. március 8. (Budapest, 1921)

Az 1914. évi osztrák–magyar–szerb–montenegrói hadjárat (Budapest, 1925)

A magyarországi 1918–19. évi forradalmi mozgalmak és a vörös háború története, I–III. (Budapest, 1925–1929)

A magyar nemzet hadtörténelme, I–XXII. (Budapest, 1928–1942)

Ezenkívül tagja volt A Nagy Háború írásban és képen. Szerk.: Lándor Tivadar. Bp., 1915. Athenaeum. I. Északon és délen. 1–3. kötete szerzőgárdájának.

MEDAL OF HONOR – A LEGMAGASABB FOKOZATÚ AMERIKAI KATONAI KITÜNTETÉS ÉS A MAGYAR KITÜNTETETTEK EMLÉKEZETE

A Honvédségi Szemle idei 1. és 2. száma is foglalkozott a katonai kitüntetések kérdéskörével (Surányi Zsolt főtörzsrőmester: A kitüntetésekről és azok viseléséről; Dr. Molnár József nyá. ezredes–Bujdosó Attila alezredes: Még egyszer a kitüntetésekről). A témakörhöz a legmagasabb fokozatú amerikai katonai kitüntetés bemutatásával, illetve a magyar vonatkozások megrajzolásával magam is csatlakozom.

Az amerikai *Becsület Érdemérmét* az amerikai fegyveres erők kötelékében szolgáló katonák kaphatják, akik „az életük kockáztatásával, kiemelkedő vitézséget és elszántságot tanúsítva, messze a kötelezettségeken felül teljesítenek egy fegyveres ellenséggel szembeni harci cselekmény során.” A kitüntetés odaítéléséről a Kongresszus dönt és az Egyesült Államok elnöke adja át.

1861. december 9-én Iowa állam szenátora, James Grimes a Szenátusban törvénytervezetet nyújtott be: „a Haditengerészet hatékonysága növelésének érdekében *Becsületérmét* kell adományozni az arra érdemes, a Haditengerészet kötelékében szolgáló katonáknak”. Majd a Kongresszus elfogadta a törvénytervezetet, amit Lincoln elnök ellenjegyzett. Két hónappal később a massachusettsi szenátor, Henry Wilson egy hasonló törvénytervezetet nyújtott be, amely szerint „az Elnöknek egy kitüntetés kell létrehozni azon a hadsereg kötelékében szolgáló katonáknak, akik a jelen háború (amerikai polgárháború – a szerk.) csatáiban kivételes bátorságot tanúsítanak.” Lincoln július 12-én aláírta a törvényt az alábbi indoklással: „az Egyesült Államok elnöke a Kongresszus nevében előkészített 2000 darab *Becsületérmét*, hogy az arra érdemes állomány megfelelő emblemikus kitüntetés kaphasson, ha harci cselekmények közben jelentős bátorságot és eredményességet, vagy egyéb kiváló katonai tulajdonságot mutat fel”. Ezekkel a törvényekkel megszületett a mai napig is adományozható *Becsület Érdemérem*. Jelenleg külön kitüntetése van a szárazföldi erőknek, a haditengerészetnek és a légierőnek.

Eddig 3458 katonára kaptak meg a *Medal of Honor* – közöttük magyar származású katonák is –, akik közül jelenleg 82 él. Az amerikai polgárháborúban 1522-en, az I. világháborúban 119-en, a II. világháborúban 467-en, Koreában 136-an és Vietnámban 248-an érdemelték ki ezt a kitüntetést. Afganisztánban hatan (hármán posztumusz), Irakban négyen, hősi haláluk után érdemesültek a legmagasabb amerikai katonai kitüntetésre. Szembetűnő, hogy ezt a kitüntetést gyakran adományozzák posztumusz jelleggel. A statisztika is érdekes

adatot tesz nyilvánvalóvá: amíg régebben 100 000 harctéren tartózkodó katonára jutott egy kitüntetés, addig jelenleg az Irakban és Afganisztánban harcoló egymillió katonára jut egy *Medal of Honor*.

A kitüntetés előjogokkal is jár. Többek között a hagyományok alapján minden katona, rendfokozattól függetlenül köteles tisztelni a kitüntetettnek, aki havi 1027 dolláros különleges nyugdíj-kiegészítésben részesül, és gyermeke felvételi nélkül bekerülhet bármelyik amerikai katonai akadémiára. A kitüntetésben részesültet az amerikai nemzet hőseinek sírkertjében, az Arlingtoni Nemzeti Temetőben helyezik örök nyugalomra.

Az első *Medal of Honor*t 1863. március 25-én adták át *Jacob Parrott közlegénynek*. Az indoklás szerint Parrott és katonatársai 1862 áprilisában, Mitchell tábornok utasítására körülbelül 200 mérföldnyire behatoltak a déliek területére, ahol egy teljes vonatszerelvényt „elkötve” igyekeztek a vasúti síneket és hidakat megrongálni Chattanooga és Atlanta városa között.

Lehet, hogy ez volt az első díjátadási ceremónia, de az első hőstett, amiért a *Becsület Érdemérmét* adományozták, 1861. február 13-án következett be: *Bernard Irwin* katonarvos hatásos közbelépésével a 7. Gyalogezred 60 katonáját mentette meg, amikor is nagyobb létszámú ellenségesen fellépő apacs indián harcosok gyűrűjében harcoló alegység élére állt és önkéntes vezetésével sikerült megmenekülniük és a főerőkhöz csatlakozniuk.

Előtte egy évvel – szintén jóval később – kapta meg az első magyar származású katonára, *Számvald Gyula (Julius Stahel) vezérőrnagy* a *Medal of Honor*t. Az amerikai nemzet polgárháborújában ő az egyetlen magyar, aki megkapta ezt a kitüntetést. A magyar szabadságharc főhadnagya, az irodalmi élet jeles szervezője (Petőfi verset is írt hozzá) Amerika földjére lépve szinte azonnal bekapcsolódott a polgárháborúba; az északi hadsereg oldalán harcolt. „A *piedmonti csatában nyújtott kiemelkedő hősiességért adományozzuk ezt a kitüntetést Julius Stahel vezérőrnagyának, aki két golyótól eltalálva, sebeit bekötözve a tábor*

kórházból visszatért a csatamezőre és végső, győztes rohamra vezette lovasságát” – szerepel az indoklásban, amihez hozzátesszi felettese, Hunter tábornok: „*Kiváló tanúbizonyosság adta bátorságnak és megfontoltságnak, ami végül is hasznot hozott a haza számára; nemzetünk hálás lehet személyének.*”

A következő magyar, aki megkapta ezt a kitüntetést, *Rubin Tibor*. Az indoklás kivonatolva tartalmazza: Rubin Tibor szakaszvezető kiemelkedő hősiességéről tett tanúbizonyosságot 1950–1953 között, amikor az amerikai hadsereg lövészeként Koreában szolgált. Amikor egysége visszavonulásra kényszerült, parancsot kapott egy a visszavonuló egységek számára létfontosságú főútvonal fedezésére. Jelentős létszámú észak-koreai egység támadta az általa egyedül védett magaslatot. Huszonnégy órán át tartó egyszemélyes csatája során döbbenetes mértékű veszteségeket okozott, egymaga lelassította az ellenség előretörését és így lehetőséget biztosított a 8. gépesített ezred sikeres visszavonulására. A továbbiakban súlyosan megsebesülve fogságba esett, ahol a biztos halált és kínzást vállalva, raktárak fosztogatásával bajtársait élelemmel látta el. Rubin szakaszvezető bátor és önzetlen tetteinek köszönhetően legalább negyven katonatársának életét mentette meg. Megérdemelt kitüntetését ő is jóval később, 2005-ben vehette át.

A vietnami háború során két magyar származású, az amerikai hadseregben szolgáló katona érdemelte ki a Medal of Honor; mindketten posztumusz kapták meg az elismerést. 1967. május 20-án *Molnár Ferenc Zoltán törzsőrmester* szakasza ellen az ellenség éjszakai támadást kezdeményezett. Parancsnokként azonnal katonái élére állt és igyekezett a vietnamiak támadását visszaverni. Személyesen öt ellenséges katonát lőtt le, a többieket visszavonulásra kényszerítve. Az ellenség megújuló támadásai közepette igyekezett a legyőzése harcképességét fenntartani, amikor egy kézigránát csapódott be néhány sebesült katonára közé, akiknek az elszállítását igyekezett megszervezni. Amikor Molnár törzsőrmester meglátta a sebesült katonái közé bedobott kézigránát, szinte azonnal rávetette magát és testével felfogta a halálos robbanást, ezzel megmentve bajtársai életét.

1968. november 13-án a méltán híres 173. Légideszant Hadosztály Budapesten született törzsőrmestere, *Rábel László* írta be a nevét a hősök könyvébe. A Delta alegység parancsnokaként ellenséges csapatok harctérre való jutását szerették volna megakadályozni, amikor katonái közé egy gránát csapódott. Rávetődve, élete feláldozásával megmentette katonatársai életét; „*ezzel a bátor és önfeláldozó tetteivel a katonai tradícióknak a legnagyobb mértékben megfelelően, óriási tekintélyt szerzett magának, egységének és az USA hadseregének*” – szerepel az indokolásban.

Napjaink hőseiről el kell mondani, hogy *Salvatore Giunta* törzsőrmester lett a Medal of Honor első nem posztumusz kítüntetettje a vietnami háború óta, aki az Afganisztánban 2007 októberében ádáz tűzharcban tanúsított kivételes helytállásáért és hősiességéért vehette át a kítüntetést 2010. november 16-án Barack Obama elnöktől, aki kijelentette: „*mindnyájan az adósai vagyunk*”.

Legutoljára 2011. szeptember 15-én, *Dakota Meyer* őrmesternek nyújtották át a legmagasabb fokozatú amerikai kítüntetést, a Medal of Honor Afganisztánban tanúsított hősiességéért.

Dr. Szabó Béla

Lapzártánk után, 2012. május 16-án egy újabb magyar származású katonát tüntetett ki posztumusz Barack Obama a Becsület Érdeméremmel. Leslie Halász Szabó, 1970. május 10-én az amerikai hadsereg szakaszvezetőjeként bajtársai életét mentve feláldozta magát egy kambodzsai összecsapásban. „*Itt most egyetlen katonát részesítünk elismerésben a szolgálatáért, de amit ő tett, az egész nemzetkéért beszél*” – hangsúlyozta az elnök.

(A szerk.)

FORRÁSOK:

Congressional Medal of Honor Society
<http://www.cmohs.org/>

The White House – President Presents Medal of Honor to Corporal Tibor Rubin
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/09/20050923-2.html>

The White House blog / President Obama Presents the Medal of Honor to Staff Sergeant Salvatore Giunta <http://www.whitehouse.gov/blog/2010/11/16/>

A MÁR KAPHATÓK ZRÍNYI KIADÓ
Katonák békében és missziókban
címsorozatának legújabb kötetei

A Zrínyi Kiadó 2012-ben indította el a Magyar Honvédség alakulatairól szóló történelmi jellegű, tényyszerű adatokkal és információkkal dokumentált sorozatát, amely a hadsereg szervezeti változásait és a katonák tevékenységét mutatja be Magyarország színpadon és a külföldi missziókban.

2000 FT 320 oldal
2000 FT 312 oldal

A Magyar Honvédség közreműködése Koszovó válságkezelésében
1999–2011

Legendák és titkok katonái
A mélysegi felderítés története

A Magyar Honvédség képességei és a katasztrófaelhárítás kihívásai
2000–2011

A kötetek mérete: 165x238 mm
Kötés: keménytetőbítés, cárnatűzőtt

HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
1067 Budapest, Kerepesi út 29/B
KÖNYVEINK KEDVEZMÉNYESBEN MEGVÁSÁROLHATÓK
Bartha Cynthiánál
mobil: 06-30 633-0619, tel.: 459-5319
Fax/Tel: 459-5383 E-mail: cini@armedia.hu
Győr Edinánál
mobil: 06-30 578-1048,
tel.: 459-5373 E-mail: gyoredina@armedia.hu
Nyitvatartás: munkanapokon 8-18.30-ig

Zrínyi Média

GONDOSKODÁS A HOZZÁTARTOZÓKRÓL A KÜLFÖLDI ALKALMAZÁS ALATT

A fejlett demokratikus államok fegyveres erői számára – a haza megvédése mint fő feladat mellett – napjaink egyik legfontosabb kihívása a nemzetközi békefenntartó, békefenntartó feladatokban való részvétel, ami azt jelenti, hogy a nemzeti hadseregek jelentős részét a hazától távol alkalmazzák. Ez szükségképpen magával hozta a családsegítő hálózatok létrehozását is, melyek alapvető célja kapcsolat biztosítása a katonák és a családtagok között, szükség esetén a felek segítése, támogatása. Az alábbi összeállítás célja, hogy – kapcsolódva a Honvédségi Szemle 2012/2. számában A Magyar Honvédség humánszolgálatának kialakítása című íráshoz (Orgován Csaba alezredes) – vázlatosan bemutassa a német és az osztrák haderőben, a Bundeswehrben és a Bundesheerben működő családsegítő szolgálatot.

CSALÁDGONDOZÁS A NÉMET HADERŐBEN

A német alkotmány 31. paragrafusában rögzíti a katonákról és családtagjaikról való gondoskodás feladatait. A Bundeswehr kibővült feladatrendszerének és az ezzel egybekapcsolódó, hosszú távú külföldi alkalmazások következményeként a katonák és családtagjaik olyan helyzetbe kerültek, amely néhány évvel ezelőtt a német haderőben még teljesen ismeretlen volt. Valamennyi külföldi alkalmazáson részt vevő katonánál és mindenekelőtt családjaiknál beállt negatív változásokat pontos, célzott intézkedésekkel kellett, kell enyhíteni.

Szükségessé vált a hadseregben egy olyan szervezet létrehozása, amely segíti a hozzátartozókat; ha szükséges, mindenkor „jó szóval és hellyel fogadják” őket. Ez az igény már korábban felvetődött. 1993-ban, a német katonák Szomáliában történt alkalmazása során a 4. páncélgéranátos hadosztály állomáshelyén, Regensburgban és más helyőrségekben is családgondozó központokat létesítettek. A német erők somáliai ENSZ-alkalmazását követően – miután az élet igazolta szükségességét és fontosságát – koncepcionálisan kidolgozták a családgondozó rendszer feladatát és szervezetét. Elsőként a regensburgi családgondozó központ jött létre, majd a szükségleteknek, igényeknek megfelelően meghatározott időn belül, folyamatosan létrehozták és berendezték a családgondozó központokat.

A családgondozó központot minden olyan alakulatnál kialakították, amelyből katonák kerültek külföldi szolgálatra. Kivételesen olyan távoli helyeken is, ahol nagy számban laktak hozzátartozók, jöhetnek a katonák onnan távol lévő helyőrségben szolgáltak, és onnan is kerültek külszolgálatra.

A családgondozó központok, irodák fő feladata a közvetlen kapcsolattartás a hozzátartozókkal. E körbe tartozik:

- segítségnyújtás,

- tájékoztató és gondozói rendezvények tartása,
- segélyvonal biztosítása és működtetése,
- az alkalmazási térségről az aktuális helyzetnek megfelelő tájékoztató nyújtása,
- rendkívüli helyzetben kapcsolat létrehozása a katonák és a hozzátartozók között,
- támogatás különleges, bonyolult esetekben is,

- szükség szerint segítségnyújtás a hozzátartozóknak a különböző hivatalos ügyekben.

A központok ily módon járultak/járulnak hozzá a hozzátartozók tényleges ségítéséhez, és annak tudatosításához, hogy nincsenek egyedül, hogy vannak, akik törődnek velük. Ezáltal megerősödött a katonai vezetéssel szembeni bizalom bázisa is.

Az első tájékoztató rendezvényt a külföldi alkalmazás megkezdése előtti napokban a katonáknak és családtagjaiknak közösen tartják. Ez alkalommal átfogó előadás keretében tájékoztatást adnak az alkalmazás helyéről (térségeről), az országról, a népről, valamint a különleges sajátosságokról. Ezenkívül a családgondozó központ vezetője, a helyőrségi lelkész, szociális tanácsadó és a pszichológus tájékoztatót tartanak a mindenkori támogatási lehetőségekről.

Rendkívül fontosnak tartják a gondoskodás jogi/pénzügyi vonatkozásainak tisztázását. E körbe tartoznak például: külföldi szolgálati pótlék, különböző levonások, élet- és balesetbiztosítás, meghatalmazás adása mindenfajta életkörülményre stb. Ez alkalommal tekintélyes számú tájékoztató anyagot osztanak szét a katonák és hozzátartozói között, amelyek tartalmazzák a legfontosabb ismereteket.

Minden további rendezvény is a hozzátartozók tájékoztatását, gondozását szolgálja. Ezeket igény szerint használják fel. Például videófilm lejátszása a szálláshelyekről és az általános életfeltételekről, vagy pl. telefonbeszélgetés közös meghallgatása az alkalmazási térségben a parancsnokkal. Minden ilyen alkalommal igen szívesen vett szolgáltatás a „Radio Andernach” műsora, melyen keresztül a hozzátartozók, katonák (férjeik, fiaik) számára „szív küldi szívnek szívesen” módszerrel zenét és jókívánásokat küldhetnek, amit aztán az alkalmazási területen, a tábori rádión keresztül sugároznak. Az elmúlt években lezajlott információtechnológiai forradalom nyomán új eszközök és módszerek kaptak helyet a kapcsolattartás rendszerében, így az internet nyújtotta lehetőségek kihasználása, az élő videokapcsolat.

A családgondozó szolgálat létrehozása bevált, helyesnek, célszerűnek és szükségesnek bizonyult. Maga a tudat, hogy otthon nemcsak bajban törődnek szeretteikkel, tisztán tartja a fejet a feladat számára”, segít a családtól való elszakadás elviselésében és ezáltal pozitívan hat a tevékenységre, az egész kinti életre, a feladatok végrehajtására.

A Bundeswehr humánszakemberei vallják: a családok valamennyi gondja, megterhelése minden erőfeszítés ellenére sem vehető át, ez lehetetlenség. A problémát, gondot azonban olyan alacsony szinten kell tartani, amennyire csak lehetséges.

MÓDSZEREK A BUNDESHEERBEN

A Bundesheer többnemzeti békefenntartó erőiben, EU-missziókban való részvétele, alkalmazása, mint korábban, napjainkban is fontos küldetése a haderőnek. Ezért a külföldön alkalmazott katonák pszichológiai gondozása mellett egyre nagyobb súlyt helyeznek az otthon maradt hozzátartozókról való gondoskodásra is.

A külföldön szolgálatot teljesítő katonával, az adott alkalmazási körzetben, igény és szükséglet szerint pszichológusok foglalkoznak. Az otthon maradt családtagokkal a nemzetközi alkalmazások parancsnokságának családgondozó tanácsa törődik. Itt segítséget, tanácsokat adnak a hozzátartozóknak a külföldön szolgáló családtagokkal kapcsolatban felmerülő pszichológiai, jogi és/vagy lelki gondoskodást igénylő ügyekben. Ezzel összefüggésben felhívják a figyelmet: a pszichológia nem összetévesztendő a pszichiátriával, ami azt jelenti, hogy alapvetően egészséges emberek számára nyújtanak szociális és mentális segítséget.

A családok számára – a sajátosságok figyelembevételével – tartanak rendezvényeket, melyeket a nemzetközi alkalmazások parancsnoksága szervez és hajt végre. A rendezvények látogatottsága változó, néhány tíztől kétháromszáz főig terjed. A külföldi alkalmazásra történő előkészítéssel, a feladatokra való eligazítással a családgondozó ügyosztály foglalkozik; munkájára mind nagyobb az igény. A területen dolgozó szakemberek célja, hogy a gondoskodást a hozzátartozók mind nagyobb részére kiterjessze. Lényeges szempont, hogy a missziókból, bevetési térségekből minél hamarabb hiteles információkat juttassanak el az érintettekhez, ily módon a családtagok nem a civil médiából értesülnek az esetleges rendkívüli eseményekről.

Fontosnak tartják olyan fórumok, civil szervezetek létrehozását is, ahol a hozzátartozók kontaktust tudnak kialakítani egymással a „megosztott bánat fél bánat, megosztott barátság dupla öröm” elv alapján. Ezzel a hozzátartozók nagy része, különböző módokon ugyan, de elérhetővé vált. Ezek a kapcsolatok rendszeresek, és nem csak akkor működnek, ha a probléma már eszkalálódott.

Összeállította:

Dr. Lits Gábor ny. ezredes

Felhasznált forrás: a Truppendienst, a Truppenpraxis/Wehrausbildung és a Soldat und Technik számai.

EGY KATONAI BÁZIS MÚLTJA ÉS JELENE

EGY ÉPÜLET HÁBORÚ UTÁNI FORMÁJÁBAN...

Utazásaink során tapasztaljuk, hogy patinás épületek, szobrok sokasága dacol az idővel; hűen őrzi a múlt emlékét, éppúgy, mint a régmúlt időkben épített katonai objektumok. Igaz, eltűnt előlük a tiltó – egyben figyelemkeltő! – „Fényképezni tilos” tábla, így aligha vesszük már észre azokat. Ilyen látványosság a Berlintől mintegy harminc kilométerre fekvő wünsdorfi katonai bázis.

A XIX. század végén a dinamikus fejlődő Berlin területéről lassan kiszorult a császári hadsereg, ezért a fővárosi „agglomerációban” megfelelő területet biztosítottak kaszárnyák, gyakorlóterek létrehozására. Hosszas előkészítés után, 1910-ben a közelben fekvő Wünsdorfban a különböző fegyvernemek elhelyezésére szolgáló katonai objektumok építésébe kezdtek. A spekuláció elkerülése érdekében a telekvásárlást és a kivitelezést is nagy titok övezte. A Reichwehr, azaz a császári hadsereg 1911-ben vette használatba az objektumot. Szarajevóban 1914 nyarán eldörrent az a bizonyos pisztolylövés, és kezdetét vette a „nagy háború”. A világháború a wünsdorfi katonai objektumra is hatással volt: felgyorsult az itt folyó kiképzés, átképzés, hatalmas fogolytábor alakították ki a területen, a nyugati fronton fogságba esett muzulmánok részére mecsetet, a keleti frontról idekerült oroszoknak pedig – a pópák irányítása mellett – templomokat emeltek.

A békekötést követően tízezrek indultak el a területileg megcsonkított Németország felé. Üres lakások nem voltak, így az érkezők egyebek mellett az itteni laktanyákban, üres épületekben találtak ideiglenes menedéket; a terület katonai jellege rövid időre háttérbe szorult.

A harmincas években a revanspolitika jegyében megindult a hadseregfejlesztés. 1933-ban Wünsdorfban állítják fel a teherautó-vezető kommandót, mely a páncélos erők elődszervezetének tekinthető. Bővítik a katonai területet is, melynek során a közeli falu lakóit kitelepítik. Az elhagyott házakat nem rombolják le, hanem helység-harc-kiképzésre veszik igénybe. A nyilvános fegyverkezési verseny beindítása kapcsán itt települ az 5. páncélos-hadosztály, melyet a cseh hadseregtől átvett T-35-ös harckocsikkal szerelnek fel. Az objektumot az igényeknek megfelelően folyamatosan fejlesztik, új építményeket emelnek,

... ÉS FELÚJÍTOTT ÁLLAPOTBAN

így válik központi kiképzési bázissá. A háború folyamán itt értékelik a zsákmányolt fegyvereket, lövegeket, az új típusú harckocsik itt futják próbakörüket, itt adják le első lövéseiket a különböző űrméretű lövegek. Wünsdorfban számos magyar delegációk megfordult, és itt zajlott a magyar páncélos katonák átképzése a P-IV harckocsikra.

1945. április 21-én a Vörös Hadsereg elfoglalta a területet. A nagyhatalmak közötti békeszerződés értelmében a hadászati objektumokat fel kellett robbantani. A Szovjet Hadsereg vezetése azonban saját támaszpontjává tette a bázist, mely funkciója 1994. szeptember 31-éig, a szovjet csapatok kivonulásáig meg is maradt.

Ezzel lezárult Wünsdorff katonai korszaka. A Bundeswehr ugyan átvette az objektumot, de aztán tovább is adta: civil fenntartás alá került a hatalmas terület, mely számtalan érdekességet tár a látogatók elé.

Némi előkészítő szervezés után módomban nyílt az objektum megtekintésére. A kapuban vár útikalauzunk. Kapu? Szovjet őrbódé, itt-ott szakadozott plakátokkal, üres fegyvertartó állvánnyal. Az órszoba falán hatalmas légi felvétel az objektumról. A vezető rám néz, és máris

EGY SZIVAR ALAKÚ BUNKER A BÁZIS TERÜLETÉN

magyaráz: „Ezt a fotót 42/43-ban készítette az angol szárazsági légierő, tökéletesen élesen látni az épületeket, azaz az álcázott bunkereket.”

A Wehrmacht 1938-ban kezdte meg a Maybach bunkerrendszer építését a szárazföldi vezérkar számára, létrehozva a Zeppelint, amely a kor leghatalmasabb, legmodernebb központi hírszerzésévé vált.

Először a Maybachot nézzük meg. A 12 felszíni épület hasonló kinézésű, a faváz és a piros tető a jellegzetes német házakat idézi. Az építmények két emelet, azaz 9 méter mélységben nyúlnak a föld alá. A mintegy egy méter falvastagságú, erős vasalású épületekben a nagy bombázások sem tettek kárt. A falak ugyan megdőltek, megcsúsztak a detonációtól, de nem omlottak össze. Itt helyezték el a légügyi szolgálatot, a hadműveleti osztályt, a főszállásmestert, azaz a legfelsőbb irányító szerveket, hogy innen biztonságosan vezessék az oroszok elleni küzdelmet. Az épületeket oly alagútrendszer kötötte össze, melyben gépkocsik is mozoghattak.

A Zeppelin 36 méter mélységben, hatalmas területen került a föld alá. Még látni a parancsok továbbítására hivatott csőrendszert; talán van még valahol benne egy kallódó üzenet? A rádió-adóközpont részeit szétszerelve hozták be és építették meg. Hihetetlen, a kort megelőző technikai eszközökkel és előrelátással dolgoztak. Csak egy példa: a legmélyebb ponton helyezték el a különböző rádiócsöveket, melyek hőszugárzásuk révén felmelegítették a levegőt, így biztosítva a folyamatos légcserét. Az objektumot közvetlenül a háború kitörése előtt, 1939 augusztusában adták át. Az építés költsége meghaladta a 60 millió márkát.

A szovjetek főleg a felszínen építkeztek, de itt, a föld alatt is hagytak nyomot maguk után. A repülőgépgangárok mellett találunk itt lelkesítő szavakkal kifestett szaunát, kultúrközpontot, sportpályát. Úgy tűnik, igen hosszú távra igyekeztek berendezkedni...

Kísérőnk elmondja: az amerikaiak által végrehajtott 1945. márciusi bombázás a bázis történetének meghatározó eseménye volt. A föld alatti bunkerekben lévőeknek nem esett bántódásuk. A felszínen dolgozók pedig a szivar alakú bunkerekben találtak menedéket. Egy-egy bunkerbe több mint háromszáz ember fért el – a bunkerek tökéletes védelmet biztosítottak, az oda menekültek túléltek a bombázást.

Az egykori bázis ma háborús emlékhely is. Kialakítottak egy a korabelivel teljesen azonos körletet, ahol korhű relikviák, berendezési tárgyak, feliratok, plakátok emlékeztetnek a szovjet katonák életére. A szovjet csapatok – nem kis mennyiségű veszélyes anyagot, hulladékot hátrahagyva – hazatértek. „Itt hagyták és emlékezésül megőrizték Lenin szobrát, és ránk maradt egy szovjet pilótát ábrázoló műalkotás is, aki a semmibe bámulva talán a múltat siratja” – zárja wünsdorfi kísérőnk a bázislátogatást.

Matthaeidesz Konrád

AZ MH HADKIEGÉSZÍTŐ ÉS KÖZPONTI NYILVÁNTARTÓ PARANCSNOKSÁGRÓL (HKNYP) ÉS ANNAK FELADATAIRÓL

A Magyar Honvédség Hadkiegészítő és Központi Nyilvántartó Parancsnokság (MH HKNYP) a Magyar Honvédség egyik legfiatalabb hadrendi eleme, azonban jogelődjei révén jelentős történelmi múlttal és nagy hagyományokkal rendelkező katonai szervezet. Írásomban a jelen helyzet bemutatásán túl egy kis történelmi visszapillantásra is vállalkozom, hiszen mi, katonák különösen tisztában vagyunk az örökérvényű igazsággal: „*Sine praeteritis futura nulla*”, vagyis „*Múlt nélkül nincs jövő*”

VISSZATEKINTÉS

Az 1967. szeptember 1-jén megalapított MNVK Központi Mozgósítási Törzs alapjain 1973-ban hozták létre az MN Hadköteleseket Nyilvántartó és Információs Központot (MN HANYIK); feladata a népeség-nyilvántartás katonai feladatainak tervezésére, szervezésére, az egyetemes hadköteles-nyilvántartás rendszerének kialakítása volt. A szervezetnek részét képezte az MN Érdekvédelmi, Háborús Veszteség Nyilvántartó és Tájékoztató Hivatal M törzs, továbbá – a személyügyi főcsoportfőnök közvetlen irányítása alatt – a korabeli központi személyügyi nyilvántartás is. Előjárója az MNVK mozgósítási és hadkiegészítési csoportfőnök. 1987-től átszervezték Információs és Katonai Igazgatási Központtá, kiegészítve a megszűnt VK Központi Mozgósítási Törzs feladataival. (Egyidejűleg megszűnt az MN Érdekvédelmi, Háborús Veszteség Nyilvántartó és Tájékoztató Hivatal M törzse.) Előjárója – a vezérkar átszervezése következtében – az MNVK szervezési és hadkiegészítési csoportfőnök. 1990-től a népeség-nyilvántartás irányításának megváltozása miatt a hadkiegészítési információs rendszer saját számítógépes hálózat kiépítését kezdte meg. Ennek érdekében hozták létre 1992 elején, a jogelődök bázisán az MH Katonai Igazgatási és Adatfeldolgozó Központot (MH KIAK).

2011. november 14-i hatállyal az MH Katonai Igazgatási és Adatfeldolgozó Központba történő beolvadással megszűnt a HVK Személyzeti Csoportfőnökség Katonai Igazgatási Osztály, az MH Kelet-magyarországi Hadkiegészítő Parancsnokság, valamint az MH Nyugat-magyarországi Hadkiegészítő Parancsnokság, majd 2011. november 15-ei hatállyal az említett szervezetekből – azok feladatainak együttes és központosított ellátására – létrejött az MH Hadkiegészítő és Központi Nyilvántartó Parancsnokság, a Honvéd Vezérkar főnökének közvetlen szolgálati alárendeltségében. Az MH HKNYP vezető szervei Budapesten, míg a tizenkilenc megyében katonai igazgatási központok, toborzó- és érdekvédelmi köz-

pontok és katonai igazgatási és érdekvédelmi irodák települnek.

ALAPFELADATAINK

Az MH HKNYP a Magyar Honvédség országos illetékességű katonai igazgatási és központi adatfeldolgozó szerve. Az MH HKNYP igazgatási tevékenysége keretében kezeli a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak, polgári alkalmazottainak központi személyügyi nyilvántartását, végzi a nyilvántartással kapcsolatos – a vonatkozó jogszabályokban megfogalmazott – feladatokat.

Katonai igazgatás keretében kezeli a hadköteles korú személyek adatait, valamint a meghagyásba bevont szervek nyilvántartását. Együttműködik a személyügyi és a hadköteles-nyilvántartás vezetésében érintett honvédelmi szervezetekkel, a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalával, a minisztériumok, az érintett országos hatáskörű szervek, továbbá a rendvédelmi szervek országos parancsnokságai központi adatszolgáltató szerveivel, a nemzetbiztonsági szolgálatok érintett szerveivel, valamint a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltárával és Irratárával. Jogszabályi felhatalmazás alapján az arra jogosult személyek és szervezetek részére nyilvántartásaiból adatokat szolgáltat. Biztosítja a meghatározott országos személyi nyilvántartási rendszerek és a katonai nyilvántartás közötti adatszolgáltatási kapcsolatot, illetve előkészíti a hadkötelezettség bevezetése esetére tervezett nyilvántartási rendszer működését.

Ugyancsak az igazgatási tevékenysége keretén belül végzi békében, valamint a különleges jogrend bevezetését követően a végrehajtandó hadkiegészítési és katonai igazgatási szakfeladatok tervezését, szervezését, végrehajtásának szakirányítását és ellenőrzését.

Vezeti, ellenőrzi a parancsnokság katonai igazgatási, valamint toborzó- és érdekvédelmi központjainak, továbbá katonai igazgatási és érdekvédelmi irodáinak szakmai munkáját. Vezeti és végzi az érdekvédelmi és kegyeleti tevékenységet, valamint vezeti az e szakfeladatokhoz kapcsolódó nyilvántartásokat.

A katonai toborzás keretein belül kiemelkedő szerepet játszik a katonai oktatási intézmények hallgatói állománnyal történő utánpótlásában, illetve a katonai szervezetek szerződéses állománnyal történő feltöltésében. Az ország egész területén feladatot végrehajtó, felkészült állománya révén részt vesz a *KatonaSuli* program oktatói tevékenységében, hiszen mióta (2004-től) a sorozás „veszélye”

elmúlt, a fiatalok túlnyomó többségének semmilyen tapasztalata nincs arról, mit is jelent pontosan a honvédség, a katonaság, vagy hogy egyáltalán milyen is belülről egy laktanya. Ennek ellenére ma is szép számmal vannak olyan tizenévesek, akik vágnak rá, hogy többet tudjanak meg erről a témáról, elősegítendő, hogy ne csak szakirányú felsőoktatásban, az egyetemen találják magukat szembe a honvédelem alapvető kérdéseivel.

ÚJ, KIEMELT FELADAT

A Magyar Honvédség Hadkiegészítő és Központi Nyilvántartó Parancsnokság kiemelt feladatai közé tartozik a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének fejlesztésével kapcsolatos katonai igazgatási, hadkiegészítési tevékenységek tervezése, szervezése és végrehajtása, melynek keretén belül végzi a szolgálat iránt érdeklődők tájékoztatását, a behívások előkészítését, levezetését, valamint az önkéntes tartalékosokkal, illetve munkáltatóikkal való kapcsolattartást.

Mint az közismert, a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének fejlesztése új szakaszba érkezett. A fejlesztés első szakaszában a laktanyák őrzés-védelmi feladatait ellátó védelmi tartalékosok felvételére került sor. A tapasztalatok felhasználásával, 2012. január 1-jétől megkezdődött a művelési feladatokra felkészítendő állomány felvétele. A tartalékos rendszer nyitott, tehát bárki jelentkezhet (férfi, nő), aki elkötelezett a Magyar Honvédség iránt, aki képes és kész tenni a honvédelem ügyéért. A Magyar Honvédség viszont nem köt szerződést azon állampolgárokkal, akik jogszabály alapján meghagyásban érintett munkakört töltenek be. A meghagyás munkakörhöz kapcsolódóan és névre szólóan végrehajtott eljárás, amely során a kijelölt munkaköröket betöltők, a törvényben meghatározott, rájuk vonatkozó behívhatósági korhatárt be nem töltött hadkötelesek a meghagyási névjegyzékbe kerülnek, akiket ez alapján a katonai igazgatási szerv behívásra ideiglenesen nem tervezhető kategóriába sorol. A meghagyás célja, hogy a honvédelem irányításához, vezetéséhez, a törvényhozás, az igazságszolgáltatás, a közigazgatás, valamint a gazdaság működőképességének biztosításához, a honvédelmi, a rendvédelmi feladatok megvalósulásához, a hadiipari termeléshez, a legfontosabb lakosságellátási feladatokhoz nélkülözhetetlen munkakört, beosztást betöltő hadköteleseket ne hívják be katonai szolgálatra a munkakör betöltésének időtartama alatt. A Magyar Honvédség szintén nem köt szerződést azokkal az állampolgárokkal, akik katonai szolgálatra

alkalmatlan minősítéssel rendelkeznek, vagy korábban sorkötelesként polgári szolgálatot teljesítettek.

Jelenleg a Magyar Honvédség engedélyezett önkéntes tartalékos létszáma 8000 fő.

Ezen belül megkülönböztetünk:

- önkéntes védelmi,
- önkéntes műveleti és
- címzetes tartalékosokat.

Önkéntes védelmi tartalékos (ÖVT)

Ez az állomány a katonai szervezetek hadi állománytábláiban rendszeresített ór beosztásokba kerül felvételre, és béke idején a HM EI Zrt. alkalmazottjaként fegyveres biztonsági ór munkakörben a Magyar Honvédség kijelölt objektumainak őrzés-védelmi feladatait látja el.

Toborzásuk és felvételük jelenleg nem a toborzórendszeren keresztül történik, hanem az állományilletékes katonai szervezet és a HM EI Zrt. együttműködésében. A beosztások jelenleg feltöltöttek, de a fluktuáció kezelése érdekében a területi katonai igazgatási szerveknél jelentkező személyek adatait – a jelentkező írásbeli tájékoztatása mellett – megküldik a HM EI Zrt. részére. Az ÖVT-szerződést határozatlan időre kötik, 6 hónap próbaidővel. ÖVT-nek jelentkezhet minden nagykorú, magyarországi lakóhellyel rendelkező magyar állampolgár, a mindenkori (jelentkezésre vonatkozó) öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig.

A szerződéskötés feltételei:

- egészségügyi alkalmasság, amely a munkakörre vonatkozó alkalmasságból – ennek a vizsgálatnak a költsége a jelentkezőt terheli – és a csapatorvosi vizsgálaton való egészségügyi alkalmasságból áll,
- az előírt tanfolyam sikeres elvégzése (a tanfolyam költsége a jelentkezőt terheli),
- adattovábbítás iránti kérelmére – a továbbiakban: feddhetetlenségi igazolás –, melynek beszerzése a jelentkező feladata és költsége,
- a HM EI Zrt-vel megkötött munkaszerződés, illetve az EI Zrt. által kiadott, az érintett foglalkoztatására irányuló szándéknyilatkozat megléte (amennyiben a HM EI Zrt. nem köt a jelentkezővel munkaszerződést, más önkéntes tartalékos beosztás felajánlása érdekében javasolt a területi katonai igazgatási szerv ismételt megkeresése). A szerződést a személyre vonatkozó öregségi nyugdíjkorhatár betöltésének napjával – a törvény erejénél fogva – az állományilletékes parancsnok megszünteti, és erről írásban tájékoztatja a HM EI Zrt-t. Tényleges katonai szolgálatra történő behívásukra normál (béke) időszakban kiképzésre és felkészítésre, valamint tényleges szolgálatra (beosztásukból adódó alapfeladatra, természeti és ipari katasztrófa helyzetek elhárításában

való részvételre), illetve személyes vállalásuk alapján külszolgálat teljesítésére, továbbá különleges jogrendben (veszélyhelyzet, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, rendkívüli állapot és váratlan külső fegyveres támadás esetén) az MH HKNYP által kiadott behívóparanccsal kerülhet sor.

Önkéntes műveleti tartalékos (ÖMT)

Az önkéntes műveleti állomány a honvédség hadrendjébe tartozó, békében meglévő katonai szervezetek, vagy a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság közvetlen alárendeltségébe tartozó MH Honvédelmi Dandár hadi állománytáblájában rendszeresített hadi beosztásokban látja el feladatát, melynek elsőként feltöltendő alegységeit Hódmezővásárhely és Tata helyőrségben állítják fel.

Az önkéntes műveleti tartalékos beosztások a haza fegyveres védelme feltételeinek biztosítása érdekében kiemelt jelentőséggel bírnak. Elsősorban olyan beosztásokról van szó, amelynek békeidőszaki folyamatos, vagy tényleges állománnyal történő feltöltése nem elsődleges fontosságú, illetve nem biztosított, azonban a betöltésükhöz szükséges felkészülésre már a békeidőszakban szükség van. Az önkéntes műveleti tartalékosok a békeidőszaki tényleges szolgálatuk során pótolhatják a humánerőforrás-hiányokat. Így többek között beoszthatóak huzamosabb ideje feltöltetlen beosztásokba, vagy misszióban részt vevők hazai pótlására, elláthatnak időszakosan jelentkező speciális feladatokat, vagy katonai szaktudásuk és civil képzettségük, illetve alkalmasságuk figyelembevételével külszolgálati feladatokban vehetnek részt.

Az önkéntes műveleti tartalékos beosztások feltöltése kizárólag a toborzórendszeren keresztül történhet. Szerződésüket határozott időre kötik, 6 hónap próbaidővel. A szerződést az állományilletékes parancsnok köti meg. ÖMT-nek jelentkezhet minden nagykorú magyarországi lakóhellyel rendelkező magyar állampolgár a mindenkori (jelentkezésre vonatkozó) szolgálati nyugdíjkorhatár betöltéséig.

A szerződés megkötésének feltételei:

- egészségi, fizikai alkalmasság, amely megállapításához az alábbi igazolásokat (leleteket) kell beszerezni az alkalmasságvizsgálat megkezdéséig (a költségek a jelentkezőt terheli): háziorvosi igazolás, tüdőszűrő-vizsgálat eredménye (1 évnél nem régebbi), nők esetében citológiai vizsgálat eredménye (3 hónapnál nem régebbi);
- feddhetetlenségi igazolás (beszerzése a jelentkező feladata és a költség őt terheli);
- nemzetbiztonsági vizsgálat „kockázatmentes” megállapítása (egyres nemzetbiztonsági vizsgálatához kötött beosztások esetében – költsége nem terheli a jelentkezőt).
- A szerződést a személyre vonatkozó szolgálati nyugdíjkorhatár betöltésének napjával az állományilletékes parancsnok megszünteti. Tényleges szolgálatra történő behívásukra normál (béke-) időszakban kiképzésre és felkészítésre, valamint tényleges szolgálatra (beosztásukból adódó alapfeladatra, természeti és ipari katasztrófa helyzetek elhárításában való részvételre), illetve személyes vállalásuk alapján külszolgálat teljesítésére, továbbá különleges jogrendben (veszélyhelyzet, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet,

rendkívüli állapot és váratlan külső fegyveres támadás esetén) az MH HKNYP által kiadott behívóparanccsal kerülhet sor.

A korszerű és elmélyült katonai szaktudás biztosítása érdekében lehetőség nyílik a jelentkező katonai előképzettséggel és tapasztalattal rendelkező szolgálati járandóságra jogosultak önkéntes tartalékos állományba vételére is. Így a továbbiakban az önkéntes műveleti tartalékosok között megkülönböztetünk foglalkoztatott, vagy munkavállalóként szerződött önkéntes tartalékos, és szolgálati járandóságban részesülő önkéntes tartalékos.

2012. február 3-án újabb mérföldkőhöz érkezett a Magyar Honvédség, megkötötték szerződésüket a Magyar Honvédséggel az első önkéntes műveleti tartalékosok. Tőlük s a további tartalékosról is lelkiismeretes, becsületes, esküjüknek megfelelő szolgálatvégzését vár el Benkő Tibor vezérezredes. A Honvéd Vezérkar főnöke szerint a jelentkezők elhivatottak, elkötelezettek a magyar haza szolgálatára. Az MH HKNYP Dózsa György úti központi objektumában Benkő Tibor vezérezredes felidézte az ünnepélyes alkalomig vezető utat, amely az önkéntes tartalékos rendszer létrehozásáról szóló, 2010 szeptemberében megszületett miniszteri döntéssel vette kezdetét, s első kiemelt állomása az önkéntes védelmi tartalékosok szolgálatba lépése volt egy évvel ezelőtt. A Honvéd Vezérkar főnöke hangsúlyozta: utóbbi kategóriába ma több mint kétezeren tartoznak, átlagos életkoruk negyvenkét év, mindannyian komoly katonai kiképzésben részesültek.

Vanyur Tibor mk. ezredes, a Magyar Honvédség Hadkiegészítő és Központi Nyilván tartó Parancsnokság parancsnoka elmondta: 2012 januárja óta több mint negyzezen regisztráltak magukat a rendszerbe, és közülük mintegy ötszázán már az állapotfelmérésen is átestek. Ezek a számok azt mutatják, hogy nemcsak a Magyar Honvédség vette komolyan az önkéntes tartalékos rendszer kiépítését. Az első önkéntes műveleti tartalékos szerződést Vanyur Tibor mk. ezredes és Király Szabolcs tartalékos őrmester írta alá.

Címzetes önkéntes tartalékos

A címzetes önkéntes tartalékos beosztásokat 2012. január 1-jétől az MH HKNYP állománytáblájához csatolt állományjegyzéken rendszeresítették. A szerződést minden személyre vonatkoztatva a honvédelemért felelős miniszter köti meg, amely a szerződés függvényében határozott vagy határozatlan időtartamra érvényes. Elsődleges feladata – a személyre szabott szerződésben rögzített formában – a honvédség és a társadalom kapcsolatának erősítése. A címzetes önkéntes tartalékos szolgálati jogviszony létesítésére irányuló javaslatot, kérelmet a honvédség társadalmi kapcsolatokért felelős szervén keresztül a honvédelemért felelős miniszternek címezve kell benyújtani. A honvédség társadalmi kapcsolatokért felelős szerve a beérkezett javaslatokat, kérelmeket 15 napon belül a megköteendő szerződés tartalmi elemeire vonatkozó javaslatával felterjeszti a honvédelemért felelős miniszternek. Felkészítésük, továbbképzésük a szerződésben rögzített, egyedi megállapodás alapján történik.

Bendes István mk. alezredes

KATONAI, KATONAPOLITIKAI ESEMÉNYEK 2011

A világ egyik vezető katonai szakmai folyóiratának tartott brit Jane's Defence Weekly 2011. december 14-ei számában, a lap által kialakított hagyománynak megfelelően, kontinensekre (országokra) bontva értékelte a 2011. év fontosabb katonai és katonapolitikai eseményeit. A cikket folyóiratunk rövidített formában ismerteti.

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

2011 végére az USA befejezte csapatai kivonását Irakkból. Júliusban megkezdődött az amerikai csapatok honi területre történő telepítése Afganisztánból is, azt követően, hogy Obama elnök utasítása értelmében az ázsiai országban az elkövetkező három év során jelentősen csökkenteni kell az amerikai katonai jelenlétet.

2012 első félévében egy olyan nagyobb stratégiai felülvizsgálat eredményeinek ismertetésére kerül sor, amely opciókat kínál a fegyveres erők alkalmazásának módjaira és az erők nagyságára. A szövetségi kiadásokat az elkövetkező tíz évben feltehetően csökkenteni kell, ami természetesen befolyásolja az elmúlt tíz évben hihetetlenül felduzzadt katonai költségvetést is. Ma még bizonytalan, hogyan alakul az átfogó védelmi stratégia, de a vezetők már jelezték, hogy az USA egy régióváltás előtt áll, azaz a jövőben nagyobb figyelmet fordít az ázsiai–csendes-óceáni térségre.

Panetta nemzetvédelmi miniszter a közel-múltban ázsiai látogatáson járt, ahol kijelentette, hogy „a régióban legyen mindenki számára egyértelmű”, hogy az USA a térségben nemcsak fenntartja jelenlegi katonai jelenlétét, hanem tovább is erősíti. Clinton külügyminiszter asszonyának a *Foreign Policy* magazin 2011. novemberi számában megjelent interjúja szerint az ázsiai–csendes-óceáni térségben fokozott diplomáciai, gazdasági és stratégiai aktivitásra van szükség.

A Nemzetvédelmi Minisztérium számára 2011-ben egyértelművé vált, hogy nagyobb erőfeszítéseket kell tenni a számítógépes hálózatok védelme érdekében; a haderőnemek egyre több pénzügyi forrást különítettek el ilyen célra. A Pentagon egy új kiberstratégiát hirdetett meg júliusban, amely a védelmi jellegre fókuszál, továbbá annak hangsúlyozására, hogy milyen fontos a különböző kormányzati szervek közötti számítógépes kapcsolatok fejlesztése a támadások kivédése érdekében. Szakértők egyre többet beszélnek a kiberfegyverekről, sőt elrettentő eszközként elkezdődött a fejlesztésük is.

2011-ben a nemzetvédelem legfelső vezetői közül többen távoztak posztjukról. A nyugállományba vonuló Gates nemzetvédelmi minisztert júliusban Panetta váltotta fel. Panetta költségvetési szakértőnek számít, korábban a CIA

2011. OKTÓBER 3. Az F-35B JOINT STRIKE FIGHTER (JSF) BIZTONSÁGOSAN LESZÁLL AZ USS WASP FEDÉLZETÉRE (FORRÁS: F35.COM)

főigazgatója volt, májusban még ő felügyelte az Osama bin Laden elleni támadást Pakisztánban. Utóda a CIA élén Davis Petraeus, az afganisztáni ISAF-erők korábbi parancsnoka, aki nyugállományba vonult, hogy új beosztását átvehesse. A Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke augusztustól Martin Dempsey vezérezredes (szárazföldi haderő), míg alelnöke James Winnefeld tengernagy (haditengerészet). A szárazföldi haderő vezérkari főnöke Raymond Odierno vezérezredes, a haditengerészeté Jonathan Greenert tengernagy lett.

Légierő

A légierő számára a 2011-es év nem volt problémamentes. A minden idők legnagyobb költségvetési támogatását élvező F-35 programmal¹ kapcsolatban Dempsey vezérezredes feltette a kérdést: megengedheti-e magának az Egyesült Államok, hogy a méregdrága harci repülőgépek mindhárom altípusát megvásárolja?

Vezető tisztségviselők elmondták, hogy a gépek folyamatosan emelkedő egységára 103 millió USD körülire növekedett, de tárgyalások folynak a fővállalkozóval, a Lockheed Martinnal az összeg csökkentéséről. Augusztusban a Pentagon szeretette volna egy ponttal kiegészíteni a következő fejlesztési időszakra szóló szerződést, amely szerint a gyártó pénzügyileg is felelős lenne minden olyan tervezési változtatásért, amelyet a kísérleti repülések során szerzett tapasztalatok miatt kell végrehajtani. Az ilyen költségeket az első négy nullszériás repülőgépnél a Pentagon fizette.

Áprilisban egy F-35A repülőgép földi haj-

tómű-ellenőrzése során tűz keletkezett, emiatt az év során már harmadik alkalommal valamennyi gépre felszállási tilalmat rendeltek el, amit csak augusztusban oldottak fel. Ennek ellenére több száz sikeres kísérleti repülésre került sor, sőt a *Wasp* partraszállító hajón fel- és leszállásokra is sor került. Egy másik jelentősebb eredményt októberben könyvelhettek el, amikor egy F-35A repülőgép első alkalommal érte el a tervezett 1,6 Mach sebességet.

Nem volt eseménytelen az F-22 vadászbombázók üzemeltetése sem. Oxigénellátási okok miatt két alkalommal kellett felszállási tilalmat elrendelni a típus gépei számára. Szeptemberben a szakértők úgy nyilatkoztak, hogy elegendő eredményt kaptak a repülőesemények kivizsgálásából, és engedélyezték a típus repülését. A légierő tudományos tanácsa tanulmányozza a fedélzeti oxigénellátást a légierő vadász-, bombázó és különleges repülőgépein, de konkrét okot nem talált a hypoxiás (oxigénhiányos) tünetekre.

Februárban megszületett az elsősorban politikainak és nem szakmainak minősített döntés a KC-X program, vagyis az új légi utántöltő repülőgépek beszerzése ügyében, amelyet végül a Boeing nyert el. Szakértők biztosak voltak benne, hogy a rögzített áras szerződés megvédi a kormányt attól, hogy az eredetitől nagyobb árat fizessen. A Boeing, amely az Airbust, illetve annak partnerét, az EADS-t ütötte ki a versenyből, a Boeing 767 típusú utasszállító gépeket tervezi katonai légi utántöltővé átalakítani. A program során az előregedett Boeing KC-135 *Stratotanker* légi utántöltő repülőgépeket cserélik le.

EGY ELKÉPZELÉS ARRÓL, HOGY HOGYAN NÉZHET MAJD KI AZ AMBICIÓZUS TERVEK SZERINT NÉGY ÉVEN BELÜL RENDSZERESÍTÉSRE KERÜLŐ ACV (AMPHIBIOUS COMBAT VEHICLE) KÉTLAKI HARCJÁRMŰ (FORRÁS: PULSE2.COM)

Az év során a légierő elérte a kezdeti műveleti képességi szintet a Block 30 RQ-4 *Global Hawk* pilóta nélküli repülőgéppel. Augusztusban már elegendő felszerelés áll rendelkezésre egy folyamatos 30 napos repülés végrehajtására. 2011-ben a túlzott mérvű költségnövekedés miatt a programot módosították. A Pentagon a Kongresszusnak azt jelentette, hogy az eszköz egységára 25%-kal növekedett. Emiatt a beszerzésre tervezett mennyiséget 13 géppel csökkentették.

A haditengerészeti repülőerők részére a Boeing 18 db P-8A *Poseidon* haditengerészeti repülőgép leszállítására kapott megrendelést. Összesen 117 gépet rendelnek ebből a többfeladatú (tengeraltjáró elleni, hajó elleni, haditengerészeti járőr és felderítő) típusból. A haditengerészeti hozzávetőleg kétmilliárd dolláros megrendelést adott négy cégnek egy pilóta nélküli, repülőgép-hordozóról indítható repülőgép kifejlesztésére. A négy gyár: Boeing, General Atomics, Lockheed Martin és a Northrop Grumman 500-500 millió dollárt kapott a fejlesztésre, amely magában foglalja az elvi demonstrációt is. A programban felhasználják a haditengerészet korábban elkezdett pilóta nélküli harci légi fegyverrendszer demonstrátorát (Unmanned Combat Air System Demonstrator – UCAS-D) is. Februárban az UCAS-D egyik példány már repült, amely egy pilóta nélküli hajófedélzeti felderítő és megfigyelő légi járműnek tekinthető, de képes nagy pontosságú csapások végrehajtására is. A haditengerészet a repülőgép-hordozókon 2018-tól kívánja rendszerbe állítani ezeket az eszközöket.

A szárazföldi haderő felfegyverzett felderítő helikopterekkel kívánja lecserélni a Bell OH-58 *Kiowa Warrior* helikoptereit. A csapatrepülő erők egyik vezetőjének nyilatkozata szerint szárazföldi haderő ilyen intézkedései inkább „étvágycsökkentőnek” tekinthetők, amíg a fegyvernem igényeit a később rendszeresítendő összhaderőnemi többfeladatú helikopterrel ki nem elégítik. A program célja új generációs könnyű-, közepes és nehézhelikopterek fejlesztése, amely az olyan rövid távú megoldásokra is alkalmas, mint a *Kiowa* helikopter

cseréje. A 2012. évre tervezett demonstráció eredményei alapján a szárazföldi haderő tendert írhat ki egy fejlesztést nem igénylő (azaz már létező) helikopter beszerzésére. Novemberben a Boeing átadta az első AH-64D *Apache* Block III harci helikoptert. Ebből a típusból összesen 690 darabot rendelnek.

Az egyik érdekes kísérletet a tengerészgyalogság hajtja végre Afganisztánban, ahol a veszélyes és könnyen blokkolható közúti szállítás kiváltására pilóta nélküli szállítóhelikopterek alkalmazását tesztelik. A *K-MAX* egy kereskedelmi célra használt kétrotoros helikopter, a Kaman Aerospace gyártmánya, amelyet a Lockheed Martin alakított át. A könnyű (2,5 t tömegű), koaxiális rotorral ellátott helikopter képes 3,5 t terhet több mint 400 km-re szállítani. A hat hónapra tervezett kísérleteket novemberben kezdték el.

Szárazföldi haderő

Robert Lennox altábornagy – az amerikai szárazföldi erők vezérkarifőnök-helyettese – úgy nyilatkozott, hogy a kiképzési és korszerűsítési költségek csökkentésével a tervezett évenkénti 12–14 milliárd dollár megtakarítást a haderőnem teljesíteni tudja. Ez az összeg része a következő 10 évre tervezett 450 milliárdos, a minisztérium számára előírt megtakarításnak, amelynek részleteiről a Kongresszus és a Pentagon dönt. A szárazföldi erők költségvetésének nagy részét személyi kiadások teszik ki; mivel azonban az erők egy része még Afganisztánban harcol, a csökkentést nem lehet gyorsan végrehajtani, ezért Lennox szerint a megszorítások leginkább a fegyverzetet, a felszerelést és a kiképzést fogják érinteni.

A haderőnem beszerzéseinél az aktuális műveletek támogatása élvez elsőbbséget. Ezt követi az új számítógépes hálózati eszközök fejlesztése és a GCV (Ground Combat Vehicle) szárazföldi harcjármű beszerzése. E modulfelépítésű lövészharcjármű a későbbiekben további felszereléssel, illetve megerősített páncélzattal is ellátható lesz.

A GCV gyártását hét éven belül szeretnék elkezdni. A fejlesztés csúszik, mivel a fejlesztésből kimaradt egyik cég fellebbezése miatt a pályázatát felül kellett vizsgálni. A szárazföldi haderő a pályázók közül a General Dynamics és a BAE Systems által vezetett ipari csoportot választotta. A fellebbezést decemberben elutasították, így a fejlesztés folytatódhat.

A Védelmi Minisztérium februárban egy fontos programot leállított. A harccsoportok kialakítására tervezett E-IBCT (Early Infantry Brigade Combat Team) tervet törölték, miután csupán néhány dandárnnyi erő részére szereztek be a szükséges érzékelőket és a számítógépes hálózati eszközöket.

A számítógépes hálózati rendszerek fejlesztése érdekében az alkalmazott módszerek egységesítése céljából novemberben létrehozták a *rendszerintegrációs csoportfőnökséget* (System of Systems Integration Directorate – SoSI). Szakértők szerint meglehetősen bonyolult feladat a képességekhez szükséges igények felmérése és az ezekhez legjobban illő megoldások meghatározása, amelyeket két évente, a rendszerintegrációs tesztek során ellenőriznek. A kapott eredmények alapján a hálózati rendszerek gyártásánál több, már készen kapható elem beépítése válik lehetővé, így csökken a fejlesztési igény és költség.

Egy másik figyelemre méltó változás a beszerzések terén, hogy a szárazföldi haderő és a tengerészgyalogság takarékosági okokból csökkentette a JLTV (Joint Light Tactical Vehicle) többhaderőnemi könnyű harcászati járművel szemben eredetileg meghatározott követelményeket. A Pentagon októberben előzetesen ajánlatot kért a jármű következő fejlesztési fázisára, amelyben a járműcsalád költségeit 230–270 ezer dolláros egységárban határozta meg. Ez jelentős csökkentés a korábban tervezett 300 ezer dollárhoz képest.

A szárazföldi haderő a JLTV és a *Humvee* MECV (Modernized Expanded Capacity Vehicle) korszerűsített és megnövelt képességű járműprogramokat is a tervezett ütemben szeretné végrehajtani. Ennek keretében korszerűsítik a járműveket és még erősebb páncélzattal látják el a már eleve erősebb páncélzatú járműveket. A szárazföldi haderő olyan filozófia szerint hajtja végre ezeket a programokat, amely szerint rövidebb távra szóló megbízásokat ad, és megvárja, hogy az ipar mit ajánl a MECV-, vagy a JLTV-, vagy mindkét program végrehajtása következő fázisához. A *Humvee* MECV-program újszerű végrehajtása a járművek árát 160–180 ezer dollárban maximálná, és arra kényszerítené az ipart, hogy minél több eredeti járműelemet építsen vissza a felújítás során, emellett olyan túlélési képességgel ruházza fel a járművet, amellyel egy aknarobbanást és rajtaütést is elviselő harcjármű rendelkezik. A tengerészgyalogság jelezte, hogy részt kíván venni a programban, elsősorban tapasztalatszerzés céljából. A MECV járműből nem akarnak vásárolni, elsősorban a JLTV-vel kívánják járműigényüket kielégíteni.

2011-ben a tengerészgyalogság törölte a beszerzési tervek közül az új sátrakat és az EFV (Expeditionary Fighting Vehicle) expedíciós harcjárművet, miután a haderőnemi parancsnoka, James Amos tábornok és a védelmi miniszter az utóbbi programot pénzügyileg „egyszerűen megengedhetetlennek” minősítette. Az EFV helyett a tengerészgyalogság egy ambiciózus projektbe kezdett, amelynek értel-

mében négy éven belül rendszeresítenék az ACV (Amphibious Combat Vehicle) úszóképes harcjárművet. Februárban előzetes költségfelmérést végeztek, szakértők 4–12 millió dolláros egységárat javasoltak, ami megkönnyítheti az EFV-vel szemben támasztandó követelmények meghatározását. Így például az ACV-nek partközeli vízen 12 tengeri mérföld (22,2 km) megtételére kell képesnek lennie az eredetileg meghatározott 25 mérföld (46,3 km) helyett.

A tengerészgyalogság az ACV-t az alkalmazott rendszer egyik kisebb, de jól páncélozott szállítójárművének tekinti, amelyhez hozzátartoznak a szolgálatban lévő úszóképes harcjárművek is. Utóbbiak túlélőképességét és teljesítményadatait korszerűsítéssel növelni fogják, így azok további 6–8 évig szolgálatban tarthatók.

Haditengerészet

Az év az amerikai hajóépítő ipar számára bizonyos stabilitást hozott, mivel a Pentagon elkezdte felszámolni a hidegháború utáni idők zavaros beszerzési politikájának utolsó maradványait is. Elfogadták azt a tervet, hogy az LCS (Littoral Combat Ship) partközeli hadihajó két változatát két hajóépítő gyár építse, így az egyik legproblémásabb, politikai vitákat is kiváltó hajóépítő program ügyére pont került. A Lockheed Martin 491,6 millió dollárt kapott a Freedom-osztályú *Milwaukee* egytörzsű hajó megtervezésére, míg az Austal cég 465,5 millió dollárért építi az Independence-osztályú *Jackson* trimarán (háromtörzsű) hajót. A haditengerészet a két hajóosztályból 2015-ig tíz-tíz darabot rendelhet, közel kilencmilliárd dollárért.

Júniusban a haditengerészet 784 millió dollár összegű szerződést kötött a Burke Flight IIA-osztályú romboló programjának újrakézdési költségeire. Szeptemberben az osztály két hajójára adtak megrendelést, egyre pedig opciós szerződést kötöttek. Ezeknek a hajóknak az építése 2016-ig tart, azt követően a Flight III program kezdődik, amely a ballisztikus rakétavédelmet szolgáló hajók gyártását jelenti. Ezekből a rombolókból az USA négy egységet 2013-tól a spanyolországi Rota hadikikötőjében fog állomásoztatni.

A tengeralattjárók korszerűsítése érdekében évente két Virginia-osztályú tengeralattjáró építését kezdi meg kétmilliárd dolláros egységáron; összesen 30 hajó gyártását tervezik. A tengeralattjáró-építés racionalizálása érdekében a két építő óriáscég együttműködési megállapodást kötött. Ennek eredményeként, a haditengerészet becslése szerint, a hajók építési költsége 20%-kal is csökkenhet, ráadásul a gyártási idő 80 hónap helyett csak 64 lesz. Szeptemberben megkezdtek a 13. Virginia-osztályú hajó építését.

Októberben további részletek váltak ismertté az Ohio-osztályú atommeghajtású rakétahordozó tengeralattjárókról. A tervek szerint a Virginia-osztályú hajók egyik változata fogja a hajóosztály feladatait részben átvenni. Egy-egy indítócső több szárnyas rakéta elhelyezésére és indítására lesz alkalmas. Értékelések szerint a Líbia elleni támadások során az elgondolás éles körülmények között is jól vizsgázott, amikor a *Florida* tengeralattjáró egyedül hajtotta végre a műveletek elején a csapások 40%-át.

Az Egyesült Királyságban a hat Type 45-osztályba tartozó romboló építése a végéhez közeledik. Az osztály utolsó előtti hajójával, a *Defender*rel megkezdődtek az első tengeri próbák, átadása 2012. júliusban várható. (Forrás: ROYALNAVY.MOD.UK)

A hosszabb ideje problémákkal haladó San Antonio-osztályú kétlaki hajónál is előrelépés történt az év során. Az osztály első hajója, a *San Antonio* elkezdte a tengeri tesztek, miután közel két évig javították a hajó elsődleges meghajtórendszerét. A 25 ezer tonnás hajóval májusban 27 csomós sebességgel (51 km/h) gyorsasági rekordot állítottak fel.

A felszíni hajók üzemeltetésénél több gond jelentkezett. Az utóbbi tíz évet a Központi Parancsnokságnál az intenzív igénybevétel jellemezte, a felszíni flotta képességei határához ért. Burke és McCoy altengernagyok júliusban a kongresszusi meghallgatásuk során arról számoltak be, hogy komoly gondok vannak a haditengerészet harcászati képességével. A Kongresszus elé tárt adatok szerint a flotta egynegyede képtelen volt „megfelelő” minősítést elérni az éves felmérés során, egy évvel korábban ugyanez az adat csak 7% volt. A két tengernagy további problémákat vetített előre az alacsony színvonalú karbantartás, valamint a működési kereteket is érintő költségvetési megszorítások miatt. McCoy szerint a haditengerészet állapota jelenleg sem mondható jónak, és rövid távon a helyzet még tovább romolhat.

Katonai költségvetés

A világgazdasági válság következtében a bruttó hazai termék (GDP) százalékában kifejezett adósságállomány számos nyugati országban nőtt, az Egyesült Államok esetén az adósság/GDP arány közel 1:1, azaz az USA annyi adósságot halmozott fel, ami azonos az éves GDP értékével. Michael Mullen tengernagy, a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága korábbi elnöke szerint a nemzetbiztonságra a legnagyobb fenyegetést a gyenge gazdaság jelenti. Az állami költségvetéssel és az adóssággal kapcsolatban felmerült gondokra novemberben egy kétpárti, szenátorokból és képviselőkkel álló „szuperbizottság” próbált megoldást találni. Feladata nem könnyű: 1200 milliárd dollárral kellene csökkenteni az ország adósságállományát, vagy elkezdődik az állami költségvetés minden oldalú nyirbálása.

2011-ben a Pentagon arra kényszerült, hogy rövidebb távú döntések alapján gazdálkodjon, ami súlyos gondokat jelent a programok, a rendelkezésre álló keretek és a személyügyi kérdések tervezése és megvaló-

sítása terén. A 2012-es költségvetés is hasonló módon indul. A rövid távú pénzügyi tervezéssel nem lehet a hosszú távú stratégiai vagy műveleti hatékonyság előnyeit megközelíteni vagy elérni. A minisztériumnak a költségvetés terén stabilitásra van szüksége, hogy megtervezze, programozza és finanszírozza azokat a beszerzéseket, programokat és technológiákat, amelyekre a hadseregnek 2020-ban és azon túl szüksége lesz.

2011-ben a védelmi minisztérium alapköltéségvetése 526,1 milliárd, a külföldi műveletekre jóváhagyott keret 159 milliárd, azaz összesen 685,2 milliárd dollár volt. A minisztérium 2012-re 553,1 milliárdot kért, 117,8 milliárdot a külföldi műveletekre, azaz összesen 670,9 milliárd dollár. A cikk megjelenésekor a költségvetés csak tervezet volt, jóváhagyására még nem került sor. Igaz, a Kongresszus mindkét háza egy 4,7%-kal, azaz 26 milliárd dollárral csökkentett alapköltéségvetést támogat, a külföldi műveleti kiadás csak minimálisan csökkenne.

A haderőnemeknek egy elnöki direktíva alapján 2013-ban 5–10%-kal kell csökkenteniük költségvetésüket a 2011-es adatokhoz képest, ami 52,6 milliárd dollár megtakarítást eredményezhet. A katonai vezetők bizonyos aggodalmakkal fogadják a csökkentéseket, hiszen a politikusok bármilyen döntést is hoznak, az a fegyveres erő szempontjából nem szolgálja a stratégiai igényeket.

KANADA

Hatéves harctéri missziós feladat után Kanada kivonta erőit Afganisztán Kandahar tartományából, viszont egy újabb, hároméves kötelezettséget vállalt az afgán hadsereg kiképzésében/felkészítésében. Kandaharból a 3000 fős kontingens hazatelepült, a kiképzést 920 kanadai katona fogja segíteni. Az afganisztáni misszió jelentősen befolyásolja a kanadai erőik jövőjét. A hangsúly a szárazföldi csapatokon és a légierőn lesz, többek között *Leopard 2A4* és *2A6* harckocsikat, *M777* tarackokat, páncélozott harcjárműveket, *C-17* és *C-130J* szállító repülőgépeket és *CH-47 Chinook* szállítóhelikopterek szereznek be. A későbbiekben kialakítandó komoly expedíciós képességekkel rendelkező erő a kormány számára többopciós nemzetközi szerepvállalást tesz majd lehetővé.

A haditengerészet beszerzéseinek egy része halasztást szenved. Októberben a kormány ismertette a régóta várt *Nemzeti hajóépítési stratégiát*, egyben bejelentette, hogy két kanadai gyár összesen 25 milliárd kanadai dollár³ értékű megbízást kap hadihajók építésére a következő 20 évben. Változások lehetségesek, mivel a kormány a védelmi kiadások növekedésének ütemét 2012–13-tól lassítani kívánja.

A kormány stratégiai felülvizsgálatot rendelt el, feltételezhető, hogy a hadsereg alacsony prioritást képező feladatait felszámolják. A szinten esedékes stratégiai működési vizsgálat alapján 5–10%-kal csökkenhet a büdzsé az államadósság csökkentésére létrehozandó alap feltöltése céljából. A várható költségvetési megszorítások ellenére a 65 db F–35A JSF repülőgép beszerzése – a 9 milliárd dolláros költség ellenére – továbbra is napirenden van.

Júliusban a szárazföldi haderő korábbi vezérkari főnöke tanulmányt jelentetett meg a haderő Afganisztánt követő átalakításáról. Javaslatára szerint a törzsek összlétszámát 3500 fővel csökkenteni kellene, ugyanilyen arányban növelni szükséges a harci erőket, a szolgáltatást ellátó külső vállalkozóknak fizetett összegeket pedig 30%-kal kellene csökkenteni.

DÉL-AMERIKA

Dél-Amerika egy viszonylagosan stabil térségnek tekinthető; az egyetlen veszélyforrás, a Nicaragua és Costa Rica közötti határkonfliktus eszkalálódhat. Mexikóban és Közép-Amerikában a biztonsági helyzet jelentősen romlott a több országot érintő fegyveres csoportok jelenléte miatt. Mexikó, Guatemala, Honduras, Salvador és Nicaragua belső biztonsága érdekében katonai műveleteket is folytat. Ennek a térségnek legjelentősebb katonai segélyezője az Egyesült Államok, 2008-tól 1,7 milliárd dolláros összeggel. Mexikó közel 65 ezer katonát vetett be a drokartellek elleni harcban, ami előreláthatólag hosszadalmas akciónak tűnik.

Venezuela és Kolumbia között a megromlott kapcsolatok stabilizálódni látszanak, bár Venezuela igen jelentős mennyiségű páncélos, tüzér- és korszerű légvédelmi eszközt szerez be. A beszerzések mellett 2012-től megkezdődik a régi eszközök korszerűsítése is, erre a célra ötmilliárd dollárt szánnak. A kolumbiai erők a magukat Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erőinek nevező felkelők elleni harcra koncentrálnak, novemberben megölték az ellenálló vezetőjét, Alfonso Cano-t. Brazília vezetői a dél-amerikai beszerzési listát; az ország komoly hadiipar megteremtését tűzte ki célul, olyat, amely képes lesz a világpiacra is megjelenni. A Roussef elnök vezette új kormány olyan jelentős programokat, mint a vadászbombázó⁴-vásárlás vagy a Prosuper felszíni hadihajóprogram, felülvizsgálat céljából leállított. Nem valószínű, hogy ezekben a kérdésekben 2012-ben döntenek. Argentína erősödő gazdasága alapján a kormány fontolgatja, hogy visszaállítja a fegyveres erők korábbi képességeit; ebben fontos szerepet szánnak a hazai hadiiparnak is. Tíz stratégiai programot finanszíroznak, mint például a nukleáris program, urándúsítás, ürtelepítésű rendszerek és kilövőberendezések, pilóta nélküli repülőeszközök, rakéták, repülőgépek és a hadihajók.

EURÓPA

2011-ben a gazdasági válság és az ehhez szorosan fűződő államadósság uralta az európai politikát. Ezek a gondok a védelmi szektort sem kerültk el. Számos európai országot érintett a különböző mérvű csökkentés, ami kisebb megrendelést és kisebb gyári alkalmazotti létszámot eredményezett.

Valamennyi európai kormányzati hivatal a legfontosabb kérdésként 2011-ben a pénzhiányt tartotta számon. A pénzügyi válság 2007-ben kezdődött, végigsöpört az üzleti élet minden szintjén és a gazdaság legalapvetőbb bázisát fenyegette: a bankok kölcsönzési képességét. 2011-re az európai kormányok megpróbálták megoldást találni a pénzügyi válságra, amely még a legjobb esetben is többéves pénzügyi takarékoskodást eredményezett volna, de a legrosszabb esetben akár az egységes európai valuta is összeomolhatott volna.

Az európai gazdaság számára a veszély mértéke, valamint a probléma bonyolultsága miatt az elemzők a válságot a második világháborút követő legsúlyosabbnak minősítették. Ilyen körülmények között elkerülhetetlen volt, hogy a nemzetvédelem – amely több EU-országban a kormányzati kiadások terén sohasem számított népszerű kérdésnek – elkerülheti a legnagyobb csökkentések egy részét. A hadiiparban mindez a munkahelyek elvesztésétől való félelemként jelentkezett.

Volt néhány biztató jel is, különösen az export területén. Két európai harci gép, mint például a francia *Rafale* és a nemzetközi együttműködésben gyártott *Typhoon* bekerült India hatalmas, többfeladatú repülőgépekre kiírt tenderébe mint versenytárs, ugyanakkor Franciaország szerződést kötött két Mistralsztályú helikopterhordozó hajó gyártásáról Oroszországgal.

Műveleti szempontból a Kadhafi líbiai vezető elmozdítására indított sikeres művelet elsősorban Cameron brit miniszterelnök és Sarkozy francia elnök sikeres külpolitikájának tudható be; mindkét vezető jelentős politikai tőkéjére is szükség volt ahhoz, hogy a NATO-törékvések sikert eredményezzenek. A következő évben a költséges és a bonyolult afganisztáni misszió feltehetően ismét fókuszba kerül.

Kiderül 2012 során az is, hogy az export képes-e a védelmi ipart fenntartani, vagy pedig Európa egy újabb válságszakaszba kerül. Mindentől függetlenül a gazdaság alapjaira nehezedő súlyos nyomás, valamint a nemzeti szuverenitásnak az európai szervezeteknek történő átadásáról szóló viták fényében nem valószínű, hogy a nemzetvédelem a politikai vezetők számára a legfontosabb kérdésnek számít majd.

Szárazföldi erők

A gazdasági válságok katonaköltségvetéscsökkentő hatása ellenére a missziós feladatokat ellátó országok egy része új harcjárművek beszerzésére kényszerül. Az ISAF kötelékében a hadszíntéren lévő erők részben új, a délnyugati-ázsiai terepre tervezett, vagy a már meglévő járművek házilagos készítésű robbanóeszközök (IED) és kézi páncéltörő fegyverek ellen megerősített változatait használják Afganisztánban. Ezeket a járműveket általában soron kívüli beszerzésekkel vásárolják meg. Arról majd

később döntenek, hogy a járműveket a misszió befejezését követően a reguláris erők felszerelésébe integrálják vagy megsemmisítik.

Franciaország a módosított VBCI gyalogsági harcjárművet (kerékképlet 8x8) használja Afganisztánban és Libanonban. Egy 2004-ben aláírt szerződés értelmében a szárazföldi haderő 933 db PVP kisméretű védett könnyű járművet (4x4) kap. 2011-ben újabb 300 darabot rendeltek az Afganisztánban már harci feladatokban is alkalmazott könnyű járműből. A francia hadseregben a VBCI jármű a láncfalas AMX–10P gyalogsági harcjárművet váltja fel, de a VAB páncélozott szállító harcjármű (4x4) felváltása is rövidesen esedékessé válik. A váltó típus a több feladatra tervezett 18–25 t tömegű VBMR jármű (6x6) lesz, amelyből 1998 darabot gyártanak, különböző konfigurációban. Rendszeresítése a tervek szerint 2015-ben kezdődik. Egy novemberi hír szerint két gyártó, a Nexter System és a Renault együttesen pályázik az Európában a kategóriájában legnagyobb programnak minősülő járműbeszerzési tenderben.

Németországban a Krauss–Maffei (KMW) befejezte a *Leopard 2* harckocsi gyártását. A gyártósort csak akkor nyitnák meg újra, ha újabb megrendelés érkezne a harckocsira. A *Leopard 2A7+* típus felkeltette a szaúdiak érdeklődését, 270 egység beszerzését fontolgatják. A szárazföldi haderő 405 *Puma* gyalogsági harcjárművet rendelt, az első példányokat a szárazföldi haderő már megkapta, de az első ilyen járművel felszerelt zászlóalj 2014/2015 előtt nem lesz hadra fogható. Folytatódik a *Boxer* többfeladatú páncélozott jármű (8x8) gyártása is, 2011-ben a megrendelt 272-ből 80 járművet leszállítottak a Bundesheer részére. 2011-ben megjelentek Afganisztánban a módosított *Boxer A1* járművek is. A KMW 1000 körüli rendelésállományt tud magáénak a *Dingo* és *Dingo 2* páncélozott harcjárművekre. A *Dingo 2* járművekből a német hadseregben kívül Ausztria, Belgium, Csehország, Luxemburg és Norvégia rendelt. A MAN cég folytatja régebbi *Fusch* (6x6) járművének korszerűsítését a szárazföldi haderő részére. A korszerűsített járműnek fontos szerepet szának az utak műszaki akna- és IED-mentesítési programjában, amelynek része lesz a *Wiesel 1* robot is. Az export terén a korszerűsített *Fuchs* páncélozott szállító harcjármű vezet. Az Egyesült Arab Emírátsok 32 db *Fuchs ABV* felderítő járművet, Algéria az alapváltozatból 54 darabot rendelt.

Az olasz többségi tulajdonban lévő járműgyártó, az IVECO könnyű, több feladatra épített LMV járművét eredetileg az olasz szárazföldi haderő páncélozatlan (4x4) járművei felváltására tervezték. Ebből a járműből 2011 végéig 3000 darabot gyártottak, illetve rendeltek meg az osztrák, belga, horvát, cseh, olasz, norvég, szlovák, spanyol és brit fegyveres erők részére. Hét ország a járművet Afganisztánban is használja. Az LMV-t más feladatra is alkalmazzák. Egy hosszabb tengelytávolságú változatát Csehország Olaszországgal és Spanyolországgal együtt sebesültkihordó járműként használja, de a különleges erők részére is terveznek építeni ebből a változatból. Az AIFV páncélozott gyalogsági harcjárművek (8x8) leszállítása folyamatban van, tervezik a jármű úszóképes változatának gyártását is.

Oroszország – egyes hírek szerint – felfüggesztette a T-95 harckocsi fejlesztését, de a gyártás alatt álló T-90 típusnak már egy újabb modelljét (MSz változat) is bemutatják, amelynek továbbfejlesztésekor a legfontosabb szempont a túlélési képesség növelése volt. A T-90MSz harckocsit az év során nyilvánosan is bemutatták. Az Arzamas vállalat jelentős értékű megrendelést kapott az orosz szárazföldi haderőtől BTR-82A járművekre (8x8). Ez a nagyobb tűzerővel és páncélvédelemmel rendelkező harcjármű a BTR-80 továbbfejlesztett változata. Hosszabb távon Oroszország egy teljesen új keres és lánctalpas harcjármű-családdal fog a piacon megjelenni, nem pedig a meglévők módosított változataival.

Svédországban folyik a 48 db FH-77 önjáró tüzérségi eszköz gyártása, amelyből a svéd, illetve a norvég haderő 24-24 darabot rendelt. Mindkét országban ez, a Volvo járműre (6x6) épített rendszer váltja fel a hadrendben lévő tüzérségi eszközöket. Az év során befejeződött annak a 621 db CV-90 harcjárműnek a gyártása, amelyeket korábban Dánia, Finnország, Hollandia, Norvégia és Svájc rendelt. Svédország ugyanakkor importált is harcjárművet. A finn *Patricia* eszközből 113 (további 113 db opcióval) darabot rendeltek. A svéd ATV új terepjáró jármű leszállítására kiírt tenderre egy brit és egy szingapúri cég pályázik.

Svájc a Mowag *Piranha Class 5* járművét (8x8) tesztelte a Közép-Keleten. A jármű gyártása rövidesen megkezdődik. Az ugyancsak a Mowag által készített *Eagle* páncélozott felderítő járműből Svájc kisebb mennyiséget rendelt, Németország pedig a MAN többfeladatú páncélozott járművével együtt az *Eagle V* altípusú tesztelte.

Törökország ipara képes bármilyen páncélozott harcjármű fejlesztésére és gyártására. 2011-ben bemutatták az új *Altay* harckocsi 1:1 méretarányú makettjét. Folyik a prototípusok gyártása. Az Otokar cég úszóképes *Arma* páncélozott szállító harcjárművéből (6x6) már két ország vásárolt. 2011 közepén bemutatták a jármű 8x8 kerékképletű változatát is. Egy másik gyártó, az FNSS cég *Pars* páncélozott harcjárműve (6x6) legalább 12 változatából Malajzia 257 darabot rendelt.

A brit szárazföldi haderő részére az *Ocelot* könnyű páncélzattal ellátott járgépjármű gyártása folyik, 2012 közepéig 200 darabot szállít le a gyártó. A jármű a sebezhető *Land Rover* járműveket váltja fel. Szeptemberben az egyik brit cég bemutatta a *Scout-SV* új generációs lánctalpas jármű prototípusát, amellyel a több mint 30 évvel ezelőtti szolgálatba állított *Scimitar* felderítő járműveket kívánják lecserélni. Az új jármű fegyverzetét egy 40 mm-es löveg és egy párhuzamosított géppuska képezi. A Lockheed brit leányvállalata folytatja a rendszerben álló *Warrior* páncélozott gyalogsági harcjárművek felújításának előkészítését. A tervek szerint 2018-tól 380 db *Warrior* korszerűsítésére kerül sor.

Haditengerészet

Több fontosabb hajó átadására került sor és több program érkezett újabb fázisához az év során. A megrendeléseket illetően viszont a megszorítások miatt igen kedvezőtlen a kép. Kieleződött a nemzetközi verseny, megváltozott az exportpolitika, a tendencia a technoló-

gia átadása és a megrendelő országban történő hajóépítés irányába tolódott.

A legjelentősebb exportüzletről a tárgyalások januárban kezdődtek. Egy állami egyezmény értelmében Oroszország négy Mistral-osztályú helikopterhordozó hajót kíván rendelni Franciaországtól. Júniusban az első két hajóról aláírták a szerződést, amely magában foglalja az üzemeltetés első időszakában a logisztikai támogatást, a kiképzést és a technológia átadását is. A francia DCNS cégnek, a fővállalkozónak lesz a feladata a hajó vezetési-telekommunikációs rendszerei integrációs munkálatainak elvégzése. A hajókat francia és orosz alvállalkozó építi, az üzöegységek átadására 2014-ben, illetve 2015-ben kerül sor. A francia haditengerészet hasonló osztályú harmadik hajójának építése előrehaladott állapotban van, a hajó 2011-ben megkapta fegyverzetét, a szükséges tengeri próbák is megtörténtek. Átadására 2012-ben kerül sor.

Egy más típusú hajóátadásra került sor októberben, amikor a francia haditengerészet átvette a *L'Adroit* járőrhajót. A DCNS üzem építette a hajót magánvállalkozásban. Az elkövetkező három évben a hajót a haditengerészet üzemelteti, de az a gyártó tulajdonában marad. A DCNS áprilisban megkezdte a tengeri próbákat az *Aquitaine* többfeladatú fregattal. Ebből a hajóosztályból az olasz és a francia haditengerészet részére 11 db készül. Hat hónappal később az osztály első olasz hajója, a *Bergamini* is megkezdte a tengeri próbákat. Ezekre az eseményekre nyolc évvel azt követően került sor, hogy a francia és az olasz kormány megállapodást kötött, amelynek keretében a FREMM fregattépítési programban a két ország a tervezési tapasztalatokat megosztja egymással. Hat évvel később a tervezést koordináló iroda megbízást adhatott a hajók tervezésére és építésére.

Nagy-Britanniában a hat Type 45-osztályba tartozó romboló építése a végéhez közeledik. Az osztály utolsó előtti hajójával, a *Defenderrel* novemberben megkezdődtek az első tengeri próbák. Az osztály hatodik hajója, a *Duncan* szerelése folyik, átadására 2013 végén kerül sor.

A 65 ezer tonnás *Queen Elizabeth* repülőgép-hordozó első hajótestblokkja megérkezett a gyártó üzembe. Az osztály második hajója, a *Prince of Wales* építését májusban elkezdték. A hajók építésére alakult konzorcium egyeztetéseket folytat a hajók építésének műszaki részleteiről, a gyártás folyamatáról, valamint arról, hogy az osztály legalább egy hajóját úgy építsék, hogy az alkalmas legyen az F-35C repülőgép anyahajós változatának üzemeltetésére.

A *Prince of Wales* terveit a hajóépítés során módosítják. Szeretnék elérni, hogy a katapult és repülőgép-fékező rendszer a lehető legnagyobb mértékben egyezzen meg a jelenleg épülő új amerikai hajóosztály első egysége, a *Gerald Ford* repülőgép-hordozó hasonló berendezéseivel. A *Gerald Ford* egy új típusú elektromágneses katapultot és repülőgép-fékező berendezést kap, a technológia átadásáról a két ország májusban megegyezett.

A német haditengerészet négy új F 125 fregattja első hajójának gerincét novemberben fektették le. A hajóosztály feladata a hosszabb ideig tartó stabilizációs missziók támogatása

lesz. A hajók építésére egy konzorciumot hoztak létre. Az első hajó 2016-ban készül el. Ami az exportot illeti: a német Lürssen hajóépítő üzem januárban átadta az első két, majd augusztusban a harmadik Darussalam-osztályú partközeli járőrhajót a brunei haditengerészetnek. Az ugyancsak német Blohm+Voss közel áll ahhoz, hogy szerződést kössön Algériával két MEKO A-200 fregatt eladásáról.

A holland Damen Schelde Naval Shipbuilding szeptemberben átadta a marokkói haditengerészetnek a *Tarik Ben Ziyad* fregattot. A 105 m hosszú hajó mellett az osztály további két, kisebb, 98 m-es változatának gyártása is folyik. A holland haditengerészet október átvethette a második Holland-osztályú járőrhajóját, a *Zeelandot*. A harmadik és negyedik hajót (*Friesland* és *Groningen*) a gyár galaci (Románia) leányvállalata építi a holland anyavállalat felügyelete mellett. A *Frieslanddel* 2012 szeptemberétől tervezik végrehajtani a tengeri próbákat.

A májusban átvett *Holland-ra* ősszel felszerelték az I-Mas 400 integrált szenzor/telekommunikációs felépítményt. A Damen Schelde gyárban júniusban lefektették a 28 ezer tonnás *Karel Doorman* összhaderőnemi támogató hajó gerincét. A felépítmény egy részét a romániai üzem készíti, a végszerelést, a rendszerek integrációját és a próbákat a hollandiai gyár fogja elvégezni.

Dániában az új, három egységre tervezett Iver Huitfeldt-osztályú fregattok programja folytatódik. Az osztály harmadik egységének, a *Niels Juel*-nek a névadója novemberben volt. A két második hajóval folynak a tengeri tesztek, átadásukra 2012-ben és 2013-ban kerül sor.

Spanyolországban az év második felében átadták az első két BAM típusú, modul rendszerű, többfeladatú hajót a haditengerészetnek. 2006-ban négy ilyen hajót rendeltek, a két utolsó darab felszerelése jelenleg folyik. 2011 júliusában a kormány további öt BAM hajó rendelését hagyta jóvá. Februárban a Navantia egyik üzemében lefektették az első Canberra-osztályú csapatszállító hajó gerincét. Az építést és a tesztek követően a hajótesteket Ausztráliába szállítják, ott kerül sor a végső szerelésre.

Törökország haditengerészete ambiciózus programot dolgozott ki saját tervezési, építési és rendszerintegrációs képességek létrehozására. Ennek a törekvésnek az első eredménye 2011-ben jelentkezett, amikor a haditengerészet átvette az első MILGEM korvetet, a *Heybeliada*t. Az év során ugyancsak átadták az első Tuzla-osztályú járőrhajót és egy gyors partraszállító (harckocsiszállító) hajót is. Az utóbbi hajót építő cég megrendelést kapott két nagyobb partraszállító (harckocsiszállító) hajó építésére is.

Légierő

A gazdasági nehézségek és pénzügyi válság az európai repülőgépipart és a légierőket is sújtja. Az elmúlt évet a megrendelések csökkenése és a létszámleépítés jellemezte. A brit BAE Systemnél és más cégeknél bejelentett leépítés a 2012-ben tervezett elbocsátásoknak csupán a kezdete.

A brit kormány a *Nimrod* haditengerészeti felderítő repülőgépeket feleslegesnek ítélte, amelyeket kivonásukat követően markológé-

pekkel bontottak szét. A médiában is bemutatott módszer a repülőgépipart sújtó megszorítások szimbólumaként is értékelhető. Az egyik brit beszállítónál 150 szakember került az utcára, majd a BAE System bocsátott el 3000 alkalmazottat. A Finmeccanica egyik leányvállalata szintén elbocsátásokra kényszerült. A BAE System konszernnél a Hawk kiképző repülőgép és az Eurofighter Typhoon gyártási üteme kényszerű lelassítására hivatkoznak.

Az európai gyáróriás, az EADS profitja csökkent, de az Eurofighter Typhoon gyártási üteme csökkenése (53 helyett évente csak 43 gép) azt is jelenti, hogy létszámleépítésre még nem kerül sor. A gyártási ütem lassítása két évvel, 2017-ig hosszabbítja meg a gyártósor működését, nyitva hagyva a repülőgép előtt a további exportlehetőséget.

Nagy-Britannia és Franciaország visszafogta a beszerzéseket és 2011-ben elkezdte a légierő csökkentését. Repülőszázadokat szüntettek meg. A britek valamennyi V/STOL képességgel rendelkező Harrier GR.9, illetve a Tornado GR.4 csapásmérő repülőgépet kivonták a rendszerből. A franciák repülőbázisokat zártak be és repülőegységeket vontak össze.

Hollandia 87-ről 67-re csökkenti az F-16 repülőgépek számát, kivonták szolgálatból az egyetlen (DC-10) szállítógépet. A 17 db Eurocopter Cougar szállítóhelikopter is kikerül a rendszerből, a négy nagyteljesítményű pilóta nélküli felderítő repülőgép beszerzéséről viszont nem mondanak le.

Németország az eurozóna pénzügyi alapja létrehozása érdekében felülvizsgálta beszerzéseit. Az Eurofighter Typhoon esetében a beszerzendő gépek számát 177-ről 144-re csökkenti. Az Eurocopter Tiger harci helikopterek számát felére, 40-re redukálja, míg az NH-90 helikopterekből 122 helyett csupán 80 darabot vásárol. Az Airbus A400M szállítórepülőgépből 60 helyett 53 darabot szerez be, de csupán 40 marad szolgálatban, 13 repülőgépet értékesíteni fog. A Luftwaffe 36 300 fős állománya 22 500-ra csökken. A jövőben a CH-53 helikoptereket a légierő, míg az NH-90 forgószárnyasokat a szárazföldi haderő fogja üzemeltetni. A Typhoon Tranche 3B repülőgépek sorsa bizonytalan, egyes hírek szerint Németország a korszerűbb sorozatból fog vásárolni, és a korábbi gyártású Typhoon Tranche 1 gépeket értékesíti.

A gazdasági válság következményeit Görögországban és Olaszországban konkrét költségvetési korlátozásokban még nem fogalmazták meg, annyi azonban bizonyos, hogy a csökkentések mind a szervezetben, mind a működési költségekben elkerülhetetlenek. Júliusban Olaszország a líbiai műveletek elkülönített pénzügyi kereteit felére csökkentette, emiatt – többek között – a Garibaldi repülőgép-hordozót a műveletekből kivonta.

A kedvezőtlen fejlemények mellett néhány pozitív eseményre is sor került. Ilyen például a norvég parlament júliusi döntése, amely igent mondott az első négy JSF harci repülőgép vásárlására. A 764 millió dollár értékű, 2016-ban leszállítandó négy gép az 56 repülőgépre tervezett JSF-flotta első példányai lesznek. Ugyancsak a pozitív hírek közé tartozik, hogy az Airbus Industries 2011-ben elkezdte az A330 légi utántöltő/szállító repülőgépek átadá-

sát Nagy-Britanniának és Ausztráliának, de megkezdődött az Egyesült Arab Emírátsok részére tervezett hasonló gépek gyártása is.

Európa légierői számára az év legnagyobb műveletét a líbiai akció jelentette. A NATO Unified Protector műveletében Belgium, Dánia, Nagy-Britannia, Franciaország, Hollandia, Norvégia, Olaszország és Spanyolország vett részt. Az USA a műveletekben nem kívánt vezető nemzeti feladatot vállalni. Ezt a tényt, továbbá az amerikai erők európai jelenlétének csökkentését és az amerikai katonai költségvetés megnyirbálását intő jelnek kellene tekinteni: meg kellene állítani, sőt visszajára kellene fordítani az európai országok repülőerőinél megindult hanyatlási folyamatokat!

A költségvetések európai csökkentése munkahelyek tízezrei megszűnésének kockázatát vetíti előre. Ezzel tisztában vannak az ágazat vezetői és a szakszervezetek is. Korántsem biztos, hogy aggodalmuk az eurozóna válsága elmélyülése időszakában a kormányok és az állampolgárok megértésével találkozhat. Az iparág az elkövetkezendő években jelentős fellendülésre nem számíthat, kivételt ez alól csak az export jelenthet.

ÁZSIA ÉS A CSENDES-ÓCEÁN TÉRSÉGE

A térség legfontosabb eseménye kétségtelenül bin Ladennek, az al-Kaida vezetőjének a pakisztáni Abbotabad városában történt 2011. májusi megsemmisítése volt. Ez az akció egyébként olajat öntött a tűzre, mert az amúgy sem felhőtlen amerikai-pakisztáni kapcsolatok még jobban kiéleződtek. Az USA ugyan korábban F-16C/D típusú repülőgépeket adott el Pakisztánnak, de a relációt olyan események mérgezik, mint az amerikai katonai segély visszatartása, amerikai katonai kiképzők és CIA-tisztek kiutasítása és a Talibánnal szövetséges milícia támogatása Pakisztán által. Az abbotabadi akció során bevetett egyik amerikai „lopakodó” helikopter megsemmisült, a roncsokat Pakisztán azonnal Kína rendelkezésére bocsátotta, amellyel Iszlamabad igen jó kapcsolatokat ápol. Kína Pakisztán legjelentősebb fegyverszállítója, a beszerzési listán a közösen gyártott JF-17 vadászgépen kívül tengeralttjárók is szerepelnek.

Afganisztán számára a 2011. év az átmenet kezdetét jelentette. Egyes fontosabb tartományokban az ISAF helyett az új afgán hadsereg lett a felelős a biztonság fenntartásáért. Karzai elnök márciusban hét tartomány és több fontos város átadását jelentette be, majd novemberben Kabulon kívül Mazar-e Sharif, Herat és Mehtarlam nagyvárosok, illetve Helmand tartomány fontos területei kerültek biztonsági szempontból afgán ellenőrzés alá. Az átadásra Obama elnök bejelentésével összhangban került sor, amely szerint 2011 végéig 10 ezer, 2012 közepéig további 30 ezer amerikai katonát vonnak ki Afganisztánból. Az országban még így is 68 ezer amerikai marad, és Flournoy védelmi államtitkár szerint nem fogják elsietni az erők kivonását.

Az átmeneti stratégiát a korábbi ISAF-parancsnok, David Petraeus vezérezredes által kidolgozott elveknek megfelelően kellene megvalósítani, vagyis 2011-ben az ISAF-erők stabilitási zónát hoznak létre a kulcsfontosságúnak minősített területek körül, majd ezek

biztosítását a külföldi erők kivonását követően afgán katonák vennék át. A vizsgált év során nagyobb műveletre az afgán erők és a Talibán között nem került sor, viszont a felkelők látványos akcióikkal többször próbára tették a kormányzati szervek képességeit Kabulban, Kandaharban és számos nagyobb városban.

Az afgán erők kiképzésével kapcsolatos problémák ugyancsak megkérdőjelezték a feladatok gördülékeny átadását. Januári amerikai értékelések jelentős eredménynek minősítették, hogy a toborzási célokat az afgán hadsereg teljesítette, de a lemorzsolódás magas szintje még sokáig gondot jelenthet, ismerték el ugyanezek a források. Októberben a Pentagon által összeállított, az afganisztáni háborút két évente értékelő jelentés szerint az ISAF és az afgán erők komoly eredményeket értek el a Talibán elleni küzdelemben, csak hogy az elért stabilitás ingatag, a helyzet a helyi erők gyengesége, a korrupció vagy az ISAF kivonása miatt bármikor visszajára fordulhat.

Dél-Ázsia

India folytatta komoly beszerzési programjait. A legjelentősebb közülük a közepes, többfeladatú harci repülőgép (MMRCA – Medium Multi-Role Combat Aircraft), amelyből 126 darabot kívánnak rendszeresíteni. Az esélyesek leszűkült névsorában az Eurofighter Typhoon és a francia Rafale áll az élen. Döntés 2012-ben várható. (2012. január 30-án bejelentették, hogy a tenderet a Dassault cég nyerte meg a Rafale harci géppel. Az üzlet értéke 15–20 milliárd dollár. Tízennyolc gépet a francia cég készen átad, 108 darabot pedig Indiában, a Hindustan Aeronautics Limited üzemeiben gyártanak le – a szerk.)

Az amerikai óriások ugyan kiestek ebből a versenyből, de sikerült az indiai légierőnek eladniuk hat C-130J-30 közepes és 10 C-17 Globemaster III nehéz szállító repülőgépet. Feltehetően a Boeing lesz a nyertese a haditengerészeti járőr-repülőgépekre (Poseidon P-8) és a nehéz harci helikopterekre (AH-64D) kiírt indiai tendernek.

India legnagyobb hadianyag-szállítója az erősödő nyugati jelenlét ellenére ma még Oroszország. A vásárlási listán szereplő fontosabb tételek: 214 db ötödik generációs harci repülőgép, 80 és feltehetően további 59 Mi-17V-5 típusú szállítóhelikopter. Orosz repülőgépeket (MiG-29K) telepítenek a (korábbi szovjet-orosz) Vikramaditya indiai repülőgép-hordozóra. A haditengerészetnek egyelőre várnia kell a francia Scorpene tengeralttjáróakra, és lelassult a könnyű tarack beszerzésének programja is.

India nemcsak katonai, hanem politikai téren is régiós nagyhatalom kíván lenni. A Kína közelségétől leginkább aggódó országokkal a kapcsolatokat folyamatosan javítja. India, a térségben tett kínai lépésekre válaszul, energiaegyezményt kötött Vietnammal és stratégiai partnerségi megállapodást írt alá Japánnal. Új-Delhi infrastrukturális beruházásokkal és csapatoknak a Himalája térségébe vezénylésével is erősíti pozícióit Kínával szemben. Nincs arra utaló jel, hogy a két ország háborút tervezne egymás ellen, de Kínának az India északi részéhez közeli térségben, különösen a Pakisztán által megszállt Kaszmírban kifejtett tevékenysége óvatosságra készíti Indiát.

Kína és Tajvan

2011 januárjában bemutatták a J-20 vadászgép prototípusát. A bemutató „véletlenül” Robert Gates amerikai védelmi miniszter kínai látogatásával esett egybe, aki az amerikaiak fegyverexportja miatt korábban megromlott katonai kapcsolatok rendezése érdekében járt Kínában. Júliusban elkezdődtek a tengeri kísérletek a korábbi szovjet Varjag repülőgéphordozóval. Egy rövid szárazdokkos ellenőrzést követően novemberben folytatódott a kísérletek a hajóval. Áprilisban fényképeket hoztak nyilvánosságra a J-15 repülőgépről, amely Kína első, saját fejlesztésű anyahajós üzemeltetésű többfeladatu harci gépe lesz. A haditengerészet globális képességei elérését célozza a Type 071 partraszállító hajó (vízki-szorítása 20 ezer tonna) program, amelynek második darabját júliusban vehette át a haditengerészet. A hajóosztály harmadik példányát szeptemberben bocsátották vízre.

Kína folyamatosan fejleszti űrképességeit. A Shenzhou-8 személyzet nélküli űrhajó november 3-án sikeresen rákapcsolódott a Tiangong-1 űrlaboratóriumra. A kísérlet célját az űrprogram egyik vezetője a következők szerint kommentálta: „...megmutattuk a többi országnak, hogy bárhová képesek vagyunk esz-közt továbbítani, illetve képesek vagyunk a világűr Föld körüli térségéből bármilyen eszközt a Földre leszállítani”. A Tajvani-szorost illetően a legfontosabb eseménynek az tekinthető, hogy az amerikai adminisztráció engedélyezte a tajvani légierő 145 db F-16C/D repülőgépének korszerűsítését, viszont nem mondott 66 db további ilyen repülőgép tervezett exportjára. Tajvan egyre fokozódó nemzetközi elszigeteltsége ellen erősen fellép a Tajpeji támogató, korábban igen erős lobbis is, de kampányuk eredménye elsősorban a 2012-ben esedékes tajvani, illetve amerikai elnökválasztások után lesz mérhető. A Kínai Kommunista Párt főtitkári posztján várható változás is befolyásolja majd a kínai-tajvani kapcsolatokat. Egyes hírek szerint az esedékes főtitkárváltásra 2012-ben éppen azért nem kerül sor, mert a világ más részein fontos politikai események várhatók.

Északkelet-Ázsia

A Koreai-félszigeten 2011-ben nem sok esemény történt. Nem került sor hajó elsüllyesztésére, tüzérségi párbajra, sőt a phenjani atomfegyver-programról folyó tárgyalásokon egy kis előrelépés is történt. Februári jelentés szerint Észak-Korea egy új támaszpontot épített léghajós hajók számára, ami a legdélebbi, azaz a Dél-Koreához a legközelebbi ilyen jellegű létesítmény lett. Erre a lépésre Dél-Korea azzal válaszolt, hogy 25 km hatótávolságú izraeli *Spike* páncéltörő rakétákat szerzett be és telepített északi szigetein.

Dél-Korea más területen is fejlesztette képességeit. Októberben megerősítették, hogy négy db RQ-4 *Global Hawk* nagyteljesítményű pilóta nélküli repülőeszközt szereznek be. A szülői vezetés 2012-ben dönt az F-X vadászrepülőgép beszerzési programja második típusáról (az elsőt az F-15K nyerte). Az amerikai gyártók mellett a Saab és az Eurofighter is a pályázók között van, de a Szuhoj legújabb gépe is befutó lehet. A beszerzési tervekben 188 db könnyű és 36 db nehéz harci helikop-

ter beszerzése is szerepel, utóbbi elnyerésére a Boeing vagy európai gyártók az esélyesek. Dél-koreai cégek együttműködési megállapodásokat kötöttek török és indonéziai gyártókkal kiképző és vadászrepülőgépek előállítására.

Japánban a fegyveres erők nagyban kivették részüket a márciusi földrengést és cunamit követő mentési munkálatokban. A vészhelyzetben végzett tevékenység viszont rámutatott arra, hogy a fegyveres erők kételtű járműveinek és a nehéz teher szállítására alkalmas eszközeinek a mennyisége kevés. A költségvetési megszorítások miatt magáncégekkel kötnek szerződést haditengerészeti anyagok szállítására. Tárgyalások folynak feleslegessé vált amerikai KC-130 légi utántöltő repülőgépek beszerzéséről. Ha az üzlet létrejön, akkor Japán első alkalommal venne használt haditechnikai eszközt. A 2010-ben kiadott védelmi programismertető szerint Tokió bizonyos képesség bővítését (például nagyobb jelenlét a Kelet-kínai-tengeren) csak valamilyen meglévő képesség visszafejlesztésével vagy csökkentésével kívánja megteremteni.

Az F-X repülőgép beszerzése viszont továbbra is prioritást élvez. Az Eurofighteren (*Typhoon*) kívül ebben a tenderben az amerikai nagy gyártók (F-35, F/A-18) vannak még versenyben. Az új gépek beszerzését az is indokolja, hogy 2010-ben hat hónap alatt 203 alkalommal riasztották a japán vadászokat, mert kínai vagy orosz repülőgépek megsértették a légteret. 2010-hez viszonyítva az ilyen jellegű incidensek száma tizenhétyszeresére nőtt! A hosszú ideje működő japán fegyverexport-tilalom a közeljövőben megszakadhat. A Nemzetvédelmi Minisztérium tanulmányozza annak lehetőségét, hogy haditengerészeti kutató-mentő kételtű járművek exportját engedélyezzék India részére. Ezek az eszközök hadiipari termékeknek számítanak, bár támadó-képességgel nem rendelkeznek.

Délkelet-Ázsia

A Dél-kínai-tenger és térsége miatti aggodalom következtében Délkelet-Ázsia kormányai a 2011. évi katonai költségvetésüket az egy évvel korábbihoz viszonyítva 13,5%-kal növelték. A beszerzésekre tervezett összegek 15,5%-kal, közel kilencmilliárd dollárra emelkedtek.

Az aggodalmak középpontjában Kínának a Dél-kínai-tengeren egyre növekedő regionális erősödése és kitapintható „harcias-sága” áll, ami miatt 2011-ben tüntetésekre került sor Manilában és Hanoi-ban. A helyzet arra kényszerítette az érdekelt országokat, hogy fegyvereket és fegyverrendszereket szerezzenek be. Megítélésük szerint ezek a lépések növelik a katonai képességeket az érintett területeken, elrettentő hatással lesznek az együttélés normáit nem tartókkal szemben vagy egy vita során.

Az egyik figyelmet érdemlő esemény az volt, hogy Szingapúr megkapta Svédországtól a két megrendelt tengeralattjáróból az első példányt. Ezek az eszközök levegőtől független meghajtással rendelkeznek. Vietnam az Airbus cégtől C-212-400 típusú közepes járórepülőgépeket szerzett be; a Fülöp-szigetek átvette az első Hamilton-osztályú járóhajót; Indonézia KAI T/A-50 és *Super Tucano* vadász-, illetve kiképző repülőgépet vásárolt.

Thaiföld radarok beszerzéséről folytat tárgyalásokat a Selex Sistemi Integrati és a Saab cégekkel. Több ország saját építésű járóhajókat és különböző rakétákat rendszeresített fegyveres erőinél az év folyamán.

A délkelet-ázsiai országok a tengeri és a partközeli katonai képességeik fejlesztése mellett egyéb területeken is erősítették fegyveres erőiket. Vietnam partvédelmi eszközöket, Indonézia tengeralattjárókat, általános rendeltetésű helikoptereket és további vadászbombázókat szerzett be, Malajzia járóhajókat és közepes többfeladatu vadászbombázókat rendszeresített, a Fülöp-szigetek általános rendeltetésű helikoptereket és Hamilton-osztályú járóhajókat vásárolt, míg Thaiföld többfeladatu/tengeralattjáró elleni helikopterekkel erősítette haditengerészetét.

A beszerzések finanszírozása a térség országai többségének gondot jelent. A szükséges összegek egyre inkább a tengeri energiaforrásokból nyert pénzekből különítik el. A Fülöp-szigetek kormánya például szeptemberben bejelentette, hogy haditengerészeti eszközök és helikopterek beszerzésének finanszírozása érdekében több mint 100 millió dollár kölönadót vetett ki az ország Malampaya gázmezőit kitermelő cégekre.

A délkelet-ázsiai országok nem csupán tengerészeti és repülőeszközöket szereztek be. Jelentős fejlesztések történtek a szárazföldi erőknél is, különösen Thaiföld és Malajzia esetében, ahol a felkelők elleni harchoz és a határ biztosításához vásárolnak haditechnikát. A térség legnagyobb megrendelésére Malajziában került sor, ahol a kormány egy helyi gyártót bízott meg 257 db török tervezésű, 8x8 kerékképletű páncélozott harcjármű gyártásával. Thaiföld *Op/ot* harcocsikát szerzett be és további száz BTR-3E1 típusú páncélozott szállító harcjárművet rendelt Ukrajnától.

AUSZTRÁLIA

Az ausztrál fegyveres erők 2011-ben egy sor korábban megrendelt rendszert vettek át, de a fegyverbeszerzések és a műveletek terén korántsem rózsás a helyzet. Sokszor még az örömben is üröm vegyült. Ilyen például annak az utolsó négy darab F/A-18F *Super Hornet*-nek a leszállítása, amelyekkel befejezhetők két új repülőszázad felállítását. Az új gépek a korábban beszerzett 71 darab „klasszikus” F/A-18A/B vadászbombázót egészítik ki. Ám lehet, hogy nem ez volt az ország utolsó *Super Hornet* rendelése: a védelmi miniszter szerint az F-35 program újabb csúsztatása esetén Ausztrália további *Super Hornet*-eket rendelhet.

Áprilisban a haditengerészetnek a britek átadták a *Largs Bay* partraszállító hajót, de készült egy másik, hasonló feladatra tervezett, helikopterek szállítására és bevetésére is alkalmazható hajó. Februárban kivonták szolgálatból a *Manoora*, majd a *Kanimbla* partraszállító hajókat, mivel felújításuk nem lett volna gazdaságos.

Az ausztrál haderő továbbra is részt vesz az afganisztáni műveletekben. Az afganisztáni erők fokozott védelemmel rendelkező *Bushmaster* páncélozott járműveket kaptak. Canberra megpróbálja szorosabban fűzni kapcsolatát az Egyesült Államokkal. A felújított

és módosításokkal naprakésszé tett AUSMIN (egy több mint 60 évre visszanyúló, a két ország védelmi miniszterei közötti évenkénti tanácskozási alapuló) szerződés előírásai már a számítógépes támadások esetén is alkalmazhatók. Amerikai tengerészgyalogos és haditengerészeti erők rotációs alapon észak-ausztráliai támaszpontokon állomásoznak. Washington ezzel próbálja megvetni lábát a Dél-kínai-tengerhez közeli térségben.

BESZERZÉSEK: ÁZSIA ÉS A CSENDES-ÓCEÁN TÉRSÉGE

Légierő

Míg más területeken a vadászpilóták beszerzési programjait lelassították vagy csökkentették, az ázsiai beszerzési tervek 2011-ben jelentősen nőttek, és a következő években a piacon megköthető üzletek lényegében megkötődtek. Több nyugati ország vár az F-35 repülőgépre, ezért néhány exportáló ország rövid távon Indiára, Japánra és Dél-Koreára koncentrálja erőfeszítéseit. Ezek az országok az elkövetkező évben 200 db repülőgép beszerzéséről döntenek, amelyeknek csak a beszerzési ára meghaladja a 200 milliárd dollárt.

Hosszabb távra több ország olyan programokba kezdett, amelyek csökkentik a külföldi gyártóktól való függőséget. India, Japán és Dél-Korea összesen hat saját repülőgép fejlesztésén dolgozik. Úgy tűnik, hogy az évtized végére Ázsiában több vadászpilóták programot valósítanak meg, mint az USA-ban és Európában együttvéve. Japán úgy döntött, hogy folytatja a saját fejlesztésű X (ATD-X) vadászgép prototípusának gyártását, amely 2014-re készül el. A térségben 2011-ben ez a döntés tekinthető a legfontosabb eseménynek.

Ha a Kínában jelenleg futó hét programot is számításba vesszük, akkor az országnak az ázsiai harci repülőgépek kifejlesztésében betöltendő jövőbeni meghatározó szerepét nem túlozzuk el. 2017-re a világ új vadászpilóták-peinek 40%-át az ázsiai-csendes-óceáni térség országai fogják megrendelni. Az önálló fejlesztési programok sikere esetén az ázsiai országok követni fogják Kína példáját, és harci repülőgépek exportöréivé válhatnak. Ennek a trendnek az élvonala természetesen Kína marad, jelentős számú fejlesztési és beszerzési programmal, amely a környező országokat arra fogja késztetni, hogy lépést tartsanak vele, vagy növeljék a tempót. Az ötödik generációs kínai J-20 típusú harci repülőgép januári nyilvános bemutatása talán a legjobb bizonyíték arra, hogy Kína a térség és később földrajzilag egy még tágabb kör technikailag legjobb légierejét kívánja létrehozni.

Szárazföldi haderő

Az év során az ázsiai-csendes-óceáni térségben a harcjárművek beszerzésére fordított összeg elérte a 2,5 milliárd dollárt. Az érintett országok sok pénzt fordítottak a régebbi orosz és a kínai eredetű eszközök lecserélésére. Malajzia és Szingapúr nyugati forrásból olyan eszközöket szerez be jelentős mennyiségben, mint pl. a *Piranha* könnyű páncélozott jármű és az AV8 kerek páncélozott jármű.

A legnagyobb volumenű beszerzés Kínában történt (5,5 milliárd dollár értékben), India

3,6 milliárdot fordított erre a célra, őket Pakisztán, Dél-Korea, Japán és Tajvan követi. A térséget az Európában és az USA-ban a gazdasági nehézségekből eredő olyan gondok, mint programok lemondása vagy elhalasztása, alig érintették. Korszerűsítésekről és újabb beszerzésekről egész évben folytak a tárgyalások.

Bizonyos csökkentésre, illetve programhalasztásra itt is sor került, de nem pénzügyi okok, hanem inkább a termék kiforratlansága miatt. Dél-Koreában például technikai problémák vetődtek fel a K-2 harcocsai erőforrásával és erőátviteli részegységeivel, a K-21 kételtű harcjármű pedig a tesztek során elsüllyedt. A hibákat később kiküszöbölték. Indiában is technikai nehézségek hátráltatják a már régóta futó *Arjun* harcocsiprogramot. Az Mk2 jelű módosított változaton a korábbi hibákat állítólag már kiküszöbölték.

A Szingapúr és Tajvan által megvalósítandó *Terrex* gyalogsági szállító jármű a térség egyik legnagyobb volumenű fejlesztési programja. Ez a terv is azt bizonyítja, hogy mind a régióban, mind a világon a trend a kerek páncélozott harcjárművek irányába tolódik. Az aknavédelemmel ellátott, rajtaütéstől védő MRAP-típusú, általában 8x8 kerékképletű járművekből rendeltek a legtöbbit. A legnépszerűbb típusok a *Terrex*, a *Piranha*, a *Bushmaster* és a BTR-80 voltak.

Haditengerészet

2011-ben a térség országai megtapasztalhatták a csendes dízel-elektromos tengeralattjárók előnyeit. Több ország szerzett már be ilyen eszközt, és több más nemzet is rendszeresíteni kíván ilyen hajót. Szingapúr, ahogy fentebb jeleztük, megkapta az első levegőtől független meghajtású tengeralattjáróját Svédországtól, ugyanakkor Indonézia Dél-Koreával ápol szoros kapcsolatának egyik célja az ország tengeralattjáró-flottájának korszerűsítése. A Fülöp-szigetek is jelezte, hogy kiépíti tengeralattjáró-flottáját, míg Thaiföldnek a német haditengerészet állományából kivont Type 206A tengeralattjárók megvásárlására irányuló terve meghiúsult. India még nem döntött az új, hagyományos meghajtású tengeralattjárók beszerzését célzó nagy volumenű projekt kérdésében.

Fejlődés tapasztalható az olyan többfeladatú és partraszállító hajók fejlesztésében, amelyek képesek erők és eszközök szállítására, egyben humanitárius segítségre is használhatók természeti katasztrófákat követően. Az ausztrál haditengerészet részére megrendelt új típusú partraszállító hajók építése folyamatban van, a britektől vásárolt *Largs Bay* partraszállító hajót a haditengerészet már nagyon várta.

Kínában átadták a második Type 071 partraszállító hajót, Indonéziában elkészült a második, hazai gyártású hasonló hajó, így a haditengerészet már öt ilyen egységgel rendelkezik. Thaiföld rövidesen átveheti az első ilyen rendeltetésű hajóját, amelyet márciusban, Szingapúrban bocsátottak vízre. Indiában egy új típusú partraszállító hajóosztály tervein dolgoznak.

Egy másik, jelentős programokat érintő területet képviselnek a járőrhajók. Az országok vezetői felismerték, hogy a kontinentális talapzat gazdasági zónáiban található természeti

erőforrások védelme érdekében célszerű járőrhajó-flottájukat felújítani. A nagyobb méretű és a part menti járőrhajók között a különbségek szűkülnek, mivel ezek a hajók veszik át a gyors támadó hajók és a korvettek feladatait. A felszíni hajók terén ez a trend figyelhető meg. Brunei augusztusig három 80 m hosszú part menti járőrhajót vett át, ugyanakkor Thaiföld brit licenc alapján egy 90 m hosszú hasonló hajót épít. Indonéziának gondot jelent, hogy nagy szüksége lenne ilyen hajókra, de a rendelkezésre álló keretek korlátozottak. Áprilisban egy 40 m hosszú rakétás part menti járőrhajó építése fejeződött be.

Vietnam részben hazai építésű hajókkal újítja fel járőrhajó-állományát. Oroszországtól a járőrhajókon túl korvetteket és könnyű fregattokat is beszerettek. Dél-Korea félúton van partvédő erők átfegyverzésében. A járőrhajók mennyiségét különböző típusú hajókkal, köztük 100 m hosszú part menti járőrhajókkal növelik. India ilyen irányú szükségletét felmérni ma még lehetetlenség.

A KÖZEL-KELET ÉS AFRIKA

Tunézia

Nagyon kevesen gondolták, hogy egy elkeseredett munkanélküli fiatalember ilyen óriási változásokba taszítja a Közel-Keletet. Mohammed Bouazizi önfeláldozása százezreket érintő tüntetéseket gerjesztett, a megmozdulások során az emberek a nagyarányú munkanélküliség, a protekcionizmus, valamint a kormányzati korrupció miatt vonultak az utcára.

Alig telt el néhány hét a januárban elején kezdődött reformista megmozdulások után, amikor a biztonsági erőkkel támogatott tömegeknek sikerült elérniük, hogy Ben Ali elnök és köre elhagyja az országot. A fegyveres erők nemcsak megtagadták a tűzparancsot, hanem bátorították is a tömeget. Az irányításban meghatározó szerepet betöltő katonai tanács pedig megakadályozta, hogy víz és fegyvert szállítsanak a kormányzat számára. Ezen események vezettek oda, hogy a generációkon átívelő autokráciából egy ígéretes tunéziai demokráciába vezető út viszonylag gyors és stabil legyen.

Novemberre az ország tiszta és szabad választásokon megválasztotta miniszterelnökét. Hamadi Jebali elkötelezett iszlamista, aki több mint tizenöt évet töltött börtönben. Kormányának megalakítása nem volt egyszerű, de sikerült különválasztani országát a régióit leginkább jellemző keményutas iszlam rezsimektől.

A tunéziai fegyveres erők kulcsszerepet játszottak a sikeres választások biztosításában, és a korábbinál immáron jóval meghatározóbb és politikailag jelentősebb szerepet játszanak. Ez persze nem jelenti azt, hogy a katonai vezetésnek nagyobb beleszólása lenne az ország életébe. Dicséret illeti őket, hogy ellenállnak a kísértésnek és nem használják ki a Ben Ali-rezsim megszűnése nyújtotta lehetőséget.

Egyiptom

Tunéziai esete jól példázta azt a nyugodt átmenetet, amelyben egy új, választott civil kormány kerül hatalomra, és a hadseregnek csak kis szerep jut. Egyiptom esetében azonban a nehéz átmenet jól mutatja, mi történik akkor,

amikor a hatalmi úrban a vezető szerepet a hadsereg veszi át. Mubarak elnök februári bukása – a rövid és nyugodtabb tunézai átmenettel szemben – több áldozatot követelt és hónapokig tartott, bár végül ugyanúgy végződött. A régi, tisztességtelen vezetők és családtagjaik olyan előnyöket kovácsoltak kapcsolataikból, amelyek mások számára elérhetetlenek voltak.

Egyiptom regionális pozíciója – az Izraellel való kapcsolata és a Muszlim Testvériség mozgalom elleni kemény fellépése tükrében – egyértelművé tette szövetségesei, mint például az USA számára, hogy az átmenet nyugodt lesz, és olyan vezetők kerülnek hatalomra, akiknek célja a törékeny regionális hatalmi egyensúly erősítése. Ez volt az egyik oka annak, hogy az átmeneti kormányt katonai junta irányította. Ezt a döntést – ha kételkedéssel is, de – pozitív jelként értékelték a Mubarak-diktatúra három évtizede alatt okozott károk helyrehozatalában.

A gyanakvás azonban nem szűnt meg. A tüntetések előtt a hadsereget tisztelet övezte, de az később már megkopott. A katonai vezetők válságról válságra botladoztak, majd később erőszakot alkalmaztak. Ez sokakat a Mubarak-éra módszereire emlékeztetett. A junta hat hónapon belül választásokat ígért, de közben 2013-ig meghosszabbította ideiglenes kormányzását; ezzel élesen megsértette a nyíltságról tett ígéreteit. Azokat, amiért az emberek az utcákra vonultak.

A részben történelmi eredetű, hogy miért volt kedvező az egyiptomi haderő megtétele. A Mubarak-rezsim a fegyveres erőket kordában tartotta. Semmi sem ösztönözte a katonákat arra, hogy Mubarak ellen forduljanak, ugyanis a fegyveres erőket sajátosan kompenzálták. A hadsereg a hatalomtól független katonai-ipari és kereskedelmi komplexumot hozhatott létre, és a nemzetközi együttműködésben, így az USA-val való kapcsolatban is a főszerepet a nemzetbiztonsági és nem a belbiztonsági kérdések képezték. Mára viszont már lehetetlenné vált, hogy a hadsereg fenntartsa korábbi függetlenségét, így a korábbi előnyök elvesztése következtében a junta két szék – a hadsereg szükséglete és a nemzet igénye – közt találta magát. Ennek az lett a sajnálatos következménye, hogy ismét bevezették a szükségállapot törvényeket, amelyek eltörlése a forradalom egyik nagy vívmánya volt.

A tüntetők november 28-án – a parlamenti választások első fordulójára idején – visszatértek a Tahrir térre, követelve, hogy a junta adja át a hatalmat a civileknek és változtassanak a Mubarak-rezsimre emlékeztető brutális rendőri erőszakon. A tüntetések első öt napjában legalább ötven embert öltek meg, így sokan tartanak attól, hogy az igazi egyiptomi forradalom csak ezzel az eseménnyel kezdődött.

Bahrein

Egy más típusú forradalom zajlott le Bahreinben, amely ugyan utcai tüntetéssel kezdődött, de jelentősen megrázta a hatalmon lévő elitet. A bahreini tüntetések során kristályosodott ki az arab világ változásoktól való félelme. A fővárosban, Manámában a tüntetők nemcsak a becsontosodott autokratikus politikai rendszer változását akarták, hanem a

generációk óta hatalmon lévő monarchiák és királyi családok ellen is tüntettek.

A felkelést felerősítette a szaíta iráni beavatkozástól való félelem a tisztán szunnita királyságban. Márciusban a Szaúd-Arábia vezette *Félsziget Véderő Pajzs* – amely az Öböl Mentő Együttműködési Tanács kezdeményezésére alakult – páncélozott járművekkel is felszerelt erőt a tervezett alkalmazási helyükre vezényelték. Bár rövid ideig tartózkodtak ott, de így is egyértelműen demonstrálták, hogy az arab királyi családok bármire képesek, ha fenyegetve érzik hatalmukat.

A túlméretezett reagálás jelezte, hogy a demonstráció mennyire megrázta a bahreini uralkodó köröket. A királyság az USA regionális partnere, és támaszpontokat biztosít az amerikai 5. Flotta részére, így a hatalomnak jeleznie kellett: a gyengeség legkisebb jelét sem engedheti meg magának.

Egy független elemző csoport által novemberben kiadott jelentés aprólékosan részletezte a biztonsági erők túlkapasait, és ajánlásokat is tett, amelyeket Washington figyelemmel kísért, ugyanis ezen múlhat egy 53 millió dollár értékű amerikai fegyverexport sorsa. Ezekre a fegyverekre Bahreinnek nagy szüksége lenne az iráni fenyegetés ellensúlyozása céljából. Az USA nyilvánvalóvá tette öbölbeli szövetségesei számára, hogy nem fogja tétlenül nézni az emberi jogok ilyen durva megsértését. Ma még nem ismert, hogy ez a megállapítás egyszerre diplomáciai retorika, vagy pedig az amerikai külpolitika egy új elemének árnyalt megfogalmazása.

Libia

Az Obama-adminisztráció új külügyi politikáját tesztelte Líbia kapcsán, ahol egy mérsékeltnek induló forradalom teljes spektrumú katonai konfliktussá vált, amelyhez a NATO repülőerők széles skáláját kellett bevetni. Washington a „háttérből irányítva” a katonai bevetések nagy részét a francia és a brit szövetségesekre hagyta, de a felderítési adatokat az amerikaiak szolgáltatták. Az USA részt vállalt a vegyes koalíciós erők elemei tevékenységének koordinálásában, továbbá tárgyalásokra, illetve együttműködésre buzdította az egymással is vetélkedő ellenzéki csoportokat a 42 éve hatalmon lévő Kadhafi-rendszer megbuktatása érdekében. A forradalom februárban kezdődött egy emberjogi aktivista ügyvéd letartóztatása miatt kirobbant tüntetéssel, amely a kemény rendőri fellépések következtében erőszakba torkollott. Az ország keleti része napokon belül az ellenzék fellegettségévé vált.

A megkésett és helytelen döntésekből tanulva az ENSZ BT-nek csak négy hét kellett ahhoz, hogy Líbia fölött repüléstilalmi zónát rendeljen el és mandátumot adjon egy nemzetközi katonai akcióra. A NATO-szövetségesek első repülőgépe 48 órán belül Észak-Afrika légterében volt; napokkal később – a történelem során először – kiegészült arab erőkkel, amelyek Katarból és az Egyesült Arab Emírátsukból érkeztek.

A Líbia elleni műveletek során a NATO-országok közötti ellentétek, amelyek elsődleges oka a gazdasági válság, hamar nyilvánvalóvá váltak. A diplomáciai és katonai műveletekben főszerepet vállaló országok, Franciaország és Nagy-Britannia azt szerették volna bi-

zonyítani, hogy képesek válságműveletekben részt venni, és a költséges, műveletekben még nem tesztelt új repülőgépekből álló légierjük készen állt a feladatára. Németország nemcsak sokallotta a költségeket, de a műveletekben való részvételt is megtagadta. A költségvetési problémákkal küszködő Olaszország és Spanyolország, a menekültáradattól aggódva, minden tőlük telhetőt megtettek. Végül az USA – ellenállva a kísértésnek, valamint tartva a legutóbbi afganisztáni és iraki beavatkozás kimenetelétől – felvállalta a pénzügyi és a művelti támogatási költségek nagy részét. „Felelősség, amely a jövőben nem folytatódhat”, hangsúlyozta a leköszönő amerikai védelmi miniszter, amit utódja, Leon Panetta is megismételt.

A NATO légitámadásai októberben Kadhafi halálával végződtek, de Líbia újjáépítése éppen csak elkezdődött. Az új átmeneti kormány elsődleges feladatának tekinti egy új nemzeti hadsereg létrehozását, miközben a diktátor elűzésében összefogó, ám később egymásnak eső számtalan fegyveres csoport lefegyverzését és feloszlását fontolgatja. A szomszédos országok vezetői aggnak az AQLIM, azaz az *al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén terror-szervezet* sejtjeinek akciói miatt, valamint attól félnek, hogy a Kadhafi-rezsim óriási katonai arzenálja az ő országukban működő fegyveres ellenállócsoportok kezébe kerül.

Líbia számára 2012 az újjáépítés és a megbékélés éve, amelyhez felhasználhatja a korábban zárolt, de felszabadított olajmilliókat, amelyek már nem az önmagát „Afrika királyának” kikiáltó diktátor kezében vannak.

Összeállította:

Magyar Róbert alezredes–Hajdú T. László

¹ Az ötödik generációs vadászipülőgép kifejlesztésében az USA-n kívül tíz ország vesz részt. Az Egyesült Államok fegyveres erő részére tervezett típusok: F-35A (légierő), F-35B (tengerészgyalogság), F-35C (haditengerészet). Becslések szerint a gépek darabára meg fogja haladni a 150 millió dollárt, a rendszeresítésre tervezett fegyverzet ára hasonló összeg lehet.

² Pakisztán például 2011 novemberében megtiltotta, hogy a NATO erőinek logisztikai ellátása céljából Karacsi kikötőjét használja, mivel egy szövetséges légitámadás következtében 22 pakisztáni katona életét vesztette.

³ A CAD árfolyama az USD-hoz hasonló. 2012. március 12-én 1 CAD = 223 HUF.

⁴ A légierő 36 db korszerű vadászbombázó repülőgép beszerzését tervezi.

VÁSÁROLJON KÖNYVEKET

*Kiemelt
ajánlataink*

A ZRÍNYI KIADÓTÓL!

3500 Ft

Babos László–Papp Tamás:
A MODERN KOR HÁBORÚI
ÉS CSATÁI

B/5 formátum * 288 oldal
keménykötés
ISBN 978 963 327 480 4
Kiadás éve: 2009

2990 Ft

M. Szabó Miklós:
SZUPERTITKOS ALAKULAT
Az MN 1480 hadművelleti-
harcászati rakétadandár
története (1963–1991)

B/5 formátum * 136 oldal
keménykötés
ISBN 978 963 327 496 5
Kiadás éve: 2010

4500 Ft

Sallay Gergely Pál:
MINDENT A HAZÁÉRT!
Első világháborús
osztrák–magyar katonai
alakulat- és emlékjelvények

182 oldal
keménykötés
ISBN 978 963 327 506 1
Kiadás éve: 2010

3995 Ft

Somogyi Győző:
A SZABADSGÁHARC KATO-
NÁI * MÁRIA TERÉZIA MA-
GYAR KATONÁI * MAGYAR
HADIZÁSZLÓK

A/4 formátum
152/116/124 oldal * kartonált
Kiadás éve: 2011 * Megjelent a
Cser Kiadó gondozásában

A NYUGAT-SZAHARAI VÁLSÁG EGY MAGYAR BÉKEFENNTARTÓ SZEMÉVEL

NYUGAT-SZAHARA A BÉKEFENNTARTÓ MŰVELETEK KONTEXTUSÁBAN

Ex Africa semper aliquid novi, azaz „Afrikából mindig jön valami új”. A Pliniustól származó mondás ezúttal sajátos értelmet nyert, ugyanis nem Afrikából, hanem Afrikáról jelent meg valami új, egészen pontosan Besenyő János (PhD) őrnagy könyve: A nyugat-szaharai válság – egy magyar békefenntartó szemével címmel. A könyvúj-donság valójában a szerzőnek a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen megvédett doktori értekezésén alapuló, tudományos igényű kibővített írása, szélesebb érdeklődésre számot tartó népszerűsítő olvasmány, hiánypótló szakirodalmi hivatkozás. Címével összhangban tekinthető akár esettanul-

mánynak is, hiszen a Magyar Honvédség békefenntartó műveleteinek kontextusában vizsgálja a nyugat-szaharai társadalmi, politikai összefüggéseket és a nemzetközi közösség szerepét. Napjainkban közismert tény, hogy a rendszerváltást követően a magyar katonai jelenlét a műveleti területen túlmutatóan a nemzetközi törzsekben és parancsnokságokon is kimagasló teljesítménnyel párosult és elismerést hozott Magyarországnak számára. Számos újságcikk, televíziós és rádióriport mellett azonban alig-alig született szakkönyvi igényű készített munka, időszzerűségéhez tehát nem fér kétség.

A szerző a téma bemutatását szélesebb összefüggésekből kiindulva, a régió természetföldrajzi, történelmi és kultúrantropológiai elemzéseivel indítja. Munkájában jelentős hangsúlyt kap a konfliktuszóna kialakulásának a gyarmatosítás történetével összefüggő jogi háttere, illetve a nemzetközi közösség – kiemelten az ENSZ – korai szerepvállalása.

Az a szinte megkerülhetetlen kérdés a recenziens számára, miszerint hogyan jellemezhető a kötet viszonya a már megjelent hasonló kiadványokhoz, miben nyújt többet, miben kevesebbet, mennyivel vitte előre

a tudományos kutatás metodikáját, könnyen és egyszerűen megválaszolható: ezúttal is hiánypótló alkotást gondozott az afrikai ügyek iránt is elkötelezett kiadó.

A hágai Nemzetközi Bíróság döntésétől a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság kikiáltásáig terjedő időszak alapos áttekintése, a Polisario és Mauritánia viszonya jóllehet talán csak a téma kutatóit hozza lázba, ám a feldolgozás módja, az olvasmányos, olykor a legjobb tudományos-ismeretterjesztő kiadványok stílusát idéző fejezetek azok számára is érdekesekek, akik „csak” a védelempolitikai, katonai aspektusok iránt érdeklődnek. A szerző ugyanakkor nem elégedett meg a kötött keretekkel, így az olvasó lényegesen szélesebb, a régió biztonságpolitikai folyamatait kontextusukban vizsgáló, olvasmányos kötetet vehet kézbe.

Besenyő nemcsak imponálóan alapos, de kritikus szemlélője is a folyamatoknak. Talán ez a távolságtartó, olykor madártávlati dimenziókban értelmezhető kutatói szemlélettel párosuló személyes érintettség – jelentős missziós gyakorlattal rendelkezik a térségben – jelenti azt a sajátos szakmai hozzáadott értéket, amely feltétlen említésre érdemes.

Jó arányérzék, dinamikus szerkesztés jellemzi a könyvet. Ez még akkor is igaz, amikor az irodalmi jelleg háttérbe szorul és a nyugat-szaharai válság szubjektív elemeket sem nélkülöző leírása után szinte tankönyvi fejezeteket idéző formában, a témához illeszkedő „katonás” egyszerűséggel mutatja be a MINURSO felépítését, működését. Ezek a fejezetek messzemenően és hitelesen felelnek meg a tankönyvektől elvárt igényeknek. Világos, áttekinthető szerkezet, a rendelkezésre álló szakirodalom ismerete (és precíz forráshivatkozása), igényes fényképek és a magas színvonalú nyomdai kivitelezés együttesen teszik a kötetet értékes és hiánypótló alkotássá elsősorban azok számára, akik békefenntartóként afrikai missziókban vehetnek majd részt.

Besenyő kettős identitással, egy békefenntartó katona és egy Afrika iránt elkötelezett oktató-kutató sajátos szemüvegén keresztül, meggyőző módon kalauzolja olvasóit a nyugat-szaharai térségben, hitelessége saját tapasztalatain, a könyvhöz készült előzetes interjúkon nyugszik. Álláspontja tényeken alapul, felvetései világosak, a békefenntartás kulisszái mögé történő bepillantás pedig vonzó olvasmányélményt ígér. Kijelenthető, hogy a könyv újabb lépés a térséggel fennálló bilaterális kapcsolatok történeti bemutatása, a szakpolitikai együttműködések elemzése, végső soron a kontinens összetett világának magyarországi megismerése felé.

Suha György

HASZNOS, INFORMATÍV ÉS SZÓRAKOZTATÓ OLVASMÁNY

Besenyő János új könyve nemcsak tudományos alaposággal megírt mű, ami részletesen bemutatja Nyugat-Szahara történelmét, természetrajzát és politikai viszonyait egészen napjainkig (és ez a három dolog nagyon szervesen összefügg), de meg is magyarázza, mi miért történt, és milyen okok vezettek a fennálló állapotokhoz. Teszi mindezt úgy, hogy a könyv szövegét időről időre egy-egy anekdota színesíti. Az író megtalálta azt a finom egyensúlyt, hogy úgy adjon át komoly mennyiségű és magas minőségű tudásanyagot a vizsgált térségről, hogy a tanulásban megfáradt elmét időnként némi asztalcsapkodós nevetőgörcs pihentesse. Felvetném az ötletet rögtön: érdemes lenne a szerzőnek a

laikus közönség számára egy külön anekdotás kötetet is kiadni, velemem ugyanis, hogy lenne hozzá élményanyag bőven.

Hogy kinek is ajánlanám e könyvet? A régió iránt komolyan érdeklődőknek nem. Azoknak ugyanis kötelező olvasmány, nem ajánlott! Javallanám inkább azoknak az olvasóknak, akiket vonz a téma, és szeretnék egy kicsit megérteni a régiót, valamint azoknak, akik akár csak tájékozottabban szeretnék nézni az esti híradóban az észak-afrikai eseményekről szóló híreket.

Egy dolog biztos: aki Besenyő János legújabb munkáját kézbe veszi, nemcsak hasznos és informatív, hanem egyben roppant szórakoztató olvasmányhoz is jut.

Szörös Zoltán

Olvassa a ZRÍNYI KIADÓ katonai tárgyú szakkönyveit!

HM Zrínyi Nonprofit Kft. 1087 Bp., Kerepesi út 29/B

A kiadóban kedvezménytel vásárolhat munkanapokon 8-15.30-ig

Keresse munkatársainkat:

Bartha Cintia mobil: 06-30 633-0619, tel.: 459-5319 Fax/Tel: 459-5383 E-mail: cinti@armedia.hu

Győr Edina mobil: 06-30 578-1048, tel.: 459-5373 E-mail: gyoredina@armedia.hu

VÁLL-LAPOS SPORTOLÓK

Dokumentumfilm-bemutató Szentendrén

A honvédelmi tárca és a Magyar Honvédség több vezetőjének részvételével zajlott le február 16-án az MH Altiszi Akadémia Művelődési Központjában a *Váll-lapos sportolók* című dokumentumfilm bemutatója. Dr. Hende Csaba honvédelmi miniszter az eseményen hangsúlyozta: 2012 a sport éve, ezért is tartották fontosnak a művet, melynek alkotói honoráriumukat a hadiárvának ajánlották fel.

A film a honvédség és a sport kapcsolatát mutatja be a jelen katonasportolói és sportvezetőin keresztül, többek közt olyan szereplőkkel, mint dr. Simicskó István államtitkár, kung-fu mester, vagy dr. Szarka Gábor kabinetfőnök, a BHSE kosarasainak elnöke.

A filmet egy fiatal filmes alkotócsapat, a Független Nemzeti Filmalkotók Közössége készítette; a vállalkozás megvalósításához többek a Honvédelmi Minisztérium is segítséget nyújtott. Ennek megfelelően a szaktárca vezetése – élén Hende Csaba miniszterrel, Fodor Lajos és Simicskó István államtitkárokkal, Szarka Gábor kabinetfőnökkel – is képviseltette magát a premieren. Rajtuk kívül a honvéd tisztikar számos tagja, valamint a Ludovika Zászlóalj vezetői és hallgatói is eljöttek az eseményre, továbbá ott volt több olimpikon is, így Dunai Antal, Csom István és Martinek János.

A filmvetítés előtt Baranyi László színművész Pierre de Coubertin báró Óda a sporthoz című versét, majd az alkotás narrátora, Sinkovits-Vitay András a Szózatot szavalta el. Ezután Hende Csaba szólt az egybegyűltekhez, kiemelve, hogy 2012 a londoni olimpia miatt a sport éve, valamint hogy a legtöbb magyar olimpiai bajnokot és olimpiai pontot

életútjának bemutatásán keresztül, akik méltóképpen képviselik ezt a szellemiséget. Így került a film szereplői közé Simicskó István, aki politikusi pályája mellett 4. mesterfokozatú wing-tsun kung-fu mester, vagy Szarka Gábor, aki a BHSE kosárlabda-szakosztályának társadalmi elnöke is. Rajtuk kívül Zöllei Zoltán nyugállományú alezredes, 8 danos kézitusa-szakértő, Márton Zsolt őrnagy, labdarúgó-játékező, Kóvágó Zoltán százados, olimpiai ezüstérmes diszkoszvető, Borkai Zsolt MOB-elnök, olimpiai bajnok, Martinek János nyugállományú őrnagy, olimpiai bajnok, valamint Kassai Viktor játékező – akit 2011-ben a világ legjobb labdarúgó-játékezőjének választottak – is bemutatkoznak a műben.

Miért lesz egy katonából élsportoló? Hogyan jön létre egy új harcművészeti szakág? Mi kell ahhoz, hogy egy tragédia után egy bajnok talpra álljon? Kik a Magyar Honvédség jövőjének letéteményesei? Sok más mellett ezekre a kérdésekre is választ kaphatunk a *Váll-lapos sportolók* című dokumentumfilmből.

Az alkotást vastapssal fogadta az MH Altiszi Akadémián megjelent több mint 300 néző, akik ezután a filmhez kapcsolódó kiállítás megnyitóján vehettek részt, ahol Márton Zsolt őrnagy, a Kinizsi Honvéd Sportegyesület elnöke mondott köszöntőt.

Az emlékezetes szentendrei filmbemutató csupán az első állomása volt a *Váll-lapos sportolók* nyilvános bemutató-sorozatának, ugyanis az alkotók már most több felkérést kaptak országsszerte a dokumentumfilm vetítésére. Mint elmondták: minden lehetőséget megragadnak, hogy a film által közvetített üzenet minél szélesebb közönséghez jusson el.

Hunyadi Áron–Nagy Sándor István

A Zrínyi Kiadó könyvajánlata

1087 Budapest, Kerepesi út 29/B ☎ 459-5373

Bartha Cynthia mobil: 30/633-0619 e-mail: cinti@armedia.hu

Győr Edina mobil: 30/578-1048 e-mail: gyoredina@armedia.hu

Könyveinket megtekintheti a www.honvedelem.hu oldalon! Kiadónkban kedvezményesen vásárolhat!

1456,1956 – From the Noon Bell to the Lads of Pest	2000 Ft	Gyorsmerülés – Az Osztrák–Magyar Haditengerészet tengeralattjáróinak története 1907–1918	3990 Ft
A déli harangszó	2000 Ft	Harcokcsik – A világ több, mint 250 harcokcsija és páncélozott harcjárműve	6980 Ft
A félelem ellen	3200 Ft	Háború, hadsereg, összeomlás	4500 Ft
A korai stratégiai gondolkodás	3800 Ft	Hadászati és hadműveleti robotrepülőgépek	3990 Ft
A Ludovika	5000 Ft	Hadviselés az információs hadszíntéren	3500 Ft
A stratégia a modern korban	4200 Ft	Hadsereg és fegyverek 1956	4500 Ft
A hadvezetés titkai	500 Ft	Hagyaték	2000 Ft
A nemzetközi migráció és korunk biztonságpolitikai kihívásai	2980 Ft	Harci technikák kézikönyve	3980 Ft
A magyar katonai felsőoktatás története 1947–1956	500 Ft	Hazánk dicsőségére – 160 éves az MH	6500 Ft
A magyar katonai rádiófelderítés története	4990 Ft	Idegen bírák előtt	1980 Ft
A magyar katonai repülés kronológiája 1945–2008	9000 Ft	In memoriam 1956	4500 Ft
A magyar katonai repülés története 1938–2008	4990 Ft	Irak – Háborúra ítélve	3280 Ft
A Magyar Királyi Folyamérók és fegyverzetük 1920–1945	4990 Ft	Katonai alapismeretek – tankönyv	1800 Ft
A magyar hadiutazás históriája	3500 Ft	Katonai alapismeretek – munkafüzet	1800 Ft
A Magyar Királyi Honvédség egyenruhái 1926–1945	9990 Ft	Katonai informatika a XXI.sz. elején	2980 Ft
A Magyar Királyi Honvédség légvédelme 1920–1945	4990 Ft	Katonaként is magyar – Széchenyi	3990 Ft
A modern kor háborúi és csatái	3500 Ft	Katonák – lelkesek	2990 Ft
A NATO-ban dolgozni, Rómában élni	500 Ft	Kétfele folynak a vizek	1680 Ft
A sors kiválasztottja – Bocskai fejedelem	2480 Ft	Kinek a békéje? Háború és béke a volt Jugoszláviában	3200 Ft
Az államiság megőrzése (Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról)	3200 Ft	Kis magyar hadelmélet	2980 Ft
A terrorizmus anatómiája	2490 Ft	LégTérErő – Magyar Légierő 2005–2010	5000 Ft
A transzatlanti vita	2490 Ft	Magyarország, a vonakodó csatlós	2500 Ft
Az európai biztonság öt központi pillére	300 Ft	Magyar külpolitika a 20. században	3200 Ft
A remény rabjai	1500 Ft	Magyar Sasok	3990 Ft
A repülés története	5990 Ft	Magyar katonai egyenruhák 1945–1956	9990 Ft
A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1955–1960	500 Ft	Magyar katonai egyenruhák 1957–1990	9990 Ft
A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961–1969	500 Ft	Magyarok a békefenntartásban	3500 Ft
A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1970–1979	500 Ft	Mátyás országa	2500 Ft
A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1980–1989	2800 Ft	Mindent a hazáért! – Első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvények	4500 Ft
A Zrínyiek a magyar és a horvát históriában	4990 Ft	Nándorfehérvártól a Corvin-közig	2000 Ft
Az Árpád- és Anjou-kor csatái, hadjáratai	4500 Ft	Nem félek a haláltól	2000 Ft
Az Osztrák–Magyar Monarchia tengerészeti repülői 1911–1918	4990 Ft	Nemzetközi biztonság – Fogalmak A–Z-ig	2490 Ft
Atom-tengeralattjárók 1954–2004	3990 Ft	Nemzetközi biztonsági tanulmányok	2490 Ft
Az egri vár históriája	1980 Ft	Nikápolytól Mohácsig	4500 Ft
Biztonság hét határon át	1980 Ft	Norfolki emberünk	2990 Ft
Biztonságpolitika a hétköznapokban	3500 Ft	Oroszország és Európa	3880 Ft
Capronitól a Gripenig	3600 Ft	Repülőgép-anyahajók és repülőgép-hordozók 1912–2005	3990 Ft
Civil-katonai kapcsolatok a tudományok határán	2490 Ft	Repülőtér az Alpokalján	3500 Ft
Édenkert és hatalom	300 Ft	Restauráció vagy kiigazítás	1960 Ft
Ég-Szín-Tér – Magyar Légierő 1999–2009	4990 Ft	Rex Invictissimus – Hadsereg és hadszervezet a Mátyás kori Magyarországon	3990 Ft
Forgószárnyas huszárok	3980 Ft	Seregszemle	500 Ft
Főhajtás – Katonai Emlékpark Pákozd	5000 Ft	Sorsfordító ütközetek	5650 Ft
Geopolitika és biztonság	2490 Ft	Székelyek a hadak útján	1730 Ft
		Szupertitkos alakulat	2990 Ft
		Vadászrepülő	6980 Ft
		Várak a magasból	4990 Ft
		Világjáró magyar katonák	2990 Ft

A KÖRÜLMÉNYEK VÁLTOZHATNAK, DE AZ ÉRTÉKEK MEGMARADNAK

Beszélgetés Horváth Gábor dandártábornokkal, a Magyar Honvédség Altiszti Akadémia parancsnokával korábbi és jelenlegi beosztásáról

– Tábornok úr, ön az EU Katonai Törzsében szolgált három esztendőn keresztül, egészen 2011 novemberéig. Abban az időszakban teljesített szolgálatot Brüsszelben, amikor az EU-nak számos új, nemzetközi katonai feladatot kellett megoldania, amelyekkel kapcsolatban még nem álltak rendelkezésre, illetve viszonylag korlátozottak voltak a tapasztalatok. Külszolgálatára idején melyek voltak azok a főbb események és változások, amelyeket ki tudna emelni?

– A legfontosabb esemény, amely külszolgálatom alatt az uniós katonákat érintette, a lisszaboni szerződésből fakadó új szervezeti és működési környezet megteremtése, ezen belül is az Európai Külügyi Szolgálat létrehozása volt. Talán kevesen tudják, de az Európai Unió Katonai Törzse is az Európai Külügyi Szolgálat szervezeti eleme, ami rendkívül egyedülállóvá teszi ez utóbbit: egyszerre szolgál az uniós közös külügy- és védelmi „minisztériumaként”. A példánál maradva, az Európai Unió Katonai Törzse testesíti meg azokat a funkciókat, amelyeket a tagállamok államigazgatásában a katonai vezérkarok – így Magyarországon a Honvéd Vezérkar – látnak el. Az Európai Külügyi Szolgálat megteremtése jelentős lépés volt a közös európai kül- és biztonságpolitika átfogó módon történő értelmezésének és megvalósításának irányába, ami lényegében az eredeti terminológiát követve a comprehensive approach kifejezést jelenti.

Külszolgálatom ideje alatt több válságkezelő művelet folytatódott, alakult át, illetve indult el; elég a Balkánra, a somáliai kalózkodás elleni fellépésre, a somáliai kormánycsapatok erőinek kiképzésére, vagy az arab világban lejaj-

lott és részben most is zajló forradalmi változásokra gondolni. Emellett új lendületet vettek a katonai képességfejlesztés elvei és módszertana is. Jelentős gazdasági és pénzügyi válság söpört végig Európán, amely negatív hatással járt a tagállamok nemzeti katonai erőinek-eszközeinek és képességeinek fenntartására és fejlesztésére, ennélfogva az Európai Unió rendelkezésére álló katonai eszközrendszer kapacitására és készenlétének szintjére is. Újszerű megoldások kerültek előtérbe, melyekből elsősorban a katonai képességek összehangolása, illetve egymással kölcsönösen megosztva történő megteremtését, fenntartását és alkalmazását emelném ki – ez valójában az úgynevezett pooling and sharing feladattal összefüggésben értelmezhető.

– Ebben az összetett és igazi kihívást jelentő környezetben mi volt a feladata az ön által vezetett Konceptió- és Képességfejlesztési Igazgatóságnak? Hogyan kapcsolódott az EU Katonai Bizottságának gépezetéhez?

– Az Európai Unió Katonai Törzse kettős alárendeltségű szervezet. Egyrészt a már említett Európai Külügyi Szolgálat katonai szakértői testülete, így vezetője, a Katonai Törzs főigazgatója az EU főképviselőjének első számú katonai tanácsadója. Főigazgató úr ennélfogva jelen van mindazokon a válságtanácskozásokon és értekezleteken, ahol az Európai Unió kül- és biztonságpolitikáját érintő kérdésekben születik döntés. Másrészt a Katonai Törzs az Európai Unió Katonai Bizottságának egyetlen kidolgozó szerve is. Így valamennyi, a Katonai Bizottság által megtárgyalt ügy és az általuk elfogadott katonai állásfoglalás a Katonai Törzs által készített dokumentumokon – magyar viszonylatban úgy fogalmazhatnánk, ügyszerkezeteken – nyugszik.

A két funkció közötti különbség talán abban fogható meg, hogy amíg a főképviselő felé tett javaslatok és tanácsok kizárólag a stratégiai szintű katonai szakmai érveken alapulnak, addig a Katonai Bizottság által elfogadott állásfoglalások már a 27 – hamarosan 28 – tagállam biztonságpolitikai megfontolásainak egyeztetett eredőjeként születnek meg. Néha van különbség a kettő között, de természetesen a Katonai Törzs igyekszik a Katonai Bizottságon belül is a fent említett katonai szakmai érvrendszerrel következetesen érvényre juttatni. Az én feladatom ezen belül a Katonai Törzs koncepció- és képességfejlesztési igazgatójaként, úgy

is mondhatnánk, csoportfőnökeként, felölelte mindazon területeket, amelyekért a magyar szervezetben a Haderő-fejlesztési Csoportfőnökség, a Kiképzési Csoportfőnökség és a Vezetési és Doktrinális Központ felel. Felelősségi körömbé tartozott/tartoztak: a koncepció- és doktrinafejlesztés, a katonai képességfejlesztés tervezési oldala – amely módszertanát tekintve a NATO védelmi tervezéshez igen közel álló módszereken és eljárásokon alapul –, a katonai és politikai szintű gyakorlatok, mint például MILEX és CME típusú gyakorlatok megtervezése, megszervezése és végrehajtásuk támogatása; az egyéni EU-képzések, tanfolyamok, konferenciák, összehangolások, munkaműhelyek összehangolása, továbbá az EU stratégiai szintű tapasztalat-feldolgozó rendszerének működtetése és továbbfejlesztése. Ez a szerteágazó feladatrendszer gyakorlatilag megfelelt annak, amit a NATO szervezetében az Szövetséges Transzformációs Parancsnokság (ACT, Norfolk) végez. Ezért természetes partnerem volt az ACT számos alárendelt parancsnoksága, törzse és iskolája. A másik, talán még jelentősebb partner az Európai Védelmi Ügynökség (European Defence Agency – EDA) volt, amellyel gyakorlatilag „tandem üzemmódban” kellett dolgoznom, hiszen mi, a Katonai Törzs dolgoztunk ki az EU kül- és biztonságpolitikájának megvalósításához szükséges katonai erő- és eszközökkel és képességekkel kapcsolatos követelményeket, míg az ügynökség éppen ezen képességek gyakorlati megteremtése érdekében vezetett és vezet ma is számos szerteágazó projektet.

– Az EU nemzetközi katonai műveleteivel kapcsolatban hallható vélemények akár megosztottnak is mondhatók. A Bosznia-Hercegovinában zajló Althea-művelet a „hogyan tovább?”, az útkeresés állapotában van. A katonai erővel történő támogatás tekintetében szintén megosztottak a tagországok, a csapatok, erők kivonása folyamatos. Az EU Európán kívül részt vesz még például a gázai övezet és Grúzia problémáinak diplomáciai és katonai megoldásokkal való kezelésében. Jelen volt a líbiai konfliktus rendezésénél, és évek óta kellő figyelmet fordít Afrikára. A Külügyek Tanácsa megállapodásra jutott arról, hogy 2012 decemberéig meghosszabbítja a kalóztámadások megfékezésére céljából Szomália partjainál működő EUNAVFOR Atalanta-művelet működését. Hogyan látja ezeket a műveleteket

nek a helyzetét, kapcsolódásukat az EU CSDP koncepciójához és végrehajtásuk nehézségeit? Felmerülhetnek-e bizonyos dilemmák az EU-n belül?

– Talán a legnagyobb hiba lenne figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy az Európai Unió nem csupán katonai eszközökkel vesz részt a válságok megelőzésében, kezelésében és rendezésükben. Rendszerint más eszköz is a rendelkezésére áll, és olykor a pénzügyi embargó, egy nemzetközi jogi eljárás, a helyesen alkalmazott diplomáciai nyomásgyakorlás, vagy – mint például a balkáni államok esetében – a belátható idő belül megvalósítható EU-csatlakozás ígérete sokkal eredményesebb lehet, mint a katonai beavatkozás. Az ön által megemlített műveletek mindegyikére, eltérő mértékben ugyan, de ez a logika jellemző. A katonai eszköztár által nyújtható lehetőségek kimerültek. Vagy azért, mert a biztonságos környezet megléte már nem kérdéses, mint Bosznia-Hercegovinában, vagy azért, mert a konfliktus gyökere eredendően nem tisztán katonai megoldást követel. Gondolok itt az Afrika szarva közelében folyó kalóztevékenység esetére. Előfordul, hogy a konfliktusban részes és érdekelt felek felméri az esetleges katonai műveletek beláthatatlan következményeit, és ezért a diplomáciai megoldásokat részesítik előnyben, mint például Grúzia esetében. Véleményem szerint nem az EU katonai tervezésével vagy az EU-haderők gyenge képességeivel van gond – bár kétségtelen, hogy mindkettő fejlesztésre szorul –, hanem azzal a ténnyel, hogy az EU nem tanult meg helyesen bánni a rendelkezésre álló eszközök mindegyikével. Még mindig nincs kihasználva az a hatalmas EU-potenciál, amelyet a már említett átfogó megközelítés, a comprehensive approach sugall. Még sok munka van hátra, mire minden elem a helyére kerül és a többiekkel összehangolva működik majd. De erre szolgál az Európai Külügyi Szolgálat és annak a vezetője, a főképviselő, akinek szakavatott karmesterként kell majd vezényelni ezt a külső és biztonságpolitikai „szimfonikus zenekart”.

– Az EU 2004 decemberében hosszas előkészítő munka után úgy kezdte el Bosznia-Hercegovinában ma is folyamatban levő nemzetközi katonai műveletét, hogy jelentősen számított a NATO segítségére, támogatására. Ehhez hasonló feladatok elősegítésére kötetelt meg az ún. Berlin Plusz egyezmény. Úgy gondolom, hogy sikeresnek nevezhető ez a kétoldalú kezdeményezés és megállapodás a NATO és az EU részéről. Tábornok úr, kérem, ismeresse véleményét ezzel kapcsolatban.

– A Berlin Plusz egyezmény egy igen optimista, ígéretes időszakban kötött: akkor, amikor az EU kialakította a közös kül- és biztonságpolitika, ezen belül pedig az európai biztonság- és védelempolitika alapjait. Akkoriban, 2003-ban biztosnak tűnt, hogy rövid időn belül megvalósul egy természetes és kölcsönösen hasznos munkamegosztás a két szervezet között, elsősorban az európai vagy az Európához közel fekvő válságzónákban. Ennek megnyilvánulása volt az első EU-művelet, a CONCORDIA a volt jugoszláv Macedón Köztársaság (FYROM) területén. Ezt követően azonban, ahogy az EU felkészült a második

Az EU Katonai Törzse a hagyományos vezérkari strukturális felosztást követi, a nemzetközi törzsekre általánosan jellemző sajátosságokkal.

Az EU Katonai Törzsének vezetője a főigazgató, altábornagyi rendfokozatban. Helyettese, aki egyben törzsigazgatói feladatokat is ellát, vezérőrnagyi rendfokozati szintű katona.

A törzs alapvető szervezeti elemei a csoportfőnöki szintnek megfelelő státusú igazgatóságok, amelyek a funkcionális sajátosságoknak megfelelő számú és feladatrendszerű osztályokra tagozódnak.

A törzs tevékenységének összehangolását a törzsszint (végrehajtó iroda – executive office) végzi. Itt található a hagyományos nemzeti struktúrában külön csoportfőnökségeként működő személyzeti részleg is.

Sajátosság, hogy a törzs és a Katonai Bizottság elnökének hivatala közötti információ-áramlást egy külön osztály, az elnököt támogató osztály végzi.

További sajátosság a törzs kikülföldi – illetve a NATO esetében, befogadott – összekötő csoportok és hivatalok rendszere, amelyek a főbb nemzetközi szervezetek katonai elemeivel tartanak folyamatos kapcsolatot.

Berlin Plusz keretein belül végrehajtandó műveletre, azaz az SFOR-művelet átvételére és EUFOR ALTHEA néven történő folytatására, bebizonyosodott, hogy a Berlin Plusz egyezmény sajnos igen könnyen túszává válhat egyes tagállamok nemzetközi politikai manőverezésének; az azóta eltelt mintegy nyolc év számos ilyen nehézséget hozott felszínre. Ez egy rendkívül összetett problémakör, amelyben eltérő érdekek és intézményi problémák is gátolják a kapcsolatok megszilárdítását, a két szervezet közötti stratégiai partnerség megerősödését és fenntartását, amely kulcsfontosságú különösen a műveleti helyszíneken: ide sorolhatnám például Afganisztánt, Koszovót és a kalózkodás elleni küzdelmet, ahol mindkét szervezet önálló szereplőként jelenik meg. Kihangsúlyoznám, hogy az összehangolt fellépés rendkívül fontos mind a NATO, mind az EU műveleteinek sikere szempontjából. A két szervezet közötti stratégiai együttműködés elmélyítése hazánknak is érdeke, hiszen Afganisztánban, Koszovóban és Bosznia-Hercegovinában is részt veszünk a nemzetközi katonai műveletekben. 2006–2007-ben a NATO-nak az EU mellé rendelt összekötő csoportja vezetőjeként volt szerencsém látni, hogyan értelmezik az egyezményt elméletben és gyakorlatban. Míg a stratégiai és harctéri

parancsnokok, akár NATO-, akár EU-erőket vezettek, mindig az egyezmény pozitív szellemében, elismerésre méltó gyakorlatiassággal viszonyultak az EU–NATO viszonyhoz, addig a politikai-katonai szinten Brüsszelben gyökört bénította meg tagállami vagy NATO-oldalon nemzeti érdekeken alapuló konok egyet nem értés. Összességében azonban magam is azon a véleményen vagyok, hogy a Berlin Plusz egyezmény előremutató és sikeres volt. Ugyanakkor azt is hozzá kell tennem, hogy szerintem eljárt felette az idő, új, kevésbé merev és szellemében konstruktívabb megegyezésre lesz szükség a további együttműködés érdekében. Talán az idejű NATO-csúcs előmozdítja többek között ezt a kérdést is.

– Melyek lehetnek azok a területek, amelyek az EU jelentős eredményeket ért el, és melyek azok, ahol érzékelhetően erősítenie kell?

– Amint már említettem, a különféle válságkezelésre használható eszközök alkalmazásának összehangja, a valós átfogó megközelítés megteremtése az, ami az EU-t egyedülálló nemzetközi partnerré tenné a világszínpadon. Ehhez azonban hiteles és modern katonai képességek is szükségesek. Meg kellene szüntetni a szétforgácsoltságot, a tagállami

haderők közötti felesleges, hangsúlyozom, felesleges képességek duplikációját, és nagy volumenű stratégiai képességek közös megteremtésén kellene munkálkodnunk. Ezek közé tartozhat például minden, ami a világűr katonai felhasználásához tartozik, továbbá a stratégiai híradás, a stratégiai telepítés, így kiemelten a légi és tengeri szállítás, továbbá minden gyors reakció alapja, a hiteles és naprakész stratégiai felderítés és hírszerzés. Nem véletlen, hogy ezek a fő területek szerepelnek az Európai Védelmi Ügynökség napirendjén is. Mindennek az alapja azonban – véleményem szerint – a tagállamok egyéni és az EU közös kül- és biztonságpolitikájának összeegyeztethetősége, a valódi közös fellépés megerősítése. Ez azonban már nem katonai kérdés.

– Hogyan lehet a felvázolt helyzetben a NATO-val számolni? Mennyiben lehet rá számítani? Hiszen a szövetség maga is nehéz napokat él át.

– Valóban, közismert, hogy a NATO-t is jó ideje a folyamatos útkeresés jellemzi. A megoldás nem egyszerű, és szorosan összefügg az európai szövetségek szándékainak és képességeinek erősítésével. Nyilvánvalónak tűnik, hogy az amerikai szövetségek stratégiai figyelme egyre fokozottabban az Európától távol fekvő területek felé irányul. Európára vélhetően nagyobb szerep hárul majd saját biztonságának megteremtésében. Ez valószínűleg áthangolja majd a szövetséget is. De nem szeretnék találgatni. Várhatóan többet fogunk megtudni az idei, Chicagóban megrendezett NATO-csúcstalálkozó után.

– Tábornok úr, az említett eredmények, nehézségek és célkitűzések figyelembe-

vételével hogyan látja az EU-t, hogyan tudná összefoglalni azokat a nehézségeket, amelyek hatással lehetnek az unió jövőjére? Ehhez kapcsolódóan mi lehet Magyarország, pontosabban a Magyar Honvédség feladata?

– Sokszor hallani azt, hogy az Európai Unió válsággal küzd. Valójában az unió eddigi teljes fennállása alatt válságok egész sorát élte át, még hozzá sikeresen. Egy, az emberi történelemben eddig ismeretlen integrációs kísérletnek lehetünk tanúi, amely egyedi abban az értelemben, hogy nem valamilyen uralkodó vagy birodalom igyekszik rákényszeríteni a kisebb országokat, nemzeteket az egyesülésre, hanem az objektív történelmi szükségszerűség, azaz a multipólusú világ hatalmi centrumainak kialakulása készítet bennünket erőink egyesítésére. Úgy látom most, hogy egész egyszerűen nincs más út, csak az európai integráció, annak az összes fájdmalmával és részleges önfeladásával együtt. Európa azonban csak akkor lesz erős, ha a tagállamai is a saját lehetőségeik maximális kihasználásával szintén erősek lesznek. És ez ugyanígy érvényes a Magyar Honvédségre is, hiszen az uniónak nincsen és belátható időn belül nem is lesz hadserege: a haderejét a tagállamok hadseregei, haditengerészetei és légierői adják. Brüsszeli éveim során mindig azt hallottam és az elismerő szavakon túl is éreztem, hogy a Magyar Honvédség megbízható partner, értékes hozzájáruló volt az EU műveleteihez. Úgy gondolom, hogy az eddigi során ezen a téren teljesítettük a velünk szemben megfogalmazott elvárásokat, minden művelethez – még ha csak jelképesen is – hozzájárultunk, és néhány műveletben hazánk az elvárható részarányán felül vett és vesz részt. Szerintem ezt a szintet lenne kívánatos tarta-

ni a jövőben is, ugyanakkor tisztában vagyok azokkal az elsősorban gazdasági nehézségekkel, ami ezt napjainkban egyre bonyolultabbá teszi. Egy biztos: gondos tervezés szükséges, mert akármilyen új konfliktus vagy válság tör ki a jövőben, nem lesz szabad és egyébként nem lesz lehetséges sem túlzott vállalásokat tennünk. Ezzel sajnos nem leszünk egyedül: uniós partnereink, szövetségeseink is hasonló gondokkal, problémákkal küzdenek, mint mi, sőt egyes tagállamok hadereje igazán csak az elmúlt években szembesült olyan fájdmalmas döntésekkel, amelyekkel nekünk, illetve elődeinknek már évekkal, ha nem évtizedekkel előlt meg kellett birkóznunk.

– Elképzelései szerint nemzetközi tapasztalatai hogyan integrálhatók az MH Altiszti Akadémia munkájába, illetve milyen célokat fogalmazott meg a parancsnoki beosztás átvételét követően?

– Természetes, hogy a nemzetközi politika és stratégia szintjén megfogalmazott gondolatokat nem lehet egy az egyben készpénzre váltani egy alakulat mindennapi életében. Azonban vannak olyan állandó értékek, amelyek képviselése, átadása és oktatása elősegíti azt, hogy a nemzetközi környezetben is elismertek és megbecsültek legyünk.

Nagyon büszke vagyok arra a kisszámú magyar altisztre és zászlósra, akik eddig az EU Katonai Törzsénél szolgáltak: mindannyian, kivétel nélkül nagy megbecsülésre tettek szert és méltóképpen képviselték a Magyar Honvédség altiszti karát, öregbítették hírnevünket. Ezt azért tudták megtenni, mert mindannyian megtestesítették a magyar katonák erezeit: lojalissak, szolgálatkészek, teherbírók, bajtársiasak és emellett az átlagon felül kreatívak voltak. Valóban alkotó módon alkalmazták az egyébként biztos szakmai tudásukat és nyelvi készségeiket, továbbá nyitottan, tiszta szívvel, pozitív hozzáállással igyekeztek minden újat elsajátítani. De ugyanezt hallottam más nemzetiségű tábornok és főtiszt kollégáimtól, akik a különféle EU-parancsnokságokon és kötelékeknél tett látogatásaik után sohasem felejtettek el beszámolni nekem a magyar katonákkal való találkozásairól. Legyen az Camp Butmir Szarajevóban, az EUNAVFOR ATALANTA-parancsnokság az angliai Northwoodban, vagy éppen a szómáliai kormányerők részére létesített kiképzőbázis Ugandában. A magyar katonák, altisztek és zászlósok a nemzetközi közvélemény szerint remekül teljesítettek eddig az EU-műveletekben is. Az eddig megteremtett alapok tehát jók: igyekeznünk kell azokat továbbfejleszteni. A katonai alapértékek közvetítése, stabil szakmai alapok nyújtása és a nemzetközi ügyek iránti nyitottság, a nyelvi készségek kialakításának és továbbfejlesztésének elősegítésével képezik azt a követelményrendszert, aminek alapján az Altiszti Akadémia működését elképzelem a jövőben.

– Tábornok úr, köszönöm az interjút.

Murinkó Attila mk. alezredes

AZ ALTISZTEK HANGJÁN

Módosult tartalommal és megújult külsővel jelent meg a Honvéd Altiszti Folyóirat idei második száma. Kriston István törzsszászlós, a lap szerkesztőbizottságának elnöke így foglalta össze a kéthavonta megjelenő periodika küldetését: „Az újjáalakult szerkesztőbizottság célkitűzése, hogy olyan fórumot szolgáltatson az altiszti karnak, valamint a lap más olvasóinak, amely ápolja és megjeleníti a honvéd altiszti kar nagy múltú hagyományait, amely hitelesen, az állománykategória szakmai igényeit képviselve, időszerű, aktuális témákat feldolgozva bemutatja az altiszti szolgálat mindennapjait a hazai feladat-végrehajtástól kezdve a missziós szolgálaton keresztül a katonacsaládok hétköznapijainak.” A tervek szerint a folyóirat rendszeresen posztermelékllettel jelenik meg. Mellette közreadjuk a 2012/2. számban közölt „vezénylőzászlósi tablót”.

TÓTH LÁSZLÓ
FTZLS., MH ÖHP

KRISTON ISTVÁN
TZLS., MH-VEZÉNYLŐZÁSZLÓS

ASZTALOS SÁNDOR
TZLS., MH TD

BALOG SÁNDOR
TZLS., MH LEK

BEREK ZSOLT
TZLS., MH PBR

BEZSENYI TAMÁS
ZLS., MH 59. RB

BOGYA SÁNDOR
TZLS., MH KPTSZI

KALAMÁR DEZSŐ
FTZLS., MH 12. RE

KASZAB ZOLTÁN
TZLS., MH 34. KMZ

KEMELÉN BALÁZS
FTZLS., MH 54. RE

KOLLÁR LÁSZLÓ
TZLS., MH 37. MUE

PASZTOR ROBERT GEZA
ZLS., MH LEJU

SÁRI ZSOLT
ZLS., MH KKK

SASHALMI ZOLTÁN
TZLS., MH AA

A Magyar Honvédség vezénylőzászlósai 2012

FARKAS RÓBERT
TZLS., MH 25. LDD

GERVAI JÁNOS
TZLS., MH BHKK

GOBÁNYI ISTVÁN
TZLS., MH 64. LE

HARANGOZÓ KORNÉL
ZLS., MH LZ

HORVATH GÉZA ROLAND
ZLS., MH BTKK

KOLOZSVÁRI SÁNDOR
TZLS., MH GEOSZ

KOVÁCS MIKLÓS
ZLS., MH VEK

NAGY LÁSZLÓ
TZLS., MH 25/88. KVZ

NEGYESI TIBOR
TZLS., MH 43. HVTE

PAPP ANDRÁS
TZLS., MH 5. LDD

SOLTÉSZ JÁNOS
TZLS., MH 93. VVZ

SZABÓ OTTÓ
TZLS., MH LVIK

SZABÓFI ZOLTÁN
ZLS., MH GAVIK

TIGYI ISTVÁN ZSOLT
TZLS., MH 86. SZHB

TÓTH ZOLTÁN
TZLS., MH CKELMK

H o n v é d s é g i S z e m l e